

b Macide Tanır / Tiyatronun Cadısı

TİYATRONUN CADISI

MACİDE TANIR

**BİLGİ
YAYINEVİ**

BİLGİ YAYINLARI / BİLGİ DİZİSİ : 134

ISBN 975 - 494 - 911 - 5

2000 . 06 . Y . 0105 . 1840

Birinci Basım

Kasım 2000

BİLGİ YAYINEVİ

Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenışehir 06420 / Ankara

Tlf (0-312) 434 49 98 - 434 49 99 - 431 81 22

Faks (0-312) 431 77 58

BİLGİ KİTABEVİ

Sakarya Caddesi, No: 8/A, Kızılay 06420 / Ankara

Tlf : (0-312) 434 41 06 - 434 41 07

Faks (0-312) 433 19 36

BİLGİ DAĞITIM

Narlıbahçe Sokak, No: 17/1, Cağaloğlu 34360 / İstanbul

Tlf (0-212) 522 52 01 - 520 02 59

Faks (0-212) 527 41 19

www.bilgiyayinevi.com.tr • e-mail: info@bilgiyayinevi.com.tr

MACİDE TANIR

Tiyatronun Cadısı

Anı

BİLGİ YAYINEVİ

**kapak düzeni : başkent grafik
fotoğraflar : macide tanır arşivinden**

**Bu kitabın yayın hakkı, yazarıyla yapılan
sözleşme gereği Bilgi Yayınevi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden kitaptan alıntı yapılamaz;
yayınevinin yazılı izni olmadan,
radyo ve televizyona uyarlanamaz;
oyun, film, CD ya da manyetik bant
haline getirilemez; fotokopi ya da
herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz.**

**baskı cantekin matbaacılık yayıncılık
ticaret ltd. şti.
tlf 384 34 35 - 384 34 36 - 384 34 37**

Bir zamanlar o da 1 yaşındaydı; başına geleceklerden habersiz, ablasıyla ağabeyinin arasında oturuyordu.

*Yazılarımın kitap haline gelmesi için teşvik ve
ısrar eden değerli, sevgili **Meral Erbil'e,**
insanüstü yardımlarından ötürü
şükran duyuyor;
büyük katkıları için de sevgili
Gülen Saran'a teşekkür ediyorum.*

Zaman zaman **Galatasaray Lisesi**'nin karşı kaldırımına geçer, altmış küsur yıl evvel (ay ne çok zaman akmış) **Konservatuvar** sınavına girmek için gelen, çiçeği burnunda, liseyi yeni bitirmiş genç kızı görmek isterim. Ne fena, hiçbir anımı yakalayamadım. Ne giymişti? Nasıl yürüyordu? Bir tek, elindeki çantayı hatırlıyorum, bordo renkte yani vişne çürüğüne benzer, dikdörtgen kitap biçiminde sapsız bir çanta. Sınavda kullanmak istemiştım, belki de o yüzden hatırlıyorum. **Erenköy Kız Lisesi**'ni çok iyi bir derece ile bitirmiştım de babama sevinerek karnemi verdiğim zaman, bütün notları, teker teker üstünde durarak okuduktan sonra; "Sizden beklenen de buydu" deyip alımdan öpmüştü. İşte o kadar! Çünkü bizim esas görevimiz çalışmak, öğrenmekti. İyi not almanın maddi karşılığı olmadığı gibi, şımarık bir düzeysizlik henüz ortalarda yoktu. Onun için o yılların nesli çok ama çok iyi yetişti. Atatürkçü, vatansever, insansever, dürüst, namuslu, haysiyetine düşkün, değerli bir kuşak. Bütün ömrümde haysiyet ve gururum önden gitti; para, madde hep arkadan geldi. Bu yaşlara erişmiş Macide'ye baktığım zaman, yaşamın dilimleri içinde bunlar övünülecek noktalar diye düşünürüm.

Başıma bir de **Mina Urgan** çıktı. Ben de tiyatronun dinozoru imişim. Şimdi dinozorluk moda ya!.. Son zamanlarda her yerde, herkes: "Ah Macide Hanım anılarınızı yazmalısınız." Arkasından ikinci cümle: "Mina Urgan..." fesupanallah! "Çok farklı yetiştik" diyorum, "İyi ya mozaik" diyorlar. Bu mozaik lafını da kim çıkardı ise çok iyi etti. Her hali, her durumu, her maskaralığı örten bir yorgan.

Ben **Saatli Maarif** takvimini çok severim. Yaşamdan giden bir günün arkasından bakakalırken her günün yaprağı size nükte, önemli kişilere ve günlere ait bilgiler taşır. Meraklısına yemek listesi verir. Geçen gün **Eflatun**'un; "İnsan iki şeyi beraberinde götürür: bir, deneyimlerini; iki, birikimlerini" dediğini yazıyordu. Bu beni çok düşündürdü ve çok etkiledi. Öyle ya, öğrenmek isteyen tek kişi bile olsa, ona birikim ve deneyimlerimi bırakmalıyım dedim ve yazmaya karar verdim. Tekrar tekrar bu konunun üzerinde durmaya çalıştım. Deneyimlerimiz, birikimlerimiz arttıkça sıkıntılarımız da artıyor. Altında ezilmemek için özel çaba gerekiyor. Mutsuz oluyorsunuz.

Çünkü artık sağlığını duruluğunuzu kaybediyorsunuz. Al-danmanız kolay değil. Her anın, her şeyin fotoğrafını çeken, saliseleri size bildiren, vs.'yi size anlatan aletler, gün be gün daha hassas bir teraziye dönüşüyor. Sizde anlatılamaz bir mekanizma oluşuyor. Bunun en güçlü olduğu, çalıştığı yer, sahne üzeri!.. Rolün gerektirdiği duyguları, çalışıp saptadığınız ölçüde verip veremediğinizi anında size bildiriyor ve bu ihtardan rahatsız olmak şöyle dursun, her salise siz de mekanizmayı kontrol ediyorsunuz ve bekliyorsunuz. Dediğim gibi bu kontrol sadece sahnede değil, yaşamınızın her anında da var. Ve tabii, siz diğer insanlar gibi, tek kişilikte yaşamıyorsunuz. Sanki karşınızda biri var, devamlı fotoğraf çekip size gösteriyor. Sahnedeki kontrolü anlatabilmek olanaksız. Ama yaşamımdan örnek verebilirim.

Ankara'dayım, aylık rahatsızlıklarım da tuhafliklar var. Doğumevi başhekim **Ziya Durmuş**'a gittim. Bir hemşire ile beni muayene odasına gönderdi. İç çamaşırlarımı çıkardım, dediği yere uzandım. Yan tarafta bir sürü alet gördüm. "Bunlar bana mı ait, bana mı kullanılacak?" dedim. "Evet" cevabı ile kalkıp giyindim. Ziya Durmuş'a saygılar ve teşekkürler göndererek kapıya yöneldim.

Lokal anestezi ile parça alınacakmış, "Narkoz isterim" dedim, hemşire gitti geldi; "Hoca geliyor, ameliyathanede narkoz

ile yapılacak" dedi. Beni ameliyathaneye götürdüler. Gözümü açtığı zaman parça alınmış; içiçe, biri daha büyük olan iki odanın diptekinde kendimi yatakta buldum. Biraz sonra kapının açılması ile bana yaklaşan ayak seslerini duydum. Seslerin sahibi Ziya Durmuş idi. Kapının dışında, yeni yaktığı sigarada kül birikmiş de kravatına dökülmüş gibi öbür eli ile kravatını temizlerken gördüm. Tabii benim muhakemem derhal faaliyete geçti. Üzüleceğim bir durum var, nasıl söyleyeyim diye zaman kazanmak istiyor... "Bir gün bir operatör rolü oynar isen, böyle bir sahne gerekir ise, çok hoş anlatım biçimi" dedim içimden. Hatırımı sordu. Kısa bir sohbetten sonra, "Ameliyat şart, rahimle bir yumurtalığı almam gerekiyor" dedi. Ben hafif tebessüm ederek "Kanser ihtimali var mı?" diye sordum. Tepemdeki Macide; "Bak tebessüm ediyorsun doktora; hiç korkmuyorum rahat konuşun demek istiyorsun, sesine de alelade bir ton verdin" diyor.

Diyorum ya, tepemdeki Macide her şeyime karıştı. Şöyle rahat hasta bile olamadım. Doktor, "Evet her zaman bu ihtimal vardır" dedi. Ben, "Yüzde kaç?" diye sorduğum andaki fotoğrafa baktım: ağızım daha da yayılmış, sesimde belli belirsiz hafif bir neşe rengi bile var. Doktor, yüzde ihtimalini söyledi. O zamanlar sigara tiryakisi idim. Doktora, "Bir sigara rica etsem" dedim. Bu sefer doktor, Macide Hanım korkmadı, doğal karşıladı diye sevinerek bir sigara verdi ve yaktı. Oysa yatağın karşısında büyük harflerle "Burada sigara içmek yasak" yazıyordu.

Doktor hemen ameliyata almak istedi; bana süre tanımasını rica ettim. "Öyle bir durumda ameliyata muhtaç olursunuz ki, ben yurt dışında olurum, ameliyathane hazır değildir" gibi sözlerle beni iknaya çalıştı ise de, ben iyileşince hastaneden çıktım. Yıl, 1963 idi.

Ertesi yıl **S.Oceysi'nin Dünya'nın Düzeni** isimli eserinde anneyi oynadım. 1964 yılında **Sanat Sevenler Kulübü** bu rolle tepemdekini yılın sanatçısı seçmişti. Sağlık durumum gittikçe ağırlaştı. Son pazar, matineyi zaman zaman oturarak oynadım.

Her fırsatta tedbirleri yenilememe rağmen, her adımda, akan kanı arkadaşlarımla, seyircinin görmesinden korktum. Unutamayacağım bir oyundu o. Kimseye söyleyemiyordum. Bayılacak gibiydim. Matine biter bitmez, Doğumevi'nin başhekimi olan Ziya Durmuş'a; o mükemmel, o mesleğine âşık, iyi insana telefon ettim. "Ertesi günü ameliyata gelebilir miyim?" diye sordum. Gece ikinci ve son oyunu nasıl oynadım? Hâlâ şaşarım, nasıl bir güç o? Meslek değil iman dedim ya; işte öyle bir güç!.. Macide Tanır olmaktan özellikle çok kritik bir anda mutlu oldum.

Ameliyat sonrası, büyük, loş, inleyen hanımlarla dolu bir odada gözümü açtım. Ben sancıdan perişan, inliyorum, bir ara karanlıkta bir doktorun bana yaklaştığını gördüm. "Sancıya dayanamayacağım, bana yardım eder misiniz?" dedim. Doktor kendince gerekli gördüğü bir-iki teselli cümlesi söyledi, birkaç adım attı, geri döndü, "Macide Tanır mı?" dedi. Öyle bir "Evet efendim" dedim ki, o tonda, o mutlulukta "Evet benim efendim" sözünü bir daha hiçbir yerde söylemedim. "Hemşireye söyleyeyim size bir iğne yapılınsın" dedi. İnsanın gözleri o karanlıkta nasıl görüyor! Şaşkal! Gitti, izledim, konuştular, geldi, "Maalesef iki saatten evvel size bir şey yapılamaz" dedi. Ellerimi ellerinin içine aldı; "Macide Hanım, siz çok büyük bir sanatçısınız, telkin ile dayanabilirsiniz, göreceksiniz iki saat çabucak geçecek" dedi ve odanın karanlığında kayboldu. Saatimi aradım, yoktu. Ameliyat öncesi aldıklarını anladım. Kolayı var diye kendimi teselli ettim. 60 saniye 1 dakika eder, 120 dakika da iki saat eder diye 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, saymaya başladım, dakikaların sayısını çoğaltarak 120 dakikayı bulduğuma kanaat getirince hemşire hanıma seslendim, "Galiba 2 saat oldu" dedim. Hemşire acıyan, sevecen bir sesle, "Daha dört dakika geçti, sizi hiç unutmuyum Macide Hanım" dedi.

Geçen gün, İstiklal caddesinde **Tilbe Saran**'a rastladım. Til-

be'yi öncelikle, yetenekli olduğu için severim. Bazıları için çok gariptir ama sanatçılar içinde ilk yakınlaşma, sevmeye sebepim yetenekli olmalarıdır. Yetenekli sanatçıların yeteneğini başkalarına anlatmaktan haz duyar, mutlu olurum. Sırası gelsin, gelmesin anlatırım. Ankara tiyatro ağırlıklı olup, İstanbul'dan daha çok tiyatro konuşulur veya konuşulurdu. İstanbul'da konular para etrafında dönüyor, kimse kimseyi pek dinlemiyor. Herkes dağınık; galalarda, sergilerde, konserlerde dostluklar öpüşmede noktalanıyor. "Nasılsınız?" diye sorulunca; "Teşekkür ederim iyiyim" diyorum, işte o kadar. İstanbul'a geldiğim ilk yıllarda, böyle bir soruyu, gerçek durumumla cevaplamaya çalışırken, baktım yanlış yapıyorum. Karşımdaki beni ciddi ciddi merak ettiği için sormuyor, ağız alışkanlığı, bir nevi kendi istediğı sözcükleri bekliyor. Nedir onlar? "İyiyim teşekkür ederim;" iyi olmasanız da iyiyim diyeceksiniz, çare yok! Bu günlerde, bu "iyiyim teşekkür ederim" lafından bıktım. Bir de üstelik, iyi değilim canım çok sıkılıyor.

Geçenlerde ağızımdan çıkan şu sözleri pek beğendim. Soruyorlar; "Nasılsınız Macide Hanım?" Ben de; "Sanatçı Macide'yi gezdiriyorum" diyorum. Hep sıcak karşılayıp gülüyorlar, ben de fırsat bulup, "Ne yapayım kadın mutsuz, eğlendiriyorum" diyorum. Çok az sayıda kişiden; "A, mutsuz mu, neden?" sorusu geliyor. İlahiler; mutluyum sözüne şaşırmanız gerek. Bu karanlık, bu yoz, her şeyin değerini yitirdiğı ortamda "Neden mutsuz" sorusu sorulur mu? Anayasa deliniyor, babalar deliniyor, bütçe deliniyor, meclis öyle, herkes delik dolaşıyor.

Kıyak emeklilik yasa taslağını hani gecelerden bir gece jet süratiyle geçirdiler de, o necip Türk milletin ümidini kaybetmemiş saf evlatları sokaklara döküldüler. Orda burda, tanımadıkları insanlarla "bu ne iş" diye konuştukları günlerin birinde, bir milletvekili televizyon kanalında, aldıkları paranın kendilerine yetmediğinin örneğini veriyordu. "Bu para bize hiç yetmiyor; mesela bir sünnet düğününe gidiyorsun, normal bir vatandaş bir milyon verse olur, ama bir milletvekili en aşağı 20 milyon vermeli" dedi.

Son yıllarda zaten hep ağzım açık geziyorum, daha beter oldum. Çok, ama her açıdan çok önemli bir örnek bu, üstünde durup biraz düşünür müsünüz lütfen, kaliteyi seviyeyi bütün açıklığıyla ortaya koyan bir örnek! Hani dese ki "Ben bu fakir, yoksul milletin verdiği para ile kendimi yetiştirmek, okumak, öğrenmek istiyorum. Çok kitap almalıyım. 8 çocuk, 3 karımla 12 kişilik ailemin eğitilmesini gerekli görüyorum, kitaplar da çok pahalı filan gibi mazeretim var" dese, biz o dakikada **Mazhar-Fuat-Özkan**'ın "Mazeretim var" bandını koyar, olaya müzik notaları arasından bakarız. Tam da göremeyeceğimiz için, anlamış gibi yapar, hak verir tavırlar takınırız. Adam cehaletine ilave, sünnet düğününe gidecek, milletvekili olarak ağırlanacak, rakıların sayısını şaşırınca, sadece yemek içmekle dolmuş bedeninin ön ve arka çıkıntılarını oynatacak. Ön deyince göbeği kastediyorum! Milletin vekili oynarken, milletin kendi de el çırpacak. Dolarlar, müzik eşliğinde etrafa saçılacak. Sıra peçete görgüsüzlüğüne gelecek, silahlar çekilecek, ertesi gün gazetelerde 1 ölü 5 yaralı haberi yer alacak.

Bu ülke ne zaman doğru düşünecek? Eğitim, eğitim, eğitim!.. Aptal gibi ezberleyip sınıf geçmek değil; kültürle yoğrulamayı öğrendiği zaman doğruyu bulacak. Köy enstitüleri, halk evleri kapatılmasa idi bugün Türkiye düze çıkmıştı. Kentlere akın olmayacaktı. Herkes işini, aşını, okulunu doğduğu yerde bulacaktı ve o doğduğu yere kök salacaktı. Köy enstitülerinde sağlık ocağından, ziraatten, marangozluğa, şiire, edebiyata, dokumacılığa kadar yaşamda gerekli olan her şey öğretiliyordu.

Halkevlerinde şiir, hikâye, roman, yazı dünyası konuşulur, okunur, tartışılır, müzik yapılır, dans edilir, piyano çalınır, şarkı söylenir, temsiller verilirdi. Bu yerler kapatılmayıp bir de sanayi merkezleri kendi gücü ile ayakta kalmaya çalışan o bölgelere götürülse idi, bugün okuma-yazma oranı daha yüksek olacak, eğitilmiş bir ulusun evlatları olarak, herkes evinde kalacak, hem kendileri mutlu olacak, hem de büyük kentler, köykent olmayacaktı. Daha önemlisi Türkiye şeriata kapılarını kapayacaktı.

Bir zamanlar...

Halkevlerinde temsiller verilirdi.

Köy enstitüsü kökenli kiminle tanıştıysam, hepsinin yetişmiş birer değer olduğunu gördüm. Çok güzel bir anım da var: **Atatürk Kültür Merkezi** küçük konser salonuna bir konferans için gittiğimde, bir ara orta yaşın üstünde temiz pak bir bey bana geldi. Köy enstitüsünden mezun olup en son okulun müdürlüğünden emekli olduğunu anlattı. Üniversite mezunu iki oğlunu da tanıstırarak yakasından çıkarttığı Atatürk rozetini bana vermekten büyük bir onur duyduğunu söyledi. Unutamadığım güzellikler arasında saklarım bu anımı...

Ben eskiden küfür ve beddua nedir bilmezdim. Şimdi bu gördüklerime ağızmdan zincirleme beddua dökülüyor. Özet konuşmak gerektiğinde de küfrediyorum. Çok zaman bir veya iki sözcük, bir araba lafın yerini tutuyor. Bu dünyayı terk etmem gereken yaşlara geldiğim için, öyle uzun konuşacak vaktim yok. Evlendiğimiz ilk yıllarda nasıl oldu ise; "A, karıya bak" demişim. Eşim, Vedatçığım çok şaşırmıştı. Şimdi beni duysa ne der bilmiyorum. Bu ortamda belki o da işi azıtmıştır.

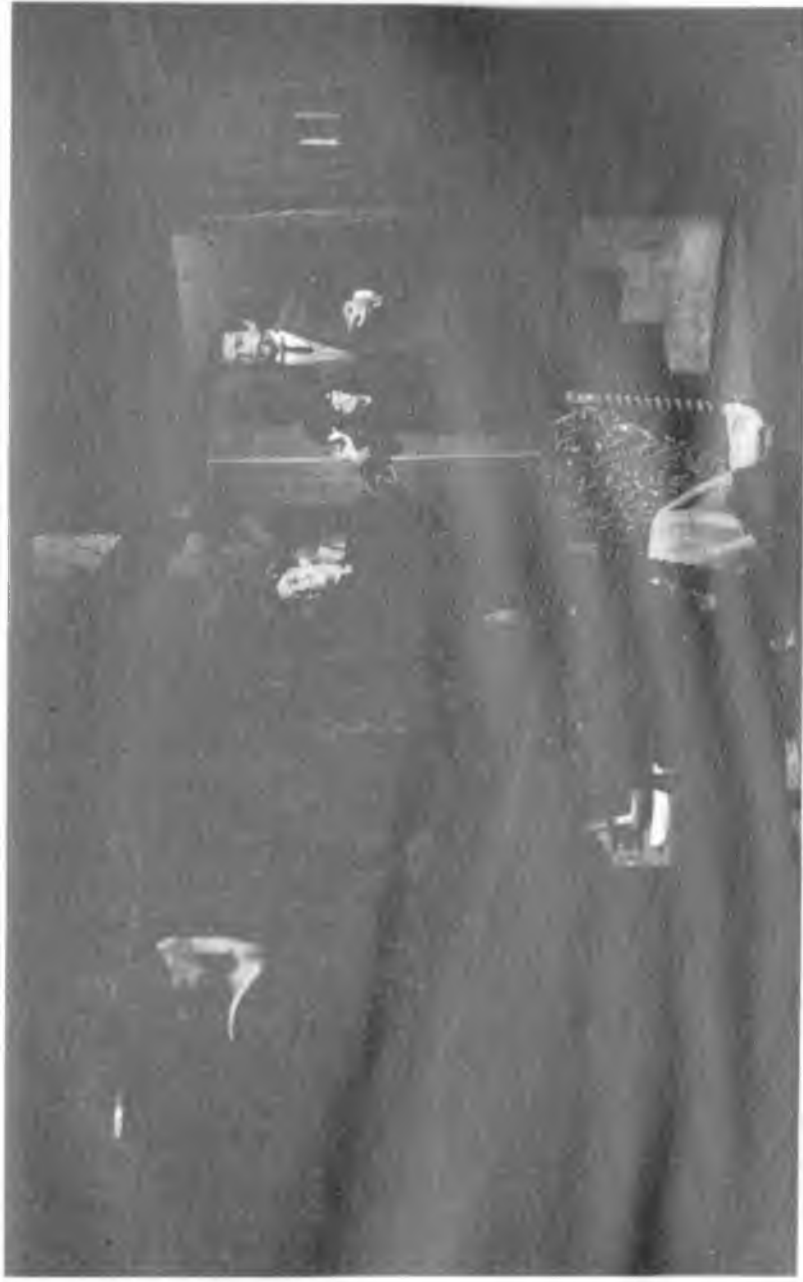
Tilbe'ye rastladım demiştim: "Yakın zamanda bana bir uçak yolculuğunuzu anlatmıştınız, sınıfta sizi söyledim" dedi. Hani yurkarda anlattığım Doğumevi başhekimi ile geçen konuşmadaki tiyatrocü gözleminin bir başka örneği. Uçak havaalanından kalktı, yirmi dakikaya yakın uçtuk, fakat birden hava boşluklarından kaynaklanan çok büyük düşüşler başladı. Hostesler endişelerini bizlerden saklamaya çalışarak yüzlerine yerleştirdikleri yapııştırma tebessümlerle koşuşturuyorlar. Yolcularda telaş, endişe çok arttı. Ben de en önde koridor kenarında oturuyorum ve **Cumhuriyet** gazetemi okuyorum. Bir ara başımı arkaya döndürüp uçaktakilere baktım, "Ay yazık, çok da genç var" dedim, tekrar gazeteye döndüm. Okuduğumu anlamadan baktım. Çünkü o anda şunları düşünüyordu tepemdeki Macide: Bir gün böyle bir rolüm olursa, oynadığım kadın benim kişiliğimde ise; soğukkanlı, telaşsız oynamalıyım. Anons duyuldu: "Kemerleri bağlayınız geri dönecek" dendi. Yanımda oturan bey kendini tanıttı; "Ne kadar soğukkanlı-

"Günden Geceye" – Eugene O'Neill'in gençliğini oynayan oğlum
Yalın Tolga ile (1959-1960).

sınız Macide Hanım, siz beni de aştınız" dedi. Olay öyle küçük cinsten değildi, ertesi gün gazetelerde haber oldu. İşte dedim ya, hiçbir şeyi tadıyla yaşayamadım. Uçağın yere çakılacağını düşünmüyorum da, tiyatrodaki böyle bir kadının nasıl oynaması gerektiğini düşünüyorum.

Tiyatrodaki genellikle anne rolü oynadım. Doğal olarak çocuklarım oldu. Hepsini ayrı ayrı çok sevdim. Özellikle oyun süresince benim için çok şey ifade ettiler. Annelik duygusunu onlarda tattım. Duygunun rengini, boyutlarını biliyorum; doğurmadığıma bir an bile pişman olmadıysa onlara duyduğum sevgi sayesinde. Hatta eser bittikten sonra bile onların yaşamları beni hep ilgilendirmiştir. Yaşamda biz nasıl annemizin bizi ne kadar sevdiğini ölçememişsek, (onları gerçek çocuklarıymış gibi sevdiğimden) onlar da benim sevgimi ölçememişlerdir. Anne, nasıl hep hoşgörü ile karşılar ise ben de hoşgörmüşümdür. Bazı eserlerdeki, bazı çocuklarımı o denli sevmişimdir ki, onları sanki ben doğurmuşum duygusuna kapılmışımdır. Bu konuda da tepemdeki Macide bana hâkim olmuştur. Örnek gerekir ise **Günden Geceye**'de iki oğlum var, biri **Yalın Tolga** diğeri **Kerim Afşar**. Yazarın kendisini yansıttığı küçük oğlum verem! Konu gereği ona yakınlım. Yalın Tolga o rolü ile doruktaydı, içim titrerdi. Sonra, **İbsen**'in **Hortlaklar**'ında oğlum Oswald'ı büyük başarıyla oynayan **Bozkurt Kuruç**. Merdivenlerden inerken Rahip'e; "Oğlum Oswald" diye tanıştırdığım anda gene içimin nasıl titreğini hiç unutamam. Hortlaklar eseri denince hemen o sahne gözümün önüne gelir. O da bir annenin zaaf duyacağı bir durumda: frengi hastalığına yakalanmış. Bursa turnesinde, halen evli olduğu eşine nişan yüzüğünü beraber seçmiş, beraber almıştık. **Altın Göl**'de kızım **Gülseren Gürtunca**; o da huysuz. Babası ile anlaşılamadığı için annesini de görmeye gelmiyor; ana hasret! Kızın da ana sevgisine ihtiyacı var. **Gölge Ustası**'nda

"Hortlaklar" (H.İbsen) – Oğlum Oswald'ı büyük başarıyla oynayan Bozkurt Kuruç, Rahip'e (Salih Canar) tanıtırken içimin titredığı oğlum (1960-61).

kızım ve oğlum var ama kızım ruhen hasta. Sevgi ve şefkatle özel korunmaya ihtiyacı var. **Kanlı Dügün**'de oğlum **Ejder Akışık**, kız istemeye gideceğimiz sahneye girmeden evvel elindeki küçük hediye kutusu ile kuliste beklerken, elimde olmayarak içgüdü ile kravat yerine taktığı şeridi düzeltirdim. Oğlum ya, kız istemeye gidiyoruz ya... **Müziksiz Evin Konukları**'nda iki kızım, iki oğlum, iki torunum vardı. Küçük kızım biraz uçuktu. O şimdi Paris'te yaşıyor. Tiyatrodan sonra **Yavuz Özkan**'ın yönettiği **Yengeç Sepeti** çekilirken Sapanca'da beraber kalınan 45 günde her davranışı ile yüreğimden çıktı gitti. O hayırsız çıktı. Büyük kızımı oynayan **Emine Umar**'la yakınlığımız devam ediyor. Sık görmek istiyorum, çünkü özlüyorum. Bir de onun sağlam tiyatro görüşünü, sağduyusunu çok beğeniyorum. Büyük torun **Vehbi Aslan**, küçük torun **Murat Presçiler**, gördükleri zaman veya telefonda "Babaanneciğim" diye seslenirler bana. Ben hâlâ küçük torunumu ismiyle çağıramıyorum. Eserdeki ismi "Arty" idi. Geçen gün NTV kanalında karşılaştık. "Babaanneciğim" diye koştu, ben de "Arty" diye konuşmayı sürdürdüm. Kahve içilen yerdeki masada bulunanlardan biri, isminin ne olduğunu sordu. "Arty" diye cevap verdiğimi, karşımdakinin anlamsız, durgun bakışları nedeniyle çok sonra fark ettim. **Şehnaz Tango** dizisinde kızımı oynayan son çocuğum **Perran Kutman** da, "doğurdum mu acaba" diye düşündüklerimden. Onun da sebebi var. Küçücük yaşta Rana'nın (benim) eline gelmiş; ben büyüttümüşüm. Kolay mı? Hâlâ beni arar sorar, anneler günümü kutlar, sevgiyle özlerim ve ona da tek gün kendi adıyla seslenemedim. En ciddi konuları bile "Şehnazcığım" diye konuşurum. Bu duyguları sahne üzerinde derinliğine yaşamamış olanlar nasıl değerlendirirler bilmem. Belki de komik bulur, gülerler. Gülmek de bir reaksiyondur. Varlığını değişik biçimde kabullenmek demektir. Hiç ses çıkmaz ise, o kötü.

Çok eski yıllarda, herkesin dürüst namuslu olduğu yıllarda ben de öyle olduğum için övünmüyor, bunun çok doğal olduğunu düşünüyordum. Oysa şimdi hırsızların, kaypakların, sözün bir kez, o da ağız denen kafadaki beyin ile ilişkili yerden çıktığını inkâr edenlerin veya bilmeyenlerin çoğunlukta olduğu günümüzde ne yazık ki övünülecek bir özellik diye düşünüyorum. Baba kuşağında, diyelim ki Hasan isminde bir bey hırsızlık yapmış. Hayretle, şaşkınlıkla, inanmayarak birbirlerine anlatırlardı. Benim kuşağımın başlangıç yıllarında tek tük Hasan bey çıkardı. Şimdilerde Hasan beyler çoğunlukta. Bir de analarımız, bacılarımız ismi altında hanımlar Hasan beyleri aştılar. Gün geçtikçe yüzleri deri değiştirdi. Ekseriyet böyle olunca birbirlerinden hiç ama hiç rahatsız olmadılar. Hatta en çok çalan daha itibarlı oldu. Ceza da almadıkları için çaldıkları yanlarında kaldı. Olan, baklava çalan büyük hırsızlara oldu. Ellerini ayaklarını bağlayarak havuza attılar, elektrik verdiler... Yaş 16! Geçen gece ATV kanalında hapisten çıkmış genç ile **Ali Kırca** konuştu. Genç, neden mahkûm olduğunu hâlâ bilmiyor. Bunları duyduğumda mideme birden kramp girdi. Buscopan aldım, 16 yaşındaki bir genci konuşturmak için işkenceyi yapan vatandaşa aklım takıldı. Şaşkınlığım hâlâ sürüyor. Gözümün önüne geliyor da dayanamıyorum. Bir de gençlerin asıl suçu çete oluşturmak imiş. Eskiden buna az benzer bir olaya, gülerim ben bu işe denirdi. Hayır ben gülmüyorum, için için ağlıyorum. Şimdilerde hatır sorduğunuz kişi, "Nasıl olayım ki!" sözleriyle sizi cevaplıyor. Sizi, bizi mutsuz, çok mutsuz ettiler. Ben bir saniye sonrasına bile umutla, sevinçle bakan bir yapıya sahiptim. Artık o kişi kayboldu. O kadar kayboldu ki ben sanatçı Macide'yi anlatmak üzere yola çıkmışken bakın nerelere saptım. Benzetmek gibi olmasın, en çok sevdiğim yazarlardan **Dostoyevski**, zannederim **Budala**'daki bir karakter için; "Ben böyle planlamamıştım, artık benden çıktı, hâkim olamıyorum!" demiş. Bu söz, oldum bittim Dostoyevski hayranı olan beni çok etkilemiştir. O da ne hoş bir yazar, değil mi? Evvela bir kişiden

başlar bize tanıtmaya! Gittikçe çoğalırlar. Biz hepsini tek tek, kişilikleri, düşünceleri, davranış biçimleri, her şeyleri ile biliriz. Dostoyevski Sibiry'a'da politik nedenlerle mahkûm iken ayakları zincirli yıkanmalarını aynen şöyle anlatır **Henri Troyat** Dostoyevski'yi incelediği kitabında: "Bayramlardan önce prangalıları hamama sokarlardı. Hamam daracık, külhan gibi sıcak, buharla dolu bir yerdi. Yüz kadar mahkûm orada tıklım tıklım, çamurlarda debelenir, sekilere tırmanır, pis suyu vücutlarına çarpar, kayın ağacından süpürgelerle dövülürdü. Çırçıplak, biçimsiz vücutlar... Buharla yumuşayan sırtlarda değnek yaraları mosmor, fasla fasla kabarmış izler halinde belirir, cıyak cıyak bağırır, zincirlerini şakırtatırlar, gerdelerin artırılmasını isterler. Dostoyevski, şöyle yazar: Buharlar arasında dikişli beller, dazlak kafalar, çarpuk çurpuk eller, paytak bacaklar görünür. Eğer cehennemde hep biraraya düşersek, halimiz bu manzaraya pek benzeyecek diye düşünürdüm. Bu, şimdiye kadar hiçbir ressam tarafından yapılmamış, belki de yapılamamış bir tablodur bence. Benim aklımda hep çizilmemiş haliyle durur.

Ama bu baklava çalan müthiş tehlikeli hırsızlara yapılanlar, diğer tabloların da önüne geçti. Oysa ne güzel bizim hapishanelerimiz. Odalarını istedikleri biçimde kullanıyorlar. Televizyon, buzdolabı, halı, koltuk, masa, cep telefonu vs. Bakar mısınız: saçını boyayan mahkûmlar, bir cezaevinden diğerine telefon ile dışarıdaki üçüncü şahsı öldürtme emri vs...

Green Miles isminde bir film seyrettim. Bütün yasa yapanların, bütün yargıçların, bütün gardiyanların seyretmesi gereken bir film. Filmde ara sıra story var ama mesajı çok önemli: "Hepiniz çok dikkatli olun, çok araştırmadan hüküm vermeye kalkmayın ve de merhametli olun, her şeyi inceden inceye araştırın" diyor.

Baklava çalan çocuklar çete oluşturmakla da suçlanıyorlarmış dedik ya... Çete oluşturamadıkları için yakalanmış olabilirler. Yoksa gerçek bir çete oluştursa idiler, yaşamları garantiye alınmış olurdu. Yakalansalar da önemli olmazdı.

Her yerde her konuda deprem oldu. Son zamanlarda karşılaştığım bütün insanlar aynı şeyi soruyorlar: "Türkiye dibe vurdu, ne olacak? Ne diyorsun?" Hay Allah, ne denir ki! Ne düşündüğümü yazmaya kalksam sanatçı Macide'yi anlatmaya yer kalmaz.

Sanatçı dedim de. Hep ikilemde kalmışımdır, sanatçı kime denir? Salt doğuran kişiye mi? Yani kompozitör, ressam, yazar filan gibi. Zaman zaman "Biz yorumcuyuz" derim. Öyle ya, çocuk doğmuş, yazar eseri yazmış. Sen ona yorum getiriyorsun, can kan veriyorsun. Ayağa kaldırıyorsun. Sanatın girdiği bu noktayı elbette ki kabul ediyorum. Bize sanatçı değil de oyuncu mu deselerdi acaba?

Bir gün bizim evde Sayın **Ferruh Bozbeyli** sordu: "Macide Hanım, biz size sanatçı diyorduk. Şimdi değeri tartışılır kişilere de sanatçı diyorlar. O zaman biz size ne diyelim?" dedi. Ama bunu alayla değil, önem vererek sordu. Şimdilerde sanatçı enflasyonunu nasıl karşılıyor acaba? Tiyatro sanatı çok ucuzladı. "Tiyatro yapma!" diyorlar. Mecliste bile benim vekilim, beğenmediği bir konuşmayı, oturduğu yerden "Tiyatro yapma!" diye bağırarak protesto ediyor. Herkes tiyatro sanatçısı oldu. Sağ sol doldu. Ben de arada kendimi yok ettim.

Hani bir ara Atatürk'ü silmek için, oturup kalkıp ismini dillerinden düşürmüyorlardı da, değerli bir yazar; "Ben Atatürkçü değilim" demişti. Benzetmek ayıp olacak, kendime paye biçmişlik olacak ama ben de sanatçı değilim. Bu toplumda, bu düşüncelerle, bu bakış açısında ben artık sanatçı da değilim, oyuncu da değilim.

Uzun zamandır hep iki Macide olarak dolaşıyorum. Ne zaman bölündüler, hatırlayamıyorum. Çok yıllar oldu. Bir de içim-

de bir çocuk var ki hiç büyümüyor. Bir bedende üç ayrı kişiliği barındırmak ne kadar zor, çeken bilir. Aslında ben var ya, bu Macide; ikisini de çok seviyorum. Ama galiba tepemdeki sanatçı Macide'ye saygı duyuyorum. Hem de pek çok. Yıllar yılı onun emrinde yaşadım. Başıma ne geldiyse tepemdeki Macide yüzünden geldi.

Örneğin tiyatroya gidiyor, seyrediyor, rejiiyi, oyunu beğenmiyor değil mi? Kimseye görünmeden evinin yolunu tutuyor veya yakalayıp sordukları zaman da çatır çatır gördüğü yanlışları, eksikleri söylüyor. Canım benim, sevecen, insansever Macide tabii ki çok üzülüyor buna, iki arada kalıyor. Kadına "Sus!" diyorum, hayır! Çat çat çat söylüyor. Anladık senin mesleğin ama azıcık kenardan köşeden başla değil mi? Ne gezer! Tepsinin ortasından gidiyor. Tabii ki soran kişi övgü beklediği için sormuştu ya, "Cenazeme gelecek bir kişiyi daha kaybettim" diyorum, kadının umurunda değil. Soran kişi en aşağı uzun bir süre selam vermiyor. Bazen iki yıl selamını esirgiyor.

Bu arada içimdeki çocuk ortaldan kayıp. Ne yapsın zavalı? O çocuğu da çok seviyorum, hiç büyümeyecek. Benimle beraber çocuk olarak ölecek. Duyguların en güzelini en coşkulusunu o çocukta buluyorum. Hiç olmadık yerde, yaşıma başıma, tepemdeki ükelaya uygun düşmeyen lafı lakırdısı, davranışı oluyor. Haddi, bir de onunla uğraşıyorum. Ama olsun, önünde sonunda çocuk diyorum, kolay başışlıyorum. Hatta kızarken bile sempati duyduğumun farkındayım. Şimdi düşünüyorum da hakkını yemek istemem, çocuk bana o kadar zarar vermiyor.

Ükela zarar mı veriyor? Yo hayır, o yaşamımı kısıtlıyor; onu yeme, onu içme, uyu, uyuma uyan, doğurma. Hele şu sıralar, "O rolü oynamam" diyor. İsteği bitiyor mu?

Geçen yıl, yalnız yaşadığım için bütün nefretime rağmen cep telefonu almak üzere İstiklal caddesinde bir mağazaya girdim. Günaydınların meraklısı olduğum için içeri girince "Günaydın efendim" dedim. Uluorta söylediğim günaydını bir görevli ya-

nıma gelerek cevapladı. "Bir cep telefonu almak istiyorum. Yalnız alet kullanma özürüyüm. Ben konuşacağım, karşıdan gelen sesi cevaplayacağım. "Evet var efendim, 50 milyon" dediler. "Hemen rica edeyim" dedim. Para çantamı çıkartmaya davran-dım. Görevli, "Nüfus kâğıdı fotokopisi, bir de ikametgâh kâğıdı gerekli" dedi. Tepemdeki ile ben, ikametgâh kelimesinde birinci a'yı şapkalı olarak yanlış söylediğine takıldığımız için donuk bir yüzle öylece durduk. Görevli de karşısındaki yaşlı hanımın kulak-larının iyi işitmediğinden şüphelendi ve dört kez, sesinin tonunu her seferinde artırarak ve ikâ diye a'yı incelterek söyledi. Ne yap-sın adam, duyurmaya çalışıyor. Ben, "Allahın lütfu ile kulaklarım çok iyi işitir, söylediklerinizi duyuyorum ama ikametgâh kelimesi-ni yanlış söylüyorsunuz, akşama kadar kimbilir kaç kişiye bu yan-lışı tekrarlıyorsunuz" dedim ve kelimenin doğrusunu söyledim. O gene yanlış yaptı. Ben ika diyorum o gene ince a ile ikâ diyor, Sayısız kere, belki on beş kez ben söyledim, ona tekrarlattım. Hep yanlış yaptı, "Allahaismarladık efendim" dedim, kendimi İst-iklal caddesinde kahkahalar atarken buldum. İçimdeki çocuk bir neşelendi ki, o kadar olur. Aradan bir yıldan fazla zaman geçti, ben hâlâ telefon alamadım.

Yıllar yıllar önce, "Tiyatroyu hafife alanın aklına şaşayım" demişim, **Gülşen Karakadıoğlu** bunu manşette kullanmış. Şim-di daha çok şaşıyorum. "Aklından şüpheliyim" diyorum. Yazar yazmış, bir çocuk doğurmuş. Kusursuz bir çocuk ise, siz de im-kân nispetinde benzerini doğurmak için varlık ve yeteneğinizin sınırlarını zorlayıp o çocuğu kopyalamak zorundasınız. Yarınınız, yollarınız değişik olabilir ama aynı meydanda buluşmalısınız. Her yol Roma'ya çıkar, her yol. Ama bir beynin fantezi, düşünce, bi-rikim, yetenek sınırlarını en son hadde kadar zorlaması gerekir. Bence tiyatro, matematiğin geçerli olduğu disiplinli bir konçerto veya senfonidir. Belki şaşacaksınız. Evet, tiyatroda müzik vardır.

Sahnedeki kişilerin bıraktığı tınının yakınında ses vermek zorundasınız. Bu öyle gizli, öyle reçetesi konmamış bir müzik türüdür ki, ancak ömrünü salt bu uğurda okuyarak, öğrenerek geçiren ender sanatçıların ulaşacağı bir noktadır. Ne mutlu bu noktayı bulan sanatçılara!

Seyrederken bazen kulağınız, duyduklarından rahatsız olur. Tabii siz haklı olarak sebebini bilmiyorsunuzdur. Seslerin sizi uyumsuz, uygunsuz bir noktaya götürüş nedeni budur. Televizyonda bir reklam var: "Ağzı olan konuşuyor abicim" diyor. Herkes her yerde konuşabilir ama sanatçı geçinen kişilerin sahne üzerinde buna hakkı yok. Sevgili **Erdoğan Göze** bu ölçüye sahiptir ve diğerleri için "gındamsız" der. Ben dakikalarca gülerim. Tiyatro, bir eğitim ve kültür işidir. Bundan yoksun olan kişiler, nerelere gelirlerse gelsinler, bir yerde açık verecekler ve bunu da ne yazık fark edemeyeceklerdir. Ellerinde metre olmadığı, metrenin gerekliliğini de bilmedikleri için çok rahat ve mutlular! Sayı itibariyle her saniye çoğalan ve kendilerine sanatçı denen canlıların, sanatın tarifinde var olan, toplumu bulunduğu seviyeden yukarı çekme görevinin gerekliliğinden haberleri bile yok. İşte Türkiye, olmayan değerlerin, kuralların, yasaların sıkıntısı içinde yurulanmakta. Mutsuz ve umutsuzum. Rica ediyorum (eskiden rica ediyorum denirdi İstanbul lehçesinde) sevgili meslektaşlarım: Bir an olsun durun ve oynamakta olduğunuz bir eser var ise kendinizi evvela beğenmeyin, sonra da "Peki nasıl daha doğruyu bulabilir, yazarın istediğine yaklaşabilirim" diye düşünün. Ama her derdinizi, her sıkıntınızı kapı önüne bırakıp, etraflica, tiyatro adına, tiyatronun hatırı için düşünün.

Galalara gidiyorum. Kendi ölçülerime uygun düşmemişse kokteyle kalmadan, kederler içinde doğru eve geliyorum. Kalmak istemiyorum. Çünkü herkes övülmek istiyor, aldatılmak istiyor. "Ne kadar kötü, ne felaket" diye konuşurlarken duyduğum kişileri, finalde ayağa kalkmış alkışlarken görüyorum. Hay Allah! Benim için bu başka yönden dayanılmaz bir acı! "Acaba beni de

böyle aldattılar mı?" diye düşünüyorum çok zaman! Biz Ankara'da seyirci ile birbirimizi eğittik. Tiyatronun altın dönemi derken, altın seyircisi de vardı.

Evvelce aptal kutusu dediğim televizyona, şimdi zehir saçan, bireylerin eğitime ihtiyaç hissetmelerini engelleyen, toplumun olmayan kültür seviyesini daha da düşüren bir alet diye bakıyorum. Mantar gibi biten, kısa rüzgârlar estiren ünlüler geçidi... El çırpıp, hep oynayan, hep göbek atan bir ulusun bireyleri olduk. Ben kablolu yayındayım. Dış dünyanın televizyonları böyle değil; geçen gece **Velázquez**'in o ünlü **Saray** tablosunu tam yarım saat anlattılar, bizi bilgilendirdiler. Örneğin hoş bir yanışma var; gene eğitime dayanıyor, vatandaşına bilgi vermek amaç. Antik değerde bir nesneyi, diğerlerinin söylediklerini duymayan beş ayrı kişiye soruyorlar. Ne zaman yapıldığı, ne yapısı olduğu, kaçınıcı yüzyıla ait olduğu gibi sorular var. En sonda gelen bilirkişi, hangisinin konuya yaklaştığını söylüyor. Sadece bilmesi yetiyor. Bizde bir bilgiye sahip olmak önemli değil, getireceği para önemli... İnsanlar para için yalvarıyorlar; gittikçe amaç, ölçüler ve değerler kayboluyor. Ve tabii ki eğitimsiz toplumun düzeyi eksilerde dolaşıyor. Felsefenin insan beyninde ne türlü zikzaklar çizdiği, ne çeşit bir düşünce türünün kapısını açtığı dünyamızda kanıtlanmış iken, felsefe dersi kaldırılıyor, yerine zorunlu din dersi konuyor. Bunun bir insan eğitimi için ne kadar büyük bir eksiklik olduğunu bilmememek ne acı! Zavallı Türkiye! Hep değişik acıların içinden kavrula kavrula geçmekteyiz. Ne yazık, 2000 yılında hâlâ kayıplarımızın farkında bile değiliz.

Bazıları bana ölçü biçmişler. Gıyabımda, "O hiçbir şeyi beğenmez" diyerek kendilerini teselli ediyorlar. Bazıları "**tiyatronun cadısı**" diyor. Ben bu yakıştırmayı çok seviyorum. "Tiyatronun yaşayan efsanesi" lafından daha hoş, daha güçlü (tiyatroda oynamaya oynamaya gücümü kaybettim mi ne?) buluyorum. Ya-

kıştırmışık. Son zamanların bir de moda lafı var: "Tiyatromuzun duayeni!" İlahiler!.. Tiyatroda yaşayan, nüfus kâğıdında yıl sayısı çok olan galiba, yanılmıyorsam ilk sıradaki **Necdet Mahfi**'den sonra ben geliyorum. "Tiyatronun duayeni" diyorlar; duyan herkes bir "Oooo!" çekip, bunu önemli bir şey, bir unvan zannediyor. Belki söyleyen de onu marifetli bir koltuk diye söylüyor veya öyle göstermek istiyor. Fransızca-Türkçe sözlüğü açsa, karşılığının "kıdemli" olduğunu görecektir. Hay Allah! "Ya aklım olmasa idi, ya bu dünyaya gelmese idim!" Ben de o arada, söyleyenin verdiği öneme binaen dinleyene veya dinleyenlere belirsiz, anlamsız gülücüklerle ağızımı büzüp gevşetiyorum. Ne diyeyim? Söyleyene dönüp de "Ne gereği var şimdi bu lafın" desem olmayacak. Onun yerine "Tiyatronun kadın olan en yaşlısı" dese milenyum terbiyesine aykırı. Ayrıca "Âdemin yaşından size ne? Ne uğraşıyorsunuz?" diyecekler! Ama duayen deyince bir hava oluyor. Olsun. Herkes o havadan serinliyor ama anlamını bilmiyor. Bir kere tekrarlayın bakın. Yaşlılıktan, kıdemden başka hiçbir anlamı olmasa da müzikalitesi var: Duayen!

İşte ben, dediklerine göre; hiçbir şeyi beğenmeyen, tiyatronun cadısı, yaşayan efsane, tiyatronun duayeni olarak, bu ortamda doğru, sanatsal hiçbir şey yapamayacağını anlamış, çocuklarını doğuramamanın anlatılmaz sıkıntılarını çeken tepemdeki kadını, ha konser, ha sergiler, ha galalar, ha sinemalar, avutmaya çalışıyorum. Çocuk gezdirir gibi gezdiriyorum. Ne yapayım ben de onun sayesinde seyrek de olsa doyumlu anlara rastlıyor ve mutlu oluyorum.

Lütfü Akat'a İstanbul Taksim Sahnesi'nde bir gece yapılmıştı. Sahneye çıkarttıklarında, "Ne hissediyorsunuz?" sorusunu, "Cenazeme gelecek dostları görüyorum" diye cevaplamıştı.

Bu doğrucu Davutluğum ile herkesi kızdıra küstüre yaşadığım bu dünyadan ayrıldığımda, cenazeme ne kadar az sayıda kişinin geleceğini de ben biliyorum.

Cenazeler tuhafıma gider. Hep, geride kalanların egoistliği.

Hiç unutmam, bir arkadaşımın annesi aramızdan ayrılmıştı. Arabada arkadaşımın yanında oturuyordum. Hacı Bayram Camii'ne geldiğimizde arkadaşım ağlamayı bıraktı, gelen çelenklerin sayısı ve gönderenlerin isimleriyle meşgul oldu. Bir gün tiyatrodaki yapıda bir kişiyi oynamak gerekir ise demek böyle de davranılabilir diye düşünmüştüm. Ve o günden sonra bazı şeyler, bazı durumlar bana daha da komik gelmeye başladı.

Cenaze deyince, doğum günüm için arkadaşlarımın bulduğu, çerçevelettiği resmimi **Nedim Saban'a** o gün kullanılmak üzere vereceğim. Ne şeker! Zaten kendisi de sıkıla sıkıla "**Tiyatro Kare'**ye de getirmemizi ister misiniz?" diye sorduğunda sevinçle; "Evet çok sevinirim" dedim. Tabii ölünce sevinecek halim kalmayacağına göre şimdiden sevindim. İnanmayacaksınız ama içimi hoş bir duygu kapladı. Kendimi tahlil etmeye çalıştım. En önemlisi, benim gibi biri bile ölünün olsun itibar görmesini istiyor zahir. Başka sebep bulamıyorum. İnsanoğlu kendini ne kadar törpülerse törpülesin, ne kadar adam olmaya çalışırsa çalışsın, gene eksik tarafları kalıyor. Bizlere, çok olmamak şartıyla bu gibi eksiklikler de yakışıyor mu ne? Öyle ya, bakar mısınız, öldükten sonra götürüleceğim yeri bilmek beni niye sevindiriyor dersiniz? İnanılır gibi değil. O konuşmadan sonra içime bir huzur çöktü. Bir de şu üç buçuk kitaplarım ile ödülleri muhafaza edecek, yararlanacak bir kapı bulsam, huzurum daha da artacak.

Ödülleri alırken hepsine sevindim diyemem. Aralarında özelliği olanlar var tabii. Geçenlerde televizyonda **Mario Lanza'nın** oynadığı müzikal filme rastladım. Ses rengi çok güzel olduğu halde operada söylemeyip müzikallerde rol alıyordu. Bu tenoru hayranlıkla seyrettiğimi anımsıyorum. Oysa filme çok kısa bir an bakabildim. Tabii ki hemen kendi oynadıklarımı düşündüm. Bugünkü internetle koyun koyuna olan insanların duyguları, gözleri, al-

gılama ölçüleri ile acaba ben neredeydim? Tabii sıkıldım. Çünkü kendime ne ihanet etmeliyim, ne de iltimas geçmeliyim. Her iki ölçüde de yanılırsam, tepemdekini mutsuzluğu artacak! Pek çok kere önüme geçen veya seslenerek durduran tanımadığım seyircilerin öylesine büyük teveccühleriyle karşılaşıyorum ki. İtiraf edeyim başlangıçta söylenen iki veya üç cümle beni insan olarak tabii ki hoşnut ediyor. Hatta bazen elimde olmayarak ıslanan gözlerimi karşımdakinden saklıyorum ve içimden, "Asıl ödül bu," diyorum! Ama karşımdaki devam ettikçe, bir-iki saniye evvelki duygunun yerini, kaygılar alıyor. "Abartıyor mu" diyorum; o saf mutluluğum kayboluyor.

Ama bazen öyle anlar oluyor ki: Örneğin geçen yıl **Sen Hiç Ateşböceği Gördün mü?** oyununu **Beşiktaş Kültür Merkezi**'nde 3. sıradan seyrettim. Eseri, rejiyi, oyuncularını, kostümünü, efekti, ışığı, hepsini çok beğendim ve seve seve soyunma odalarına gittim. Kucakladım, öptüm, kutladım. Kokteyle biraz kaldım. Gece yarısını geçiyordu. Taksi bulmak için sağa sola bakınarak orada bir taksi durağına ulaştım. İnsanları selamlamaya meraklıyım dedim ya. Günün saatine göre "günaydın efendim, hayırlı günler, hayırlı geceler" filan gibi. O saatte sizce hangisi uygun? Bekleyen taksiye "boş mu?" işareti yaptım, "evet" cevabı alınca kapıyı açtım içeri girdim; "Hayırlı geceler efendim" dedim. Şoförün söylediği şu cümleleri duydum: "Sizi götürmek benim için ne büyük bir şeref..." Eyvah, beni birine benzetti deyip vücudum el-verdiğince kımıldamadan sağ tarafa eğildim. Aynadan görüyorsa benzettiğini anlayıp mahcup olmasın, bir de hayali bozulmasın istedim. Ben okullu tiyatro sanatçısı olup ilgisi dışındayım ya! İçimden gülüyorum, kendimi zor tutuyorum. Gülmemin sebebi, kime benzettiğini aramamın muzipliği! Bir-iki saniye içinde oluyor bunlar ve şoförden ikinci cümle: "Tabii Macide Hanım, biz sizin sesinizle büyüdük." İçimdeki hiç büyümeyen o çocuğun başına kocaman bir taş güümme diye düştü. Sağ tarafa meyletmiş bednim doğruldu ve tepemdeki kadın, benim yüzümdeki ağzını bü-

"Elektra" (Sophokles) – Korobaşı. Koroda, çok değerli
Leyla Gencer'in yanısıra, yine değerli sopranolar da vardı (1952-53).

züştürüp son derece şaşkın ama belli etmeyerek teşekkür etti. İşte bunlar kısa, az, hoş anlar...

Bir gün evden, gazeteyle, yiyecek bir şeyler almak için çıkmıştım. Kaldırımda karşıdan saçları çok fazla kabarık ve dağınık, giysileri kırsal kesimden olduğunu belli eden bir hanım, elinde küçük bir aygaz tüpüyle geliyordu. Beni görünce tüpü atarcasına yere bıraktı. Bana doğru yürüdü. Söylediği ilk cümleleri şaşkınlıkla dinledim. Fethullah Gülen Vakfı'nın ödülünü kabul etmeyişi de dahil, çok sade, çok içten, gösterişsiz övgüler sıraladı. Ben neredeyse ağlayacağım, iyi mi? Kendimi çok zor tuttum. "Size sarılmama izin verir misiniz?" dedi. Kesik kesik konuşuyordu. Ben de benim için bu karşılaşmanın bir ödül olduğunu söyledim, "Beni mutlu ettiniz" diye tekrar tekrar teşekkür ettim. Sahnede ağlamanın üstüne çıktığım için olsa gerek, sulu gözlü oldum yaşıntımda. Acaba çok yaşamışlığın sevgi, şefkat şelalesinden akanlar mı diyorum kendi kendime bazen.

Peyniri çok severim. Eskiden kolesterol derdi de yoktu. Ankara'da, en iyi peynirleri Kızılay'da **Levi**'nin sahibi olduğu **Trakya** isminde küçük bir şarküteride bulurduk. Biz de **Vedat Tanır** ile Fransız peynirlerini, Hollanda gravyerini imkânlarımız elverdiğince, hatta başka şeyleri kısar, alırdık. Ampulün kuvvetli ışığına tutulmuş balık yumurtası da sevdiklerimiz arasında idi. Yurt dışına ilk çıkışımızda, ülkemizde gıdım gıdım gördüğümüz peynirlerin dükkânlarda koskoca bir bölümde sergilendiğini görünce "Aaa, peynirlere bak" diye neredeyse el çırpacaktım.

Ankara'da Tunalı Hilmi'de açılan, o günlerin ölçüsüne göre büyük bir süpermarkete girdim. Peynir bölümü oldukça büyüktü. Birkaç görevli vardı. Boş olanı evvela selamladım (selama meraklıyım dedim ya!), vitrine baktım. "Hollanda gravyeri var mı?" diye sordum. "Var" diyerek vitrindekini gösterdi. "O Hollanda değil," dedim. Görevli yüzümdeki hayır mimiklerine sesini kattı ve pey-

nir tekerleğini eline alıp kaldırdı. Benim göremediğim, kendine dönük etiketi okuyarak ağzını önce Ho'ya hazırladı sonra A'ya dönüştürdü. "A-Avusturya" dedi. Ben teşekkür ettim ve kendimi sokağa dar attım. Sokakta kahkahalarla güldüm. "Niye o kadar gülüyorsun" diyeceksiniz. Adam akşam eve gidecek. Kapıyı açan karısı, en aşağı 2-3 çocuk onu karşılayacak. Belki de adam ilk kez karısına bir başka açıdan bakacak ve benim için (herhalde elin genç karısı demeyecek), "Vay anasına kadına bak, ben bilmiyorum, o biliyor" diyecek ve tekrar karısına bakıp (burada iki şık var) ya "Bu da karı mı bir şeyden anladığı yok" diyecek, ya da "İyi ki anlamıyor" diye kendi adına sevinecek.

Sanatçı olarak yaşamın her ânı zor gelir bana; tepemdeki her ânı sorgular. On kişi bir yerde tatlı tatlı sohbet ederken birl gelse de dışarda gördüğü kazayı veya bir düşüşü anlatsa, herkes kendine göre heyecanlanır, değişik nidalar çıkarır ama yüzeyseldir. Oysa tepemdeki kadın olayı bir anda çizer, senaryo yazar, sonuca götürür. Noktayı koyduğu zaman herkesten daha çok etkilenmiştir. Olmamış şeyi olmuş gibi görür. Marketteki adamın evinde gördüğüm tablo bu cinsten bir örnek.

Aradan zaman geçti, ben gene peynir almak için aynı markette aynı görevliye düştüm. Peynirlerden aldım. Tam ayrılacağım sırada sağ tarafımda bir bey "Tuzsuz Erzincan var mı?" dedi. "Evet"i duyunca "A öyle mi, bir de ben rica etsem" dedim. Görevli sol tarafa bakarak "Hanımefendi müsaade ederse" dedi. Döndüm. Dışışlerinden olduğu giysilerinden, saçının görgülü sadece biçiminden belli olan hoş bir hanım: "Macide Hanım'ın izin istemesi ne demek, bütün ömründe ışık aldığım kişi, babam elimizden tutar götürürdü" gibi cümleler... İçinde hiç tiyatro kelimesi geçmiyor. Bu sözler bana dokundu, gözlerim doldu, göstermek için arkamı döndüm. Sonra hanıma dönerek teşekkür ettim ve oradan ayrıldım. Birkaç gün sonra oraya başka bir şey için gittiğimde peynir bölümündeki görevli; "Hocam, hocam sizin peynirden (Hollanda gravyeri) geldi" diye bana sesleniyordu. Ta-

bii artık ben onun gözünde hoca idim. Mademki ışık saçmıştım! Ona göre ışık sadece okulda oluyordu, öyleyse ben de öğretmen-dim. Durduk yerde, hiç eğitimini görmeden, hoca olmuştum. Tiyatronun da ışık saçtığını nerden bilsin...

Bana bir-iki kez öğretmenlik teklif edildi. Öğretmenlik eğitimi alan kişilere ayıp olacak düşüncesi ile kabul etmedim. Ankara'daki **Dil Tarih Tiyatro Kürsüsü**'nde ders vermem için işi sıkı sıkıya düğümlemek üzere (Çankaya 106 numarada otururken), **Ergin Orbey, Alpay İzbirak** ve nurlar yağsın **Muammer Çıpa** gelmişlerdi. Konunun etrafında dolaşarak ısrar ediyorlar, ben de hep "Hayır" diyorum. Çay ikramının sonlarına geldik. Ne desem kabul etmiyorlar. "Ben tiyatrodaki beyaz değnekle, üstüne düşerek, okuyarak, kendimi kıyasıya eleştirerek bir şeyler yapıyorum. Bunları başkasına öğretmenin yollarını öğrenmedim ki" diyorum. "Olsun, senin varlığın yeter" deyince, "Tut ki sınıfa girdim" dedim ve sesimi incelterek (nedense son zamanlarda hocaların sesi inceldi) "Çocuklar!" dedim, "sonra?" Tam inanmadılar ama içlerinden ne ukala dediler ve gittiler.

Dikkat ederseniz tepemdeki sanatçı Macide'yi anlatırken ükela diyorum. Ukala ile ükela farklı. Peki ben niye tepemdekine ükela diyorum? Bir defa ukala kime denir? Sözlükte tam karşılığına bakmalıyım ki, eksik bir şey olmasın. Ükela olsun ben razıyım. Onun sayesinde opera, bale, tiyatro galalarına davet ediliyorum. Tabii o yüzden de rahat giriyorum. "Davete gerek var mı?" diyeceksiniz. Bir keresinde (daha emekli olmamıştım; o zamanlar **Devlet Tiyatrosu**'nun her sahnesinin, her yerinin tapusu bende idi), **Küçük Tiyatro**'ya bir eser seyretmeye gittim.

Laftan lafa geçiyorum ama 1947 yılında Küçük Tiyatro açılacaktı. **Muhsin Bey** onu depo halinden kurtarıp tiyatroya çevirmişti. **Ahmet Kutsi Tecer**'in **Köşebaşı** isimli eseri oynanacaktı. Şimdilerde olduğu gibi çok sayıda işçi, dekorcu yoktu anlaşı-

lan. Biz sanatçılar koca tiyatroyu temizlemiştik. Rahmetli sıcak oyuncu **Melek Ökte** ile ben üst locaları temizleyip kapı mandallarını kaolle silmiş, parlatmıştık. Akşam da temsil başlayacaktı ve benim üç rolüm vardı. Neyse... bunu daha sonra anlatacağım.

Tiyatroya seyirci olarak gittim dedim ya. Rastgele bir yere oturdum. Biraz sonra koltukların biletli sahipleri geldi. Karşılıklı özürler sonrası başka bir yere gittim. Derken oranın da biletli sahipleri geldi. Gene benzeri cümleler, ben başka bir yere oturdum. Derken bir karı-koca geldi. Benim oturduğum koltuğa doğru yürürlerken, alıştım ya, hemen yerimden fırladım. Gene benzeri cümleler: "Affedersiniz efendim, bilmeyerek yerinize oturmuşum, ben ev sahibiyim" falan... Kocası karısına bir kızdı! "Koskoca Macide Tanır'ı nasıl ayağa kaldırırsın" diye!.. Kadın şaşkın! Ben ise "Ev sahibiyim, rica ederim efendim buyrun" diyerek gitme hazırlığındayım. Bey itiraz etti, "Siz hanımla oturun ben yer bulurum" dedi. Tabii bu konuşmalar etraftan duyuldu. "Böyle buyrun Macide Hanım, burası boş" diyenler çıktı. Adam onlara da, hakkımda beni terletecek övgülerle kısa nutuklar çekti ve gösterilen yerlerden birine kendi gitti oturdu. Ben zavallı, tanımadığım hanımın yanına mecburen oturdum. Oturdum ne kelime? Her tarafıma dikenler bata bata geceyi geçirdim.

Ükela ya, olsun razıyım diyorum ya; şu günlerde televizyonda bir dizi için **Yusuf Kurçenli**'nin bürosundan telefon ettiler. Konuşan benim! Tepemdeki dikte ediyor. "Evet veya hayır demek için önce birkaç bölümü okumalıyım. Tümü içinde oynayacağım kadının ağırlığını, kişiliğini ve eserin neresinde olduğunu görmeliyim. Uygun bulursam şayet; kadroyu, rejisörü bilmeliyim. Okullu sanatçılar ağırlıkta değilse eser de boşuna göndermeyin" gibi cümleler! Galiba iki hafta mı ne geçti, hiç ses yok. Herhalde şartlarım uymuyor. "Keşke tüm değerli sanatçılar böyle düşünse de işler ayağa düşmese, bu kadar yozlaşmasa" diyorum.

Geçtiğimiz yıl gönderilen bir başka diziyi okudum, felaket! Hemen büroya telefon ettim. "Bu tekstin bu evde kalmasına karşıyım, evdeyim, görüşmek üzere" dedim, kapadım. Gelecek olan kişiye yaşıma başıma yakışır cinsten cümlelerle kızgınlığımı ifade edeyim diye evde cümle temrinleri yaparken kapı çalındı. "Hıh, ben şimdi size gösteririm" diye kapıyı bir hışım açtım: 12-13 yaşlarında, yanaklarına elmalar oturmuş bir erkek çocuğu. Tabii bütün hırsım içimde kaldı. Bir de çocuğa, "Buraya kadar yoruldun yavrum" diyerek teşekkür ettim.

Bir seferinde de daha çok kızmıştım. Bunlar beni ne zanne ediyor gibisinden telefon ettim, "Eseri yanlış adrese göndermişsiniz" dedim. Onlar da "Hayır efendim, Macide Tanır'a gönderdik" dediler. "Macide Tanır benim ama adres yanlış" dedim.

İstanbul'a geldiğim ikinci yılı idi. **Kadir İnanır**'ın bürosundan telefon ettiler. "Televizyonda bir diziyi sıcak bakar mısınız" sorusunu "Evet" diye cevapladım. Tabii eseri okuduktan sonra karar vereceğimi söyledim. Telefonda konuşan hanım "Ama sizin için yazıldı, Kadir İnanır'ın annesi rolü" dedi. Ben ısrar edince "Pardon bir dakika" deyip benimle konuşmayı kesti. Fıs fıs fıs... Sonra "Mutlaka istiyor musunuz?" ve benzeri cümleler... Ben gene ısrar edince, "Pardon Macide Hanım, bir dakika... Gene fıs fıs fıs fıs... Bu üç kez tekrarlandı, sonunda bir tekst yazılmaya karar verildi ki, "Peki bir hafta sonra elinizde olacak" dendi, adres istendi. Kapatmadan aklıma geldi, "Rejiyi kim yapıyor?" dedim. "Tabii Kadir İnanır" denince, "Ne kadar büyük yetenek, hem başrol oynayacak hem de reji yapacak, teşekkür ederim" dedim ve vazgeçtiğimi söyledim. Kadir İnanır ile hiç karşılaşmadım, bunları yazdığımı canı sıkılmasın. Bence örnek alınacak gerçekler bunlar. "Ben yaptım, ben yaparım" dönemi kapanmalı artık ülkemizde. Çağdaş dünyanın insanları **ihhtisas** dediğimiz, insanı, toplumu yücelten bir özelliğe şiddetle önem veriyorlar.

Münih'te arabaya –o zaman Volkswagen– küçük ilaveler almak için fabrikadan daha büyük bir merkeze gittik. Her usta, uz-

manı olduğu parçadan sorumlu. Bizde olsa ihtisasa önem verilmediğı için hepsini bir kişi yapar. Hepsinin kaç para olduğunu bir kişi bilir. Tabii ki bir kişi bu kadar çok şeyi bilemeyeceğı için hepsinden azar azar ve eksik veya yanlış olur Ülkenin çektiğı acıların bir bölümü de bu sebeptendir.

Sevgili **Muhsin Ertuğrul** bir gün bana rejı yapmamı önerdi. "Rejisörlük eserin bütününü hayal dünyasında süsleyip, tamamlayıp yazarın doğrultusuna oturtmaktır. Durup dururken insan rejisör olmaz. Hele hele yetenekli, iyi bir sanatçı yaşlanınca rejı yapar düşüncesine hepten karşıyım. İterek, dürterek rejisörlük olmaz. Yıldızlardan kırıp kırıp rejisör çıkmaz" gibi cümlelerle düşüncelerimi söyledim. Bir daha tekrarlamadı.

Muhsin Bey bir seferinde de yıllar önce oynadığım bir eseri tekrar oynamamı istedi. Bunun da benim için imkânsız olduğunu söyledim. Bir rolü çıkarmam için o role hamile kalmam gerekli. Sonra çocuk doğar... Aynı bebeğı nasıl doğurayım? "Şurda şunu yapmıştım, orada böyle bakmıştım"ları hatırlayarak olmaz, yani ben yapamam.

Ben tiyatroyu her gece severim. Haftada bir tek gün tatiliniz olacak. O tek gün ve gecesi sizin olacak. Ne yapsak nasıl değerlendiresek diye kafa yoracaksınız. Filanca yere mi gitsek, filanca-ları mı çağırırsak, yoksa yıkanıp evde mi kalsak diye düşüneceksiniz. Şimdi ne kadar mutsuzum, hiç öyle değerli bir günüm yok. Tiyatroda rolünüz varsa hasta olmanın bile önemi başkadır. Şimdi hasta olsam ne olacak, olmasam ne olacak, ne fark eder ki! Tiyatro olduğı zaman sizi bekleyen insanların var. Bir de kapalı gişe gidiyorsa... Artık evde, yatakta kalmazsınız. Buna hakkınız yok.

Başımın büyük bir derdi var: bronşit. İzmir'de turnedeyiz,

gözlerimin beyazı akacak gibi, kasıklarımı tutarak tuhaf tuhaf öksürüyorum. Değerli bir dahiliye doktoru öğrendik ve otele rica ettik. O dönemde doktor ücretini tiyatro ödemiordu. Geldi beni muayene etti, bronşit teşhisi koydu, ilaçlar yazdı; "Tifolu hastayı bir haftada iyileştirebiliyoruz ama tıp henüz bronşite çare bulamadı, 15 gün bu odadan koridora çıkmayacak, ilaçları alacaksınız" dedi. "Aman efendim, ben gece tiyatroya gideceğim, seyirci bekliyor, siz hekim olarak ne olur bana yardım edin" deyince "Bakın size söyleyeyim; krizler gittikçe sıklaşır, ilaçlar ağırlaşır, sonunda astıma kadar gider" dedi ve gitti. Bu doktor anlamadı gerekçesiyle başka bir doktor araştırması yapıp ona rica ettim. Geldi. Muayene... Sözleşmiş gibi aynı cümleler, tabii benden de aynı laflar... Bugün gibi anımsıyorum. Gidiyordu, kapıda durdu, döndü: "Gerekenleri söyledim. Keyfiniz bilir" dedi. Tabii benim keyfim tiyatroyu bildiği için tiyatroya gittim. Şaşılacak bir şey, sahnede insanın sancısı da geçiyor. Belki inanmayacaksınız, başımdan geçti. En ağır böbrek sancısı sahneye çıkınca bitti. Kuliste gene başladı. Tabii şimdi bronşit krizlerim sıklaştı, ilaçlarım ağırlaştı ama bir saniye bile o günlerde tiyatroya gittiğime pişman olmadım. Şimdi bugün de değerli eserler, değerli kadrolar, tiyatro disiplini bilenler arasında olsam, gene tiyatroya oynamaya giderim.

Eskiden "Tiyatrosuz yaşayamam" derdim. Şimdi daha seçici oldum. Bazen tepemdeki sanatçı Macide'ye acıyorum. Genç yaşında ne kadar büyük dağların altına girdi. Şimdi, çoğunlukla oynadığı kadınların yaşına geldi ama şu veya bu sebepten oynamıyor. Zavallı ne kadar huzursuz. O kadını biraz olsun ferahlatmak, bir küçük pencere açmak için yazmaya karar verdim. Nerde bir olay anlatsam, "Anılarınızı yazın ne olur" diyorlar. Galiba bu tür enjeksiyonların da etkisi var.

Oynadığım eserler genellikle kapalı gişe oynandı. Küçük kardeşim Ankara'ya gelmişti. O ara rolüm yoktu, tiyatrolara götürüyordum. **Oda Tiyatrosu**'nun vestiyerindeki görevliye karde-

şimi tanıştırdım. "Maaşallah ablanızın şansı vardır. Nerde oynasa kapalı gişe olur" dedi. Kardeşimin, ağzını açıp bunun şanstın olmadığını söyleyeceğini fark edince sus işareti yaptım. Ne şeker, yeryüzünde bir kişi de bu yönden beni şanslı bilsin, fena mı?

Şu sanatçılar hoş insanlar, genellikle konuşmayı severler. Hele dinazorların birikimi çok olduğundan her heceden, her kelimeden, her andan bir anı hatırlayıp "Hiç unutmam bir gün... diye başlarız. Hele iyi bir dinleyici veya dinleyiciler bulmuş isek, anlatır da anlatır, güleriz. Hiç belli olmaz, bir an gözlerimiz de dolar.

Burada bir parantez açayım. Ben tiyatroda ağlamanın üstüne çıkmayı gerektiren acılı ana rolleri oynadığım için, sahnede ağlamamaya özen gösterdim. Sahnede ağlamak kolaydır. Ben hep zor tarafına yöneldim. Çünkü kadınlarımın acıları hep seyirci önünde geçti. Yani evladının öldürüldüğünü veya eşinin, çocuğunun öldüğünü seyirci önünde duydu. İnsanlar çok büyük acılar karşısında ağlayamıyorlar, birer ıstırap heykeli oluyorlar.

Konservatuvarda iken görünüşte çok sert ama bizlere gizli bir sevgisi olan **Abide Hoca** bir gün beni çağırttı. Elime bir zarf verdi, "Al çocuğum, bunu halana götür, istersen birkaç gün de onlarda kal" dedi. "Fesupanallah, bu işte bir iş var" dedim, hem de çok önemli. Okuldan çıktım. Açık olan zarfın içindeki mektup babamın ölüm haberini veriyordu. Taş kesildiğimi bugün bile anımsarım. Robot gibi otobüse bindim. Halama gittim, mektubu verdim. Halam olayın ikinci kişisi olduğu için ağlamaya dövmeye başladı. Ben onu kırık dökük teselli ettim. Oysa, o kardeşini, ben ise tek kıymetli varlığımı kaybetmiştim. Kalmam için ısrar etti. "Akşam dersine yetişmeliyim" yalanıyla evden çıktım. Otobüs durağına kadar yürüdüm. Otobüse bindim. Konservatuvara çok yakın bir durak vardı, orada indim, okulumun kapısından içeri attığım ilk adımı hâlâ görür gibiyim. Oracıkta bayılmışım.

Gözümü açtığım zaman revirde idim. Doktor başımda; hemşireyi de ağlarken buldum. Yedi-sekiz kez ayılmış, tekrar bayılmışım. İkinci günü çözüldüm, ağlamaya başladım. Yaşadığım dayanılmaz acıyı nasıl karşıladığımı, ancak iki gün sonra çözülüp ağlamaya başladığımı hiç mi hiç unutamadım. Sanatçı Macide buna çok önem verdi.

Dediğim gibi örneklemek gerekir ise, **Lorca'nın Kanlı Düğün**'ündeki anayı düşünün, oğlunun ağıtına gidiyor. Giden ana ama Lorca'nın İspanyol kadınından bir ana. Ağlamıyor, dimdik... **Ozan Sağdıç Usta**, Kanlı Düğün'e üç kez gelmiş. Birinci gelişte çok beğenmiş, ikinci gelişte fotoğrafı çekeceği saliseyi saptamış, üçüncüde haberimiz olmadan uzaktan çekmiş. Severek ve de şaşarak, kendimin dışında birine bakar gibi bakarım Kanlı Düğün resimlerine. Sevgili **Umut Demirdelen**'in büyütüp çerçeveleterek bana armağan ettiği fotoğraf, böyle gerçek bir oyun belgesidir. Şimdi salonda asılı duran fotoğrafa bakıyorum. Kadın dört basamak inmiş, fotoğraf son basamaktan ayağını yere inmek için uzattığı anda çekilmiş. Kadın heykel gibi. Dümdüz inen kolların ucundaki ellerde, parmaklarda acıyı anlatan çaresiz küçücük hareketler var. Bir de acı dolu donuk yüzünü taşıyan başı, sağ tarafa doğru kasılmış. Ben bu resme "Allah Allah, kadına bak" diyerek bakarım. Zaten bütün bu kadınlar benim arkamda kalmış; hiçbirini diğerinden ayırt edemeyeceğim kadar yakın ve de uzak, dostlarım onlar. Anlatabilmek çok zor. Hem bendeler hem de benden dışarda çok uzaktalar ama kendimden daha çok bildiğim, tanıdığım kadınlar. Öyle ya, ben bu Macide olarak önemli bir olay karşısında ne hissedeceğimi, nasıl davranacağımı bilemem. Olayın cinsi, bana çarptığı an, davranışımı belirler. Oysa ben oynadığım kadınların o çok önemli çarpan anlarında davranacağı biçimi, şekli, duyguyu, düşünceyi parmak ucundan saçının teline kadar, prömiyerden bir-iki gün evveline çalışılan süreç içinde uykusuz geceler ve gündüzler, her saniye düşünerek uygun olanı seçip, saptayıp, karar verip yerine oturturum. Onun içindir ki

"Kanlı Düğün" – Lorca'nın anası, oğlunun ağıtına giderken (1970-71).

ben kadınlarımı kendimden çok tanırım. Yanılmıyorsam oyuncuların o sahne üstünde oynayıp, bir rolü algılayıp, arz edişleri biri diğerine zıt, iki ayrı biçimde oluyor. Bir kısmı oynadığı kişiyi elbisesi ile soyunma odasında bırakıyor. Diğer bir bölümü de onu eve götürüyor, yaşamında onun da bir yeri oluyor. Gökçer ile çok yıllar evvel bu konuyu konuşmuş, tartışmıştık. O, soyunma odasında bırakıyor; ben, eve götüren cinstenim. Doğru ya da yanlış diyemiyorum. Bu bir kişilik, bu bir biçim, tarz. Tabii ben eve götürdüğüm için bana ortak bir kişi daha çıkıyor ve gündelik yaşamımda zaman zaman beni engelliyor. Kimbilir, belki ben de beyaz değnekle öğrenmeye çaba sarf ettiğim oyunculuğu böyle zannediyorum.

Beyaz değnekle diyorum çünkü liseyi bitirip konservatuvarda şan ve tiyatro sınavını kazandığım için sadece sahne ve şan adab-ı muşeretini (**Büyükelçi Settâr İlksel** gelirdi) ve dans derslerine giriyordum. Tiyatroda ilk kez bende uygulanan bir yöntem ile sınıf atlatıldığım için okulda üç yıl kaldım. **Carl Ebert**'in tekline okul müdürü **Orhan Şaik Gökyay** "evet" dese idi bir yıl sonra mezun olacaktım. Tarık Levendoğlu söylemişti.

Ders saatlerimiz, büyük sınıfların hazırladığı **Otelci Kadın** provalarını seyretmekle geçti. Yanlış hatırlamıyorsam altı ay sadece prova seyrettik. Carl Ebert, Otelci Kadını oynayan **Muazzez Lutas**'a, iki elini beline koymanın özelliklerini anlatabilmek için hayli uğraştı. Kibar bir hanımın, orta veya alt tabakadaki bir hanımın, muzip bir gencin, elini kalçasının neresine koyduğunu ve parmaklarının nasıl açılması gerektiğini pek çok kereler, oturduğu yerden üç basamağı zıplayıp "Aba Muazzez" diyerek ellerini, parmaklarını düzelterip öğretmeye çalıştı. Ertesi yıl mı neydi? Carl Ebert'in Türkçesi ile; "İzmene kardeşim bana en yakın insan" diyerek Yunan tragedyasının provasını izledik. **Sabahattin Ali** ya da **Emin Türk** tercüme ediyorlar, zaman zaman okul müdürü Orhan Şaik Gökyay da bu çalışmalara katılıyordu. Bir cümleden evvel veya sonra küçük veya büyük nefes alınması gerekti-

Prof Carl Ebert

ğini hep birlikte öğretiyorlar; hatta bazen Ebert göstermek için kısa nefes alıyor, Muazzez uzun alıyorsa "Nein" (Almanca "hayır" demek) diyor, yeni baştan Ebert ile beraber tercüman da dahil kısa nefes alıp veriyorlar. O zaman öyle çalıştılar, biz de seyrettik.

Üçüncü yıl **Kibarlık Budalası** provası başladı. Yani benim okulda son yılım. **Mozart'ın Türk Marşı** bestesinden bir mezu-runu bile duymak yeterlidir benim için, beynim hemen tamamlar. Bunca düşkünlüğümün sebebi Batı klasik müziğini sevmekten de öte **Molière'in Kibarlık Budalası** isimli eserinde Madam Jaurdain'in antre müziği olmasındandır. Nerde duyarsam duyayım, durur dinlerim ve içim bir tuhaf olur. Aradaki yıllar kaybolur. Profesör Carl Ebert Yahudi olduğu için Nazi katliamından kaçarak Türkiye'ye sığınan değerlerden biri. Şans gülmüş bize, konservatuvarımızda sahne hocası ve rejisör olmuş. İki grup oynayacak. Okulda provalar başladı, doğal olarak hep birinci grup çalışıyor. Tahtadaki tevziat listesinde Madam Jaurdain'in karşılığında **Nermin Sarova-Macide Birmeç** yazılı. Günlerden bir gün Nermin Sarova provaya gelmedi. Onun olduğu sahne yaklaştıkça kalbimin atışı hızlandı. Öyle ki dişlerimi bassam kalbimi çiğneyeceğim. Carl Ebert'in ağzından tek hece çıksa tercüme ediliyor. O gün Sabahattin Ali var. Aralarında konuşmaya başladılar ve bana baktılar. Eyvah beni konuşuyorlar derken Sabahattin Ali bana döndü, "Ezberin var mı?" diye sordu. Titreyerek "Evet efendim var" dedim. "Doğru söyle, eğer emin değilsen atlattırırım" dedi. Ben, duyulur duyulmaz bir sesle yine "Evet, var efendim" dedim. (Carl Ebert'ten herkes çok korkuyor, çok sayıyor.) "Çık öyleyse ramplase et" dedi. Yani onu temsilen gereken hareketleri yapacağım, oynayıp oynamamam önemli değil. Benim yerime, hareket etse bir sopa da olabilir. Okulun sahnasının o üç basamağını nasıl çıktım bilemiyorum. O sahne nasıl bitti, onu da bilemiyorum. Ebert o basamakları yine sıçradı çıktı. Aman yarabbim bana doğru geliyor. Despot kayınvalidenin tepsideki börek sayısının neden eksik olduğu sorusuna zavallı gelin korkudan dili tutularak;

Kıbrıslık Budalası' (Moliere) ~ Konservatuvar son sınıf; ilk rolüm (1943). Soldan sağa: Ulvi Uraz, Melek Ökte, Salih Canar, Macide Tanır, Meliha Ars, Süreyya Taşer, Nuri Altınok, Nüzhet Şenbay.

"Göy medim gösterme yalep, döt bacatlı bi böyet aldı başını didti" demiş... Benimki de o hesap. Ebert bana sarılıyor, öpüyor, kutluyor, "das ist" falan filan... Cümlelerin içinde geçen "Macide" kelimesini anlıyorum (insaf, kendi adım). Tık tık tık cümleler içimden geçiyor. Bildiğim İngilizce dili ile benzerliği olan kardeş kelimelerden azıcık rahatlıyorum. Konuşmadan evvel sarılmış beni öpmüştü ya! Bir de o var. Derken sevgiyle anımsadığım Sabahattin Ali'nin gözleri. Camların altından pırıl pırıl; o sevinçli yüz! Ne tuhaf, bugün gibi hatırımda. Tercüme ediyor, hani çocuğu beğenilmiş bir babanın sevinci gibi. Carl Ebert, "Macide'nin oyununu beğendim, şimdi onu çalıştırmak için bu sahneyi tekrar alacağım" diyor. Yaşım 22'den fazla değil. Madam Jaurdain 40 yaşlarının üstünde. Beni de diğer günler provalara alıyor. Nermin Sarova ile bazı geceleri paylaşıyorum. Bugün **Üçüncü Tiyatro** ismi ile anılan, o zaman ismi Halkevi binası olan yerde (Numune Hastanesi yakınında) prova yapılıyor. Ben prova yaparken Ebert salonunda oturan Nermin'e sesleniyor. Nermin hepimizin verdiği ilk cevap gibi "Yah her profesör" diyor. Salonda Emin Türk veya Sabahattin Ali söylenenleri Türkçeye çeviriyor. "Burasını Macide gibi oynamasını istiyorum" diyor. Bu cümleler provalarda pek çok kereler tekrarlanıyor, derken oyun günleri asılıyor. Oyun sayısı itibarıyla bana çok az pay düşüyor. İzahını yapamadığım ve beni çok üzen bir durumla karşı karşıyayım. Gidip sormayı da canım istemiyor. Macide'ye yediremiyorum.

Bir gün okuldan çıktım, yoldan geçen taksiye seslendiğim anda sesime bir erkek sesi karıştı. O da taksiye sesleniyordu. Döndüm, Carl Ebert! O zamanlar şimdiki gibi elini sallasan gelecek elli taksi yok. Çok seyrek geçiyor. Ebert'e "Ben sizi bırakırım" dedim ve ikimiz aynı arabaya bindik. Gideceği adresi öğrenip şoföre söyledim. Ebert teşekkür etti. Ve bana, tabii ki İngilizce olarak çok yetenekli oluşumun yanı sıra nazik ve güzel bir insan olduğumu söyleyince bu güzel sözlerden cesaret alarak "Hem yetenekli buluyorsunuz, hem provalarda beni örnek gösteriyorsu-

nuz, hem de bana daha az sayıda oyun koyuyorsunuz" dedim. Cevap olarak (bunu yazarken bile elimde olmayarak tahminen 57 yıl geçmesine karşın incindiğimi hissediyorum), "Sen çok güzelsin, paraya ihtiyacın yokmuş, arkadaşların öyle söyledi" dedi. Oradaki duygularımı anlatabilmem olanaksız. Dehşet içinde kaldım. Ebert de benim reaksiyonuma şaşırdı, özür diledi. Sonraları Macide Birmeç'e temsil sayısını artırdı.

Temsilimin ilk gecesi birinci sıra koridor başı biletini (babam için) aldım. Teşrifatçıya "Oraya kimseyi oturtmayın, bileti bende" dedim. Girdim çıktım ağladım. O koltuğa selam verdim. Beni tiyatroya babam göndermişti ama seyredememişti.

Şimdilerin genç kuşağının bir bölümü bana gülecek belki! O zamanlar el ele tutuşmak bile yasak. Ne okulda ne de sokaklarda. Kaçamak bakıyorsunuz, işte o kadar. Orhan Şaik Gökay'dan önceki konservatuvar müdürü o denli tutucu ki, müzik odalarından birinin kapısını açtığında bir kız ve bir erkeği sazları ile çalışırken bulmuş, vay anam vay! Kızılca kıyamet kopmuş. "Bir kız bir erkek aynı odada ne işleri var" diye. "Efendim düet yapıyoruz" demişler, "Ben anlamam, ayrı ayrı odalarda çalışır, hocanın önünde biraraya gelirsiniz" demiş.

Biraz evvel para lafı geçti. Ne demek şimdi bu? Anlaşılması için anlatmam gerek. Henüz **Devlet Tiyatroları Yasası** yok. **Tatbikat Sahnesi** adı altında verilen temsillerden sanatçılara bir ücret ödeniyor. Yanlış anımsamıyorsa, başrole 80, ikinci role 60, üçüncü role 40 lira; sonra 10'ar 10'ar inerek bu kurala göre ödeniyor. Büyük eserlerin başrolleri 80 lira alıyor. Yanlışım olabilir belki, Mösyö Jaurdain başrol 60, Madam Jaurdain temsil başına 40 lira alıyor.

Benim oynadığım geceler Ebert bir tek bana makyaj yapı-

Benim bugünlerdeki yerimi önceden gören, sevgili, değerli, ileri görüşlü büyük insan, babam Ibrahim Birmeç veteriner gömleği ile.

yor. Bu arada "Bu kadar genç, güzel bir yüzü nasıl yaşlandırırız" gibilerden gönül alıcı sözler söylüyor. 1-1.5 saat uğraşılıyor. Zaten ne garip! Hep benden 30 yıl, 50 yıl yaşlı kadınları oynadım. Fizikimle ters orantılı idi. Ama o yaştaki kadınlar, beni bugünlere getirdi. Hep genç kız rolleri oynasa idim, tiyatroyu bu denli tanıyamazdım. Devlet Tiyatrosu'nda makyaj yapan kişi de yoktu. Şans eseri, rol arkadaşlarımdan içinden makyaj yapmayı bilenler oldu da işi kurtardık. Bazen ellerime bile yaşlılık makyajı yaptılar. Hiç yüksünmeden **Ağaçlar Ayakta Ölüyor**'de her akşam sevgi ile 1-1.5 saat bana yaşlılık makyajı yapan **Nihat Akçam'a**; **Jezabel**'de gözlerimin altını kırıştırmak ve torbalar yapmak için vazelinleri sürüp sürüp, üzerine pudralar koyup her gece çaba sarf eden **Cüneyt Gökçer'e** de geçmiş günler adına teşekkür ederim.

Jezabel'i oynadığımız günlerde ben sevdiğim adamla yeni evlenmişim. Liseden bir arkadaşım "Sende hiç mi akıl yok, günah değil mi o kocana, nedir o yaşlı, kart karı olmuşsun?" dedi. Bu iki eser, en ağır makyajı gerektiriyordu. Çok az peruk kullandım, bana yapay geliyordu. Hep saçımı boyattım. Beyaza, griye, **Pedro Bloch'un Düşman Çiçek Göndermez** eserinde siyaha, başka bir eserde kızıla, başka bir eserde tekrar beyaza... Şimdi sebini unuttum; saçımı siyah iken beyaza boyatmak gerekti. İzmir'de turnedeyiz. Son günü Efes Oteli'nin berberine gittim. Bir kez orial sürdü, açılmadı. "Bir kez daha sürün" dedim. Berber, "Saçlarınız tümünden dökülür, sorumluluk alamam, kâğıt imzalayın" dedi. Yazdım: "Saçlarım dökülür ise, isimli berber sorumluluğu değildir, ben istedim." İmzaladım verdim. İkinci kez sürdü, gene beyaz olmadı. "Bir kez daha sürünüz, sorumluluğu alıyorum" dedim. Üçüncü kez orial sürüldü. Kafamda hâlâ saç olduğuna göre kel kalmadım demektir. Yani her şeyim; doğru, yapmacıksız, içten bir tiyatro içindi. O zamanlar 40 yaşında bile değildim. Evliydim ve kocamı seviyordum. Bugün geriye dönüp de baktığımda hiçbir şeye pişmanlık duymuyorum. Sadece tiyatro için yaşamaya başlamıştım. Bakış açım tiyatro idi. Her saniyemi

tiyatro için değerlendirirdim. Tiyatro için vardım. Tiyatro da benim yaşamam için vardı. şimdi ne yaptığımı soranlara "Sanatçı Macide'yi gezdirim, ne yapayım canı sıkılıyor" diyorum ya. Nasıl sıkılmasın? şimdi herkes sanatçı, herkes rejisör!.. Bu enfasyon ortasında kadın şaşkın, kadın üzgün, kadın mutsuz!

Konserlerde, galalarda, sokaklarda önüme çıkılıyor, "Sizi seyredebeycek miyiz?" gibisinden sorular soruluyor. Cevap vermek uzun ve zor. Geçenlerde üst üste gelen bu sorulardan bunalmış olacağım ki o dört hanıma ağzımdan şunlar döküldü: "Hayır, ben her teklife evet diyemem, dememeliyim, 57 yıllık sanat yaşamımda, arkamda mücevherler bırakarak geldim, şimdi çakıl taşları ile beştaş oynayamam" dedim. Dedim ama, tepemdeki kadın da, "şişt, âdeme tevazu yakışır" dedi. Neyse ki hanımların canı yürekten tasdik eden sözleri ile birbirlerine bakışları beni rahatlattı. "Ah tiyatroda, ah şehnaz Tango gibi bir dizide sizi görebeycek miyiz?" diye sorduklarında ağzımda cevap hazır, tık tık tık söylüyorum. Bu sözleri çok tuttum.

Bazen de nasıl olduğumu sorduklarında, başımı hafifçe yana eğip, vücudumu öne hareket ettirerek, "İyiym, teşekkür ederim" derim. Çok zaman karşımdaki ilgi ile şüpheye düşer, "Bir şey mi oldu?" sorusu ile karşı karşıya kalırım. Haydaaa! Zaten bu cinsten sorulara 2-3 cevabım var. Yukarıda ikisinden söz ettim. Bazen de, "Ne olsun ki!" veya "Nasıl olayım?" diyorum. Karşımdaki bunu kendince yeterli bulmuyor, "Amaaaan Macide Hanım, bu kadar düşünme Allah aşkına, düzeltecek sen mi kaldın!" deyince susamıyorum; "Yoo ben aldırıırım, her şeyi önemserim, ben Türkiyeliyim, dünya vatandaşıym" gibi nutuklara girişiyorum. "Nereye baksam boşluğu. açığı görüyorum. Keşe görmeyenlerden olsam" demiyorum. Mademki insan olarak dünyaya gelmişim, ben de in-

"Düşman Çiçek Göndermez" (Pedro Bloch) – Sıcak ve yetenekli oyuncu Umran Uzman ile (1963-64).

san olmaya çalışıp insan olmanın gereklerini yerine getirmeliyim diye düşünüyorum. Şu güne kadar insanın dışındaki diğer canlıların düşündüklerine dair bir bilgi henüz keşfedilmediğine göre, insanı diğer canlılardan ayıran tek özellik, düşünmesidir, bilgilenmesidir. İnsan çok görkemli bir varlık. Yaşam, bu görkemli varlığa sunulmuş bir armağandır. Bu doğuştaki saf, tertemiz taşı, yaşam içinde, kirlenmemesine özen göstererek işlemek gerektiğini bilmek, insanın görevleri arasında birinci sırayı almalıdır.

Günümüzde ne yazık ki insan olmanın değerini bilenlerin sayısı ölenlerle azalıyor. Baba kuşağından çok az kişi ya var, ya yok. Şimdi yok olma sırası benim kuşağıma geldi. Ölüm konusunda şöyle bir cümle kullanırız; "günü geldiğinde!" Hangi hesapla günü geliyor, gerçek payı var mı? Yoksa yolcuların uydurması, kendilerine süre biçmeleri mi? Biçilen ömrün zaman diliminin ölçüğü ne? Kalp atış sayısı mı, nefes alıp verme sayısı mı belirliyor? Tanık olduğumuz sayısız ölüm olaylarına önce, nasıl oldu diye şaşırsanız, sonra da "Saniyesi gelmiş" deriz. Azrailiden yakasını kurtarmışsa, "Daha vakti dolmamış" deriz. Nasıl şeyse bu!

Biz baba ocağından aldığımız köklü kuralları, bugüne taşıyabildiğimiz kadar taşıdık. Sevmeyi, saymayı, okumayı, çalışmayı, komşularla insanlarla iyi, efendi ilişkileri öğrendik. Hiçbir gün karşılarna alıp da bu tür bilgiler verdiklerini, nasihat ettiklerini hatırlamıyorum. Evin içinde ve dışındakilerin davranışlarından öğrendik her şeyi. Babam genellikle her gece benim odama uğrar, sohbet eder gibi o gün lisede ne yaptığımı, hangi dersim olduğunu, neler öğrendiğimi, tahtaya kalktı isem neler anlattığımı bilmek ister, ben de büyük heyecanla anlatırdım.

Bir gün kendisine; "Size hayranım becim, her şeyi biliyorsunuz" dedim (becim, bebeklikte beybabacığımı söylemek isterken ağzımdan çıkan). Babam; "Senin bana değil, benim sana hayran olacağım günü bekliyorum. Aksi halde dünya ilerlemiyor, olduğu yerde duruyor demektir" demişti. Bir gün de, "Bir lisan bir insan demektir" diyerek lisedeki İngilizce derslerine önem vermem ge-

rektiğini dolaylı olarak vurguladı. Şimdilerde bir lisanın da yetmediğini nereden bildi!..

Bu Macide disiplinli, çalışkan, insan seven, sır saklayan, her zaman karşısındakine saygı duyan, mükemmelliyetçi yanını ve kişiliğini o günlere borçlu. Tabii okul da çok önemli. Bitirdiğim lisede (**Erenköy Kız Lisesi**) birbirinden değerli, bildiklerini bizlere öğretmek için çırpınan hocalar vardı. Derslere saat doldurmak için değil, bizi bilgilendirmek için gelirlerdi.

1937 yılında mıydı, tam anımsayamıyorum, suların donduğu bir kış yaşadı İstanbul. Ben gene okuluma gitmek için hazırlanırken babam gitmemin çok zor olacağını, öğretmenlerin de gelmeyeceklerini, evde kalmamı söyledi. "Ya bir tek hoca gelirse! Gitmem gerek" diye yola çıktım. Tren çok zor ulaştı. Okula yatılıların dışında, mihari (yatılı olmayan) pek az öğrenci gelmişti. Bizim sınıfın iki dersinin öğretmenini dışında, diğer dersler, öğretmenleri gelemediği için boş geçti. Ama biz "okula gidilir, çalışılır, sınıf geçilir"i öğrenmiştik. Beni düşünün. Evden çıkıp Pendik istasyonuna gideceğim, tren 55 dakika yol aldıktan sonra Göztepe istasyonunda ineceğim ve okuluma kadar yürüyeceğim. Akşam aynı yollardan dönüş. İlk yıllar, sefertasına konan öğle yemeğimi de beraber götürüyordum. Son yıllarda, ücret karşılığında öğle yemeğini okulda yeme olanağı çıkınca elimizdeki sefertasından kurtulmuştuk. Sefertasını şimdi çoğunuz bilmez. Üç tane aynı ölçüde tas, üst üste konur, iki yandan metal çubuklar, tasların iki yanındaki kulplardan geçirilir. Çatal kaşık bir tarafa konur, bıçak öbür tarafa, en üste de ekmek dilimleri. Şimdi o sefertasını beş yaşındaki bir kız çocuğuna bile taşıtamazsınız. Lise 2'ye kadar kitaplarım, defterlerim, kalemlerim gibi sefertasımı da taşıdım. Bizler için çok doğaldı. Şimdi bir dirhem kar yağıyor, okullar kapanıyor, insanlar işine gitmiyor veyahut aldırıyor, geç gidiyor. Çocukları evden vasıtalar alıp götürüyor; anneler; "Bugün çocuğumun servisi gelmedi" diye yakınıyor. Bütün bunları anlamak, hoş görmek benim için çok zor.

Havalar düzelip erikler, bademler vs. yemişler ağaçlarda belirince Erenköy istasyonunda inerdik. Yatılı arkadaşlar için, Erenköy köşklerinin bahçelerinden yemiş alıp ceplerimizi doldururduk. Onlar da bizi, "Ne getirdiniz" diye karşıldadı. Bir seferinde nlğmm kemerini iyice, sıkı sıkıya bağlamış, henüz olmamış şeftalileri içime atmıştım. Kızlar çok sevindiler, eller ırpıldı. Bir süre sonra gğmde ve yzmde kırmızılıklar başladı. Olmamış şeftaliden rtker olmuştum.

Memet Fuat'ın Gölgede Kalan Yıllar'ını çok severek okudum. O ara belim arızalanmıştı, yerde halı üzerinde kımıldamadan en aşağı 10-12 gün ilaçlarımı alarak yatmam gerekiyor. Tuvalete, eczaneden özel alınan korseyi bağlayıp kalkıyordum. Mehmet Fuat'ın kitabı beni lise yıllarıma götürmüştü. O kadar sevmiştim ki eyvah bitecek diye ara verip başka kitaplar okuyordum. Bir gün değerli hikâyecimiz **Nezihe Meriç** birkaç kitabı aynı zamanda okuduğunu söylediğinde şaşırmıştım. Ama yerde yattığım o günlerde, insanın dikkatli olursa bir kitabı diğerine karıştırmadığını hatta bunun hoş bile olduğunu öğrendim. Daha bir kalabalık, değişik kesimlerde, değişik insanlar arasında yaşıyor gibi oluyorsunuz.

Ben de bir tuhafım hani. Neremden baksan bir sakatlık var. Bir kere Cumhuriyet gazetesi okurum kendimi bildim bileli. Yetmiyor mu? Eğer siz de aynı gazeteyi okuyorsanız ve gece sebepli sebepsiz uykunuz kaçmış ise Cumhuriyet'e bakmanızı önermem. Kazara "Yatakta okuyayım da o arada uykum gelebilir" diye düşünmeniz sizin Cumhuriyet okurluğunuzla hiç bağdaşmaz. Çünkü yanılıp da okumaya başlarsanız, okudukça güzel bir uyku gecesinden kalkmış gibi dirilir, dinleşirsiniz. Hadi bakalım, bu kadar dirildin ve düşünceler yumağı çarenin hiçbir zaman sende olmadığı bir durumda büyüdükçe büyüdü. Sonra mübarek gazete bir günde, bir haftada bitse iyi. Bir ayda bile bitmez. Bazılarını da

bir daha okurum derdine düşersin. Sonra tut ki hepsini okudun, ne olacak? Türkiye'de cahil dolaşırsın! Kim kiminle kaçamak yapmış, kim kimi vurmuş, ne diye vurmuş, kim kimden çalmış, ne giymiş ne çıkarmış, kim kimi aldatmış, en önemlisi kim kimi ayartmış ve hamile kalmış, hamile kalan, birine yamanmış mı ortada mı kalmış? Bunları bilmeden yaşarsın. Bir de işin kötüsü Cumhuriyet okuyorsun ya, ayrıcalığın varmış gibi gerçekleri biliyor havası ile dolaşırsın. Ama berberde eline verdikleri bir gazete-yi okurken hayret nidalarına, berberin hayreti karışır O da sizin cahilliğinize şaşırmıştır ve gazetede-ki resme bakarak ekler. "Fatma'yı bıraktı, Ahmet şimdi Hasene ile dolaşıyor. Ondan bir çocuğu oldu ya! Halbuki çocuğun babası o adam değilmiş" der. Tabii tahmin ettiğiniz gibi bu çok küçük haberlerden biri. Siz yanılıp da "Fatma kim" derseniz, "Canım Fatma bir hafta evveline kadar Ali ile çıkıyordu. Ali'nin karısı polisle, Ali'yi sevgilisi ile bastı ya" der. Bu böyle uçsuz bucaksız sökülüp gider. İlk ilmik nerden kaçtı, neden söküldü gitti, kimse araştırmaz, düşünmez, sormaz. Kim vurduya gider Bu gibi sökülükler gazetelerde ve televizyon ekranlarında yer alır

Benim de elimde değil, yazarların ve kendimin saflığına üzülürüm. Her gün onlar bıkmadan gerçekleri yazar, ben de bıkmadan usanmadan okurum. Yazarlarda da benim kırık umudumun dışında olumlu bir parça olmalı ki; "Bu sefer dikkate alınır, belki bir nebze olsun düzelir" diye yazarlar. Ama onlar daha kötüye giderler. Sevgili yazarlar bir daha, bir daha onların yanlışlarını ısıtıp ısıtıp ortaya koyarlar. Öbürlerinde tık yok. Bulundukları mevkiden, birkaçı müstesna, hak etmeyerek aldıkları avuç dolusu paradan, yüzlerinin derileri gittikçe kalınlaşarak mutlu, memnun yaşamalarına devam ederler.

Okтай Akbal, 09.03.2000 tarihli Cumhuriyet'teki yazısında, "Şairler yazarlar hep sıkıntılı mı olur? Bir şeyler aradıkları,

bulamadıkları, bulduklarında da yetersiz kaldıkları için mi?" diye yazıyor. Oldum olası benim iç dünyamdan parçalar bunlar. O yüzden şairler yazarlar arasına has oyuncularını da ben kattım. Çünkü ben has oyuncuyum, bunu yeni fark ettim. Bu tedirginlikler, bu mutsuzluklar, o sıkıntılar sende de vardır. Hep sende durur. Nerede olursan ol seninle beraberdir. Eğer gerçekten kendini tiyatroya (diğer sanat kollarını bilmediğim için) adanmış isen, bu âlemden ayrılıncaya kadar beraberliğiniz sürecektir. Tiyatro dünyasında devamlı araştırma, okuma, kendini eleştirme, gözlem varken, saf bir mutluluk olanaksızdır. O, etrafındaki sevdiklerini mutsuz etmemek için mutlu görünür. Benim tepemdeki Macide, yaşamda oynar görünmeme hiç izin vermedi. Yüreğimdekini, beynimdekini yüzümde ve kelimelerle olduğu gibi yansıttı. Bu yüzden de "Siz oyuncular hayatta da oynarsınız" laflarına çok kızdı ve çok sert cevapladı. Çünkü yaşamda ne hissediyorsa (bu Macide, "yaşamda oynamak sanatçı Macide'ye bir nevi hakaret olur" diye düşündü) öyle davrandı.

Sanatçı Macide'yi anlatmak için yola çıktım; arada bir ana caddeden ayrılıp patikalara sapıyorum.

Şimdi bir eseri oyna diye tahtaya yazdılar Devlet Tiyatrosu'nda, değil mi? Ben, bir teki hariç hiçbir rolümü evvelden öğrenmedim. Rol için kimseye hiçbir şekilde ödün vermedim. Çok güzel olduğumu söylediler; ne rol almak ve ne de hele para için değil bedenimin bütünü, parmağımın ucunu bile satışa çıkarmadım. Bugün saygı görmemi bu davranışlarıma da borçlu olabilirim.

Eserde rolüm olduğunu öğrendim değil mi, o geceyi heyecandan yarı uyur yarı uyanık geçirip istenilen tiyatroya giderdim. Ve bir gün okuma provasında bütün antenlerimi açık bırakarak eseri okurdum. Oynardım diyebiliriz hatta. İlk günler, ilkokula öğrenmeye giden talebe gibiyimdir. Baba bana top at... Rejisörün ağzına düşecekmiş gibi, ilk kez sahneye çıkacakmışım gibi, hiçbir şey bilmeyen biri olarak öğrenmeye çalışırım. Tabii

bu arada eseri ve rolü evirip çevirip okur, bütününü ve o bütün içinde oynayacağım kadının kişiliğini, yerini, nasıl hareket edebileceğini, yabancı bir yazar ise ait olduğu ulusun bireylerinin oturma, kalkma, çocuğunu sevmе biçimini, fincanı tutuş, saçına dokunuş biçimlerini vs. (hepsini yazsam sahifeler tutacak) öğrenmeye çalışırım. Bir insanın doğumundan ölümüne kadar milliyeti, yaşadığı yüzyıl, o zaman içinde ulusun genel biçimlenmesi, politik, edebi, mali durumları etkilidir. Tabii hemen Ankara'da Milli Kütüphane'ye gidip o yazar, yaşadığı ulus, genel ölçüler, nitelikleri vs. hakkında bilgiler alırım. Bu bilgiler ışığında o eseri tekrar tekrar okurum. Benim varlığımdan ikinci bir varlığı, yazarın isteği doğrultusunda izlemeye başlarım. Yazarın yazmadıklarını da içine katarım. Geçmişini kurcalar, bulurum, onu da katarım. Artık bende ikinci bir kişi yaşamaya başlar. Role hamile kaldım demektir. Kadın benim özel yaşantıma karışır. Her saniye onunla beraber olur, onsuz hiçbir şey yapamaz hale gelirim. Saçının rengi, biçimi; giyeceğinin kısalığı, uzunluğu, rengi, biçimi, ayakkabısı veya terliği belirmeye başlar; sonunda tereddüte düşmeden kati kararlar veririm. Kadını yavaş yavaş canlanır. Yediğim, içtiğim, uykum başkasının elindedir artık. Benim olmaktan çıkar. Bu, iki kişi olmak, huzursuz eder, rahatsız eder beni. Her şeyin paylaşıldığı süre, taşınamayacak kadar ağırdır. Çalışmanın sonlarına doğru yavaş yavaş belirli iki kişi oluruz. Bu Macide, bir koltuğa oturur, gözlerini kapatır, sahneye adım atışından başlayarak, oynayan kadını seyrederek ve onun üzerindeki yanlışları görür, düzeltir. Burada çok bağıırıyorsun, kısık sesle konuş... Burada dur... Elini kullan, ama fazla oynatma... gibi.

Seyircinin önünde oynarken de hem duygulu (gereken ölçü içinde) hem kontrollü olurum. Seyirci karşısında aşka gelip oyunumu bozan olursa çok üzülür ve çok kızarım. Başlangıçta "baba bana top at"tan buraya kadar gelmek, zannedildiği kadar kolay değildir. Rejisörümünden öğrenmeye çalışırım. Her gün provaya

yeni yeni şeyler bularak giderim. **Ugo Betti'nin Keçiler Adası** isimli eserinin provalarında rejisörümüz **Cüneyt Gökçer** benim sahnelerimi daha çok prova ediyordu. Ben de hem seviniyor, hem de istediğini veremediğim için beni çalıştırma gereğini duyuyor diye üzülüyordum. Bir gün Büyük Tiyatro'da aynaların önünde; "Beceremiyorum di mi" diyerek üzüntülerimi söylediğimde Gökçer güldü ve bana sarıldı (o zamanlar hem çok iyi bir rejisör hem de çok sıcak bir adamdı). "Bil'akis sen her gün provaya yeni taşlar getiriyorsun, ben de hevesleniyorum, o yüzden senin sahnelerini alıyorum" dedi.

Tabii her eserde bu kadar şanslı olamıyorsunuz. Evvela hoca gibi gördüğünüz rejisör ile tatlı tatlı tartışıyor, uzlaşmaya, yanlış yapmamaya çaba sarf ediyorsunuz. Yollarınızın tamamen ayrıldığını gördüğünüz andan itibaren çatışma başlıyor. Bazen kavgaya dönüşüyor. Rejisör size, "Sana karışmıyorum, bildiğin gibi oyna" diyor. Örneğin **Ağaçlar Ayakta Ölü**r, öyle olmuştu. O eseri çalışmaya başladığımız zaman dağ bayır dolaştım. Ağaçların nasıl öldüğüne baktım. Öyle ya, şimdiye kadar, yaprağına, çiçeğine bakmıştım hep. Ömürlerinin sonunda dimdik, içten eriyorlar. Ben de eserdeki büyükanneyi dimdik bir ihtiyar olarak oynamak kararında idim. Hele son sahnede kadın ve erkek gittikten sonra dimdik öldüğümü görmeye başladım. Rejisör **Ahmet Evintan** da bilinen yaşlı örnekleri gibi, bastona dayanarak zor adımlar atan, arada bir küçük küçük öksüren bir kişi istiyordu. İkimiz de bir diğerini ikna edemeyince çatışma, kavgaya dönüştü. Bir hafta kala "Bildiğiniz gibi oynayın" dedi. Ben ilk okuma provasında kontrolsüz, bütün duygularımı serbest, rahat, eserin emrine bırakırdım. Her gün değişik anlamlar vererek okurum. Öyle ya, bir meydana çıkan pek çok yol vardır Ben de onları denerim, zorlarım. Ezberi çok çabuk atarım; söyleye söyleye o cümleler gerçekten benim olsun isterim. Sahne provası başlar. Rejisör diyelim ki "Burda otur" der, ben niye oturduğumun sebebini sorarım. Sahnede yapılan her hareketin bir

"Keçiler Adası" (Ugo Betti) – Melek Ökte, Mediha Gökçer, Nuri Altınok la birlikte (1954-55).

anlamı olmalıdır. Bazen seyirci olarak gittiğim tiyatrolarda, sahne üstünde laf olsun diye dolaşan, laf olsun diye oturan kalkan kişiler görürüm. Finalde de reji yaptığını sanan kişinin seyirciyi alkışlar arasında selamlamasını öyle seyreder, haksız alkışların o rejiyi yapan kişiye daha çok zarar vereceğini düşünürüm. Bir de ödül aldı mı ondan büyük oyuncu, ondan büyük rejisör olmaz artık. Kendini eleştirmeyi, aynaya bakmayı öğrenmeden yaşar gider.

İşte Türkiye, olmayan değerlerin, delinen yasaların içinde yuvarlanıp gidiyor. Yuvarlanıyor mu? Yoksa dibe mi vurdu? Kalkınma hızı düştü. Geçenlerde yapılan ciddi bir araştırmaya göre 38 milyon Türk insanı yoksulluk sınırının altında yaşıyormuş. Beyler, hanımlar için ne gam?

Her şeye karşı ilgi duyarım. Yalnız alet özürüyüm. Kullanmasını bilmem. Hayret değil mi, öğrenmek de istemem. Galiba evliliğimiz döneminde alınan, radyo ve plakçalar (o zamanın gözde Philips marka bir aleti) vardı. 12 plak üstüste konuyor. Biri bittiğinde diğeri çalmak üzere aşağı düşüyor. İğne kolu da plağın üstüne kendi kendine konuyor ve melodi duyuluyor. Vedat beni boşadıktan sonra bir gün birkaç hanım arkadaş gelmişti. Votka filan içtiler, "Plağın var mı?" dediler. "Var" deyince çalmamı istediler.

Önce şunu söyleyeyim. Alkole zaafım olduğu için, mesleğime zarar verir düşüncesi ile, bütün ömrümde içtiğim ögle rakısı dört veya beşi geçmemiştir. Balığı çok severim. Balık rakısız olmaz diye düşündüğüm için öğleyin balık da yemezdim. Uzun yıllar var ki rakı içemiyorum. Cin-tonik içiyorum. Veya votka-tonik. Viskiye pek o kadar sevmezdim. Hâlâ öyle... En güzellerini bile sevemedim.

Gündüz içmeyi sevmediğim için o gün misafirlere, içtiğimin portakal suyu olduğunu söylemiyorum ki keyifleri kaçmasın. Aletin başına gidiyorum, tahmini bir düğmeye basıyorum, plak düşmüyor. Hay Allah! Oradan mutfığa gidiyorum. "Hani plak çalacaktın" diyorlar. "Canım çatlamadınız ya çalacağız, şimdi size servis yapıyorum" diyorum. Onlar da "Burada dünya kadar şey var, sen çal" diye boğazımı sıkıyorlar. Ben gene radyo-pikabın başına gidiyorum. Bu sefer başka bir düğmeye basıyorum. Plak gene düşmüyor. O zaman Cinnah caddesi 27 no.lu binanın teras katında oturuyoruz, pardon oturuyorum. Salon oldukça büyük. Sevgili değerli mimar **Selçuk Milar**'ın da fikir verdiği şekilde ortalarda bir yerde çok hoş, büyük ve tabii ki yanan bir şömine var. Radyo-pikap da şömine arkalarında köşede duruyor. Tam arkasında 3 metre boyunda 16 iskemlesi olan **Şark Möble**'nin sahibi **Ertuğrul Bey**'in yaptığı, meşeden bir masa var. Yakınında da mutfak kapısı. O yüzden, başaramayınca misafirlere görünmeden mutfığa geçebiliyorum. Birinden yardım istemeye de utanıyorum. Her gidişte bir başka düğmeye basıyorum. Derken plak düşüp de çalmaya başlamaz mı? Arşimet'in hamamdan fırladığı gibi çocuklar misali sevindim, ellerimi çırpıttım. "Çalıyor" dedim, "Ee tabii çalacak" dediler. Ne çektiğimi bilmiyorlar ki...

Daha evvel söyledim ya, tiyatronun dışında her şey flu. Yanan şömine dedim. Çünkü bazı evlerde içinde vazo veya yapma çiçek görürüm. Oldum bittim çiçeğin yapmasına, bir de elini dümdüz tutup el sıkana çok kızarım.

Evde bir teyp vardı. Ses nasıl alınacak, bant ileri geri nasıl sarılacak, nasıl dinlenecek, hepsinin tarifini Vedatçığım uzun uzun yazmıştı. Pazar günleri 14.00 sıralarında başlayan **Hikmet Şimşek**'in bize bahsettiği (şimdi Türkçesini bulmak istemiyorum, bu kadar güzel anlatmıyordur) klasik batı müziği konserlerinden yaptığım kaset sayısı bir haylidir. Şimdi alet bozuldu galiba.

Alet özüllülüğüme bir örnek daha: Yirmi küsur yıl, eşimin

çeşitli markalarda arabası oldu. Kullanmaya hiç istekli olmadım. Çok doğal gelirdi. Sanki hep arabalarda doğmuşum gibi. Bir başıma kaldıktan sonra kısa mesafelere taksi, uzaklara otobüsle gidiyorum. Otobüste kendimi daha mutlu hissediyorum. Etrafıma bakınıp "Ne hoş, ne güzel, insanlar arasındayım" diyorum. O arada tanıyanlarla selamlaşıp, onların söyledikleri güzel sözlerle, çiçeğe su verilmiş gibi günlük gıdamı alıyorum. Bir gün Vedat ile bir binanın önünde durduk. "İkinci kata çıkacağım, hemen dönerim" dedi. Bekledim, dakikalar ilerleyince ikinci kata bakışlar atar oldum. Bir ara Vedat'ı pencerede gördüm. "Anahtarı al yukarı gel" işareti yaptı. İyi de, anahtarı nasıl çıkacağım, hiç bakmamışım ki! Elimi anahtara uzatıyorum, dokunur dokunmaz ya araba fırlarsa diyorum. Yoldan geçen birine rica etsem diye geçiyor aklımdan, ya o da bilmiyorsa diye vazgeçiyorum. Tabii gene ikinci kata bakışlar atmaya başladım. Vedat'ı pencerede görünce yapamayacağımı el-kol işaretleriyle anlattım. Aşağı indi, kapıyı açtı; anahtarın sesine, dışları arasından bir cümle fırladı, karıştı: "Tiyatro olsa bilirsin. Bunu anlattığım yerlerde, "O kadar da haksız değilsiniz, bilmem ne freni bilmem ne ise araba fırlayabilir" dediler Ama bu bilgiyi Vedat'a söyleme fırsatı olmadı. Çünkü artık o yoktu. Zaten bana bu kadar yıl nasıl dayandı diye düşünürüm hep. Tiyatro-politika in, onun dışındakiler out.

Emekli Sandığı'nda, hepimize kucak açmış, yardım etmiş bir **Turgut Kantoğlu** Bey vardı. Ona emekli olunca elime ne kadar geçeceğini sordum. "94 bin TL dedi. Teras katının aylık giderinin 25 bin TL olması beni çok korkuttu. Zira o tarihte okullu, gerçek oyunculara itibar edilirdi. Filmciler de zaman zaman üstüme düşüyorlardı. Ben de parasızlık yüzünden yanlış şeyler yaparım korkuları içindeydim. O kocaman daireyi yok pahasına sattım. Bunu, sevgili küçük kardeşim Nurten'e söyledüğimde rengi

uçtu. İlk aylar kendini zengin zanneden ben, sonraları işin vekaletini anlayacaktım ama otobüs kaçmıştı. Olsun, dört yıl Cinnah caddesinde tam meydana yakın, salonundan her mevsim başka renklere bürünen şiir gibi botanik bahçesini seyrederek ve de uygar İngiliz Büyükelçiliği'ne bakarak yaşadım ya...

Kol saati benim için zamanı gösteren bir alet. Milyarlar sahibi olsa idim gene çok iyi çalışan, sade, düz bir saati yeğlerdim. şimdi kolumda Longines marka, **Süleyman Demirel** imzalı bir altın saat var, **Zübeyde Hanım** rolünün getirdiği. Ankara'da, kendisine de bu saatin benzeri (erkek için olanı) verilen bir dost ile gece beraberdik. "Değeri 3 milyarmış" dedi, içten içe sevindim. Bunu satarım, parasıyla verdiğim burs sayısı artar diye düşündüm. İstanbul'a geldiğimde markanın İstiklal caddesindeki tek bayiine gittim. Allahtan içeri girer girmez, "Bu saati satmak istiyorum. kaça alırsınız?" demedim de, "Bu saat acaba waterproof olur mu?" diye sordum. "Onu yukarıdaki ustalar bilir" cevabını alınca, nemsemiyormuş gibi bir eda ile "Bu saatler şimdi ne kadar oldu?" dedim. "Bakin vitrindeki aynı" dediler. Biri hesap makinesini eline aldı. at at at... "300 milyon Macide Hanım" dedi. İsmimi duyunca böyle davrandığıma sevindim, yukardaki ustalara waterproof olabilir mi diye sormak şart oldu diye düşündüm.

Bundan yıllar evvel de, kendim muhtaç durumdaydım. Günlerce "Altın Plaket" diyerek ilanlar veren bir kurumdan ödül olarak altın plaket aldım. dlm oldukça ağırdı. İstanbul'a geldiğimde bir dönem misafir kaldığım çok sevgili arkadaşım **Hanife zbay**'ın erkek kardeşlerinden birine "Bunu satabilir misin?" dedim. Öyle ya, Ankara'da beni tanıyan birine rastlayabilirdim. dl eline aldı. "Eğer bu altın ise yaşadın" dedi. Bir arkadaşı ile üçümüz arabaya bindik. Bir yerlerde durduk. Arkadaşı kuyumcuya gitti. Bir süre sonra gülerek geri döndü, "Altın değil, altın su-

yuna batırılmış" dedi. Şu âna kadar (29.3. 2000) almış olduğum 33 adet ödülün arasında duruyor.

Ev sahibi, kirayı dolara bağladı ve birinci yıl sonunda "Çık" dediği zaman hemen daireyi boşaltacağıma dair noter tastikli bir yazı istedi. Tabii ben derhal noterden böyle bir imza verdim. Doları da emlakçıdaki bir gencin yardımı, ısrarı ile Türk Lirası olarak ödedim. Eve yerleştim. Çok seviniyordum, çünkü uzun süre ev aramıştım ve en çok beğendiğim dairede oturmak kısmet olmuştu. Sonraları gelen arkadaşlardan bazıları yakınları olan avukatlardan şu haberi getirdiler; "Birinci yıl verilen imzalı noter vadi kiracı lehine işler, sakın çıkmasın" dediler. Ben de bu dostların ilgisine teşekkür ettim ve "Benim imzam hukuktan önce gelir" dedim. Ertesi yıl, ev sahibi "Oturabilirsiniz, ama gene çık dediğim anda boşaltacağınıza dair noterden senet istiyorum" dedi. Bu, dört yıl devam etti. Sonunda çıkmamı istedi. On beş gün müddet rica ettim. Çaresiz ve azıcık da parasız kalmıştım, Kavaklıdere'de birinci katta, küçük bir daireye yerleştim. Tabii evde lambalar takılırken, tablolar çakılırken biraz ilerideki bir elektrikçiden yardım istedim. Artık beni tanıyordu. Bir gün yatağımın başındaki lambanın yanmadığını gördüm, hemen elektrikçiye telefon ettim. İşlerinin çokluğundan dem vurunca, "Ama okumak için o lamba çok gerekli" diye rica ettim. O da kırmadı, چراغını gönderdi. Çırak geldi, odaya girdi, bir dokundu, o ne, lamba yanıyor. "Nasıl oldu bu iş" dedim, "Prizden hafif gevşemiş" dedi. Yani işte o kadar, yapacak başka bir şey yok. Servis ücretini verdim, چراغا ayrıca bir şeyler ödedim, "Rica ediyorum sakın ustaya söyleme, başka sefer ciddi bir durum olur, böyle bir şey zanneder, seni göndermez" dedim. O da beni haklı buldu.

Gene Cinnah'taki daireye dönüyorum. Tahran caddesinde, şimdi Hilton'un yerini aldığı boş arsaya, solda da **Berrin Menderes**'in oturduğu sıra apartmanlara bakan bir apartman; üçün-

cü kat bize ait. Şimdi sebebini tam anımsayamıyorum, o daireyi satıp, bankaya borçlanıp, daha güzel, daha geniş bir yer mi istiyoruz, bilemiyorum. Pazar günleri eğer rolüm yok ise Vedat ile hoş yürüyüşler yapıyoruz. Şimdi Farabi sokak ile Cinnah'ın bulunduğu noktada 27 no.lu bir bina var. Tabii bizim gezintilerimiz sırasında oraları bomboş. Hep o noktayı gösterip; "Ah şurada bir daire olsaydı" diyorum. Vedat'ın siniri –haklı olarak– her söylediğimde biraz daha artıyor. Bir gün kızgınlığını dışarı vurdu, "Artık yeter, bu istekten vazgeç" dedi. "Aaa, hiç belli olmaz Vedatçığım, niye öyle söylüyorsun" dedim, adam daha beter kızdı, ama sonradan olma değil, anadan doğma terbiyeli olduğu için içine attı. Gel zaman git zaman kararımız katileşti, daha az aldatılırız düşüncesi ile belediye başkanlığı yapmış, memuriyetten müteahhitliğe soyunmuş **Ekrem Barlas** Bey'in bürosunu öğrendik, randevu istedik ve gittik. Ekrem Bey inşaat yapacağı yeri tarif ederken Vedat ile ikimize tuhaf haller oldu. Vedat bana döndü, şaşkın, hayret dolu bakışlarla baktı. Ekrem Bey; "Ne oldu, uymayan bir şey mi var" dedi. Ben şaşırmaktan sevinemez oldum, çünkü önünden her geçişimizde ah şurada bir daire olsa dediğim yeri gösterilen yer. Biraz sonra çözüldük, anlattık, döküldük, sevinдик. Sözleşme imzası gerekti. Vedat ısrar ile dairenin benim adıma yapılmasını istiyordu, ben de ısrar ile; "Vedatçığım biliyorsun, böyle şeylere aklım ermez, yanlış yaparım" diyordum. Karşılıklı bu ısrar Ekrem Bey'i çok müttehassis etmişti. Şaşma sırası bu sefer ona geldi. O ikimizin bir diğerine daire ikram etmekteki içten ısrarına bakakaldı ve kaç bina yaptığı halde hiç böyle kişilerle karşılaşmadığını anlattı. Sonunda imzalar benim üzerime kaldı.

Kavaklıdere'deki o küçük dairede de çok mutlu günler geçirdim. O evde sergiye çıkarmak üzere **Gürsel Gökçe** Bey 15.02. 1991 yılında resimler çekti. Bir tanesi dereceye girdi. Ben koltukta oturuyorum, sol tarafımda pencere, tül perde, radyatör üzerinde saksılar var. Sevgili **Tülay Bursa**; "Maçoşum, bu resmi

her yerde göster ama 'Ben yalıda iken' cümlesini unutma" demişti. O aralar veya daha evvel **Jean Genet**'in **Hizmetçiler**'ini oynayan, bana göre olağanüstü bir reji ve oyunculuk sergileyen Fransız tiyatro ekibinin çok beğendiğim afişini gene sevgili **Umut Demirdelen** camlatmış, çerçeveletmiş, bana hediye etmişti. Tabii o da duvarın bir yerinde duruyordu. Yan dairede oturan bir hanım hoşgeldine uğramıştı, birçok resim var ama onların yabancı oldukları besbelli. Afişte iki kadın, yan yana durmuşlar, başları çok hafif belli belirsiz birbirine değiyor, yaka yuvarlak açık, beyaz bordür ile siyah giysileri bellerine kadar görünüyor. Herhalde aile resmi olarak yakıştırdı, "Kardeşleriniz mi?" dedi. Ben kendimi mutfığa zor attım, gülmemi tuttum, zar zor, "Affedersiniz boğazıma bir şey kaçtı da... Hayır onlar kardeşlerim değil, yabancı" dedim. Aradan iki veya üç ay geçti, galiba bayramdı, ziyaretime geldi, gene aynı resme bakarak "Kardeşleriniz mi" dedi. İyi mi! Ben gene kendimi mutfığa dar attım. Elimde çikolata kâsesi ile dönüp "Affedersiniz bir şey söylüyordunuz" dedim, aynı soruyu tekrarladı, ben üç ay evvelki aynı cevabı verdim. O afiş şimdi Cihangir'de oturduğum evde de asılı, ve her bakışta o soruyu anımsarım.

Bugün cumartesi, hasta olmadığımı göre tabii ki Atatürk Kültür Merkezi'ndeki konsere gittim. Soprano, mezzo soprano, tenor. **Puccini, Verdi, Bizet, R. Leoncavallo** gibi daha başka operalardan solo, düet, trio söylediler Ben konservatuara giriş sınavında şan bölümünü kazandığım için, okulda iki yıl devamlı şan dersleri aldım ve çok çalıştım. Korolarda söyledim, hatta **Figaro'nun Düğünü**'nde Şase aryasını bile söyledim. Tabii arkada bana başlama tonunu sağlam verecek olan sevgili **Hasbiye Sakpınar**'a (bugün gurur duyduğumuz orkestra şefimiz **Ender Sakpınar**'ın annesi; babası da operacıdır) güvenerek söyledim. Sesim mezzo soprano. Alto çalışsam alto olabilecek tonlarda bir

Jean Genet'in "Hizmetçiler"ini oynayan Fransız tiyatro ekibinin afişi
arka duvarda. Yanımda da "Altın Göl"deki bebeğim Elmer.

ses. Bugün konserde zaman zaman yıllar öncesine gittim. Hele Figaro'nun Düğünü uvertür çalınırken gözlerimi kapadım, perdenin iç tarafında heyecandan volta atan, ağzında tükürük kalmadığını işaret edip bir yudum su isteyen o zamanın değerli, titiz, işine saygılı sanatçılarını düşündüm. **Mesude Çağlayan** ile mezzo **Necdet Demir**'in, **Madam Butterfly**'daki düetlerinin üstünlüğünü hatırlamaktan kendimi alamadım. Kolaratur soprano **Ferhan Onat**'ı ilk dinlediğimde Büyük Tiyatro'da, kendimi dışarı atmış, bu gırtlığında bülbülleri barındıranın kim olduğunu sormuştum. Gerçekten **Rigoletto**'da **Gilda** rolünde dinlerken, daha sonraları da her sefer şaşıracaktım. O sadece gülere ağzını açıyor, bülbüllerin söylemesine izin veriyordu o kadar. Başlangıçta sesi yok diye koroya almışlar. Sonraları fark edip opera kadrosuna kaydetmişler. Bir **Aydın Gün**'ün içten söyleyişi bugünkü tenorda da yoktu. Dünya her yönden kayba mı uğruyor ne? **Madam Butterfly**'da **Aydın Gün**'ün elveda aryası unutamadıklarım arasındadır. Şimdi bir de operaya saparsam konu çok uzayacak, örneklerim çok çünkü.

İnsanlar kendi yazgıları ile işlevleri, fonksiyonları belirlenmiş olarak dünyaya geliyorlar gibi gelir bana... Son yirmi yılda teknik alanda atılan adımlar, hem sevindirici, hem şaşırtıcı, hem de verilen bilgiler insan aklının almakta zorluk çekeceği ölçülerde. Tıpta her gün yapılan yenilikleri şaşkınlıkla izlerken gökbilimciler, 6.5 milyar insan denen canlının, bir o kadar hayvan, gene bir o kadar ağaç, çiçek, sebze, meyve vesairenin barındığı dünya dediğimiz yuvarlağın, uzayın şimdilik ölçülen büyüklüğünün yanında bir kum tanesi olduğunu söylüyorlar. Dünyamız 2000 yılında bu sayıda canlıyı barındırıyor. E peki, ya şimdiye kadar gelmişler ve gelecekler?.. Neredeler, nereye gidiyorlar? Yok olduklarını sanmıyorum. Bu büyüklüğün içinde Macide, bana bazen çok komik gelir. Allahtan ki, tepemdeki Macide'de büyüklük hastalığına rast-

"Figaro'nun Düğünü" – Solda, elimde şase arya söylerken: ortada, değerli sesler Ayhan Aydan, Orhan Günek (1945).

lamadım. Rastlamış olsam zaten komikliği fark etmezdim. Sanki bunları halletmiş gibi, zaman zaman, "asıl zaman ne acaba" diye bulmaya kafa yorardım. "Seksen yıl yaşadı" diyoruz. Öyle ya, gerçek ne? Gerçeğin ölçüsü var mı, varsa neye göre var? Yani biz dünyalıların seksen yıl dediğimizin karşılığı ne? Karşılığı ne sorusu da yanlış galiba. İşte böyle bir şey!..

Bilim dergisinde yazdığına göre beynin çok az bölümü çalışıyor. Bir gün beynin bütününün çalışacağına inanıyorum. Mademki var edildi, bir gün insanoğlu hepsini kullanacaktır. Önemli olan o günlerde yaşayan insanların mutluluk ölçüleri ne olacak? Bir rulo gibi yeryüzünde her şey aynı anda sarılıp döndüğü için insanlar geldikleri noktaların özelliğini, bugün, uzağı görme çabası ile düşündüğümüz gibi ayrıcalıklı göremeyecekler. Yüz yıl evvelki insan bugün dirilip de akıl almaz yenilikleri birden görse deli olabilir. Gelecek kuşaklar yavaş yavaş alışıarak yeniliklerle karşılaşacakları için, azar azar bugün bizim internet vs.'ye alıştığımız kadarcık şaşacaklar.

Benim bir de uyumak tuhafıma gider. Neden, niye uyuyoruz acaba? Uykuda hücreler yenileniyor. Uyumazsak gücümüzü kaybeder, hastalanabiliriz! Evet ama niye uyuyoruz? Uyku nedir? Bunları şimdi işsizlikten düşünüyorum sanmayın. Lise yıllarından beri daha pek çok konuyu kurcalamaktan hoşlanırım.

Size hoş bir şey anlatayım, mademki Macide'yi anlatmak istiyorum. Lise son sınıfta felsefe dersimize **Feliha Sedat** isminde zarif, hoş, ekseriyetle 'sade, şık siyah giysilerle dolaşan, bizim, düşündüğümüz kadar insan olduğumuzu anlatan çok sevdiğimiz bir hocamız vardı. Dersinin olduğu günün bir gece evveli beyaz yakalarımızı kontrol eder, azıcık kirli ise yıkar, hafif kola yapar, önlüğümüzü ütülerdik. Kimse onun dersinden evvelki saatler boş bile olsa kan-ter içinde, elma yanaklarla sınıfa girmemek için top oynamazdı. Ben onun verdiği felsefe bilgileri ışığı altında üniversitede felsefeye gidecektim. Onun dersinde herkes büyük adam gibi oturur, saygı ile tahtaya kalkar, soruları bilmeye çalışırdı. Sı-

Bir "cumartesi konseri"nden çıkışta; Saatli Maarif Takvimi sarıbesi değerli dostum Aydın Geylâni ile değerli sanatçı-rejisör-hoca Engin Uludağ'ın arasında.

nıfta Neriman vardı. Müştak isminde bir çocukla konuşuyor denirdi. O zaman daha flört, boy friend lafı icat edilmemiş olup kız-erkek ilişkilerinde, "konuşuyor" deyimi kullanılırdı. Bu sevgili Macide lise son sınıfta okumasına karşın, yeni yeni uyanıyor olmalı ki bir de disiplinli, çalışkan ya... flörtün bile çalışılarak yapılacağını sanıyor. Neriman ile Fazilet'in arasında oturuyorum. Bir ara Neriman'a " 'Konuşma kitabını' bana da verir misin?" dedim, ikisi birden puff diye gülmeye başladılar. Feliha Sedat ikisine döndü; "318 Neriman, 621 Fazilet dışarı" dedi. Bunlar çıktılar. Ben salak hâlâ sebebini anlamıyorum, kaş-göz işareti ile ne oldu diye soran arkadaşlara şaşkın şaşkın bilmiyorum anlamında omuzlarımı kaldırıyorum. Teneffüste gerçeği öğrenen diğer altılılar, o salağın kim olduğunu sorup kahkahalarla gülüyorlar. Oysa ben, sınıf mümessiliyim, lisenin trampet şefiyim, haysiyet divanının altılılar mümessiliyim ve de temsillerde lisenin primadonnasıyım, bakar mısınız? Lise bitene, yani o yılın sonuna kadar böyle devam etti. O arada hepimizin adını koyamadığı bir durum vardı. Hepimizin çok sevdiği güzel bir N. Abla vardı. S. Abla onu dövmüş haberi lisenin duvarlarında çınladı. "Niye dövmüş, niye dövmüş?" diye diye dolanan kızlara, "Temsilde elbisesinin göğsü çok açılmış da ondan" dendi. Yatılı okullarda böyle ilişkilerin doğal olduğunu hatta doğada bütün canlılarda var olduğunu çok yıllar sonra öğrenecek ve bu bilgilerin ışığı altında o dayanın nedenini çözecektim.

Erenköy Kız Lisesi, Rıdvan Paşa'nın köşkü idi. Dört tarafında aslan başı olan bir havuzu vardı. Rıdvan Paşa'nın kızının düğününde hep şarap akmış. Şarabı sonraları şarap seven biri yakıştırmıştır diye düşündüm, olsa olsa limonata akmıştır. Lise-miz güzel ve aynalarıyla şık bir bina idi. Ne yazık, bizlerden sonra bu güzel bina yandı. Pakize Hoca'nın verdiği Türkçe dersimizdeki sınıfın duvarlarında değerli tablolar vardı, duvara yapılmış. Çok sıklıkla gözüm o tablolara kayardı ve hoca, "628, bana bakınız, duvarlar hep sizin nasılsa, teneffüste bakarsınız" derdi. Ali

Lise yıllarım.

Rıza isminde, devamlı tavanlara bakarak ders anlatan, hiç yüzümüze bakmayan bir coğrafya hocamız vardı. Onun dersinde en arka sırada, sınıfın haylazları piknik yaparlardı.

Lise, sonra konservatuvar bitti. Hangi temsille İstanbul'a gittiğimizi hatırlamıyorum; göze çarpan bir çiçek sepeti vardı adıma gelmiş. Üzerinde büyük bir bantta EKL harfleri yazılıydı. Temsil sonunda halen lisede talebe olan, sayıları hayli kalabalık okulunun kızları arasında buldum kendimi. Son dersleri coğrafya imiş. Heyecanlarını, benimle nasıl övündüklerini filan söylerken Ali Rıza Hoca benim için, "O çok kâmil (olgun) terbiyeli bir çocuktu, hayret nasıl böyle yoldan çıktı" demiş. Gülerek anlatmışlardı. Galatasaraylıların, Mülkiyelilerin birbirlerini tutması gibi Erenköy Kız Liseliler de birbirlerini çok tutardı. **Tiyatro Kare'de Müziksiz Evin Konukları**'nı oynarken mezunlardan seksen küsur Erenköy Kız Liseli, temsile gelmişler. Sonunda Erenköy Kız Liseliler Derneği Başkanı Avukat **Meral Urcun** sahneye çıktı ve bana Erenköy Kız Lisesi gümüş kolyesini hediye etti. Çok ama çok mutlu olduğum günlerden biriydi.

Müziksiz Evin Konukları ile Ankara'ya gittik. Dil Tarih Fakültesi'nin o kocaman salonu dolu. Gişe kapandı, temsil başladı. Bittiğinde selam vermek üzere sahneye çıktığımızda alkışlanırken **Tomris Çetinel** (Devlet Tiyatrosu'nun değerli sanatçılarından) önden gelerek sahneye çıktı, seyirciyi susturdu. Seslendirme Derneği Yönetim Kurulu Başkanı değerli sanatçı **Rüştü Asyalı**'yı sahneye davet etti. Rüştü, o güzel sesi ile beni yerlere göklere sığdıramadı. Konuşmanın sonunda, üzerinde "Sayın Macide Tanır, 50 yıldır yüreğin, coşkunun ve soluğunla örnek oldun sanatımıza, varol" yazılı bir plaket verdi. Sonra sevgili Rüştü bir gitaristi sahneye davet etti. Salon hurra ayağa kalktı, hep bir ağızdan melodi ile "ne mutlu Macide'ye, 50 yıldır sahnede, ne mutlu seyirciye, ne mutlu bizlere" şiirini söylediler. Beni sormayın, ne haldeyim. TRT çekim yapmış, seyrettiğim zaman gene ağladım. O, şaşkınlıktan ağlamaya, ağlamayı bırakıp güler gibi yapmaya

geçişler... Çaresizlik ve hayreti, sahnede bu denli oynamak oldukça zor. O kadar değişik nüans verilemez sanırım. Bir ara **Nedim Saban**'ın hıçkırık hıçkırık ağladığını gördüm. Sahneden salona, salondan sahneye akan, anlatılamaz, sadece yaşanır bir duygu seli. Dünyada hiçbir sanatçıya nasip olmamış bir 50 yıl kutlaması. Sizi düşünen, bir yere oturtan meslektaşlarınız, yani tereciiler. Bundan daha büyük mutluluk nasıl olsun ki! Üşenmemişler, seyirci kapıdan girerken ellerine Rüştü Asyalı'nın yazdığı o sade ve anlamlı şiiri vermişler ve de tek tek anlatmışlar!

Burada biraz dursam, içime tekrar tekrar baksam, o mutluluğu bir daha bir daha yaşasam. Ne olduğunu, ne demek olduğunu ve ne kadar olduğunu bilmediğimiz zaman, akıp gidiyor. Keşke yaşamım o gece son bulsaydı diye düşünürüm.

Mutluluktan ölmeyi düşündüğü anları çok yaşadı bu Macide. "Devlet Tiyatrosu İstanbul çıkartması" diye yazmıştı gazeteler. Birkaç eserle gelmişti Devlet Tiyatrosu. Gökçer-Hamlet, Muazzez Lutas-Ay Herkese Gülümser, Melek Ökte-Ocak, Macide Tanır-Ağaçlar Ayakta Ölür; anımsadıklarımın. İlk temsil başladı. Büyükanne ikinci perdede dışarıdan, "Keten çarşafı kızım, keten çarşafı" diyerek sahneye geliyordu. Sesim duyulur duyulmaz bir alkış koptu. Sahneye adımımı attım, bütün salon ayağa kalktı, bu beni çok etkiledi. Bastona dayanarak ayakta zor durur bir duruma geldim. İçimden Allaha yalvardım, ne olur şu anda canımı al diye... Alkış devam ediyor, sahnede duramayacağım, içimden kaçmak geldi. Macideler'den hangisi baskın çıktı da sahnede kaldı, ayıklayamıyorum. Eserde rolü olan arkadaşlar; kulisten baktığımızda "Bir ara kaçacak gibiydiniz" dediler. Benim gözlerim yaşlı. Oysa büyükanne o sahnede çok mutlu. Alkışlar kesildi, kendime geldim.

Ertesi gün, matineden evvel tiyatro müdürü geldi. Benim rolüm ikinci perdede başlıyor ama, olsun. Daha oyun başlamamış, ben heyecanla sahnenin etrafında tur atıyorum. "Gişenin camları kırıldı" dedi, ben ne yapabilirim ki anlamında omuzlarımı kaldır-

dım, gitti. **Karaca Tiyatrosu**'nda oynuyorduk. Sahnenin iki tarafında salondan sahneye çıkış merdivenleri vardı. Önlü arkalı oturarak oraları doldurmuşlar, koridorlar ayakta insanlarla dolu. Bir hafta mı yoksa 15 gün mü kalmıştı ne, hep böyle gitti. Bazı eserlerde anılar çok. Ağaçlar da bunlardan biri...

Şimdi düşünüyorum, belleğime arka arkaya hücum eden olayları dizi dizi yazsam okura sıkıcı gelir mi acaba? Tecrübem yok ki ne bileyim. Zaten tecrübem olsa yazmaya cesaret edebilir miydim? Karar verdim arka arkaya yazacağım, okuyan istiyorsa atlasın. "Bana ne, bana ne" diye zıplıyor içimdeki çocuk.

Küçük kardeşim Nurten, Ankara'ya eseri görmeye geldi. Ben tiyatronun müdürüne para bırakarak bir yer rica ettim. Aradan üç-dört gün geçti, hâlâ yer bulunamıyor, tabii hemşiremde de buna anlam verememenin hafiften buruk rüzgârlarını fark ediyorum. Bir gece gişenin olduğu kapıdan girerken ne göreyim, gişenin önünde kuyruk var. O ara Ankara'da hava sıcaklığı -18'lerde. Hemen müdür beyin odasına gittim. Üzüntümü belirirken lafımı kesti; onların şimdi sıra yazdığını, geceyi genellikle karşı kahvede veya dayanıklı gençlerin uyku tulumu içinde geçirdiklerini, sabah gişe açılınca yazdırdıkları sırayı büyük bir titizlikle koruyarak bilet aldıklarını söyledi. **Erdoğan Göze** bile birinci perdede rolü bitince çaresiz bir gece sıraya girip karşıdaki kahvede sabahı beklemişti. Bu arada günlerden bir gün, görevlilerden biri bana, "Sizin yüzünüzden bizim komşular soyuldu" dedi. Evin kızı ile evlenmek isteyen fakat kızın ailesinin gönlünün olmadığı bir genç varmış. Günün birinde kapının altından Ağaçlar Ayakta Ölür için 4 kişilik bilet atılmış; ev halkı o gencin aileye şirin gözükme yolunu ne yapıp edip bulduğunu düşünmüş ve temsile gelmiş. Tabii temsil süresi belli olduğu için, bütün evin eşyası rahatça götürülmüş. Onlar da dönüşte boşaltılmış eve girmişler.

Ağaçlar Ayakta Ölür eserini dilimize kazandıran sevgili, çok değerli **Müşerref Hekimoğlu**'dur. Güzel Türkçesiyle de

Sevgili kardeşim Nurten Birmeç (Avni), "Ağaçlar Ayakta Ölür" oyununu görmeye Ankara'ya geldiğinde (1961-62).

takdir toplayan oyunun bir gecesinde, temsil sonu soyunma odasının kapısı çalındı, açtık. Güzel genç bir hanım vizon bir manto giymiş, gözlerindeki yeşillikler akmış, ağlayarak içeri girdi. Sevgili **Gülgün Kutlu** ile alıştık, onun için iki-üç iskemle koydurmuştuk, oraya oturtup sakinleşmelerini beklerdik. Bu genç ve güzel hanım "Biraz kendime geleyim" dedi. Ellerimi öpmek istediğini söyledi, ben tabii itiraz ederek kendisine sarıldım. "Ben kulislere pek gitmem" diye söze başladı, "neden beğendiğimi anlatmak isterim" diye konuşmayı sürdürdü. Büyükanne yorumumun çok doğru olduğunu hayranlıkla ifade etti. Tahmin edemezsiniz, ne kadar şaşırdım; büyük bir cehaletle bu genç hanımın tiyatro bilgisine şaştım ve benim rejisörle çatıştığım, üstünde önemle durduğum noktaları nereden bildiğinin tahminlerini yürütmeye başladım. Sevgili Gülgüncüğüm gardrobun kapısını siper alarak kıs kıs gülüyor, bir yandan da bana "Hayır, söyleme, ay ayıp oluyor" gibi işaretler yapıyor. Çünkü ben bu arada tahmini gafların belini büküyorum; "Halkevinde mi oynadınız, okulda mı" gibi. O genç güzel kadın, "Ben Ayla Algan" deyince bin kere özür diledim. Ben 1939-40 yılından itibaren Ankara'da yaşıyordum. İsmen biliyordum, hiç seyretmemiştim. Bu olayı Dünya Tiyatrolar Gününde, Devlet Tiyatroları'nın **Aziz Nesin Sahnesi**'nde **Işıl Kasapoğlu, Ayla Algan** ve seyirci ile söyleşi sırasında Ayla Hanım'dan izin alarak anlatmıştım. Salonda bulunan dinleyicilerden bir bey de "Bilet almak için gişenin önünde sabahlayanlardan biri de benim" demişti.

Gene Ağaçlar Ayakta Ölür'de oynarken bir gece oyun başlamadan soyunma odasının kapısı çalındı. Bir gözü bantlı bir genç kız içeri girdi. Eskişehir'de oturduğunu, bir gün önce gözünden ameliyat olduğunu, gişede hiç bilet kalmadığını, ağabeyi ile mutlaka bu eseri seyretmeyi arzuladığını söyledi ve yardım istedi. Ben hemen koridora çıktım, müdür beye iki iskemle koymasını rica ettim, o da beni kırmadı. Her şey iyi güzel de eserin bitiminde herkes ağlıyor. Gözü ameliyatlı olduğu için ağlamasının zararlı olaca-

"Ağaçlar Ayakta Ölü" (A. Casona) – Eserin son sahnesi. Onlar gidince,
öyle ayakta öleceğimi düşünürdüm hep (1961-62).

ğını düşünerek, Tijen ismindeki genç kızı odada alıkoydum ve artık öğrendiğim makyajımı yaparken aklımca genç kızı ağlamamaya hazırlamak üzere gevezeliğe başladım. "Bak Tijenciğim, ben aslında 40 yaşında bile yokum. Şimdi şu fırça ile yüzümün şurasına şu rengi çizerek yaşlanacağım" dedim ve makyaj hakkında bilgiler verirken de eserin duygusal anlarını hafife alarak anlattım. Nerdeyse tümü hakkında bilgi verdim. "Tabii sen şimdi gerçeği öğrendin, aslında o benim torunum değil, gerçek torunum sonra geliyor ama o da ahlaksız, onu da kovuyorum" gibi pis pis teşhisler koyarak anlattım. "Tabii ne yapsınlar, insanlar bilmeyince ağlıyorlar, senin için artık ağlanacak bir taraf kalmadı" gibi uyduruk laflarla salona gönderdim. Temsile girdik. Tabii ben unuttum. Eser bitti, kapı tıkladı. Bir de ne göreyim: Tijen karşımda tek gözü ile ağlıyor. Nasıl olduğunu size nasıl anlatabilirim ki... Dehşete düştüm. Hâlâ da hıçkırıyor. Sarıldım, öptüm, "Deli misin o kadar anlattım, ağlanacak ne var işte görüyorsun" gibi sözlerle söylene söylene onu susturdum. Bu olay da unutamadıklarımıdır.

Gerçek torunum geliyor demiştin ya! Gerçek torunumu **Semih Sergen** oynuyordu. Ölçüyü kaçırmamaya büyük özen göstererek oynuyordu. **Gülgün Kutlu** ile Semih Sergen'in oynadıkları bir sahnenin sonunda büyükannenin, 20 yıldır ıhlamur ağacının karşısında oturarak gelmesini beklediği torununun olumsuz sözlerini kapıdan duymuş olarak içeri girmesi çok önemli idi. Duyduklarını bir kenara bırakarak beklediği torununa kucak açabilirdi veya onu kovabilirdi. Bu ikili duyguyu yapmacıksız, bir an karşılıklı yaşayıp sonra onu kovmam gerektiği düşüncesi ile yanına kadar gelerek "Defol" diye kovuyordum. Her gece kuliste sahnede ikisi konuşurken koca sahneyi ilk defa duyuyormuş gibi dinler, sıram geldiğinde o duygularla dolu dolu girerdim. O sıralar Ankara'da sanatsevenler arasında "Defol" konuşuldu aylarca, "o ne defol" diye. Ben bunları arkadaşlarımla titiz oyunculuklarına da borçluyum.

O zamanlar daha ödöl enflasyonu başlamamıştı. Basının sanatçılar arasında yaptığı ankette yılın sanatçısı seçilmiş, gerçekten sevinmiştim. O tarihlerde ilk gece dışında sadece Bakan, Başbakan, Reisicumhur makamlarının gönderdiği çiçekler sahneye çıkardı. Niye bilmem, diğer çiçekleri çıkarmak yasaktı. O eserde gün aşırı birbirinden güzel çiçek sepetleri gelirdi. Aralarında hâlâ unutamadığım güzellikte olanları vardır. Örneğin bahçevanların çiçek sulama ibriği biçiminde yapılmış, portakaldan sarıya dönüşen renk renk uzunlu kısıklı karanfiller gibi. Tanımadığımız insanlar düşünmüşler, çiçekçiye gitmişler, para vermişler, "Bir de şu biçim olsun" demişler ve aşağıda oturuyorlar. Çiçeğin sahneye çıkarıldığını görmek istemezler mi? Salonda alkış devam ederken odaya koşup sepeti koluma takıp sahneye giderken, her seferinde görevliden; "Abla yasak, sahneye çıkmaz" cümlelerine benden cevap: "Korkma, yarın istifa ediyorum!" Ne şeker değil mi? Bu, aylar ayı böyle devam etti.

Biz bir ara İstanbul'a oynamaya geldik dedim ya, hani İstanbul çıkartması... Geceleri Nurten'lerde kalıyorum. Eniştem iş seyahatinde. Filmciler oynadığım eseri filme almak istiyorlar, bu münasebetle beni tatil günümde yemeğe davet ediyorlar. Ben filmde oynamayacağımı ısrarla söyleyip "Boşuna yemek harcaması yapmayın" diyorsam da "Tanışmış oluruz" diyorlar. O zamanlar Tarabya'da çok ünlü Filiz Lokantasında buluşuyoruz. **Şeref Gürsoy** evli. Karısı **Özay Gürsoy** da masada. Ben, "Zarif İspanyol babaannesini başörtülü, yalıda kâhya kadın yaparsınız, torunu geldiği zaman pavyona götürür, pavyon sefası yaptırırsınız" diyorum. Birbirleriyle bakışarak "O bölümü Ankara'da oynamayacağımızı sözleşmeye yazarız, ücret bölümünü siz yazacaksınız" diyorlar. "Gülgün Kutlu" diyorum, "Olmaz o tanınmıyor" diyorlar. "Öyleyse kati olmaz" diyorum. O sıcak yüreğimle de alkollü pamukların yanarak havalı gelişlerine boşu boşuna masraf ediyorlar diye üzülüyor, açık açık engel olmaya çalışıyorum. Yemek sonunda veda ederken biri diğerine, "Arabasına sen bin,

yolda kandırırısın" diyor. Bunu duyan Macide'nin ne cevap verdiğini de tahmin edersiniz. "Bende hiç yolda kandırılacak bir hal görüyor musunuz, isterseniz zahmet etmeyin" diyorum. Oysa İstanbul'a turneye gelirken teras katının borcunun bir kısmını öder düşüncesi ile Brüksel'de **Vedat Tanır**'ın ısrarı ile özel yaptırılan gri vizon etolü satabilir mi acaba diye Kızılay'da **Mösyö Jak**'ın mağazasına götürdüm. Satılırsa hem onun, hem benim için yararlı olacağını söyledim. Mağazasının bütün vitrinini boşaltmış, lacivert kadife ile kaplamış, evinden getirdiği klasik bir koltuğun üzerine etolü atmış, yere de bir çift sarı kol düğmesi koymuş. Ben İstanbul'a bu vaziyette gittim. Genç kadınım, çok sevilen bir sanatçuyum, evliyim, o zamanın modası olan ve herkesin gözlerinin ısrarla üzerinde durduğu etolü gözden çıkarmışım. Hazır tek-lif var, para gelecek ama hayır, ben o değilim. Turne sonrası Ankara'ya döndüğümde Mösyö Jak; "Nerde o şık kadınlar, sözleri ile satılamadığını bana anlatacaktı.

Ağaçlar Ayakta Ölü'rü oynadığım gecelerden bir gece eve geldim, ağrılar sancılar içindeyim. Ayaklarımın altı, bıçakla şahram şahram kesmeyi düşündürecek kadar kaşınıyor. Tiyatromuzun **Hayati Sevgen** isminde bir doktoru vardı. Ona telefon ettim, durumumu anlattım; "Enjektör var mı?" "Var. "Yapacak kişi var mı?" "Küçük kardeşim aylık rahatsızlıklarında çok sancılandığı için ağrı kesici ile enjektörü hep yanında taşırdı, o var" dedim. "Ben de gelsem ağrı kesici yapacağım" dedi. Kardeşim ağrı kesiciyi yaptı, odalarımıza çekildik. Sabah oldu Kardeşimle koridor-da karşılaştığımızda bana bakışı müthişti. "Günaydın" demek istedim, dilim dönmüyordu. Aynaya koştum. Lorel-Hardi'nin şişmanı yanımda zayıf kalacak kadar şişmiştim. Tiyatroya **Orhan Kuraner**'e (Genel Müdür Yardımcısı Sekreteri) telefon ettim, hemen geldi, beni Numune Hastanesi'ne götürdü. Bir doktor beni muayene etti. Bir başka doktora seslendi. "Bir oda açılısın" dedi, "Yok" cevabıyla kızdı, "Baş asistan odasını boşaltsın" dedi. Bu arada değişik doktorlar muayene ettiler. Beni tanımamalarına

üzülüyorum, aklım sıra tanırılsa akşama kadar iyileştirirler diye düşünüyorum ama kimse renk vermiyor. O arada kan damarıma iğneler girip çıkıyor. Oda hemen boşaltılıyor, yatırılıyorum. İsmi-
nin **İhsan Aksan** olduğunu sonradan öğrendiğim o doktor, di-
ğerlerine "Allahın lütfu, güneş batmadı" diyor. Meğer bu durum-
larda müsekkin ilaç hastayı ölüme götürürmüş; ilaç yapıp yatır-
mak ne kelime, arkasına yastıklar dayayıp oturma vaziyetinde
durdururlarmış. Tabii ben bunları sonra öğreniyorum. Doktor sık
sık odama giriyor, perdeyi bahane ediyor, "Buraya sabun koyun
dedim" gibi kendi kendine konuşup gidiyor. Meğer beni heyecan-
landırmamak için söylemiyormuş. Her gelişte yüzümün ve dudak-
larımın rengine bakıyormuş. Bir sefer geldiğinde; "Gözümüz ay-
dın, yırttın" dedi. Rahmetli Orhancığım akşam üzeri odanın kapı-
sına geldi, doktora oyuna çıkıp çıkamayacağımı sorunca; "Bu
memlekette bir Macide Tanır daha varsa, göndereyim ölsün" de-
di. "Tam iyileşinceye kadar burada kalacak" diye ekledi. Ertesi
gün röntgene tekerlekli iskemleyle göturdüler. Kimsecikler yok.
Asistana sorduğumda; "Bu gün bu bölümün bakım günüdür. Bö-
lümün (yanlış anımsamıyorsam) başkanı Fevzi Renda sizi duyun-
ca 'Ben geliyorum' deyip geldi" dedi ve "asistan İhsan Aksan'ın
koyduğu teşhisin şimdiye kadar röntgende aksi çıkmamıştır, sizi
de boşuna gönderiyor ya" diye ekledi. Ertesi günler hastalığımı
duyan seyirciden çiçekler, telgraflar gelmeye başladı. Bugün çi-
çekler, telgraflar adres değiştirdi, yollarını şaşırdı...

O zamanlar altın seyircinin altın sanatçıları idik bizler. Bir
gün çiçeklere o kadar duygulandım ki doktora "Ne olur izin verin
çıkayım" diye ağlayarak yalvardım.

"Film ne oldu?" dersiniz, aradan epey zaman geçti. Biz Bur-
sa'da bir başka eserle turnedeyiz, arkadaşlar "Ağaçlar Ayakta
Ölür'ün filmi gelmiş" dediler. Büyükanneyi **Yıldız Kenter** oynu-
yordu. Filmin, **Alejandro Casona**'nın yazdığı eser ile hiçbir
benzerliği yoktu. Yalıda vekilharçlar vardı eskiden. Onlar gibi ba-
şını örtmüş, yani başka bir kadındı. Film o denli farklı idi ki toru-

nu gelecek diye bizim büyükanne keten çarşafların çıkarılması hazırlığını yapıyordu, filmde ise hallaç gelmiş, pamuk yatak için pamukları atıyordu. Ve o büyükanneyi gece kulübüne bile götürdüler.

Ağustos 2000'in başında **Sinan Çetin**'in yöneteceği Ağaçlar Ayakta Ölür filminde babaanne rolü için bir teklif daha aldım. "Oynadığım rolü tekrar oynayamam, beni hatırladığınız için teşekkür ederim, Sinan Çetin'e selamlar sevgiler, sizlere başarılar dilerim," dedim... Tepemdekine katılıyorum.

Bu kadar eser oynadım, olumsuz tek kelime yazılmadı, hep övgüler yazıldı ama hepsi darmadağınık, pek çoğu kayıp. 1990'da Mersin Kültür ve Sanat Şenliğinde Adnan Saygun ile bana verilecek onur ödülü için sevgili, değerli **Gülşen Karaka-dioğlu** ikimize de ayrı ayrı broşür hazırladı. Resimler, ödüllerdendir bazıları, birkaç da eleştiri var. Yeri geldi, buraya almak istiyorum:

"Ağaçlar Ayakta Ölür: Geçen gece Yeni Sahne'de Macide Tanır'ı seyreden bir Fransız dostum, 'Tiyatronun beşiği Fransa'da bile bu çapta sanatçılar yok' dedi." Yusuf Ziya Ortaç.

"Ağaçlar Ayakta Ölür: Sanat Himalayası'nın Everest'ine yükselen ve hiçbir aktristin kabına varamayacağı bir Macide Tanır." Refii Cevat Ulunay.

İki örnek yeter. Ben kendi gayretim, çalışmadaki titizliğimle, mükemmelliyetçi yapımla, beyaz değnekle öğrendiğim tiyatroyu böyle belledim. Kuliste konuşup veya makyaj odasında sigarayı acele söndürüp sahneye gitmedim, gidemedim. Benden çıkardığım ikinci kadın hep elimden kaçarmış gibi geldi. Her an, her halimle sıkı sıkıya bende kalması için yaşamımdan her şeyimi seve seve verdim.

Ağaçlar Ayakta Ölür eseri başladı. Ben üçüncü ayında hastalanmadım. Hamile kaldığım şüphesini sonradan Ankara Hasta-

nesi Başhekimî olan tiyatromuzun doktoruna söyledim. "Macide Hanım, ben geçen gece ön sıradan sizi seyrettim, sizi çok iyi tanıdığım halde (çünkü tansiyonum hep düşük, iğneler, ilaçlar...) hiçbir anında siz yoktunuz, hep o kadın vardı. Stress içinde ve yaşıydı. Bir ay daha bekleyin" dedi. Demek o zaman gebelik araştırması yok muydu ne? Yeni evlendiğimizde herkes kanıma giriyordu; "İkiniz de ne güzelsiniz, çocuğunuz kimbilir ne güzel olur" diye. "Bence belirtileri bekleyin" dedi. Belirtiler hiç gelmedi. Eser Mayıs ortası veya sonu bitti. Saat gibi işleyen bedenimin o bölgesinden ses geldi. Doktor haklı çıkmıştı. Rolünü giysileri ile soyunma odasında bırakan meslektaşlarım bana belki gülecek ama ben onların rolünü soyunma odasında bıraktığını nasıl kabul ediyorsam, onlar da benim, rolünü evine, yüreğine götürenlerden olduğumu kabul etsin. Onların büyüklüğüne de bu yakışır.

Bu yapı ile bu yaşa kadar nasıl geldiğime zaman zaman ciddi olarak şaşarım. Bu titizliğim yaşamımın her anında vardır. Örneğin bunca yıldır radyoya çalışmaya, Arkası Yarın, Mikrofondaki Tiyatro bantlarını almaya sadece bir tek gün 20 dakika, hastaneye gittiğim için geciktim. Radyoevi'ne yaklaşıırken, o gün rejiiyi yapacak olan **Ejder Akışık**'ı kaldırımda gördüm. Beni merak edenlere "Geliyor, geliyor, bir şeyi yok" diye seslendi. Öyle ya, benim gecikmem için ya hastanede ya da hapisshanede olmam gerek. Söz verdiğem mutlaka yerine getirmeliyim. Söz verdiğem saatte dakikasında, söz verdiğem yerde olmalıyım. Bir kere, insana çok değer verir ve saygı duyarım. İki işi birarada yapmayı sevmem. Hep tek kişiye, hep tek işe kendimi vermemeliyim. Örneğin; kitap okurken müzik dinleyemem, telefon ile konuşurken değil başka bir iş yapmak dinlemekte olduğum müziği sustururum. Çünkü insanla konuştuğuma göre önem vermek mecburiyetinde olduğumu düşünürüm. Konuştuğum kişi öncelik taşımalı. Kafadan atma işi, lafı hiç sevmem. Ankara'da birkaç yıl tiyatro bana ihtiyaç duymadı çünkü ilk yıllarımızın altın Gökçer'inin artık Ge-

nel Müdürlükten ayrılması gerekiyordu. Ben de elebaşılar arasındaydım. Burada belirtmeliyim ki, benim Gökçer ile şahsi hiçbir devam olmadı. Muhsin Bey döneminde en üst düzeye gelmiş, dünya tiyatro edebiyatının en büyük eserlerinin baş rollerini oynayan bir oyuncuydum ve ben silahları çekene kadar da bu böyle devam etti. Yani ben kendi ocağıma kendim omak sokarak savaşa katıldım. Tiyatroda belki 10 kişinin dışında herkes, Gökçer'in gitmesi gerektiği düşüncesinde birleşmiş ve **Beyhan Saran** (o zaman soyadı Hrol idi) **Münir Canar**, **Rüştü Asyalı** ile **Macide Tanır**'ı da Reiscumhur, Başbakan, Bakan ve diğer gerekli kişilerle konuşulması için heyet olarak seçmişlerdi. Çok büyük savaşlar verdik. Bazen "Filanca makam, şu saatte sizleri bekliyor" diye bize haber veriyorlardı. Drdmz sözleşip beklenildiğimiz yere gidiyorduk. Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğü'nden hiçbir talebim olmadığı, hiçbir şey beklemediğim ve yaşca en büyükleri olduğum için önce ben şikyetlerimizi dile getiriyordum. Artık o kadar alışmıştık ki ben bir yerden sonra Beyhan Saran'ın yüzüne bakınca bıraktığım yerden o devam ediyordu. O günün konuşmalarını Münir Canar ve Rüştü Asyalı aynı inançla sürdürüyorlardı. Rahmetli **Ahmet Taner Kışlalı**, bence en değerli, en kültürlü, en tarafsız, içine girdiği konuyu araştırıp sizin kadar hatta daha çok bilen, gerçek aydın, gerçek batılı bir kültür bakanı idi. Gökçer konusunda da son noktayı o koydu. O günlere fazla girmeyeceğim. Gerçekler bazılarını çok hırpalayacak. İtibarlarını kaybetmelerini arzu etmiyorum. Zaten yazdıklarım Devlet Tiyatrosu belgeseli değil, Macide'yi anlatmak için yola ıktım. Bu kadarına da televizyonda seslendirme lafından geldim.

Gerek radyodaki çalışmalar, gerek seslendirme, mesleğimin birer kolu olduğu için ve de o zamanlar umutlu olduğumdan, tiyatrosuz kaldığım günlerde şimdiki gibi mutsuz değildim. İki dünya birbirinden farklı olmakla birlikte oyunculuk noktasında birleşiyordu. Radyo Tiyatrosu Mdiresi **İsmet ner** dönemi de radyodaki tiyatronun altın dönemi idi. Dünya roman, hikâye şahe-

Yeri doldurulamayacak Prof. Ahmet Taner Kışlalı ve sevgili Alp Öyken ile.

serlerini radyo temsillerine uyarlayacak birilerini bulur, Nobel ödülü kazanmış yazarların eserlerinin radyo temsillerine uyarlamasını yaptırır ve o güzelim bant kayıtları oluşurdu. Büyük yetenek **Yıldırım Önal**'a sonra anlatacağım özel tiyatro nedeni ile çok ama çok kızmıştım. İsmet Üner'e Yıldırım Önal ile beni karşılaştırmamasını rica etmiştim. Aradan nerdeyse bir yıl geçmişti ki, İsmet Hanım bir gün telefonda bana; "Ah canım Macide Hanım, ah güzel Macide Hanım, radyo ne sızsız ne de Yıldırım'sız oluyor, öyle bir eser var ki ancak Yıldırım ile ikiniz oynarsanız olur" dedi. Benim de artık hırsım geçmişti, "Peki" dedim. Radyo-evi'ne gittiğimde Yıldırım benden evvel gelmiş, büyük stüdyoda bir başına suçlu çocuklar gibi oturuyordu. Beni görünce ayağa kalktı, ona gülerek; "Kör olma e mi?" dedim, sarılıştık.

Bir gün Arkası Yarın programı için gittiğimde, merdivenlerden çıkarken biri koşa koşa bana geldi, "Susun, sesinizi çıkarmayın sakın" dedi ve anlattı. Yıldırım o gün alkolü fazlaca almış, İsmet Hanım onu kimse görmesin diye kendi odasına götürmüştü. Kendine gelmesi için üstüste sade kahveler içirmiş. O arada Yıldırım durup durup benim gelip gelmediğimi soruyormuş; "Geldiyse ona çok ayıp olur bekletememeliyim" diyormuş ve gene sızıyormuş. İsmet Hanım da "Çocuklar şimdi sordular, daha gelmemiş" diyormuş. Yıldırım "Nasıl olur, vakti kaçırmaz" deyince, İsmet Hanım "Daha vakit gelmedi ki, çok erken" diyormuş. Ben ve diğer arkadaşlar uzun süre, düzelir ümidiyle şikâyet etmeden bekledik. Umut kalmayınca İsmet Hanım, "Bugünlük bu kadar" diye haber gönderdi, hepimiz evlerimize dağıldık. Ama sevgi dolu bu olayı bugünün sevgisiz, saygısızları arasında daha da büyük bir hasretle anıyorum. Herkes, aleyhte-olumsuz tek kelime söylemeden dağılmıştı.

Derken yaşamlara pilli radyolar girdi. Hanımlar, arkası yarınları dinlemek için ellerinde radyoları, odaları, mutfakları dolaşır oldular. Teknik ilerlemiş, efekt için ayrı bantlar, ayrı kanallar kullanılmaya başlamıştı. Çok sevdiğim kişilerden efektör **Meh-**

met Turgut da işinin ehli, düşünen, okuyan bir kişiydi. Ondan evvel, taş plak zamanında ben gene vardım. **Yıldız Kenter** hatırlar mı bilmem, bir gün tam 27 plak bozulmuştu. Diliniz sürçer, bir yanlış söz söylerseniz o plak bir daha kullanılmaz, atılırdı. Efekt plağını kullanan **Tahsin Temre** müthiş bir yetenekti. Düşünebiliyor musunuz, bir plağın içine, köpek havlaması, kedi miyavlaması, rüzgâr, fırtına, yağmur, cenaze marşı vs. kaydı yapılmıştı. Plak gereken hızı ile dönerken, çalmaya yarayan iğneyi o salisede, tam o yere bırakır, kayda geçerdi ve siz de duyardınız. Nur içinde yatsın, bazı arkadaşlarımla da tonunu veya diksiyonunu düzeltirdi. O zamanlar radyo, eğitim (dolaylı olarak eğlence) aracı diye değerlendirilirdi. Radyo bir okuldu. İnsanlar bizim ağızımızdan çıkan kelimelerin doğruluğuna o kadar inanırlardı ki doğru konuşma tartışmalarında bizlerden duydukları sözcükleri örnek gösterirlerdi. Ankara Radyosu'nda bir stüdyoya Tahsin Temre ismi verilmişti. Dilerim bu güne kadar yerinde duruyordur.

Radyo bizler için çok değerli bir dünya ve okul idi. İlk zamanlar salı geceleri 21.00'de başlayan **Mikrofonda Tiyatro**'yu birkaç gün çalışır, büyük stüdyoda seyirci önünde, mikrofon başında tiyatro gibi oynardık. Bir seferinde Reisicumhur **Celal Bayar** da gelmişti. Tabii hepimiz tir tir titreyerek saatini bekledik. Oyuna girince genellikle o titremeler hafifler, gittikçe de kaybolur. Ben o tarihte bekâr olup Maltepe'de bir apartmanın 2 odalı çatı katında oturuyordum. O zamanlar evin temizliğini kendim yapıyordum. Sokak kapısı, salon dediğim, yatak odalarından daha geniş bir yere açılıyordu. Tam sokak kapısının iç tarafını siliyordum ki zil çaldı. Bir elim yer bezinde, uzanıp öbür elimle kapıyı açtım; a-aa, ne göreyim, şapkalı, siyahlar giymiş bir bey, elinde çiçek buketi, doğal olarak büyük (!) sanatçı Macide Tanır'ın işini yapan kadın zannetti beni. "Kızım burası Macide Birmeç'in evi mi" sorusuna başımla evet dedim, "Kendisi evde mi" dedi, "Yoh-tur" dedim. Gelen bey benim kıt kanaat anlar anlamaz bir beyin taşıdığını düşünerek tane tane; "Bak kızım, Reisicumhur hazret-

leri dün gece senin hanımını seyretmiş, çok beğenmiş, bu çiçekleri gönderdi. Üstünde kart var ama sen kendisine anlat, olur mu?" dedi. Ben de "Pek güzel olur ifendim" dedim. Gitti. Şaşkınlık, sevinç, karışık duygular!.. Öyle ya, Reiscumhurdan çiçek geliyor, sen yer siliyorsun. Çünkü paran o kadara yetiyor. Genç olduğum için biraz da bozuldum mu ne? Oysa şimdilerde parasızlığımla övünüyorum. Az sonra kapı gene çalmaz mı, merakla açtım. Eyvah, karşımda aynı kişi; "Kızım **Meliha Ars** Hanım, senin hanımının arkadaşı herhalde, o da varmış. Ona da çiçek götüreceğim, evinin adresini biliyor musun?" dedi. Şimdi bilmiyorum anlamında hem kafamı sallayıp hem dilimi çıkatabilirim ama ya Meliha Ars'a çiçek gitmezse? Gönlüm razı olmadı, onun yadırgamadığı biçimde kelimeleri köy kökenine oturtmaya çalışarak tarif ettim. Kapı kapandı, hemen rahmetli Meliha Ars'ı aradım, bilgi verdim. "Pencereden bak, köşkün kırmızı plaka olması gereken arabalarını kolla" dedim. Sonraları **Vedat Tanır** ile evlendiğimde o bey orada duruyor muydu? Köşk'e her gidişimde onun beni tanımasını beklerdim. Köşk dedim, çünkü Vedat Tanır, Riyaseti Cumhur'da Özel Kalem Müdürü çok değerli **Faruk Berkol** ile beraberdi, yedi yıl orada kaldı. Yedi yıl zaman zaman kendimi ev sahibi gibi hissettim Köşk'te

Radyodan Köşk'e geldik! Radyo yurdum her köşesinde, her an dinleniyordu. Ankara'da iken nerede yüksek sesle konuşsam herkes sevgi ile beni tanıdığını belirtir, tiyatrodaki sayısız oyun da eklenince, muayenehanede doktorlar, "Macide Hanım biz sizin sesinizle büyüdük" der, para almamak için direnirlerdi. Ankara Hacettepe Hastanesi'nde başhekim yardımcısı fotoğraf ustası, sanatsever **Vedat Gürses** vardı. Bir gece tiyatrodaki karşılaştık. Çok sıcak, çok ilgili sağlığını sordu. Çok iyi olduğumu, yalnız sağ kolumun uyduğuna ama onun da önemli olmadığını söyledim. Çok ciddiye alarak "Yarın sabah 10.00'da hastaneye geleceksiniz" dedi. Tabii mecburi gittim. Nöroloji bölümü başkanı olan bir profesör muayeneden sonra, "Çok sevdiğim, saydığım,

beğendiğim böyle değerli bir sanatçının sağlığını bana emanet ettiğiniz için Vedat Bey size teşekkür ederim" dedi. Daha ilk cümlesinde gözlerimden yaşlar aktı, arkamı döndüm. Ağladığımı görerek şaşırmasını istemedim. Kendimi var gücümle toplayarak doktora döndüm. "Asıl ben size teşekkür borçluyum" dedim, tekrar tıkandım. Bu gibi teveccühler yaşantımda sayısı az olmayan mutluluk anlarımdandır. Kolumu kırdım (sonra anlatırım), alçı açıldı. Fizik tedavisi için Prof. **Sabri Narman**'a gittim; "Macide Hanım siz ellerinizle oynayan bir sanatçısınız, dişinizi sıkacaksınız, bizimkiler dayanacaklar, size eski elinizi iade edeceğiz" dedi. O dönemlerde doktorlar ve öğretmenler tiyatronun değişmez devamlı seyircileri idi. Yer bulma zorluğu olan yıllarda hem Muhsin Bey'e, hem Gökçer'e birkaç kez şöyle dediğimi iyi hatırlıyorum: "Gişede yer kalmadığı zaman doktor ve öğretmen, kimlik kartlarını göstererek yer bulmalıdırlar. Protokole ayrılmış koltuklarda yer kalmamış ise, bu ayrıcalıklı zor meslek sahiplerine salona iskemle konmalı. Ben bu iki mesleğe sanatı da eklerim. Öyle ya, insan doğuyor, büyümeye başlıyor, hastalanıyor, doktor onu iyileştiriyor; sağlıklı olan kişi okula başlıyor, öğretmen onu eğitiyor; eğitilmiş sağlıklı kişiye, sanatçı başka bir pencere açarak, onu dolaylı eğitiyor, ona insan olmayı öğretiyor.

Bazen, "Macide Hanım, ne olur azıcık konuş da sesini duyalım" derler. "Hay Allah, şimdi ne bulup da konuşayım!" diye telaşlanırım. **Zülfü Livaneli**'nin çektiği **Yaşar Kemal'in Yer Demir Gök Bakır** filmi için gittiğimiz Erzincan ilinin Pınarlıkaya köyünde de radyo temsilleri yüzünden itibarım çok yüksekti. Sesimi radyoda ilk duyduğum zaman çok yadırgamıştım; aletlerden süzülen ses sanki bana ait değildi. Gittikçe sesimle oynamayı öğrenmeye başladım. Genç, orta yaşlı, yaşlı, çok yaşlı rolleri başardığım söylendi, anlatıldı. Televizyonda seslendirmeye de, yaptığı işe meraklı, titiz, çalışkan, okuyan sevgili **Zeynep Atakan** ile başladım. Yani o benim ilk göz ağrım. Kenarlarında yazı yazacak yerleri olan tahta koltuk gibi iskemlelere otururduk. Bütün kadro

hazır olur, karşı ekranda film akar, bir yer birkaç kez tekrar edilerek bazen bir cümle bile Türkçesi tam yerine oturuncaya kadar çalışılır, bir kişinin son kelimesinin bıraktığı tonlara uygun bir tonla öbür kişi başlardı ve o zamanlar gerçekten hayran olunacak seslendirmeler yapılırdı. Eşi paşa olan bir Turan Hanım vardı. Bir gün trolleybüste beni görünce yerinden kalkıp yanıma geldi; "Allah razı olsun Macide Hanım, 'nayır'dan 'nolamaz'dan bizi kurtardınız" dedi.

Fethullah Gülen'in onursal başkanlığını yaptığı Yazarlar Gazeteciler Vakfı'nın 7.3.2000 tarihinde verilecek ödülünü **Edip Akbayram ile Macide Tanır**, laik cumhuriyetin dibini oymaya çaba sarf eden bir kuruluşun ödülü diye kabul etmemişti ya! 100'den fazla sanatçı, o ödülü törenle almışlardı. **Mine Kırıkkanat** isimli yazar, Radikal'deki yazısında "nayır, nolamaz"dan söz ederek şöyle yazıyor (yazının ortalarından alıntı): Ediz Hun'a zavallı milletin dirayetli vekili diye ödül verildiyse niye sanatçıların arasında sayılmıştı? Yok sanatçı diye ödüllendirildiyse Fethullah Efendi tarafından acaba sinema ekranlarında saçını çok güzel sıvazlayıp 'n'ayır, n'olamaz!' repliğini tüm rakiplerinden daha iyi söylediği için mi layık görülmüştü onurlu ödüllere? Ekrem Bora, unutulmuşluğun acısını mı unutmaya çalışıyordu Fethullah Hocanın kucağında? Cüneyt ve Ayten Gökçer çok mu ihtiyarlamışlardı da, giderayak maneviyat tazeliyorlardı Fethullah ödülleri ni kabulle? Ali Poyrazoğlu, Hadi Çaman hidayete mi ermişlerdi? Necdet Mahfi Ayral, Nevra ve Metin Serezli çifti böylesine mi susamışlardı ödüllendirilmeye? SODER başkanı Selda Alkor, örgütünü mü temsil ediyordu, yoksa unutilan filmlerin oyuncusu olarak mı Mine Soley'le kol kola 'Bize ödül verildi, almaya geldik. Bundan daha doğal tavır olamaz' diyebilmişti mikrofonlara? Listenin tamamı, o denli unutulmaz bir tat bırakıyordu ki 'sanat' kavramına biraz saygısı olan evrensel damaklarda, ödülü kabul

eden tüm unutulmuşlar sanki cumhuriyet bunaklarıymış intibayı uyandırıyor. Evet! Bence bütün bu Fethullah ödüllü şahsiyetler, her şeyden önce cumhuriyet değerlerinin ne olduğunu unutmışlar, kendilerinden geçmişler ve utanma duygusunu yitirmişler. Bir merakım var: Mehmet Eymür, önüne koymuş. Acaba sıra bedelini ödemeye gelince, bunlar o ödülleri nereye koyacaklar?"

Tabii yazının başında, ödülü almayan ikimizden söz ediyor. Alanlar içinde **Nedret Güvenç**, **Güzin Özipek**'ten de bahsetmiş. Bu ödül olayında aydınlar tepki gösterdi dedim ama bireysel tepkilerdi, başta pek o kadar önemsenmedi denebilir. Cumhuriyet gazetesi birinci sayfada iki resimle haberi verdi. Aynı gazeteden **Müşerref Hekimoğlu**, sütununda, gereken ölçüler ile överek benim sözlerimle konunun üstünde durdu. Gene Cumhuriyet ve Aydınlık Dergisi'nde **Oktay Akbal**, Cumhuriyet'te **Vecdi Sanyar** değindi; başka gazetelerde tık yok. Oysa Deniz Kuvvetleri emekli komutanı **Güven Erkaya**, istihbarata gelen tüm bilgiler ışığında Fethullah Gülen'in zihniyet, yapı ve icraatının laik Türkiye Cumhuriyeti için en büyük tehlike olduğunu anlattı televizyonda... Sonra o Cumhuriyetin Kültür Bakanı o törene katılıyor; nasıl iş bu? İzahı mümkün değil. Ona bakarsanız ülkenin Reisicumhuru ve Başbakanının elinden ödül alıyor, sonra da Başbakan, "iyi tarikatlar vardır"ın daha ötesine gidiyor, dış gezisinde "Şimdi beni eleştirecekler, ben Gülen okullarını beğeniyorum" diyor, sonra yurda döndüğünde "Fethullah Gülen'i değil okullarını beğendiğimi söyledim" diyor. Öteden beri öztürkçe konuşmaya özen gösteren **Ecevit**, "kutluyorum" demiyor, "tebrik ederim" diyor. Rahmetli gerçek devlet adamı **İnönü**'nün deyimi ile "hadi canım sen de!" (Elimde değil, politika, memleket meseleleri ilgi alanımın içindedir hep ama, burada kesmeliyim.) Az sonra... REKLAMLAR!..

Bu arada Aydınlık Dergisi'nden de telefon ettiler. Sözü ettiğim günlerde bu konuda yazıları olacağını söylediler, gittim aldım. Bu sefer de Aydınlık Dergisi'ne üzuldüm. Sahife 3'te, "Fet-

hullah ödölünü reddeden 11 sanatçı" başlığı altında bir yazı. Dergi tarafından kendilerine telefon edilerek gitmeyenlere sebepleri sorulmuş, değişik cevaplar almışlar. Keşke ödölü reddedenler, açık yürekle ilk gün bir gazete aracılığı ile bunu açıklasalardı, ben de yalnız iki kişi çıktı diye bu denli üzülmeseydim. Ama inanıyorum ki (115 sanatçı deniyor) hepsi reddetse idi, bugün Türkiye, sanatçıları aracılığıyla aydınlığa bir adım atmış olacaktı. Neyse geçelim, dergiye üzüldüm dedim. İsmi Aydınlık olan derginin aynı nüshası içinde aynı konuda üç ayrı değer hükmü olursa, bu beni şaşırtır ve üzer. Ne yazık, dergiye ulaşamıyorum! **Aytunç Erkin** ismi ile yazılan yazıda orta puntolarla "Bu ülkede namuslu olmak fevkalade oldu" yazılmış. Ben söylemişim. Bu çok yanlış ve aptalca bir tanımlama. Namuslu olmak neresinde bu işin? Ben böyle bir cümle kullanamam. Ancak doğrusu namuslu olmak iken, hırsızların arasında çalmayan önem kazanıyor. Yani laik Türkiye Cumhuriyeti'nin dibini oymayı amaç edinmiş bir vakfın ödölünü almamak doğru iken, almayan iki kişi kahraman olduk. Buna da ayrıca günlerce üzüldüm. Toplumun göstergesi beni umutsuzluğa, mutsuzluğa götürdü. Sonra söylemediğim bir başka cümle; "Ben cumhuriyetle ve Atatürk ilkeleri ile doğdum, onlarla öleceğim" demişim. Hamasi nutuklardan bir bölüm bana göre! Oysa vakfın sanat bölümü başkanına söylediğim şu cümleleri tekrarladım telefonda: "Ben Atatürk kuşağındayım. Atatürk devrimlerinin koruyucusuyum. Laik Türkiye Cumhuriyeti'nin dibini oymayı amaç edinmiş bir vakfın ödölünü kabul edemeyeceğim" dedim. Sevgili okurlar, öleceğim lafları ile eşdeğerde mi söylediklerim? Bu derginin adı da Aydınlık! Gelelim aynı dergi sahife 13, "Ecevit ve Hoca Efendinin İlişkisi" başlıklı yazıya. **Bedri Baykam** bir yerinde; "Allahtan Mücap Ofluoğlu ve Edip Akbayram durumu anlayıp, tezgâha red yanıtı verdiler" diye yazmış. Haydaa!.. Kalkın hep beraber Zeybek oynayalım daha iyi! Başka yapacak şey kalmadı derken sahife 26, **Fikret Otyam**'ın yazısı; değindiği birkaç konunun özetini büyük harflerle sahifenin başına

yazmış. Bunlar arasında; "Macide Tanır ve Edip Akbayram: Red-diniz, bırakacağınız en onurlu mirastır yakınlarınıza" diye bize seslenmiş. Ben de sana çok teşekkür borçluyum Fikret Otyam... Hem gerçeği yazmışsın hem de yaşça daha büyük ve de hanım olduğumu unutan Cumhuriyet gazetem ve diğerleri gibi düşün-memişsin. Keşke, böyle bir teraziye çıkmak söz konusu olmasa idi, ben de bu kadar üzülp umutsuzluğa düşmese idim. Her tele-fonda "Gurur duyduk, şerefimizsiniz" gibi sözler söylendikçe üzüntüm arttı. Her seferinde "Ben doğru olanı yaptım. ödülü ne-den aldıklarını onlara sormanız daha uygun değil mi" gibisinden sözler ettim. Tabii her konuşma beni biraz daha yordu, biraz da-ha yıprattı. 5 gün telefon susmadı. Ne yapayım, görüyorum ki yapılacak bir şey kalmamış, herkes kendi öz dünyasında yaşamak istiyor, başka değerler umurunda değil artık. Dünyada bir tek kendisi var, başka kimse yok.

İlk yıllar seslendirmede yapılan o titiz çalışmalar, her konuda olduğu gibi ardarda yozlaştı. Kim başlattı, nasıl oralardan bu noktaya gelindi? Çözemedim, çözemiyorum da. Hani başlangıçta hepimiz aynı salonda, aynı anda beraberce çalışıyorduk ya... Tek tek çalışmalar başladı. Hatta evinde videosu olanlar kasetleri gö-türüp evde çalıştılar. Tabii müzikalite kayboldu. Ben bir gün stüd-yoda çok sıkıldım; "Bu ne bu" dedim, "sağırılar gibi!" Daha da kö-tüye gideceğini hesaplamamışım anlaşılan! Çünkü provasız giril-meye başlandı; eseri, kayda gireceği anda alanlar çoğaldı. Ben tabii korkak ve titizim, gelip kendim çalışıyorum. Bir gün seslen-dirmede işim vardı, ilk göz ağrım Zeynep Atakan, bir rolün sahi-bi gelmemiş veya yokmuş, bana getirdi. Müşkül durumdaydı. "Peki, ver" dedim, stüdyoya girdim. Filmde klasik tarzda döşen-miş bir masa ve kadınlı erkekli birçok insan. "Seninki geliyor" di-ye işaret ettiler. İnce bir kadın sesi de tercümedeki kelimeleri tu-tunca genç kadın sesi vererek konuşmaya başladım. O âna kadar

kadının kafasında geniş bir şapka vardı ve sırtı dönük oturuyordu. Kadın yüzünü ekrana çevirince yaşlı olduğunu gördüm, sesi mi hiç bozmadan yavaş yavaş aklım sıra yedirerek yaşlandırdım. Ama kimsede hal kalmadı, herkes kendini stüdyonun dışına dar attı. Gülmekten öldüler. Şimdi televizyonda yanlış tonlamalardan hiçbir şey seyrederemem oldum.

Sevgili **Beyhan Saran** "Aman Macide Hanım var, şimdi isimlerde dikkatli olalım" derdi. Bir gün de, bir erkek arkadaş seslendirmeye geç geldi, bekleyenlerin arasında beni görünce "Macide Abla'nın geleceğini niye söylemediniz" diye yönetmene çıkıştı. Radyoda **Ergin Orbey** eğitim programı olarak **Kompozitörler** dizisi yazmıştı. Benim okumamı istedi yazdıklarını. Üşenmeden gittim, metni Radyoevi'nden aldım, evde telefonun başına oturdum. Kompozitörün doğduğu ülkenin Büyükelçiliğinde bilir bir kişiye isimlerinin nasıl telaffuz edildiğini sordum, tekrarladım, öğrendim, ertesi gün radyoya hazırlandım. Bu yozlaşmış, bu tembel, saygısız sistemin içinde varsanız, ya dayanacaksınız veyahut şimdi benim yaptığım gibi işsizlikten çatlasanız da karar verip bu pisliklere bulaşmadan oturmasını bilecek, kendinizi avutmaya çalışacaksınız. O yozluktan kendinizi uzakta tutarak bir parça da olsa kirlenmekten koruyacaksınız.

Benim kuşağım övünmedi, övünmeyi ayıp saydı. "Övünmeye karşı çare yoktur" denir. Evet, şimdi okuyan çok azaldı, herkes fırsat bulunca tepiniyor. Bir uydurma şarkıya binlerce genç ağlıyor, çığlık atıyor. "Anılar yaşlılığın bastonudur" demiş birisi. Ben de şimdi bastona dayanıp da mı ahkâm kesiyorum? Ne bileyim...

Gel de kızmadan otur! Bir ara televizyonu açtım, saat 22.25. Röportaj yapıyorlar. Öyle değersiz sorular soruyorlar ki. Bir kısım basın ve televizyon yolu ile topluma şöyle diyorlar: "Okuma, öğrenme, düşünme, uyanma. Nasıl dönersen dön yeter

ki köşeyi dön. Cahil kal ki, bizim her dediğimize her yaptığımıza boyun eğsin. Boyun eğ ki, patron medyası olarak trilyonları kaybetmeyelim. Topluma BEN yön vereyim. Kendi biçimin olmasın ki, benim biçtiğim makastan çıkasın. Yoksulluk sınırı altındaki 38 milyon vatandaşa daha çok hükmedeyim. Hadii, gene bu laflara daldım. Az sonra... REKLAMLAR!..

Cevat Fehmi Başkut'un yazdığı Küçük Şehir isimli eserde Eleni rolünü oynuyorum. Babam Yanya'dan Pendik'e hicret edince, Yanya'daki mallarına karşılık kardeşlere ve kendisine birer ev verilmiş; bizimki İstasyon Caddesi üzerinde 3 katlı idi. Hallarım, Pendik'te. Yanyalıları çoğunlukta olduğu için az Türkçe konuşurlar, doğal olarak konuştukları da temiz Türkçe sınıfına girmezdi. O yüzden Eleni'de nasıl konuşulacağını çok iyi biliyordum ve de o zamanlar kendimi bir şey zannediordum. Tiyatronun inceliklerini, her an sonsuz uçuruma yuvarlanma tehlikesini sonradan öğrenecektim. Salih Ağabey bekçiyi oynuyordu. "Bre söyleyeceksin senin belediye reisine" deyip, o zaman moda olan Aspasia şarkısını söyleyerek sahneden kulise çıkacaktım. Salih Ağabeye cümleyi söyleyip başındaki kasketi serpuşundan tutup aşağı çektim. Kasket büyükmüş, ağzına dayandı. **Salih Canar** heykel gibi duruyor. Bu benim çok komiğime gitti, şarkıyı söylemeden kahkahalar atarak kulise çıktım. Salih Ağabey perde arasında işaret parmağının hareketi ile beni yanına çağırdı. "Burası tiyatro, ciddi ol, eğlence yeri değil" dedi. Bütün yaşamımda bu son oldu. Beni terbiye etti, hep rahmetle anarım.

Biliyor musunuz, sahnede bazen perde kapatılacak kadar gülmeye neden olan olayları dışarıdan birine anlattığımızda; "Niye bu kadar güldünüz, ne var bunda, bu kadar gülünür mü?" der. Sevgili, değerli Muhsin Bey zamanında sanatı Kızılcahamam'a götürüyoruz tatil gecemizde. Eser, **Şakacı. Sabahattin Kudret Aksal** yazmış. Ev sahibesinin kocası ölmüş, ben ve bir komşu

başsağlığına gelmişiz. Komşuyu oynayanın ani hastalığı üzerine rol, (suflöz olduğu için eseri bilen kişi diye) **Hikmet Orhon**'a verildi. **Meliha Ars** ile Hikmet'i teselli ettik; "Biz seni idare ederiz, korkma" dedik. O zavallı sapır sapır titriyor. Oynayacağımız salona geldik. Her taraf dolu, sahnede perde yok, işine çok düşkün Halim isminde elektrikçimiz bize; "Her tarafı karartacağım, hemen koşup yerlerinize oturun" dedi. Biz bir de kahve içiyoruz, iyi mi? Koştuk, oturduk. Işıkların açılmasıyla, omzumdan evvela fincan, sonra tabağı kucağıma düştü. Normalmiş gibi tabağı aldım, fincanı doğrulttum, tabağın üzerine oturttum. Seyirci gülmedi. Sinirlerim yerinden oynadı, tabii bozmadım, içinde kahve varmış da içiyormuş gibi yaparak kocasını kaybetmiş kadın (Meliha Ars) ile karşılıklı konuşmaya başladık. Tabii konu çok üzüntülü olduğu için bir ara sükût yaptım. Hikmet Orhon; "Hah şimdi benim sıram geldi" diye, bir güzel iç geçirdi ve "Ah ah, dile kolay 19 yıl bu" dedi. Ben döndüm, seyirciye göstermeden daha yeri gelmedi gibi işaret ettim. O da işaretimi herhalde "eksik söyledin 19 olmaz" diye anlamış. İkinci sükûtta gene bir güzel iç geçirerek "Ah ah, dile kolay 25 yıl bu" dedi. Ben gene işaret ettim, gene yanlış anladı... Uzatmayayım, "Ah ah, dile kolay 45 yıl bu" dedi. Ben yerimden fırladım, attığım kahkahaları ağlamaya dövmeye dönüştürmeye çalışarak duvarları dövmeye başladım. Kocam rolünü oynayan **Asuman Korad**, esere göre daha sonra gelecek iken sahnede belirdi ve büyük bir şefkat ile "Hadi canım, üzüntüden sinirlerin bozuldu, eve gidelim" diye beni çıkarıp kurtardı.

Dönüşte özel otobüs geldi, bu arada bir köylü kadın çocuğu ile otobüse bindi, onu da Ankara'ya götüreceğiz. Derken yolda rot çıkmış, otobüsümüz taklalar atmış. Ben bir ara bir hanım arkadaşın, "Yüzüme basmayın" diye feryadını duydum. Ellerimle uzandım yüzünü örttüm, sonrasını hatırlamıyorum. Gözümü açtığım zaman çimenin üzerinde oturuyordum. Tiyatro yüzünden kendisine gücenik olduğum bir kız arkadaşım da, başı benim dizimde yere uzanmıştı. Yavaş yavaş doğrulduk, yoldan geçen ara-

balarla bizi yakında bir hastahaneye götürdüler. Kendimi kontrol ettim, bir sıyrık bile yok. O ara doktor yarım bardak su içine koyduğu ilacı içmemi söyledi. "Benim bir şeyim yok" deyince, "Nasıl baktığını görmüyorsun, iç şunu" dedi. Bütün arkadaşlar küçük kanamalarla atlatmışlar. Köylü kadını sorduk, "Arka koltuğun demiri ensesini yaralamış, tedavi ediyoruz" dediler. Biz onu bekleme kararı aldık. Neyse, çocuğu ile birlikte sargılar içinde otobüse götürülürken kadının gözleri doldu; "Gardaşlar, Allah da siz de beni affedin. Hepinizin gusül abdessiz, cunup olacağınızı benim efendiye söyleyip de binmek istememiştim. Ama bi size bakın, bi de bana bakın" dedi.

W.Shakespeare'in Yanlışlıklar Komedyası'nda Kurtlzan rolünü oynuyorum. Saçlarımda parıltılar, çiçekler, kulaklarımda pırıl pırıl küpeler, boynumda kolye. Üzerimdeki iki parça etek bol, büyük bir yırtmacı var. Kafamdaki süslere zarar vermeden giymek için alttan ayaklarımı sokup eteği yukarı çekiyorum. Tabii o dönemde fermuar olmadığı için belde tek kopça var. **Salih Canar** ile **Ragıp Haykır** uşakları oynuyorlar. İkinci perdenin finalinde sahnenin orta yerindeki havuzun kenarına oturup pudralanarak, kahkahalar atarak bir tiradım var. O bitince geride sahne yukarısında köprü gibi bir yerden uşak geçecek ve ben iskarpinimi ona atacağım, perde öyle kapacak. Aksi halde kapatmazlar. Kahkahalar atarak konuşurken, çat dedi kanca koptu. Bir anda bu Macide dondu, öbürü devam ediyor konuşmaya. Tepemdeki konuşuyor, ben ne yapacağımı düşünüyorum. Ayağa kalkmazsam perde kapanmaz, kalkarsam saniyede eteklik yere düşer ve ben iki çıplak bacak kalırım. Lafım bitti, bende bir hal var diye kulislere bakıyorum, ümitsiz vaka. Can havli ile eteğin açılan tarafını avuçlayıp ayakkabımı çıkarıp attım. Perde kapanınca öyle bir titreme geldi ki doktor çağırdılar.

Tabii tiyatro, yapay oyunculuk sergileyen oyuncular için çok hem de çok rahat ve kolaydır. İki oyuncunun oynayış biçimleri arasındaki farkı gene has oyuncu anlar. Onun için de gerçek

oyuncunun oynadığı tiyatro çok zordur. Bunu belki anlatabilirim ama yazıyla ifade etmekte zorlanıyorum. Nasıl örnekleyeyim; ancak tiyatrodan oyun oynanırken kulağınıza gelen yanlış doğruyu anında anlayabilir ve üzerinde konuşabilirsiniz. Asılı duran bir tablo değil ki önünde doğruları yanlışları konuşabilesiniz. Yaşam akıyor, o akışta bir saniye bile önemli. Onu yazarın istediği ölçüde, biçimde değerlendirmek gerekir, aksi halde yanlış oyunculuk olur.

1953-54 sezonunda **Galip Güran**'ın yazdığı **Batak** isimli eserde Nazan rolünü verdiler. Eser başladığında kadının, morfin alışkanlığı nedeniyle Avrupa'da gördüğü tedaviden kocası ile dönüşünü görüyoruz. Seyirci olarak hiçbir bilginiz yok; karı-koca olduklarını sonradan öğrendiğiniz şık, renkli bir kadın ve o yaşlara uygun bir erkek. Ben günler ve geceler öncesinden bunu düşünmeye başladım. Seyirci "O şık ve hoş kadının bir şeyi var, acaba nesi var?" demeliydi. Tabii şimdiki gibi dışa vurum bir oyunculuk yapamayacağıma göre, seyircinin bile zor fark edeceği nüanslar üstünde durmaya çalıştım. Özellikle bu noktanın, sonraları değerlendirilmesi beni çok sevindirmiştir. Öyle ya, çok küçük el hareketi, baş veya vücut hareketi yapıyorsunuz, çok küçük ölçüler kullanıyorsunuz ve bu fark ediliyor: Eleştirmenler; "Sahneye çıktığı zaman bu kadında bir şey olduğunu düşünüyorsunuz, ama ne?" diye yazıyorlar! Gelelim asıl konuya: Kadın morfinman, kocası doktor. Tiyatro aslında küçücük, minicik il-miklerin örgüsüdür. Ama bazen en kalın şişlerle örülür Hatta bazen şişlerin kalınlığı boru kalınlığına bile ulaşır. Zaten günümüzde ince şişten ilmik atan oyuncular da parmakla gösterilecek kadar azaldı.

Kadın morfinman dedik ya, bu bir bağımlı hastanın çizelgesi. O dönemde Ankara hastanelerinde hiç morfinman hasta yok. Nasıl, nereden öğreneceğiz? Rejisör **Ahmet Evintan** ile birlikte, Tıp Fakültesi Psikoloji Bölüm Başkanı **Rasim Adasal**'dan randevu aldık. Bir saatten fazla konuşup bilgilendik. Ben "Bir morfin

"Batak" (Galip Güran) – Morfinman kadının doktor kocası rolünde Şahap Akalın (1953-54).

hastası morfin bulamadığı zaman neler yapar, kendini, üstünü başını mı parçalar, dış dünyaya mı saldırır, saldırma noktasında morfin bulma var mıdır?" diye sorduğumda, beyni olağanüstü çalışan, ülkemizde parmakla gösterilen, fakat güzellikten yana az şanslı olan sevgili, rahmetli değerli Rasim Adasal; "Bana bir kadının az kaldı tasallut ediyordu" dedi. Bunu da çok şeker, ada lehçesiyle söyledi. Ben işin dehşetini kavradım. İki önemli nokta var: 1- Morfin açlığı (ki tasalluta varacak kadar) 2- Morfin aldıktan sonraki dünyası!.. Her gün provalarda değişik sergilemeleri denedik. Son provalarda yazarın, oturduğu yerden zaman zaman hıçkırıkları duyuluyordu. Bir prova çıkışında hıçkırıkların beni etkilediğini, yanlış bir oyunculuğa yönelme korkuları yaşadığımı söyleyince (yanlışım olabilir, gerçeği 2 yıl sonra tanıştığım Dr. Gülseren biliyor) ya eşinin, ya baldızının morfin aldığını öğrendim. "Tekrar tekrar karşımda görüyorum, kendimi tutamıyorum" dedi.

İlk gecesinde oyun bittikten sonra Rasim Adasal kutlamaya gelenler arasındaydı. "Gerçek bir hasta ile karşı karşıya kaldım, ne diyeceğimi bilemiyorum" gibi övgüler. Ertesi geceler Küçük Tiyatro salonunun yarısı, dörtte biri Ankara'daki tıp öğrencileri için satın alındı. Sıra başlarında hocaları oturuyor, yavaş sesle (onlar öyle zannediyor ama ben duyuyorum) "Şimdi morfin krizine girdi, şimdi morfin almış, rüyada gibi" sözlerle adeta ders veriyorlar. Bir gece Rasim Adasal da talebeleri ile gelmiş, o da üzerimde ders veriyor. Bu bir oyuncu için belki erişilmesi güç bir nokta ama ben oynarken çok rahatsız oldum ve Rasim Adasal'a özel haber göndererek bu durumun kesilmesini, tiyatrodan tıp talebelerine toplu satışın yasaklanmasını rica ettim.

Kadın, morfin satıcılarının tekrar ağına düşüp morfin dozunu artırdıkça evdeki huzursuzluklar da artıyor, sonunda doktor olan kocası morfini fazla enjekte ederek kadının ölümüne sebep oluyor. O dönemlerde medya kültür ve sanatla da çok ilgilenirdi. Doktorlar gazetelerde, bir doktorun bunu yapmaya hakkı olup

olmadığını tartışılar, ne haz değil mi? Onlar da altın yılların altın doktorlarıydılar.

O zamanın Reiscumhuru olan **Celal Bayar**, Batak temsili-
ne iki kez gelmişti. Bütün Türkiye'nin bu oyunu görmesinin ibret
dersi olacağını altını ısrarla çizmişti. Gerekli olduğunda ısrar
ediyor, "Tiyatroda olmazsa, sinemada denenmeli" diyordu. Sine-
ma teklifi geldi ama benim gönlüm yatmadı. O nedenle Celal Ba-
yar'ın istekleri yapılamadı.

O yaz annem, ortanca ve küçük kardeşim, Şile'de yazlık bir
ev kiraladık. Bir sabah, İstanbul'da yaşayan has arkadaşım, o za-
manlar Yeni Sabah gazetesinde Dalga Kâtip imzası ile fıkra yaza-
rı, Ölçüler ve Ayar Başkontrolörlüğünde memur olan **Zuhal Kâ-
muran Noyan**'ın; "Elbiselerini, mayolarını al, hemen bana
gel... diyen telgrafı ulaştı. Allah Allah ne ki, ne ola ki? Hemen
kardeşlerime, anneme veda ettim. Zuhal'in dairesine gittim. "Rei-
sicumhur, yazın Florya'da seni misafir etmek istiyormuş" dedi.
Bu sözleri şaka olarak aldığım için şakayla cevaplar vermeye baş-
ladım. Arkadaşım davetin ciddi olduğunu, bırakılan başyaver tele-
fonunu aramamı söyledi. Verdiği numarayı çevirdim, Başyaver
Refik Tulga cevap olarak, "Sayın Cumhurbaşkanımız sizi Flory-
ya'da misafir etmek istiyorlar, yalnız kalmamanız için bir hanım
arkadaşınızı da beraber getirebilirsiniz buyurdular. Araba sizi ne-
reden ve kaçta emrederseniz, alsın" dedi. Zuhal Kâmuran için
has arkadaş demiştim ya! Her sabah Florya'dan trenle Sirkeci'ye
giltmeyi göze alarak benimle geldi. Köşk'ün karşısında altlı üstlü,
zannedersem 12 oda vardı ve Florya gazinosundan kiralanıyordu.
Tabii kiralayanlar seçilmiş kişilerdi. Alt kattaki odalardan bi-
rinde **Safiye Ayla** ve eşi **Şerif Muhittin Targan** kalıyordu. Biz
üst kattaki odamıza henüz yerleşmiştik ki kapı çalındı, Başyaver
girdi, komutan karşısında imiş gibi selam verdi. "Sayın Cumhur-
başkanı adına, sayın misafirimize hoşgeldiniz demekle şeref du-
yarım. gibi sözler ederken bu Macide lafa girmese olur mu?
"Aman efendim, estağfurullah" gibisinden parantez cümleleri ile

atlattık işi. Derken yaşça benden büyük olup her müşkülü aydın, batılı, sevecen, müşfik yüreği ve kafası ile halle uğraşan Zuhal, (daha 20 dakika geçmiş geçmemiş) "Bizim de başyaver beye teşekkür gitmemiz gerek" dedi, "Yarın da Cumhurbaşkanı'ndan randevu alıp ona da teşekkür etmelisin. Bu yaşamışlıkta olsan git, otur, her konuyu rahatlıkla görüş. O zaman gencim. Bir de üstelik kimse inanamaz ama çok çekingenim. Belki kendime duyduğum saygıdan ötürü "ya reddedilirim" düşüncesini hep taşımışımdır. Olumlu sonucun yüzde doksan çıkmayacağını tahmin ettiğim büyük küçük herhangi bir şey için hiç kimseden bir talebim olmamıştır. Sanatçı Macide'ye çok saygı duyduğumu söylemiştim ya! Neyse, bütün bu usulleri yerine getirdik. Bu arada diğer yaverler, hanımları, Genel Sekreterlik, Özel Kalem Müdürlüğü (kolay değil Reiscumhur'un misafirisiniz) herkes sevgi ile karşıladı beni. O arada bir de **Vedat Tanır** Bey: "Günaydın efendim, nasılsınız efendim... İki akşam yemekten sonra Zuhal ile üçümüz Florya gazinosuna gittik. Cumhurbaşkanı misafiri olduğum için, onun davetli olduğu yere ben de davet ediliyorum. Bir gün evvel Refik Tulga geliyor, selam vererek gıdilecek yeri ve saati söylüyor.

Gene böyle bir günde zarif, sade, şık, gri-siyah çizgili, yakası ve kol kapakları siyah kadife olan bir takım giymiş olarak balkona çıktım. Önümüz plaj. Vedat Bey güneşleniyor. Elimde, ortası siyah, etrafı pırlanta taklidi, bir iğne. Soslendim: "Vedat Bey!" Vedat Bey balkonun altına geldi, saç başı taranmış, dudağı rujlu, süslü hanıma estepeta oldu, bakakaldı. "Vedat Bey, bu iğneyi bu yakama mı takayım, bu yakama mı?" diye sordum "Size bir şey eklemeyiz, nereye isterseniz oraya takın" dedi. Vücudumdan müt-hiş bir elektrik geçti, "Teşekkür ederim, dedim, içeri girdim. Erkekler bizi aldıklarını sanırlar, bence yanıılıyorlar Kararı kadın veriyor.

Burada, yaşadığım bir gerçeği anlatmak istiyorum. Karşı tarafta bir davetten dönülüyor. Ben misafirim ya, Reiscumhur'un

yanına bindiriyorlar, önde şoför ve iki yaver, biri Refik Tulga. O yıllarda henüz köprü yapılmadığı için araba vapuru ile karşıya geçiliyor. İskele daha gözükmeyen Celal Bayar; "Başyaver Bey, telsizle haber verin, bizi görünce, iskelenin ışıklarını yakmasınlar, vapuru saatinde kaldırsınlar, herkes gibi biz de bekleriz" dedi. Bu cümleler iskeledeki görevlilere söylendi ama kim dinliyor? Türkiye'de yalakalık (bu sözcüğü de hiç sevmem) daha o zamanlarda da vardı demek ki. Araba yaklaşırken karanlık olan iskelenin ışıkları ile beklemekte olan araba vapurunun ışıkları aynı anda yandı. Bizden başka ne bir insan ne de bir araba vardı. Celal Bayar'ın "Sözlerimi nakletmediniz mi?" sorusuna, "Efendim şimdi saati imiş" cevabı geldi.

Günler geçtikçe misafirliliği istismar ederim endişesi ile Reiscumhur'dan gitme izni istediğim zaman; "Sıkılmadı iseniz bu ay sonu Ankara'ya hep birlikte intikal edilir" dedi. İhsan Bey isminde son derece efendi, terbiyeli bir garson yemeklerimizi getirir, servis yapar, başımızda beklerdi. Zuhâl'le benzer çok yönümüz vardı. İkimiz de bize yapılan bu özel servise üzülmüyorduk. Öyle ya, Buckingham Sarayı'nda doğmadığımızı ve sadelikten hoşlanan insanlar olduğumuza göre, başımızda ayakta beklenmesine üzülmemiz de doğaldı. Bin dereden su getirerek, ikna etmeyi başardık. Tepsiyi dolu olarak bırakıyor, boşalınca kapının önünden alıp götürüyordu.

Bu arada Safiye'yi, eşi Muhittin Targan'ı yakından tanıma fırsatım olmuştu. Muhittin Targan, son derece köklü bir şecereden gelen, Amerika'da **Grotowski**'den violensel dersleri almış, Türk musikisine klasik değerlerde eserler bırakmış, olağanüstü zarıf, hoş, az bulunan bir beyefendi idi. Akşam saati güneş batımında onun ud çalışını dinlerken, heykel olduğumu hatırlıyorum.

Safiye geceleri o dönemin önemli yemekli bahçelerinde şarkı söylerdi. Bir gece yeni dönmüştü. Zuhâl ile daha önceden dostluğu vardı, bizim odaya geldi. Mehtap denize düşmüş, "bir servi simindir suya baksam" olmuş. Safiye çok duygulandı, "Ka-

pat şu elektriği" dedi ve şarkı söylemeye başladı. Muhittin Bey, Safiye'nin sesine hayrandı. Sabahları plajda karşılaştığımızda sohbet ederken susar, elindeki küçücük pilli radyoyu kulağına götürürken "Safiye Hanım söyleyecek efendim" derdi. Safiye'nin o içten söyleyişine Muhittin Bey udu ile geldi. Bizim odaya ayrıldıklarında, ayın yerini güneş almıştı, hayatımda unutamayacağım gecelerden birini yaşamıştım. Hiç konuşmadık gibi bir şey!

Bir gün Safiye'ye ne kadar güzel, ne kadar rezonanslı bir sesi olduğunu söyledim. Ağzını açabildiği kadar açtı. Damağında neredeyse bir yumurtanın yarısını saklayacak ölçüde, derinlik olduğunu gördüm.

Gençlik tabii ki, o zamanlar dost zannettiklerim çoğunlukta. Bir gün Şerif Muhittin Bey, dost üzerine bir hikâye anlatmıştı: Oğlu babasına dostlarından söz edermiş. Baba bir gün oğluna; "Benim bunca ömrümde bir tek dostum var, sen dostlarının sayısını indir, üçe indir. Geceyarısını geçe sırtında bir çuval, içi dolu olsun, dostunun kapısını çal; 'Elimde olmayarak bir adam öldürdüm, polis arkamda, bana yarım et' de, demiş. Neyse, oğlan babasının dediğini yapmış, sırtına dolu bir çuval atmış, baba da köşede beklemiş. Birinci dost, "Sen de kımsin, kendin yaptın kendin ayıkla" diye kovalamış çocuğu, kapıyı kapatmış. İkinci ve üçüncü dostlar, biraz daha yumuşak davranmışlar ama sonunda gene kapıyı gencin yüzüne kapamışlar. Köşede bekleyen baba, "Şimdi de benim dostumun kapısını çal" demiş. Delikanlı babasının tek dostunun kapısını çalmış. "Aman amca, elimde olmayarak bir adam öldürdüm, polis peşimde" deyince adam, "Benim dostumun oğlu böyle bir şey yapmaz, oldu ise de arkanda ben varım, gir içeri" diye delikanlıyı içeri almış. Bunu ne zaman anlatmaya kalksam, boğazıma bir şey tikanır. Benim böyle üç dostum oldu, üçü de benden yaşça büyüktü, ölümlerinin acısı hâlâ içimden çıkmadı. Birisi yukarda sözünü ettiğim Zuhal Kâmuran Noyan'dı...

Batak temsilinden nerelere geldik. Florya tatilinin ardındaki kış, yılbaşında Vedat Tanır ile nişanlandık, Nisan ayında gizlice evlendik. Vedat Tanır'ın baba ve ana soyu Ankaralı olup tanınmış bir ailedendi. Nişanımız aile içinde oldu. Nikâhımız da, 4 Nisan 1955 yılında sadece iki şahit ve Ankara'da misafir olan halamın kızı ile eşinin huzurunda oldu, salonun boş koltuklarında yalnızca ikisi vardı. Nikâh muameleleri sürerken nişanımızı bozmuştuk. Her şeyin bittiği günlerde halamın kızı eşi ile bana misafirliğe gelmişlerdi. Telefon çaldı, Tanır'ın sesi: "Kimse var mı?" "Hayır yok." "Pazartesi proven, işin filan var mı?" "Hayır yok." "Akşam 17.00'de nikâhımız var, kimseye bahsetme. Ben pazartesi günü sabah valizlerimi getireceğim" dedi, kapadı. Ben hiç beklemediğim bu müjdeyle buzlukta donmuş gibi kalakaldım. Zaten iki gün sonra pazartesi idi. Sabah Vedat Tanır valizlerle giysilerini getirdi. Zaman zaman Cumhurbaşkanı ile seyahate gidermiş. "İstanbul Dolmabahçe'de kalacağım" demiş. Bu sefer terliklerini alınca annesi; "Terlik götürmezdin, ne çok eşya götürüyorsun" demiş. Nikâh günü nikâh memuru vaziyette bir fevkaladelik olduğunu sezmiş olacak ki, hiç nutuk atmadı. Sadece isimlerimiz, evet, evet. İki evetten sonra, "İmzalayınız, buyrun evlenme cüzdanınız" dedi, o kadar. O ne tuhaf bir duygu. Vedat evden annesine telefon etti, evlendiği haberini verdi, evin adresini söyledi, "Sizi bekliyoruz" dedi. Ben pek çok kere "Baba evine gitmeliyiz, ben istiyorum" diye ısrar ettimse de, o önce onların bu eve gelmesi gerektiğine inanıyordu. Bu iki yıl sürdü. Ben telefonda görüşmecem ile konuşmalara başladım, sonra çok sevdim ve seveldim. Vedat Tanır'la ayrıldıktan sonraki zamanlardan bir zaman, üçüncü **İbsen, Mr. Borkmann** oyununa bir hafta kala buzda düşmüştüm, sağ bileğim kırılmıştı. Görümcem sevgili Fahriye Ab-la beni ziyarete gelmiş, ağlamıştı.

Aradan ne kadar zaman geçti, şimdi anımsamıyorum. Evi değiştirmiş, Tahran caddesine taşınmıştık. Bir gün telefon çaldı. Konuşan, "Ben Dr. Gülseren, sizin ziyaretinize gelmek istiyο-

rum" dedi. Çiçeği ile genç doktor Batak'daki başarılı bulduğu oyunumu kutlamaya gelmişti. Başında söylemiştim ya, yazar **Galip Güran** son provalarda hıçkırıyordu diye. Galip Bey'in eşi, morfin bağımlısı olan kız kardeşini iyileştirmek amacı ile bir köye götürmüş. Onu iyileştireyim derken kendisi de alışmış. İşte Dr. Gülseren, Galip Bey'in eşini tedavi etmekteymiş. Bu kadar yakından izlediği hastasında oyundaki Nazan'ı görür gibi olmuş hep. "Gücünüze şaştım ve hayranlık duydum, onun için sizi kutlamaya geldim" demişti. Aradan gene ne çok yıl geçti. Ankara'da **Güz Güneşi** adında **Nevin Cangür**'ün yazdığı bir dizide oynamaktayız. Rejisör, bir gün çekimden sonra, eşinin bizi akşam yemeğine beklediğini söyledi. Gittiğimizde "Gülseren'i çağıralım" dediler. Gelen, yukarıda sözünü ettiğim Dr. Gülseren'di. Rejisör **Çetin Öner**'in baldızı imiş ve bu konuyu konuşturlarmış, ne hoş değil mi? Nerde, nasıl bir sürprizin sizi beklediğini bilmiyorsunuz! Dünyaya hem büyük, hem küçük. Bize göre büyük, uzaya göre bir toplu iğne başı kadar küçük. Daha evvel de söyledim ya, nerden baksan; uuuufff! Dünya çok tuhaf, eskidi mi ne? Çözemiyorum, belki de çözmek istemiyorum. İçim acıyacak diye korkuyorum. Ne tuhaf değil mi, içim acıyor diyoruz ama kan akıyor. Acı mı, ağrı mı? Kan akması gerekli mi? Belki evet, belki hayır. Eveti sil-dim, hayır kaldı. Çünkü acı ve ağrı da kansız olabilir

Telefon çaldı! **Özel Tiyatro**'nun galasına davet edildim. Telfondaki genç hanım "Ay çok heyecanlıyım sizinle konuşmaktan" dedi. Ben de ona yıllar önce radyonun olduğu zamanlarda sözünü ettiğim gibi Arkası Yarın veya tek gecelik Mikrofonda Tiyatro bandığını aldığımız günlerde başımdan geçen hoş bir olayı anlattım. Eserin ismini unuttum ama kadronun kalabalık olduğunu hatırlıyorum. Karşılıklı oynadığımız genç kız ağlamaklı; ara ara da gözlerini siliyor, oysa rolünde üzüntülü bir duygu yok. Provası bitti, çay arası verildiğinde, yeni gördüğüm bu genç kızın yanına gittim. Konservatuvardan o yıl mezun olduğunu öğrendim. Oynayacağı rolde üzüntüye hele gözyaşına gerek olmadığını

Vedat Tanır ile 4 Nisan 1955'te gizlice evlendik. Tanıklar, sır saklayan dostlar: Sabahattin Karabey ve Haluk Akgün.

söylediğimde, yanındaki arkadaşı cevapladı. Okul yıllarında; "Ah acaba bir gün Macide Tanır ile beraber oynayabilecek miyim, ah acaba bir Macide Tanır olabilecek miyim?" dermiş hep. Bu beni tabii çok duygulandırdı, sarıldım, öptüm, ona geleceği için güç vermeye çalıştım. O günlerde de Devlet Tiyatrosu'ndan emekli edilmem katilemişti. Arkası Yarınlar, eserin uzunluğuna göre günler alır. Üç veya dördüncü gündü, genç meslektaşım hissedilir biçimde rahatlamıştı. Gene bir çay arasında kendisine omzundan sarılarak "Gördün mü bak ne güzel rahatladın, belki bir gün sahnede de karşılaşırız" dedim. O da bana döndü, çok içtenlikle, saygı ile ama rahat bir biçimde, "Haklısınız, düşündüm de tut ki Macide Tanır olsam bu ülkede, ne olacak yani dedim" diye cevapladı. Bu olayı anlatırken niye bilmem çok gülerim. Telefonda beni tiyatroya davet eden genç hanıma anlatırken gene katıla katıla güldüm. O da çın çın kahkahalar attı.

Emeklilik deyince beynime çok olay üşüşüyor. Yazsam mı, vaz mı geçsem diyorum ama bunlar da sanatçı Macide'ye ait. Birikisini yazmaya karar verdim.

Devlet Tiyatrosu'nda dernek başkanı Gülenay'dan dinlemiştim. Yok yere kaybettiğimiz değerli, dürüst, namuslu **Adnan Kahveci** Maliye Bakanı iken birkaç sanatçı kendisinden randevu alıp gitmişler. Sıra Devlet Tiyatrosu Yasasının emeklilik maddesine gelince; Adnan Kahveci "Biliyorum, Macide Tanır yasası, değil mi?" demiş. Onun da gücü yetmemişti. Hiçbir parti kültüre sanata değer vermedi ki! Başbakan **Turgut Özal** ve Bn. **Semra Özal**'ın, Ankara Hilton Oteli'nde 16 Şubat 1989'da Ankaralı sanatçılar onuruna verdikleri davete, daha evvel pek çok kereler emeklilik maddesinin düzeleceğine dair verdiği sözü tutmadığı için, kendisine bunu sormak amacı ile gittim. Kalabalık. Herkesin elinde bir bardak. Ben de bir cin-tonik istedim. Biraz sonra "Sayın Turgut Özal teşrif ediyorlar" cümlesini duyduk, yanan ışık-

"Paddy Chayevsky" (Anne) – Televizyonda, 28.5.1972'de yayımlandı.

lardan da gözlerimiz şenlendi. Sayın Özal karşıda iki basamaklı kürsüsüz bir yerde konuşmasına başladı. Tiyatronun, sanatın, uygarlık zincirinin halkaları olduğunu, ulusların böyle bir baskülde ağırlıkları ölçüsünde söz sahibi olduklarını filan... anlattı. Ben bu raya niye geldim dedim ve hızımı aldım, "Pardon pardon" diyerek yanlarına varmışım ki, Sayın Özal önde, eşi birazcık arkasından kalabalığın arasından yürümeye başladılar. "Bir dakikanızı rica edeceğim efendim; Devlet Tiyatrosu Yasasındaki emeklilik maddesi için verdiğiniz sözü tutmadınız" dedim. Onun verdiği cevaplara "Size inanmıyorum" diye cevap verdiğimde eşi Semra Özal hemen; "Ben bu konu ile ilgilenip uğraşacağım" dedi. Kuşku bakışlarımın sonucunda olacak; "Bana da mı inanmıyorsunuz" diye ekledi. "Onu da zaman gösterecek" dedim. Zaman da ne yazık beni haklı çıkardı. Tabii gazetecilerin, muhabirlerin bir kısmı söylediklerimi duymuştu. Diğerleri başıma üşüştü. Ertesi gün basında fotoğraf ile birlikte yalan yanlış haber çıktı. Sn. Semra Özal hatırlayacaktır sanırım. 1984 Mayıs ayında bir yazı ile aile ocağından, baba evinden atılır gibi dışarda kaldım. Buna değerli yazarımız **Murathan Mungan** çok üzölmüş olacak ki edebiyat dergisi **Gösteri**'de bir yazı yazmış. Okuduğum zaman yaram hafiflemişti.

Bilmem daha evvel söylemiş miydim; oynadığım oyunlardan sonra, hatta televizyonda **Paddy Chayefsky**'nin **Anne** isimli eserini oynadığım günlerde eleştiriler yazıldı. Olumsuz tek kelime hatırlamıyorum. Övgü dolu sayısız eleştiriler içinde, hâlâ bana güç veren bir yazıdır o. Bazen kendime takılırım: Murathan Mungan'ın yazısını çerçeveletip duvarın bir yerine assam da önünden baka baka geçsem mi diye.

1953-54 yılında **Mauntsera** isimli bir eserin rol tevziatı asılmıştı. Benim payıma acılı bir anne düşmüştü. Zaten sonraları sahnede genellikle çeşitli ölkelerin çeşitli kadınlarının acılarını çekecektim. O günlerde ayağım yerden kesik, bütün duygularıyla Vedat Tanır'a yönelmiştim. Eserin provasına gitmeden Muhsin

Bey'e gittim. Duygularımı yönlendiremeyeceğimi, beni mümkünse bağışlamasını rica ettim. Anlayışla karşıladı. "Sakin evlenme; o 60 cm.lik yükseklikte, o sahnede sana çok erkek âşık olacak" dedi. "Evlenmeye karar verdik" deyince, "O zaman çocuk yapma" dedi. Öyle yıllar oldu ki, bir sezon içinde **Akif Bey, Nora, Ruhlar Gelirse** gibi eserleri yüklenmem gerekti. Çocuğu ne zaman doğuracak, ne zaman bakacak, ne zaman bebeğe gerekli şefkati verebilecektim? Bir yerde Muhsin Bey'e de söz vermiştim.

Akif Bey deyince, gene bir sürü olay geldi aklıma. Eserin okuma provasından, ağlaya ağlaya doğru Muhsin Bey'in odasına gittim. Dilruba rolünü benden alması için yalvardım. "Çünkü eserde sahneye gelen herkes; 'Bu köyün yılanı ile Dilruba'nın güzelliği meşhurdur' diyor, ben öyle güzel değilim, seyirci benimle alay edecek efendim" dedim. Muhsin Bey gözlerini hayretle açarak; "Kızcağızım sen hiç aynaya bakmıyor musun?" diyorsa da ben dinlemiyorum. İçten içe hıçkırıyorum. "Peki atölye şefini çağırayım" diyerek telefon etti. "Sabihacığım, bana hemen gelebilir misin? Burada ayna ile küs biri var." Atölye şefi, yetenekli, değerli **Sabiha Erdoğdu** geldi. Derdimi ona anlattı. O da beni süsleyeceğine, böyle bir alayın söz konusu olamayacağına inandırdı. Ben, ağlamamı keserek odadan ayrıldım. O zamanlar şimdiki makyaj malzemeleri, imkânları yoktu tabii. Zor çizilen birkaç renk kalem, pudra ve kendi rujumuz. Eser çalışıldı. İlk kez sahneye çıktığımda salondan güzellik sesleri, nidalar gelince o konuda alay edilmeyeceğinin güvencesini almış oldum.

Eserde Dilruba, önce Akif ile evleniyor. Akif savaşmaya gidiyor ve gelmiyor. İkinci bir talip çıkıyor. Kına gecesi yapılıyor. Saz heyeti ile şarkı söyleyen biri var. Ahenk içinde söylerlerken ben de makyaj odasında ikinci koca için giyinip süsleniyorum. "İnce yaşmakla bu cuma sere çık" bende unutulmaz bir yer yapmış olmalı ki, nerede duysam, o kuliste, o makyaj odasında bulurum kendimi. Özellikle de berber başımda iken bir fotoğraf gelir gözlerimin önüne. Sonra Dilruba ikinci evliliğini yaparken Akif

Bey sahnede görünür ve tabancasını çeker. İkinci koca da kendi tabancasını çeker. Birbirlerini öldürürken, kayınpeder (Akif'in babası) tabanca ile gelir, o da Dilruba'yı öldürür. Dünya tiyatrolarında kullanılan sahne tabancası, henüz bizim ülkemize uğramamış. Nerdeyse oynadığımız her gece tabancalar sahnesi hep olaylı geçerdi. Akif **Şahap Akalın**, ikinci koca **Asuman Korad**, kayınpeder **Ragıp Haykır**. Üçümüz de meraklı, tiyatroya erken gelen takımdanız. Özellikle Şahap ile her gece ama her gece (tiyatroya erken de geldiğimiz için) tabancaları konuşuyoruz. "Ya patlamazsa ne yaparız" diyoruz. Şahapçığım aksesuar memurunu çağırıyor, tabancalar konusunda bilgi istiyor. Bir ara hani bayramlarda çocukların sokaklarda oynadığı çatapat vardır ya, onlardan aldık. İhtiyaç olduğunda kullanılmak üzere kuliste duruyor. Tabancalardan çıt çıt sesler çıkınca kulisteki hazır çatapatlara basılıyor, ses duyulunca ikisi de ölmüş olarak yere seriliyor. Bunlara hiçbirimiz gülmüyoruz, estağfurullah kahırlar içindeyiz. Temsil bitiyor, yolda eve giderken biz gene Şahap ile tabancaları konuşuyoruz. Ertesi gün Şahap aksesuar memurunu azarlıyor, "Bu gece de patlamasın, sen gör, tiyatroda son gecen olur" diyor. (Ben şu anda katıla katıla gülerek bunları yazıyorum.)

Bir akşam, aksesuar memuru; "Abi bugün Makine Kimya'da doldurttum, iyi patlayacak göreceksin bak" dedi. Sahiden birkaç gece rahat oynadık. Ama mutluluğumuz uzun sürmedi. Gerçek silah sesinin arkasından, iki adam öldüler. Cansız yatıyorlar. Bir de baktım, Akif'in tam pöposundan duman çıkıyor. Üstüste kumaştan daha derisine girmediği için o farkında değil. Ayağımı uzatıp bastırısam en az iki veya üç kişi sahneye fırlayıp beni öldürmeye kalkar. Siz şimdi "Aa bu da abartı" diyeceksiniz ama değil. O dönemin seyircisi, heyecanlı seyrediyor ve sahne ile özdeşleşiyor. Bana "Orospu, kaltak" diye bağırlıyorlar Maç izleyicisine yakın. Ben ölünce; salonda "oh olsun, namussuz" gibisinden içini dökenlerin sayısı da az değil. Hemen eğildim, elimle tüten yeri kavradım ve hareket anlamsız kalmasın gibilerden hasret ve ke-

"Akif Bey" (Reşat Nuri Güntekin) – Şahap Akalın'la ("Bu köyün yılanı
ile Dilruba'nın güzelliği meşhurdur." 1955-56)

der yüklü bir tonla; "Akif, Akif" dedim. Şahap yattığı yerden "Allah Allah, Macide'nin popomda ne işi var" diyormuş. Çıktım, avcuma yanık ilacı sürüldü. Muhsin Bey genellikle lastik ayakkabı ile (ses çıkartmamak için) aramızda hep vardı. Odasından yanık ilacını getirtti.

Bir gece de, silah sesi duyuldu, ikisi de öldüler. Kayınpeder girdi. "Namussuz, orospu" kelimelerini bütün hırsı, kızgınlığı ile dişleri arasından söyleyerek tabancaya bastı. Çıt! Bir daha tetiği çekti. Gene çıt!.. Arka arkaya umudunu kaybetmeden beş kereyi tamamladı. Umutsuz, tabancayı attı. Üzerime atladı, boğazımı sıkarak beni yerde sürükledi. Yetenekli, iyi oyuncu fakat kontrol-süzdü. Kulise getirdi, benden hırıltılar çıkar gibi oldu. Kulistekiler Ragıp Haykır'a asıldılar. Boğazım, ellerinden kurtulunca "Sahneye götür" dedim. Sürükleye sürükleye boğazımı sıkarken perde kapandı. Seyirci zafere ulaşmış, çılgın gibi alkışlıyordu.

Gecelerden bir gece de, kayınpederin gelişi ve malum sesler ardından, evvelce iki adamın silahlarından çıkan barut, perdeyi yakmaya başlamıştı. Henüz tütüyordu. O ne güçtür o, sahnenin akıl almaz büyüü... Atladım, perdenin lüten yerini avuçlayıp, kornişle birlikte olduğu yere indirdim ve öldüm. Şimdi bakar mısınız, dünyada böyle bir ölüm olabilir mi? Sahne bu, her şey olur. Yeter ki yapay olmayın! Seyirci size inansın, size bağlansın. Muhsin Bey gene yanık ilacımı getirtti! "Ne zamandan beri, ben tiyatronun yangın söndürme aletiyim" dedim. Muhsin Bey de bizimle beraber nefes alıp veriyor. O da bürokrasiden yılmış, imkânsızlıklar içinde çırpınıyor.

Para ödemelerinde 657'ye bağlısınız. Engelleme veya ihmal olmazsa galiba her üç yılda bir terfi zammı görüyorsunuz. Ayrıca Genel Müdürün başkanı olduğu bir Yönetim Kurulu var. Orada da 1,2,3 vs. derecelenmeye göre artan ücret miktarı, maaşınıza ilave ediliyor. Ben ikinci derecedeyim. Eleştirmenler

DEVLET TIYATROLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ MAAS ZARFI

KESİNTİLER	Lira
Gümr Vergisi	83259
Damga Vergisi	1182
Kira	
Kefalet	
İhtaz (Em. Al. B.)	2573
Artık % 100	
Emeklilik Kurum Kuruluşu B. 10	16560
Emeklilik Kurum Kuruluşu B. 10	9200
Bordiro	
TÜBAV	
Konservatuar Yar. D.	
Kurum Borcu	
Kurum Alacağı	
Avans Borcu	
Tüketim Kooperatifi	
Dev. Çe. Yapı Kooperatif	
Venak	
Dev. Çe. II	
Muhteddiye	
KESİNTİLER TOPLAM	76

Sıra No: 9
Adi Soyadı: Hacıbala Tanır

Zarfin içindeki para miktarı
Lira
31750
1182
100390

Akıllı
Kaspidi
Elin gıcır

Son Zarf

BU KAZI, 1945 yılında yapılmıştır. Kazanmış olanlar, kazananların adları ve miktarları, bu zarfın altına yazılmıştır.

Devlet Tiyatrosu ndan aldığım son maaş zarfı.

sizi övüyor, seyirci sizinle bütünleşmiş, tabii "Siz de birinci derecedesiniz değil mi?" diyorlar. Ömründe yalan söylemeyecek kadar kendine saygılı Macide, "Hayır ikinci derecedeyim" diyor. Bu şaşkınlık yaratıyor, "A olur mu!" gibi sözler söyleyenlerin sayısı gün geçtikçe artıyor. Bir sabah bu tahrikler çoğalmış ki, kalktım Büyük Tiyatro'ya gittim. Muhsin Bey'i sordum, "Salonda prova seyrediyor" dediler. Büyük Tiyatro salonunun karşılıklı koridorlara açılan kapılarındaki bordo, kadife perdeyi araladım. İçeri dolan gün ışığından rahatsız olan bakışlar arasında Muhsin Bey'i gördüm. "Bir dakikanızı rica ediyorum" anlamını taşıyan baş ve el hareketleri ile onu çağırdım. Muhsin Bey, canım benim, daha evvel "Sen ne kadar köklü bir terbiye almışsın" dediği Macide'nin bu çağırısına, yangına yetişir gibi gözlerini açarak "Ne oldu kızcağızım" diye koştu. "Efendim, hep başroller oynuyorum, hakkımda çıkan bütün yazılar olumlu. Herkes beni 1. derecede zannediyor. 2. derecede olduğumu söyleyince çok şaşıyorlar" dedim ve durdum. Muhsin Bey'in şok ifadeli bakışını unutamam. Önce telaşlandı, sonra çok şaştı, sonra hak verdi ve sakinleşti. Ama bunlar sadece bakışlarında vardı. Bana da bir sükûnet geldi ve sustum. "Bu kadar mı kızcağızım, dedi. "Evet efendim" dedim, "İlürmetler ederim efendim"i ekledim ve yanından ayrıldım. Muhsin Bey salona prova ya döndü. O yılın sonunda Yönetim Kurulu toplantısında sıra benim adıma gelince, "Biz Macide'nin hakkını yemişiz bugüne kadar, geçtiğimiz günlerde beni provadan çağırdı ve anlattı" demiş. Değerli şairimiz **Muhip Dranas**, Yönetim Kurulunda üye idi, hakkımdaki konuşmaları o nakletti ve "Seninle iftihar ettim, herkes seni çok haklı buldu, şimdi soranlara 1. derecede olduğunu söyle" dedi.

Aynı yıl **Noel Coward**'ın **Ruhlar Gellirse** isimli eseri oynandı. Ben yazarın hayattaki eşini, **Muazzez Lutas** ölü olan eşini oynuyorduk; yazar **Cüneyt Gökçer**'di. Ölü eşi ortalıkta dolaşıyor, yazar onu görüyor, yaşayan eşine ispatlamaya çalışıyor.

Örneğin yazar, ölü eşinden orada olduğunu ispatlamasını istiyor. O da çiçekli bir vazoyu benim gözümün önünden, yüzüme yakın bir yerden geçiriyor. Yaşayan eş, ölüyü görmediği için kendi başına yürüyen vazoya çok şaşıyor, bu da seyirciyi çok güldürüyor. Benim bu sahnelerden kulise çıkışımı seyirci alkışlıyordu. Çünkü onları o sahnede güldüren benim. Çiçeğin vazosu kırılır düşünceyle madeni bir vazo alınmış. Gene bir akşam o sahneyi oynarken, ölü eş vazoyu dudaklarıma vurarak geçti. Ağzımın kenarından hafif kan aktı. Sahne tozunu yutmamış kişiler doğal olarak anlayamazlar. Çok acıdığı halde, hiç belli etmeden şaşkınlığımı gene oynadım, seyirci gene güldü, gene alkış aldım. Bizlerin bazılarının içinde büyümeyen çocuklar vardır. Gökçer, bu duruma özel ilişkilerindeki küslükler de eklenince Genel Müdüre bir yazı yazmış; tiyatroda can güvenliğinin olmadığı, bunun öncelikle temin edilmesi falan filan... Benim imzalamamı istemişti. Neyse... Neyse bunu burada keselim. Biz tepemdeki kadını anlatmak için yola çıktık. Başka taraflara sapmayalım.

O sene **Nora**'yı da oynamıştım. İki yıldan beri tiyatroda şöyle bir söylenti dolaşıyordu: Nora oynanacakmış; ya Yıldız Kenter, ya Macide Tanır oynayacakmış. Ben de Nora'yı okumuşum ama yakınında dolaşmadığım için bu esere pek sıcak bakmıyorum. "İnşallah ben olmam" diyorum sağda solda. Herhalde **Ruhlar Gelirse**'yi oynamak üzere Büyük Tiyatro'da idim. Sevgili Yıldırım o güzel sesi ile "Başınız sağolsun" dedi. "Nora mı?" "Evet." "Eyvah!"

Az sonra!.. deyip ilgili bir konuya atlamak istiyorum. 1957 yılında yasalara uygun olarak görgü-bilgi için eşimle altı aylığına Londra'dayız. Bir çorap bile almamak için her türlü ihtiyacımızı tam dokuz adet kocaman bavulla götürdük. Parayı, eser görmek için tiyatroya harcayacağız. Gel de '57 yılında İngiliz gümrük memurunun kalitesini anlatma, olur mu? Gümrükte sıra bekliyoruz. Bizden evvelki Pakistanlının valizini boşaltıp, ellerine aldıklarını tek tek hafifçe sallayarak kontrol ediyorlar. Biz "Eyvah yandık"

dedik. Dokuz bavul dediysem öyle küçük falan zannetmeyin. Hele içlerinde, baba evinden bir bavul var ki büyüklüğü anlatılmaz. Sıra bize geldi. Memur Vedat Tanır'ın kırmızı pasaportunu aldı. "Hoşgeldiniz ekselans" dedi. Benim pasaportum da yeşil olup içinde Devlet Tiyatrosu Sanatçısı yazıyordu. Memur, "Oo Madam, İngiltere'ye şeref verdiniz, ne yapmaya geldiniz?" diye sordu. "Seyretmeye, öğrenmeye geldim" dedim. "Alkol var mı?" sorusuna yalan söyleyerek "Hayır" dedim. "Sigaranız var mı?" sorusuna "İkimiz de tiryakiyiz, evet var" dedim. Yalan söylediğim için Macideler'den biri öbürüne kızdı. Düzeltmeye karar verdim, "Alkol var" dedim. Eğildi, gülerek "Ben size sormadım, siz de bana bir şey söylemediniz" dedi ve valizlere baktı. Sıradaki 9 adet bavulu gösterdim. Hiç açmadan hepsine tebeşirle görülmüştür işareti yaptı ve biz geçtik.

Birkaç gün, yabancıların canlarını attığı **Beyswater**'da bir otelde kaldık. Perşembe günleri ilanlar için çıkan bir gazetede ilanını gördüğümüz ünlü **Harrods** mağazasının arkasındaki Hance Place'de 44 no.lu binanın son katında, Litvanya'dan Londra'ya yerleşmiş bir ailenin kiralık odalarından birine taşındık. Oda dediysem, yalnız yaşayan bir İngilizlin oturduğu ölçüde; bir tarafta iki kişilik yatak, gardrop, bir tarafta koltuk vs, bir tarafta yemek yenecek masa iskemle, bir tarafta da küçük bir mutfak ve buzdolabı.

Günde üç okula gidiyorum. Biri özel ve pahalı ama sınıfta beş kişiyiz, her dakika konuşuyorsun. O okula müracaat ettiğimde en üst sınıfa aldılar. Ben daha aşağı sınıfları istedim. "Niye ısrar ediyorsunuz" denince, "Sanatçı olduğum için enternasyonda başarılı olabilirim ama İngilizcem zayıf" dedim ama dinletemedim. O sınıfın kitaplarını aldım. Bir hafta sonunda aşağı kayda gittim, dersleri anlamadığımı, sınıf değiştirmek istediğimi söyledim. Beni bir sınıf aşağıya verdiler. O sınıfın da kitaplarını aldım. Bir hafta dayandım. Tekrar kayıt odasına gittim. Nihayet üçüncü girişimimde yerimi buldum. Oradaki derslerden sonra belediye-

"Ruhlar Gelirse" (Noel Coward) – Asuman Korad, Süreyya Taşer,
Cüneyt Gökçer ile (1955-56).

nin ücretsiz verdiği okula devam ettim. Akşam da British Council'in derslerine girdim. Kısa zamanda gittiğim tiyatrolarda her şeyi anlar hale gelmiştim.

O sıralarda İngilizlerin çok sevdiği **Flore Robson** isminde bir kadın sanatçı ile tanıştım. Benim Türk olduğumu öğrenince ilgisi daha arttı ve şunları söyledi: "Bir rastlantı, Atatürk'ün öldüğü günlerde Türk halkını gösteren bir film seyrettim. Bir insan için bu kadar gözyaşı döküldüğünü ilk kez görüyordum ve tabii bu adamın kimliğini anlamak istedim. Ona ait bütün İngilizce kitapları okudum ve hayran oldum" dedi. Bir gün bizi BBC restoranına davet etti. Bir-iki yazar ve eleştirmen ve bir-iki dostu da vardı. Masada karşısına oturdum. Kendisini **The House By The Lake** isimli eserde seyretmiştim. Boyu oldukça uzundu ve el hareketleri ile konuşuyordu. Başımızda dört-beş garson bekliyordu. Elini kaldırırlarının bazılarında garsonlardan biri "Evet efendim," diyordu. O da bir ara kızdı. "Her el hareketim sizi çağırma anlamında değil, rahat bırakın" dedi. Bana neler oynadığını sordu. Ben "Nora," dedim. "Hı-hı, tahmin ederim çok başarılı olmuşsunuzdur, çünkü çok sade ve içtenlikli bir kişiliğiniz var" dedi. Ne kadar, yani kaç sene oynadığımı sordu. Çünkü kendi oyununun üçüncü yılı idi ve Londra'da gece 10 milyon, gündüz 14 milyon insanın yaşadığı söylenirdi, tiyatro sayısı da yanılmıyorsa 300'ü aşkındı. Biz üç ay oynamıştık. Çok şaşıtı, ben aklım sıra (makul sebep olarak) **Noel Covard**'ın, İngiliz yazarının eserinin provasına başladığımızı söyledim. "Eee onu ne kadar oynadınız" sorusunu, "İki buçuk ay" diye cevapladım. Şaşkınlığı daha da arttı, sebebini sordu. Ben gittikçe bozguna uğramakta olduğumu saklamaya çalışarak, "Bir yerli eserde, Akif Bey'de oynamam gerekti" dedim. "Bir sezonda üç eser, ayrı ayrı roller, olmaz öyle şey" dedi. Ben de ona oynamakta olduğu eser bitince yeni bir projesi olup olmadığını sordum. "Ben bir Flore Robson'um, en az iki yıl hiçbir şey yapmamalıyım; yüreğim, sinirlerim, bedenim boşalsın ki yeni bir role girebileyim" dedi. Ardın-

dan Ankara'da kaç tiyatro olduğunu sordu. Vedat Tanır ayağı ile bana dokunup yüzüme hiç bakmadan ağzının arasından "Hat boyunu say" dedi. Yani Pendik, Kartal, Maltepe vs... Haydarpaşa'ya kadar yolu var. Onları saymadım ama birkaç isim uydurdum. Ulus adına, kültür-sanat adına helal saydığım yalanlar bile "eh" denecek sayıya ulaşamadı.

Bir gün Flore Robson beni telefonla aramış. Ev sahibi bir kat aşağıda oturuyordu. Küçük oğulları Gargia; "Mrs. Tanır, Miss Robson on the fon!" diye koşturarak beni çağırmıştı. Oysa bir-iki ay evvel kendisinden ütüü rica ettiğimde "Türkiye'de ütü var mı?" diye sormuştu. "Tabii ki var," cevabını terbiyemi bozmadan vermek için çok çaba harcamıştım.

Bir ay sonra yılbaşı kartları geldi. O zamanlar insanlar birbirlerine kart gönderme sevgisini kaybetmemişlerdi. Aralarında İstanbul Hilton resimli bir kart vardı. Onu konsolun en önüne koydum. Ev sahibesi bana hep uğrardı. Bir gelişinde gözüne ilişti. "Bu büyük bina nerde?" deyince, ben "Hangisi?" diye alelde cevap verdim. Hilton'u gösterdi. Bereket "H" harfi dikkatini çekmedi. Ben "Bilmem ki hangisi, o kadar çok var ki!" dedim. O da büyük bir "Ooo" çekerek cevapladı. Oyunumun istediğim gibi sonuçlanmasına sevinmiştim. Bir de sevdikleri büyük sanatçı beni telefonla arayınca ev sahiplerince itibarım bir hayli yükseldi. O beş kişilik özel sınıfta, konuşma dersi sırasında, "Türkiye'den geldim, Devlet Tiyatrosu sanatçısıyım, evliyim" deyince yabancıların ilgisini çektim. "Kocanın kaçınıcı karısı oluyorsun?" diye sorduklarında, tahmin edersiniz uzun bir nutuk çektim. Ders arası karşı taraftan Vedat Tanır'a "Lütfen gel" diye seslendim. Vedat Tanır sade, görgülü, aydın, çağdaş, iyi giyimli, güzel bir insan olarak onları bir kez daha şaşırttı. "Bilmemek sizin eğitiminizin eksikliği, oysa biz okullarımızda, sizin ülkelerinize ait pek çok bilgi ediniriz" dedim. Ertesi günler itibarım arttı, kapılardan "Lütfen siz" diyerek önce benim geçmemi bekliyorlardı artık. Boşuna mı dokuz bavulla gelmiştik! Zarif, sade tayyörlerim, iskarpinlerim, Devlet Tiyat-

rosu sanatçılığım ve de tek eşli oluşumuzla Tanır çiftine ilgi, saygı hissedilir derecelere gelmişti. Zaten Türklük adına istediğimiz buydu.

Bugün 20 Nisan Perşembe, 2000. Galatasaray-Leeds maçı Türkiye saati ile 22.00'de. Televizyon kanallarında verseler bile seyredemem; yaşım bu heyecana dayanmaz. Tak diye gitsem iyi de... ya yarım kalırsam? Çünkü benim spor terbiyem yok. Türkiye, İngiltere ile savaşa giriyormuş gibi. Doğduğumdan beri Fenerbahçeliyim. 2-3 yıl geçer, aklıma bir münasebetle Fenerbahçe gelir. "Haa sahi, Fenerbahçe'ye ne oldu?" derim. Futbol ile dostluğum o kadar. Ömrümde bir kez maça gittim. Yılını hatırlamıyorum. Büyük Tiyatro'da provadaydık. Muhsin Bey reji yapıyordu. Erkek arkadaşların, belli etmemeye özen gösterdikleri halde, içten içe kaynadıkları, tarafımdan gözlemlendi. El altından sorduğumda öğleden sonra Fransızlar ile milli takım maçı olduğunu öğrendim. **Saim Alpago** ile **Agâh Hün**'ü çok iyi hatırlıyorum. Çünkü onlara beni de maça götürmeleri için çok yalvarmıştım. Onlar da hep naz ettiler, "Götüremeyiz" dediler. Hatta Agâh Hün bir karikatür yapıp, diyelim ki maç saat 14.00'te başlayacaktı, ben Büyük Tiyatro önünde, askılı çantam omzumda tur atmaktayım ve tiyatrodaki büyük saat 15.00'i gösteriyor. Sonunda, "Peki hadi gel" deyip götürdüler. Hep erkek olan grup stadyumda beni bir yere oturttu. Maç başladı, sağda soldaki hanımlar sıraların üzerine çıkmışlar avazları çıktığı kadar bağıyorlar. Herhalde kelimeler ballı değil, acı biberli hem de sınır üstü. Çok şaşırdım ama ben de işi sökmeye başladım. A o da ne, Fransızlar benim bile fark ettiğim şekilde bizimkilere resmen tekmeler atıyorlar. Sağıma soluma heyecan içinde bizimkilerin isimlerini sordum. Sıranın üstüne çıktım. "Hadi Lefter koş, Sarı Naci dikkat!" diye diye gırtlığının son notalarını çıkarıyorum. Ben de azdım. Lügatin biberli lafların-

dan sökmeye başladım. Kendimi kaybettim. Alpagu'nun sesi gitti. Maç bittiğinde Fransızlar dayak yememek için polis kordonu ile otellerine götürüldüler. Aksi halde seyirci Fransız futbolcularını parçalayacaktı.

O yıllardan bugüne kadar bu gece, ikinci maç gecem. Holigonlardan ikisinin ölümü... İngilizlerin o takımının acımasızlığını bildiğim için, İngiliz polisinin de onlardan yana olması çarpıntılarımı artırdı. Korkuyorum. O grup alkolü şuursuz içtiği için uzaktan kumandalı bir silahla bir hedef arayabilirler diye korkuyorum. Neyse. 2-2 bitti. Cine 5 veriyormuş. Bir kanalda spiker görüntüsüz maç anlatıyor. Ben tabii işin mutfağının inceliklerini bilmediğimden sadece gol kelimesini şöküyorum. Her saniye kulağımda gol kelimesi. Galatasaray atarsa, hoş, ahenkli, gecenin en güzel kelimesi, en güzel sesi ama ya öteki? Kalbim kaç atıyor bilemiyorum. Yatak odalarına kaçıyorum, dayanmak ne mümkün! Hemen geri dönüp kaç kaç olduklarını öğrenmek için sol köşedeki sayıya bakıyorum. Önce Galatasaray 1. Bu sefer sevincine dayanmıyorum, gene içirilere kaçıyorum.

*Bir yeryüzü var ki sevmeye doymuş değiliz.
Üstünde didinmekten usanmış değiliz.
Hiç bilmiyorum, dönüp gelen yok ki desin
Altında ne var, gidip dolanmış değiliz.*

Aslında $11+11=22$ kişi bir meşin yuvarlağı kaleye atmaya uğraşılıyor. Bana hep anlamsız gelmiştir. Sevmeye doymadığımız bu yeryüzüne neden doymadığımızı hiç düşündünüz mü? Sayacağımız sebeplerin sayısını bir indirime tâbi tutsanız acaba en sonunda kalan tek sebep sizce ne olabilir, bulmaya çalışın. Belki de bu tek sebep sizin kişiliğinizi, karakter yapınızı, hırslarınızı ortaya koyacaktır. Biliyorum, farları kendine çevirmek, kılcal damarlar karşıtı yapıyı incelemek pek o kadar kolay olmasa gerek. Kolay olsaydı ilişkilerde, politikada, bu çarpıklıklar olmazdı.

Yukarılarda **Nora**'dan söz ettik. Hani **Yıldırım Önal** o güzel sesi ile "Başınız sağolsun" demişti de ben de; "Eyvah, Nora mı!" demiştim. Yıl 1956-57. Muhsin Bey Nora'yı Avrupa'da sahneye koymakla ün yapmış Ralf Röynike (yazılışını uyduruyorum, okunuşu böyle) isminde bir Alman rejisör getirtmişti. Okuma provası tarihine kadar doğal olarak tiyatroya gitmedim. Aradaki birkaç gün içinde Muazzez Lutas'ın Muhsin Bey'e çok sinirli, çok kızgın bir tavırla Macide'nin kim olduğunu, Nora'yı asıl kendisinin oynaması, Macide'nin ancak ikinci olarak isminin yazılması gerektiğini (oysa asılan tevziat listesinde Nora'nın karşısında bir tek isim var. O da Macide Tanır ismi).. falan filan bağırıp çağırdını, Muhsin Bey'in de "İstiyorsan ikinci isim seni yazalım ama önce Macide çalışacak" dediğini çok sonraları, yan odada duyanlardan dinlemiştim. Rejisörü beklediğimiz için tiyatroya gitmediğim o birkaç gün içinde Nora'nın altını üstüne getirdim. Bazı yerleri çok uzun buldum. Kendi kendine konuştuğu yerleri kurşun kalemle çizdim. Ama epey çıkarttım. Rejisör geldi, "Çıkartmalarım var, önce onu temizleyelim" dedi. Aaa ne kadar şaşırtıcı! İşte tiyatro bu birleşmede başlar. Hemen hemen benim çıkartmalarımın aynı. Kendisine sevinçle gösterdim. () da bana şaşarak baktı. Kaç gün okuma provası yaptık, unuttum. Sahneye çıktığımızda kendisinin hazır olan mizansen defterinden bize anlatıyor, biz de istediklerini yapmaya uğraşıyorduk. Dr. Rank (Yıldırım Önal) ile Nora'nın bir sahnesine sıra gelmişti. "Ben bir şey söylemeyeceğim, kendileri doğaçlama oynasınlar" dedi. Biz kuliste şöyle bir durduk. Sonra kendimizi sahneye attık. İçimizden geldiği gibi oynadık. Sahne bitti. Rejisör bize ne dese beğenirsiniz: "Yaptıkları mizansenini benimkinden daha çok beğendim. İzin verirler mi, defterime kaydetmek istiyorum" dedi. Biz de kırık dökük, estağfurullahları söyledik. Ve de bu dürüstlüğe şaşmaktan kendi yaptığımıza sevinemedik. Öyle ya, defter kalem elinde, istediğini yazsa bizim haberimiz bile olmayacak. İşte bu dürüst düşünceye sahip insanların ülkesi, dünyada söz sahibi olan ulusları oluşturuyor.

Provalar ilerledi, temsil yaklaştı, rejis3r bize bir g3n ř3yle bir teklifte bulundu: "İkinizi de Almanya'ya g3t3rmek istiyorum. Almanca 3ğreneceğınız bir yılda b3t3n ihtiyaçlarınızı ben karşılayacağım. Orta Avrupa'da iki yıl sonra sahneye koyacağım Nora'da ikinizi de oynatmak istiyorum." Sevgili Yıldırım ile bakiştik. Parmaklarını pantolonunun kemeri içinden geçirerek o unutulmaz sesi ile; "Ne diyorsun abla?" dedi. "Yıldırımçığım, tiyatro bir yerde de lisan demek. Bir yıllık Almancamızla 'ah seni sevorum' gibi olur" dedim. O da "Doğru diyorsun, olmaz" dedi. İkimizin olmazı terc3me edilince adam bize şaştı kaldı. Oyun başlayınca kadar iki-3 kez teklifini tekrarladı. Ama biz d3ř3ncelerimizden vazgeçmedik. Bir g3n, Avrupa'da Nora'yı oynayan sanatçılara kartlar yazmış, benden bahsetmiş, bana da imzalatmıştı. Bizimle çok iftihar ederek genel provaya Muhsin Bey'i çağırđı. Prova bitti. Eserin sonunda Nora evi terk ediyor. Muhsin Bey, seyretti, çok beğendiğini s3yleyerek "Acaba gitmeden evvel çocukların oda kapısını aşıp son kez bir baksan mı?" dedi. Ben; "Olur mu 3yle, çocukların odasına kapıdan bile baksam onları nasıl bırakırım, o zaman gidemem" diye itiraz ettim. Çok ciddi, inançlı, sahiden o çocukları ben doğurmuşum gibi biraz bağırarak itiraz ettim galiba ki Muhsin Bey; "Teklifi geri aldım, doğuran sensin ve de haklısın" dedi.

B3y3k Tiyatro'da oynuyoruz. Çok beğeniliyor. İyi, g3zel. Doktor Rank'ın 3l3mc3l bir hastalığı var. **İbsen** d3neminde kanser teşhisi konmuş olsa idi kanserdi diyebilirdik. Doktor aile dostları olan Nora'ya hiç dile getirmediğı bir aşkla bağılı. 3leceğini hissediyor. Dostlarının evine Nora'yı bir kez daha g3rmek için geliyor. Nora'nın kocasından sigara istiyor. Nora kibrit çakıp yakıyor. Birkaç c3mle sonra doktor Rank giderken "Ateşe teşekk3r ederim" diyor. "Yaşamam için bana verdiğin ateşe teşekk3r" anlamını taşıyor bu. Ama anlamını yalnız doktor biliyor. Bir gece seyirci bu teşekk3re, yaktığı zaman s3ylenmedi diye, geç kaldın qibilerden g3ld3. Perde kapandı, Yıldırım ile kara kahırlara gir-

"Nora" (H.İbsen) – Yıldırım Önal ile, ünlü "Ateşe teşekkür ederim" sahnesi (1956-57).

dik. **Şahap Akalın** "Siz gülünecek bir şey yapmadınız" diye bizi teselliye çalıştı.

Oyun devam ediyor. Gecelerden bir gece seyircinin oynaklığını hissettim. Kibriti çaktım, sigarayı yaktım. Hiçbir fazla hareket yapmadım; ne kaş ne göz oynattım. Yıldırım'ın gözünün içine bakarak "Ateşe teşekkür ederim demeden git" dedim içimden ve canım Yıldırım, demeden gitti. Perde kapandıktan sonra boyuna sarıldım, nasıl anladığını sordum. "Eşek miyiz biz abla, öyle bir baktın ki hemen anladım" dedi.

Kibriti yakıp Doktor Rank'a uzattığım ânı, mesleğini çok seven titiz fotoğrafçı sevgili **Osman Darcan** fotoğraflamıştı. O da Lorca'nın kadını ile yanyana salonda asılı. Dört bir yana kendi fotoğraflarımı astığımı sanmayın. Bu ikisi, bir de tepede gene bir Macide var: Yemek bölümünde, küçük kardeşim Nurten ve eşi (şimdi rahmetli olan çok sevdiğim) **Neşet Avni**'nin ilk evimize hediye getirdikleri üçlü bakırdan yapılmış avizeye bakarken çekilmiş. Onun da asılış sebebi şu: Kitapları, bestelenmiş şiirleri olan, Ankara Radyosu Müdürlüğü de yapmış **Münir Müeyyet Berkman** Bey vardı. İki oğlundan 16 yaşında olanı ateşlendi, doktorlara, hastanelere götürüldü; ateşi düşmedi, iyileşmedi. Babası Almanya'ya tedaviye götürdüğünde doktorlardan bir güzel azar işitti. Menenjit teşhisi kondu, elden geldiğince çaba sarf edildi ama müziği, dostluğu, insanı seven o güzel genç, sağır olmaktan kurtulamadı. Biz o tarihlerde Vedat'ın turizm bürosunda olması nedeni ile Brüksel'de idik. Brüksel'e bize de gelmişlerdi. Ben o güzel gencin durumundan o denli etkilendim ki iki-üç gün dizlerimin üzerinde doğrulamadım. Babası ona fotoğraf makinesi aldı ve o yönde çalışmasını önerdi. İhtilalde Vedat Tanır'ı geri çekmişlerdi. Bir gün eve telefon etti. O gencin benim fotoğrafımı çekmek istediğini söyledi. Banyodan henüz çıkmıştım ama saçına başıma hiç aldırmadan, "Bekliyorum" dedim. Geldi ve o fotoğrafı çekti. Fotoğraf yarışmaya girdi, derece kazandı. Biz de genci, annesini, babasını, birkaç yakın dostu akşam yemeğine

davet ettik. O tarihte teras katında oturuyorduk. O zamanlar Macide de mutlu ve umutlu idi. Kapı çalındı, açtığım zaman gencin elinde benim fotoğrafı gördüm. Çok sevindiğimi anlatmaya çalıştım. Evde bana ait resimleri duvarlarda sevmediğimi ama bu fotoğrafın başka bir değer taşıdığını, nereye isterse severek oraya beraberce asmamızı, yazı ile anlattım. Değerli mimar **Selçuk Milar**'ın çizgisi ile salonun dörtte birini ayıran mesafede, ortalıkta çok şık bir şömine ve antrasit renkte badana yapılmış büyük bir baca duvarı vardı. Baktı, orayı uygun buldu. O evden ayrılınca kadar fotoğraf hep orada durdu. Sonra benimle ev ev do-laştı, sonra da İstanbul'a geldi. Şimdi Cihangir'deki (okullu sanatçı olduğum için deniz görmüyor) dairenin duvarında yukarda anlattığım nedenle duruyor.

Nora eserin bir yerinde şantaj korkuları ile elinde def tarentella oynar. Probadan geri kalan saatlerde tarentella dansını öğrenmeye çalışırdım. Tiyatro meslek değil bence iman. Meslek olarak yapılamaz; ancak bu kadar içten, güçlü çalışma, inanç ve iman ile olur.

Yılını pek anımsamıyorum, 1944 45 olabilir. **Carl Ebert** bir gün okuldaki sahneye geldi. "Alles methen Gretheen aba Melek und Macide Frau Martha" dedi. Hadiii, bütün kızlar haldır haldır Gretheen'i ezberliyorlar, çalışıyorlar Tevziat listesinde Gretheen karşısında Muazzez Lutas, Refia Rez; Frau Martha karşısında Melek Gün, Macide Birmeç yazılı. Ben o zaman Kızılay'da yaşlıca iki kız kardeş, bir de kızlarının dairesinde kiracıyım. Tabii başından sanatçı olduğumu gizledim, "Bakanlıkta memurum" dedim. Bir gün evde Frau Martha'yı çalışıyorum, (o zamanlar öyle çalışıldığını zannediyordum) ağlıyorum, bir ara kapı çalındı. Rahmetli Mihriman Hanım (kardeşlerden biri) içeri girdi; "Macideciğim kendini bu kadar üzme, gençsin, güzelsin, daha çok koca bulursun" diye bana şefkatle sarıldı. Teselli etmeyi denedi. Orada oturduğum ilk aylar, gece temsilinde işim yok, gündüz prova yapılıyor. Bakanlığa gidiyorum diye evden çıkıyorum.

Menenjit geçiren genç Işık Berkan'ın çektiği fotoğrafa bakarken.

Prova erken biterse tiyatrodaki vakit geçiriyorum. Akşam saati eve dönüyorum. Bu yalan bir gün duvara çarptı. Bu sefer tam aksine, gündüz evdeyim, gece yok oluyorum. Baktım böyle gitmeyecek, ev sahiplerine doğruyu söyleyerek "İsterseniz başka bir yere gidebilirim" cümlesi ile noktayı koydum. Boynuma sarıldılar; "Ne olursan ol! Seni bırakmayız" dediler ve ben orada kaldım. Sonraları arkadaşım Zuhâl Kâmurân Noyan da o eve geldi, bir süre beraber oturduk.

Bir yıl da bir yerli bir yabancı iki eserle Erzurum turnesine gittik. Bir haftamız hep dolu gitti. Harpagon'u oynayan **Salih Canar** turne başı. Valiliğin arzusu olarak **Cimri**'yi (dikkatlinizi çekerim, yerli eser değil, **Molière**) bir gece daha oynamamız isteniyor. Ankara ile konuştum, uygun bulundu. Ben genç kızı oynuyorum. Buz gibi sularla saçımı yıkadım (şimdi elimi o suda yıkasam nezle olurum), sardım. O zaman berber yok, terzi hanım gelmiyor. Temsilde giydiğim tuvaletli ütüledim. Gerektiği ölçüde süsümü yaptım ve heyecanla temsilin başlamasını bekledim. Saatî geldi, perde açıldı. Ben elimde mendil, üzüntülü dururken ağabeyim geliyor ve bana; "Güzel Elise niye üzüntülüsün?" diyor. O sırada aşağıdan, girtlaktan çıkan çok sigara içmiş çatlak bir ses geldi: "Ayol o da güzelse... hiç mi güzel görmedik?" sözleri bizi şaşkına çevirdi. Derken başka çatlak bir ses de, erkeklerin o dönemde kullandıkları kıvrır kıvrır maşalı uzun peruğun, kendi cinsel organının etrafındakiler gibi kıvrıcık olduğunu açık, aşikâr ismi ile söyledi; biz aptallaştık. Kaldığımız bir hafta içinde onları ziyarete(!) giden erkek arkadaşlar sahneye geldikçe, "Aa, ayol bu dün gelen müfettiş değil mi?" diye salondakiler birbirleri ile bağıra çağıra konuşmaya başladılar. Kulliste bir arkadaş, "Eyvah o...lar gelmiş" diye dizlerini dövüyordu. **Nüzhet Şenbay** geldi. Salonda hep genelev kadınları varmış. Şenbay'a dert yamışlar, "Valilik hep böyle yapar. Kapı kapı dolaşıp bize bilet satırlar, zorla götürürler. Abi ne olur yarın ramazan, işler kesat. Çabuk bitirin şu işi" demişler. Bir yandan temsil devam ederken

Salih abi "Sen girme, sen gir, son cümlelerini söyle" gibilerden işi kısalttı. Koca Cimri'yi 50 dakikada bitirdik. Tek bir kişi bile alkışlamadı. Çıkan gürültüden salonun nasıl boşaldığını anlamak kolaydı.

Bir yıl da Adana iline turneye gitmiştik. Hangi eser olduğunu hatırlamıyorum. Yalnız eserde hanım olarak Muazzez Lutas, Meliha Ars ve Macide Tanır'ı hatırlıyorum. O zamanlar otellerde kalmak bir hayal, bir lüks olup düşünmesi bile akla zarar verecek cinstendi. Bir okulda kalıyoruz. Gittiğimiz sabahı üçümüz, pamuk, kolonya, diş macunu gibi unuttuğumuz bir şeyler varsa hem alırız hem de Adana'yı gezeriz dedik. Şimdiki Adana ili ile o günkü kıyaslamaya kalkmayın, yanılırsınız. Aa, bir de baktık laciller giyinmiş üç bey... Bizimle ilgileniyor gibi bir tavırları var. Bir dükkâna giriyoruz, onların beklediğini görüyoruz. A gene bekliyorlar, a gene durdular... O dönemin genç kızları olarak hamdolsun bekâretimize sıkı sıkı sahibiz. Çok korktuk, hemen okula döndük. Vali Bey boş gecemizde yemek verdi. O dönemde Devlet Tiyatrosu hangi il'e turneye gitse ilgi, itibar görür, genellikle de boş gecede ilin valisi tarafından ağırlandı. Gene böyle bir gecede Vali Beyin sağına beni, soluna Muazzez Lutas'ı oturtmuşlardı. Vali Bey bir ara bana dönüp de "Nasıl, rahat ettiriyor muyuz?" diye sorunca geldiğimizden beri üç lacili beyin bizi takip ettiğini, o yüzden bir yerlere gidemediğimizi, korktuğumuzu anlattım. Vali Bey onların özel koruma, görevlerinin de bizi korumak olduğunu söyledi. "Siz gelmeden birkaç gün evvel genç bir öğretmen hanım faytonda giderken serkeşin biri arabaya atlamış, kadını öpmeye çalışırken yüzüne zarar vermiş, doktora götürdük" dedi. İyi mi?

Galiba halkevi binasında temsil verdik. Gündüz oradaki görevlilerden içmek için çay, kahve, gazoz istediğimizde bize aldırmaz hatta saygısız biçimde davrandılar. Akşam temsil başlama da evvel herkes büyük bir heyecan ve saygı içinde kulislerde sırasını bekledi. Temsil bitti. Ertesi günler bütün işçilerde, görevli-

lerde, gözle görülecek bir saygı belirmişti. Aralarında İstanbul'dan gelmiş bir gence sorduğumuzda "Sizden evvel tiyatro yapacağınız diye gelenlerin kuliste rakıları, mezeleri olurdu; birbirlerinin kucaklarına oturur, sahne boş kalır, biri diğerine; 'sen hele git oyala onları' derlerdi. Bizimkiler de bu tavirlara alışmışlardı. Dün gece hepinizi bir köşede, titreyerek (o zamanlar sanatçılar acaba iyi oynayabilecek miyim diye tir tir titrerdi) sıralarınızı beklerken gördüler, tabii çok şaşırdılar" dedi.

Gündüz gişeye yakın bir yerde bir arkadaşımı bekliyordum. Gece temsillerinde hiç yer kalmamış, gişedeki satış memuru da halkevinden bir görevli. Bilet isteyen bir hanıma yalnız gündüz oyununda yer olduğunu söyledi. Hanımın; "Yo istemem gündüz iyi oynamazlar" sözü üzerine görevli bizim ne kadar ciddi, ne kadar disiplinli olduğumuzu söyleyerek "Her gece aynı yerde aynı bağıyorlar" gibi sözlerle onu rahatlattı. Hanım, "Peki öyleyse, ver altı yer" dedi. Aldı gitti. Temsil geceleri halkevi binasını polis kordonu ile korumaya almışlardı.

1953-1954 yıllarında **Thornton Wilder**'in **Ramak Kaldı** eseri oynuyor. Üç sanatçı salonun değişik yerlerine oturarak sahnedekilere soru soruyor. Ankara Halkevi'nde (sonradan Üçüncü Tiyatro oldu) ön locada oturup oradan sahneye sesleniyordum. İzmir'e açık hava temsilleri için turneye gittiğimizde Operanın yüz akı mezzo **Necdet Demir** de opera için İzmir'deydi. Benim iyi arkadaşım. Beraberce seyirci gibi gittik, aralarında oturduk. Benden evvel Bedia, ardından Şeref soru soruyordu. Sonra ben. Bedia sorusunu sordu. Arkadaki sırada bıçkın İzmirli erkekler grubundan "Kim bu karı laf atıyor" gibisinden nahoş cümleler geldi. Biraz sonra Şeref sorduğunda; "Lan kim bu p... haddini bildirsek, İzmirliliğimiz nerede kaldı" diye bir-ikisi ayaklandı, öbürleri yaka paça çekiştirip oturtmaya çalıştılar. Derken sıra bana yaklaştı. Öyle kızmışlardı ki, arkamdakiler, ağzımı açınca tepeme vuracaklardı. Necdet'e "Ben gidiyorum" dedim ve koşarak kulise yakın bir yerde durup sorularımı sordum. Cevabı dinleme-

den kendimi içeri atıp emniyet sahasına girdim. Gençsin, ürkek-sin, tecrübesizsin, korkuyorsun; karşıdakiler eğitimsiz, kaba kuvvet yanlısı; kaçmaktan başka bir seçeneğin yok.

1945-46 yılları filan olabilir. Pirandello'nun **Eskisi Gibi, Es-kisinden de Üstün** isimli eserini Küçük Tiyatro'da oynuyoruz. Perde açıldıktan sonra söze başlayacak oyuncu, içinden 10 sayıp öyle konuşacaktı. 4 kişi bekliyoruz, hareket yok... **Saim Alpago, Suat Taşer**, hatırlamadığım bir kişi ve ben. Kapı açıldı, Baha dediğimiz, tiyatronun görevlilerinden, o zamanlar bize göre yaşlı gördüğümüz kişi sahneye girdi. Bize, dördümüze tek tek baktı. Döndü seyirciye baktı. Birkaç adım attı. Kafasını kaldırdı. Avizeye baktı. Yavaş yavaş ahenkle sahnenin öbür ucundaki kapıdan çıktı gitti. Herkes gülme krizine tutuldu. Herkesin vücudu sarsılmaya başladı. Kimse konuşamıyor. Kalıp rezil olmaktansa kendimi kulise atayım dedim. Ama ne şeker, gözüme küçük bir saksı ilişti. Hani sanki gülmiyorum da onu dışarı çıkarmam gerekiyormuş gibi saksıyı yakalamamla kendimi kuliste buldum. Meğer diğer üç arkadaşım da dışarı kaçmışlar. Kendimizi topladık. Yeniden başlı-yormuş gibi yerlerimizi aldık. Gene o arkadaş içinden 10 saydı, söze başladı. Perde hep açık ama. Seyirci bir şey anlayamadan öylece bakıyor. Buna dışardan bir kişi hiç gülmez, hatta "Ne var bunda bu kadar gülecek" der. Hem gülersiniz, hem sonra da niye güldüm diye ağlar, acı çekersiniz. Ama o an yine gülersiniz. Şöyle bir şeyle örneklenir belki: Çok sert, çok disiplinli, çok otoriter bir hocanın dersinde, başka zaman hiç de komik bulmayacağınız bir durumda, sıraların altında katıla katıla gülmüşsünüzdür. Eğer başı-nızdan geçti ise sahnede bunun birkaç katını düşünün. İnsan ken-di ile mücadele eder, kendini tutmaya çalışır, çalıştıkça batır. O komik ânı hep gözünüzden, kafanızdan kovmak istersiniz, olmaz. Durup durup çok lazımmiş gibi aklınıza gelir. O gece de güle du-ra, eserin sonuna nasıl geldiğimizi bir Allah bir ben biliyorum. Yu-karı çıktığımda; "Baha ne yaptın, öldürdün hepimizi" dedim, "Yaa gaflet bastı, bilir miyim niye yaptığımı" dedi.

Paydos. Cevat Fehmi'nin eseri ile Adana'ya turneye gidiyoruz. **Ertuğrul İlgin**'e (lastik top gibi bir aktördü) başrol verildi. Ezberlemesine zaman yoktu. Temsil başladı. Ertuğrul İlgin de atmaya başladı. Hepimiz üzüntü ile kulise üşüştük. "Ah her gün bu saatte yoğurtçu geçerci. Bana da uğrar hatırımı sorardı" diyor, hemen yoğurtçuyu oynayan kişi sahneye çıkıyor. İdare edilebildiğince sahnede kalıyor, "Hadi bana eyvallah" deyip gidiyor. Bu gene yalnız kalınca atıyor: "Ah ah Ayşe nerde, beni aramaz oldu" diyor. Arkadaşlar kuliste bana yavaş sesle "Hadi gir içeri" diyorlar ve ben kendimi sahneye atıyorum. Sahneye çıkıyorum demiyorum farkındaysanız, atıyorum. Böyle böyle eserin sonuna geldik. Sonunda bir tiradı var, onu ağlayarak söylüyor ve seyircinin alkışından ortalık inim inim inliyor. Tabii seyirci işin mutfağını ne bilsin? Ben bugün bile bir eseri seyrettikten sonra düşünce mi soranlara, bana göre şöyle veya bana öyle geldi gibi cümlelerle ihtiyatı elden bırakmadan konuşurum. Bazı kişiler, "Aa doğrusu ben çok beğendim" der. "Hay Allah, keşke böyle demese" geçer aklımdan. Verdiğim örnek çok farklı. Öğrenmeyi çok isteyen sade seyirciye şunu öneririm: Bütün sözcükleri çok dikkatli dinlemek yeterli çoğu zaman. Oyuncunun doğru oynayıp oynamadığına ipucu olacak cümleleri kaçırmazsanız, o rolün nasıl oynanması gerektiğini bulursunuz. Sözcükler size doğruyu gösterecektir. Yeter ki dikkatli dinleyin.

1947 yılında **Küçük Tiyatro** açılmıştı. Bina, daha önce depo olarak kullanılıyordu. Muhsin Bey ve devrin Maarif Vekili **Hasan Âli Yücel** Ankara'ya bir tiyatro kazandırdılar. **Ahmet Kutsi Tecer**'in **Köşebaşı** isimli eseri ile açılacak. Provaları sahne tamiratı bitene kadar yukarıda yapıyoruz. Orası da bir yerde yol geçen hanı. Üç tarafa kapısı var. İki odaya açılıyor. Odalardan birinin bir bölümü, herkesin sıkışınca borç aldığı **Kerim Alhan** isminde adale rahatsızlığından rahat dolaşamayan, çok efendi, müşfik ve çok okuyan bir kişiye; diğer bölümü de yardım sandığına ayrılmış. Öbür oda evrak odası olarak kullanılıyor Tabii pro-

va saatinde çıt çıkmıyor. Bana da üç rol verilmiş. Süt alan kadın, pirinç almaya giden kadın, galiba bir de genç kız. Daha o zamanlar tiyatroyu ciddiye alamayacak kadar cahilim. Arkadaşlara eğlence olsun diye gözlerimi şaşılattım, topallayarak bakkala pirinç almaya giden kadını oynadım. Arkadaşlardan gülenler, eğlenenler çıktı. Ben de onları eğlendirdim diye sevindim. Ertesi gün (her gün eğlence olacak değil ya) doğru dürüst gittim bakkala. Rejisör **Mahir Canova** idi. Vay, kızılca kıyamet koptu. "Kardeşim, her gün tip değiştiriyorsunuz, olmaz böyle! Dünkü tipi ne kadar güzel bulmuştum, onu istiyorum" dedi. "Aman hocam," filan falan, kâr etmedi. Köşebaşı'nın her temsilinde o kadını topallayarak, gözlerim şaşı oynadım. Provaların sonlarına geldik. Temsile yaklaşıyorduk. Bir heyecan, bir mutluluk, anlatılamaz! Aydınlık duygular! Sevgili **Melek Ökte** ile ben Küçük Tiyatro'nun üst localarını sildik süpürdük, mandallarını kaolle ovduk parlattık, akşam da Küçük Tiyatro'nun açılışını tarihi bir gün olarak yaşadık ve ben bir gecede 3 rolü oynadım. Şimdi düşünüyorum da "Ben niye üç rol oynadım" diye sormak aklıma bile gelmedi. Keşke bu yaşına kadar da o saflıkta, o inançta kalsaydım. Kör âşıklar gibi. Şimdi çok şey biliyorum zannediyorum. Yunan filozofunun sözlerini çok eski yıllarda hava olsun diye söyledim. Hani demiş ya, "Bildiğim tek şey, hiçbir şey bilmediğimdir." Çocukluk, gençlik ne hoş değil mi? Böyle bir cümleyi bir yerde duymuş veya okumuşsun, bu çok büyük bir laf çünkü, punduna getirip söyleyerek dinleyenler nezdinde itibar kazanacak, kendine "Ne çok okuyor" dedirteceksin. Şu anda bu yaşta bunları yazmak bile gene ucundan kenarından itibar dilenciliği gibi geliyor bana.

Bugün 23 Nisan 2000. Televizyon kanallarına baktım. Bizimkilerde çizgi filmler var. Kanalın birinde de bir delikanlı bir eli belinde, burnu palyaço gibi kırmızıya boyanmış, bilmiş bir eda ile; başında niye bilinmez bir yemeni olan kız çocuğuna çok cid-

di, yukardan bakarak "Palyaço'ya güler misin?" diye soruyor. "Evet" cevabını alınca "Nesine gülersin?" diyor. İlla her maydanozu bilmemiz gerekiyor ya; çocuk cevabı bulamıyor, güler gibi yaparak iki tarafa sallanıyor. Bilmiş ağabey; "Düştüğü için değil mi?" diyor. Fesupanallah! BBC'ye bakıyorum. 3-4 yaşlarında 10 kadar çocuk. Etrafı ince çitalarla sınırlandırılmış büyükçe bir salon kadarlık yeri, sarı kumla doldurmuşlar. Çocukların önlerine dört köşe (adına kısa kova diyelim) kovalar koymuşlar, içi su dolu; küçük kürekleri, hunileri var. Kovadan kovaya veya küçük taslar ile suları doldurup boşaltıyor ya da kürekle aldıkları kumları kovalara ilave edip avuçları, kolları kumlu suların içinde oynuyorlar. Başlarındaki son derece yumuşak sesli ve davranışlı hanım, birinin yanında huniyi tutuyor. Çocuk suları etrafa saça döke huniden başka bir kovaya su dolduruyor

Çocuk çizgi film seyrederek mi gelişir, çekingenliğini atar, ilerde haksızlıklara başkaldıracak kişiliğini bulur; yoksa özgürce kendinden bir şeyleri var ederek mi yolunu bulur? Acaba bizim insanlarımız bu tekdüze kalıptan bir güm kurtulabilecekler mi? Karşımda Firuzaga İlkokulu var. Bugün çocuklar erkenden okulda idiler. Çocuk bayramı ya! Önlerine bir mikrofon konmuş, çocuklar namelerle şiirler okuyorlar, ezberlediklerini tekrarlıyorlar. Hah şimdi de Kâtibim şarkısı hoparlörden duyuluyor. Öğretmenler, "çok şükür bugünü de atlattık" sevinçli içindedirler.

Ne olacak bu memleketin hali? Her şey bu anlayışla yönetiliyor. Benim kuşağım gibi yaşamı, eğitimi, çağdaşlaşmayı, Atatürk devrimlerini korumayı bilen; şeriattan uzak, laiklikten ödün vermeyen üç kuşak yetişebilirse, Türkiye ancak düze çıkar, kurtulur.

Macideciğim, bu konuları şimdilik bırak, tiyatroya dön. Derin devlet işlerinden anlamayacaksın nasıl olsa. Zaten kim anlıyor ki?.. Anlayan beri gelsin. Kendilerinin de anlamadığına eminim! Niye anlamıyorlar? Onu da ben anlamıyorum. Elin oğlu her konuda her gün bir şeyler, yenilikler hediye ediyor dünyaya, biz de birkaç konumuz var, yıllardır etrafında dönüyoruz. Çözumsuz,

"Hıtn" (Abdülhak Hamit) – Lady Dick rolünde Sadrettin Kılıç ile.
(1969-70. Ne yazık ki, Sado diye seslendiğim sıcak yürekli, çok
yetenekli bu insanı da kaybettik.)

çözüm peşindeyiz. Ben bu kadar yıl, bu günler için yaşamadım; bu günleri hak etmediğimi düşünüyorum. Mesleğimi icra edecek bir ortam bulamayışım Türkiye'nin ayıbı... Az sonra... REKLAMLAR!..

Rahmetli **Mahir Canova** ile bir de **Finten**'i çalıştık. Bana Lady Dick rolünü verdiler. Mahir Canova provalarda bana "**Günden Geceye** isminde bir eser var, okudun mu?" diye sordu. Oysa o eserde ben de oynamışım. Finten kadrosunun hepsi benden genç. Onların yanında ayıp olur düşüncesi ile "evet" anlamına kaç göz oynattım. "Hah, işte ordaki kadın gibi oynamanı istiyorum" dedi.

Okuma provaları bitti. Sahne provasına çıktık. **Büyük Tiyatro**'da sahnedeyiz. Sırası daha geç olanlar salonda prova seyrederler, diğerleri kulisteler. Bana sıra geldi. Prova yapmaya başladım. Aşağıdan Canova seslendi; "Günden Geceye diye bir eser var, onu oku dedim, tabii evde maydanoz doğramaktan vakit bulamadın" gibi cümleler. Haydiii, ben de bu sefer azdım. "Sen ne biçim konuşuyorsun, Günden Geceye'yi ben oynadım. Hiç kimseyi alkışlamayan sen, temsilden sonra gözlerin yaşlı, Ver elini öpeyim Macide, Amerika'da Helen Hayes'ten seyrettim, sen ondan çok daha büyüksün' demedin mi?" diye bağıra bağıra söylendim. Çantamı alıp vurdum kapıyı, doğru eve geldim. Zangır zangır titriyorum. Bütün gece düşündüm. Tiyatroya küsmek olmaz. Sabah provaya gittim. Mahir Canova kin tutmayan, iyi yürekli bir insandı. Benimle karşılaşınca; "Macideciğim çok haklısın, ver elini öpeyim, beni affet" dedi. Ben de şımardım; "Yoo, bütün kadroyu çağır, onların önünde tekrarlar ve de herkeşe bir şey ısmarla" dedim. Sevgili Mahir, nur içinde yat e mi...

Canova'nın rejisini yaptığı daha başka oyunlarda da oynadım. **Jules Romains** isimli yazarın (1952'lerde belki) **Dr. Knock** isimli eserini oynuyorduk. Ben orada başhemşireydim.

“Dr. Knock” – Fotoğraf, poz verilerek çekildiği için sobaya yapışmamışım.

Demek o zamanlar başhemşireler şişmanmış ki bana da yastıklar-dan ilave kalçalar kondu. Sahnede bir soba var. Gelen giden so-ğuktan üşümüş gibi ellerini ovuşturarak güya ısınıyor. Bir ara gö-zümün ucuyla gördüğüm kadar, kulistekiler bana eller, kollarla bir şey anlatmaya çalışıyorlar. Ben şaşkınlıktan yarım hatta dört-te bir adım geri gidiyorum. Kulisteki hareket ve heyecan artıyor. Tabii sahnedekiler konuşuyorlar. Benim o ara sözüm yok. Duru-yorum ama arka üstü düşmemek için kendimi zor tutuyorum. O sahne bitti, kulise çıktım, beni neredeyse parçalayacaklar. Hakla-rı var, hem de pek çok. Kalçalara ilave yastıklar kondu dedim ya, yastık sobaya değişirmiş, şaşkınlıktan geriye attığım o minicik adımla sobaya hepten yapışmışım. Sobanın süs gibi durduğunun, yanmadığının bundan güzel kanıtı olabilir mi seyirci için! Ben değmiyorum ki, yastık değişiyor! Tiyatroda tecrübe, usta-çırak iliş-kisi son derece önemlidir. Şimdi böyle bir yanlış yapmama im-kân var mı?

1952-53 yılında **Nahit Sırrı Örlik**'in **Alinyazısı** isimli ese-rinde Mualla rolünü oynuyorum. Yazarın çok yakınının benim oynadığım hanım olduğunu söylediler. **Nurettin Sevin** konser-vatuvarda diksiyon hocasıydı. Oyunu seyrettikten sora, yazarın yakını olan hanımı vaktiyle tanıyıp tanımadığımı sordu. İlahi ho-ca, ben daha otuzlu yaşlardayım, nasıl tanımış olabilirim ki? Oyu-numu çok beğendiği için bu soruyu sorduğunu söyledi ve "Hanım olarak yaşlı görünmekten o denli korkardı ki o tarihlerde daha estetik ameliyat olmadığı için cildinin gergin görünmesine yara-yan sıkı bir metal geçirirdi saçlarının arasından" dedi. "Hastalan-dı, en son ziyaretine gittiğimde ağırlaşmıştı. Daha evvel metali gevşetmişler. Ben odasına girince güçsüz ellni metali düzeltip ye-rine koymak için hareket ettirmek istedi. Zaten çok az kaldım. Ben çıktıktan on beş yirmi dakika sonra hakkın rahmetine kavuş-tu" diye anlattı... Anlaşılan ben gene yaşlı bir hanımı oynuyor-dum. Yanılmıyorsam yazarın annesiymiş. Eserde Nurettin Se-vin'in benimle kurduğu paralellliği hatırlayamıyorum. Oyunda

yaşlanmaktan korkan bir kadın vardı anlaşılan. Yalnız yüzü gergin göstermek için saçlar arasına konan metale çok, ama çok şaşmışım. Değerli hikâyeci **Mahmut Makal** tiyatro eseri olarak ilk Alinyazısı'nı görmüş, "Tiyatro bu ise çok etkileyici" demişti.

Aynı yıl daha evvel **Sutton Vane**'nin **Öteye Doğru** isimli eserinde Mrs. Midget rolünü verdiler. Rejisör **Saim Alpago**. Çok enteresan eserd. Ölüm anında geçiyor denebilir. Değişik kesimlerden kadınlar, erkekler var. Öldükleri an başrahiple, bir müfettişle hesaplaşıyorlar. Ölüm anındaki bu yolculuğu gemide yaptırmış yazar. Geminin kaptanı intihar ederek öldüğü ve günah işlemiş olduğu için yüz yıldır hep o gemide gidip geliyor. Ölenler arasında genç sevgili bir çift var. Onlar da gaz ile intihar etmişler. Sonradan, köpek bulundukları yerin camını kırıp içeri girmek isteyince köpeklerle beraber temiz hava da girmiş; bunlar da köpek sayesinde yaşama dönmüş oluyorlar eserin sonunda.

İki liste vardı. Birincide idim. Beni çok etkileyen rollerimden biriydi. Rejisör Alpago derece derece birinci listede olanları değiştirerek kendi rolü de dahil, ikinci listedekileri oyuna soktu. Birinciler hem güzel oynuyorlardı hem de onlara alışmışım. Alpago'ya beni de değiştirmesini rica ettim. Tükendiğimi hissediyordum. "Seni de değiştirirsem direk yıkılır, değiştiremem" dedi. Bir sabah uyandığımda yataktan kalkmak isterken dizlerimin üstüne düştüm, kalkamadım. Sürüne sürüne kapıya kadar gittim. Kapıcı ziline devamlı bastım. Bakanlıklarda, Olgunlar sokakta, Olgunlar apartmanında oturuyorum o tarihte. Kapıcı gelince uzanıp kapıyı açtım. Bir hafta kadar evvel bir arkadaşım, fevkalade iyi teşhisi, tedavisi olan bir doktor ismi vazdirmıştı; rastlantıya bakın siz. Kapıcıyı hemen o doktora gönderdim, anahtarı da ona verdim. Doktorla görüştüktan sonra tiyatroya, tiyatronun da rejisöre haber vermesini söyledim. Doktor geldiği zaman Alpago ile iki arkadaş da gelmişti. Genel Müdür **Cevat Memduh Altar** idi. Odadan çıktılar, doktor beni uzun uzun muayene etti. "Ben reji-sörle konuşurum" dedi. Dışarda konuştular Doktorun ödemesini

yaptım. Allahtan karşılayacak miktara sahipmişim. Doktor veda ederken "Ben lazım gelenleri söyledim, reçeteyi de verdim" dedi. O ara benim rolümün ikinciler listesindeki sahibi de eşi ile geldi. Çok kötü durumda olduğumu söyledim, kendisinin oynamasını yalvararak istedim. "Ezberim yok, oynayamam" dedi. Rejisör de; "Bana doktor oynayabileceğini söyledi, hemşireyi gönderirim, sana ilacını, enjeksiyonunu yapar, akşam da o gelir seni alır" dedi ve gittiler. Akşam hemşire ile bir kişi daha kollarıma girerek tiyatroya götürdüler. Giyindim. Makyajımı yaptım. Sıram geldi. Sahneye girdim. Biraz geçti, başım dönmeye başladı. Karşımdaki bir nokta hareket ediyordu. Israrla o noktayı tutmaya çalıştım. Boşuna gayret, bayılmışım. **Nur Bartu**, Saim Alpago'nun rolünü oynuyordu. Beni kavradığı gibi seyircinin gözü önünde sürükleyerek soyunma odasına getirmiş. Meğer Genel Müdürün –yanlış hatırlamıyorsam– bacanağı olan doktor ve tiyatronun hemşiresi kuliste beni kolluyorlarmış. Hemen damara bir iğne yapılmış. Bir süre sonra gözümü açıp "Nerdeyim ben" demişim. Öğrenince de kalkmaya davranmış, bir de "Antrem kaçtı mı?" diye sormuşum. "Hayır, daha var" cevabı ile gene yatmışım. Birinci perde bitti. İkinci perdede sıram gelince, girdim. Rolümdeki kadını oynarken gene gözümün, önünde oynayan noktaları durduramadım. Gene bayılmışım. Kendime gelir gibi olduğumda başımdaki doktorun, Genel Müdür Cevat Memduh Altar'a; "Oynamasına izin vermiyorum, şoktan ölebilir, sen perdeyi kapatmazsan ben kapatacağım" sözlerini duydum ve bugün hatırlayacak kadar anladım. İkinci perde bitti. Nur Bartu beni kucağına aldı, çünkü yürüyemiyorum. Sağlam insanın bile birazcık zorluk çekeceği turnike biçimi merdivenden yukarı çıkardı. Görevliler Büyük Tiyatro'nun revirine taşıdılar beni. Müdür Sami Bey kumaş deposunun kilidini kırıp bulunduğu patiskayı yırttı ve bana çarşaf yaptı. Tekrar ilaçlar, iğneler; geceyi orada geçirdim. Ertesi gün görevliler sevgi ile beni eve götürüp yatağa yatırdılar. Tam 24 gün tavana bakıp arkadaşlarının, kapıcının getirdikleriyle beslenerek yattım. O gece üçüncü

perdeden evvel bir görevli sahne önüne çıkarak "Macide Birmeç ani rahatsızlandı, yerine filanca çıkacak" diye bildirmiş. Ne acı ki o arkadaşımın ezberinde hiçbir aksama olmamış. Tıkır tıkır gitmiş. Ya, işte böyle...

Bunlar ışın sağlık bölümü, bedensel acılar. Diğerleri daha ağır. Mrs. Midget rolü çok beğenildi. Gazetelerin birinci sahifelerinde sözü edildi, yazıldı çizildi. İşte o arada Nahit Sırrı Öruk'un Alinyazısı isimli eserinin oynanması kararlaştırılmış, yazar benim oynamamı istemiş, "Beklerim" dediğini bana naklettiler. Bir ay sonra toparlandım ve de Alinyazısı provalarına başladım. O sabah, olayı basından takip eden doktor (o zamanlar basının önde gelenleri gerçek sanat ve sanatçı ile ilgilendiklerinden) bana geldi. Sağlığını sordu, duruma çok şaşıtığını, rejisöre sinir sisteminin iflas ettiğini, "Bu durumda mutlaka istirahat gerekli, aksi halde tehlikeli olabilir" dediğini anlattı. Bu sefer şaşırma sırası bana geldi. Ama dedim ya, tiyatro meslek değil, iman... Bu gibi durumları hoş görüyor, affediyorsunuz. Gene o yıllarda oynadığım **Bir Piyas Yazalım**'ı **Adalet Ağaoğlu** ile **Sevim Uzgören** bana ithaf etmişlerdi. Tiyatroda az laf, çok oyunculuğu severim. Eser de böyleydi. "Ne güzel, oyunculuğu vurgulamışsınız, kutluyorum" dediğimde, "Tabii hep sizin oyunculuğunuzu düşünerek, aramızda tartışarak yazdık" demişlerdi.

Film festivalinde dün gördüğüm **Üç Mevsim** isimli film Malezya'da geçiyor. Yer yer **Kurosava**'nın filmi gibi geldi, sevdim. Bugün **Rembrandt**'ın filmini seyrettim. Dünya durdukça yapıtları da duracak olan o büyük ressam, yaşarken o acılara nasıl dayanmış? Müthiş! Eşinden olan üç kız bebek ya doğarken ya da doğduktan bir süre sonra ölüyor. Dördüncü çocuğu oğlan doğuyor, bu sefer annesi ölüyor. Ressamın cinsel arzularının gemlenmesi zor, hizmetçisi ile yaşamaya başlıyor. Ondan bir kızı oluyor. Kız bir-iki yaşındayken annesi ölüyor. Oğlu da 27 yaşında vebadan ölüyor. Kendisi ile evlenmek isteyen, oğluna anne gibi bakan diğer hizmetçi akıl hastası oluyor. Ressam, küstürdüğü zen-

"Bir Piyes Yazalım" (Adalet Ağaoğlu-Sevim Uzgören) – Handan Uran (Ertuğrul) ile (1953-54).

gin aristokratlar yüzünden ve nikâhsız yaşamasının da kötü karşılanması sonucu bütün mal varlığını kaybediyor ve acılar içinde ölüyor.

Hollanda'da da hayranlıkla seyrettiğim bu büyük ressamın çektiği acıları yüklendim geldim. Gel de şimdi zaman ne demek diye takma kafanı. O kadar büyük bir yetenekle dünyaya gel, dayanılmaz acılar çek ve git. Acaba bu giz bir gün çözülebilecek mi? Çözülse mi kazançlı dünya, çözülme mi? Konuyu (eğer kitap haline getirirsem) kalıcı bir bilgi için anlattım. Pek çok tablosunu biliyorum ama ressamın yaşamının ayrıntılarını bu denli bilmiyordum. Bazı tablolarının yapılış sebebini de öğrendim.

Öğren, öğren! Bitiyor mu ki! Büyük yazarların, ressamların, kompozitörlerin pek azı mutlu olmuşlar. **Tolstoy** zengin, **Turgenyev** zengin, **Dostoyevski** hapislerde çürümüş, kardeşinden hep para istemek durumunda kalmış. **Bach** iyi! Kaç kuşak müzisyen, klasik müziğin babası. **List** saray müzisyeni. Damadı hırçın **Vagner**'den çekmiştir Allah bilir. Canım **Çaykovski**, o da parasız. Kendisini koruyan o kadın olmasaydı bilmem ne yapardı. **Chopin**, âşık olduğu yazar kadın yüzünden verem oldu. **Mozart**, yaş 33 öldüğünde! Bir yerde okumuştum. "Mozart'ın yazdığı notaları bir insan tek tek temize çekmeye kalksa ömrü yetmez" diyordu. Benim **Beethoven**'e zaafım var. Bugün yaşasa idi yazdığı notaları orkestradan duyma olanağına kavuşacaktı. Bir konseri kendi idare ediyor, bitiminde alkışları duymuyor. Arkadaşı **Vrangel** kulisten sahneye koşup Beethoven'ın yüzünü seyirciye döndürüyor. Dinleyicinin deliler gibi alkışlamasından çok etkileniş ağılaya ağılaya evine kapanan dâhiyi üç gün kimse görmüyor. Nerde tablolarından birini veya kopyasını görsem **Toulouse Lautrec** ile **Van Gogh**'u tanırım. Birincisi zengin aile, Kont, gel gör ki sakat ve genelev kadınları ile beraberlikte kendini mutlu hissediyor. O Can Can afişi, o barda oturan bir kadın-bir erkek! Baktıkça bakarım, kendimi alamam. Van Gogh'un o meşhur tabloları tablosunu müzede gördüğüm zaman, kulağını kesmesinin

nedenini (kullandığı o sarı, o yeşil renkler üzerine üşüşen kargalar) anlamakta gecikmemiştim. Bu konuya girersek anlatmakla bitmez. **Şeker Ahmet Paşa'lar, Çallı'lar, Osman Hamdi Bey'ler, Turgut Zaim'ler, Cemil Eren'ler...** daha pek çok değerler, şairler, yazarlar! Ne mutlu acı görmeden yaşamak, yaşarken yapıtlarının değerlendirildiğini bilmek. **Picasso** gibi. Guvernias'ın İspanya'da ünlü iki saraydan hangisine asılmasını uygun bulacağını yazı ile kendisine sordular. Hayatta iken müzelerin duvarlarını Picasso'nun yapıtları süsledi. Bir de bizim dünya şairimiz Nâzım'a bakar mısınız? Her hatırlayıшта gözlerim dolar, yeni olmuş gibi acı duyarım. Sen tut, böyle bir şairi içeri tık, elbirliği ile çürütmesini iste. Atatürk'e yazdığı o mektuptaki, "Senin başın için doğru söylüyorum ki suçsuzum" cümlesi üzerinde durdunuz mu hiç? Üzerine yemin ettiği baş, kendi hayatının değeri ile aynı ağırlıkta. İnsan bu sevginin büyüklüğünün hürmetine mektubu Ata'ya vermez mi? Kader mi bu? Çoğunlukla dünya büyüklerinin başından geçen bu olaylar, bu acılar... Ne desem bilmem ki! Çözümü yok.

Babam Yanya'dan hicret etmiş, yarbaylığa kadar yükselmiş bir askeri veterinerdi. Yanya'daki taşınmazlara karşılık hayatta olan kardeşlere Pendik'te birer ev verilmişti. Bizimki İstasyon caddesinde üç katlı bir evdi. Sokak kapısından içeri o dönemlerde taşlık diye anılan çok büyük bir yere girilirdi. Solda, gene çok büyük bir mutfağa açılan kapı vardı. Mutfakta sarnıç, buzdolabı işini görürdü zaman zaman. Mutfaktan sonraki kapı kurnalı, odunla ısınan hamama ve alaturka tuvalete açılırdı. Sağ tarafta yukarı kata çıkan ve hiç değilse ayda bir kez tel ve telli fırça ile sapsarı oluncaya kadar ovulan, durulanan, kurulan tahta merdivenler vardı. Merdivenden sonra kiler denen gene oldukça büyük bir yere girilirdi. Orada mevsimin meyvelerinden yapılmış reçellerin küpleri dururdu. Küp dediysem, şimdi o boy küpleri ör-

nekleyeceğim yer var mı? A evet, Çırağan Oteli'nin çay içilen bölümünde insan boyuna yakın, içine çiçekler dikilmiş küpler var ya! Kaldırmadırlarsa işte o küplerden. O zamanlar reçel ve turşu küpü idi, şimdi çiçek küpü olmuş. Reçeller iki kısımdı: 1- Bizlerin yedikleri, 2- Misafire ikam edilen, yapımı birer marifet örneği olan nadide reçeller. Tabii bu reçellerin küpleri küçüktü. Yanya âdetine göre yeşil ceviz, küçücük patlıcan vs. reçeller binbir tarif ve itina ile yapılır ve şöyle ikram edilirdi: Tepsinin orta yerine reçel, evin en değerli reçel kâsesiyle konur. Misafire göre sağ tarafa boş bardakta temiz kaşıklar, sol tarafa yarısı su doldurulmuş bardak, arka veya öne misafir sayısına göre içecek su dolu bardaklar konur. Evin genç kızı annesinin işareti üzerine gider, aşğıda mutfakta hazır olan tepsiyi alır, iki kat çıkar, misafir odasına girer, en yaşlı misafirin önünde durur; "Buyrun efendim" der. Misafir sağdaki bardaktan temiz kaşığı alır, reçelden uygun bir miktarı ağzına atar, kirli kaşığı yarısına kadar su doldurulmuş soldaki bardağın içine koyar, içecek su bardağını gene sağ eliyle alıp suyunu içer, bardağı yerine koyarken genç kıza teşekkür eder, evin hanımına da "Ellerinize sağlık, herkes bu reçeli sizin kadar iyi yapamaz" vs. gibi övgüler sıralar. Karşı taraf; "Afiyet olsun, aman efendim, estağfurullah" sözleri ile karşılar. Böylece bütün misafirlere dolaştırılır. Sonra da "Kahveyi nasıl içersiniz efendim?" diye sorulur.

Çocukluğumuzda bugünkü gibi bir tarafımızı iyileştirip bir başka uzvumuzu zehirleyen ilaçlar yoktu. Soğukalgınlığı, öksürük, ateşli hastalıklara yakalandığımızda, sirkenin içinde eritilmiş kinin eklem yerlerimize sürülür, bir gripin ile bol bol ıhlamur içirilirdi. Ateşimiz düşmez ise küçük çay bardağı veya onun benzeri adına vantuz denen cam bardakların içine tükürükle yapıştırılan küçük bir pamuk parçası kibritle yakılarak sırtta yapıştırılırdı. Yayılan bardağın içinde kâbarın et büyük olursa başımızdaki büyükler; "Vah zavallı çok üşütmüş" derler, sekiz-on tane vantuz ameliyesinden sonra kafes biçiminde tentürdiyot sürer, rengi

pembe olan cildi yakan bir cins pamuğu sırtımıza yayarlardı. Sabahları da kokusunu duymamak için burnumuzu bir elimizle sıkar, öbür elimize verilen yarım çay bardağı balıkyağını zorlukla içer, ardından da ağzımıza tıklan portakal dilimini yutardık. Veremin yaygın olduğu dönemlerde bütün umutlar balıkyağına bağlanırdı.

O yıllarda insanlar tok gözlüydü ve anlaşılan kendilerini güvende hissettiklerinden, mal edinmek diye bir hastalığa henüz tutulmamışlardı. Bu kabul günlerinde misafir hanımların anneme; "Sizin buralarda kiralık bakacağız" dediklerinde annemin, "Hayrola efendim ne oldu?" sorusuna karşılık "Aman bıktık, 27 yıldır aynı evde otur otur, azıcık değişiklik olsun" sözlerini çok duymuşumdur.

Küplerden birine su doldurulur, mangal ateşinden elenmiş kül dökülür, bir hafta sonra küller alta çöker, bu su çamaşır için kullanılır, küllü su sabunla beraber çamaşırların temizlenmesine yardımcı olurdu. Şimdiki kuşağın hiç bilmediği bir işlem de, beyazların yıkanıp kocaman kazanda, altında odun yakılarak bir süre kaynatıldıktan sonra çivitlenmesiydi. En beğenilen marka, "öküz başı" çivitti. Cumhuriyet gazetesinde **İlhan Selçuk**'un birisi için "Çivit" başlığı ile yazdığı makale unutulmaz cinstendi. Efendim bu çivit benzetmek gibi olmasın, et suyu tabletlerinden biraz büyükçe olup lacivert renkte idi. Bir tülbentin içinde, ılık su dolu leğene şöyle bir batırılır çıkarılır. Suyu biraz karıştırılıp feda edilecek beyaz bir patiska suya daldırılır, sıkılıp maviliği tartışılırdı; "Bu iyidir yeter, yok yok biraz daha koyu olsun, kuruyunca açılır" gibi konuşmalar olurdu. O günleri görmüş, yaşamış bir kişi olarak bugün bir hanımın "Ay çok yorulduğum, çamaşır yıkadım" dediğini duyunca "Makinenin düğmesine basmak zor, değil mi?" diye takılırım.

O dönemlerde ateş ütöleri ile ütü yapılırdı. Hani şimdi salonların baş köşesinde süs olarak duran ütöleri düşünün. Mangalda kömür üzerine kısa boru konur ve arada sırada küçük çıra veya

Pendik ilkokulu 5. sınıf. Önde sağdan dördüncü
Macide Birmeç, iki hocanın arasında.

Pendik ilkokulu'nda gazete çıkartıyorduk.
Refika Hocam, başında kurdele olan ben,
sağ başta Türkân Berk.

dökülen petrol alev alıp yanınca kadar yelpazelenir, kor haline gelince ütüye konurdu. Ütünün aşağı bölümlerinde sağlı sollu delikler vardı. Aradan küçücük parçalar ütülen şeyin üzerine sıçrayabilir ve yakar. O zamanlar masa örtüleri, kumaş peçeteler, evin beylerinin frenk gömlek yaka ve kollukları hafif kolalanarak ütülenirdi. Ne eziyet değil mi? Ama insanlar zarıftı, giyim biçimleri ile de farklılık gösterip kişiliklerini ortaya koyarlardı. Ve o günler kültüre, sanata, eğitime, insana değer verilen günlerdi. O günlerde insanlar parası ile değil saydığımız değerlerle ölçülür ve kişinin sözü, bu ölçülerin değerleri kadar geçerli olurdu.

Halkevlerinde şiir, hikâye, roman okunur, müzik yapılır, temsiller verilirdi demiştim. Pendik Belediye Başkanı, köyün ileri gelenlerini çevresine toplamış, bu kültürel faaliyetlere öncülük eden değerli bir kişiydi. Ben de köyde sevilen, fark edilen bir çocuktum anlaşılan. Pendik İlkokulu'nda müsamereler verilirdi. Bana da temsillerde bir rol düşerdi mutlaka. Küçücük yaşlarda oynadığım **Hala Hanım** rolünü hatırlamıyorum ama çok uzun süre dillerde dolaştığını hatırlıyorum. İlk çiçeğimi babamdan aldım. Hala Hanım'a manolya getirmişti. Kokladığımı ve babamın manolyanın koklanınca solduğunu söylediğini anımsıyorum. Sevgili Dâhi, Ankara'dan İstanbul'a özel trenle ve belirli zamanlarda gelirdi. İki-üç ay evvelden bilinen bir gelişinde söylemem için bana birkaç cümle ezberletmişlerdi. **Atatürk** trenden inince iki elimle eteklerimi tutup bacaklarımın biri biraz önde, dizden kırarak reverans yapacak ve ezberlettiklerini söyleyecektim. Çok iyi ezberlemiştim. O kadar ki gece uykudan uyandırıp sorsalar hemen söyleyebilirdim. Gün geldi çattı. Bir elimde Pendik bahçelerinden toplanmış meyve sepeti, öbür elimde çiçekler. Tek atkılı siyah rügan iskarpinlerimi, başımdaki beyaz kurdeleyi hatırlıyorum. Elbiseme ait bir ipucu yok belleğimde. Demek ki öğrettikleri gibi (öğreten, ezberleten de Kevser Abla isminde Pendik'teki eczanenin sahibesi, Selanikli, uygar, okuyan bir hanım) eteklerimi tutup selam veremedim. Söze başladım. Gözlerine bakınca kafamdan

her şey silindi, külotum ıslandı, beni kollarımdan kaldırdığında yavaş yavaş bacaklarımdan akmaya başladı. Alnımdan öptü, "Bana çok güzel şeyler söyleyeceğini biliyorum, benim kızım olur musun?" dedi. Babam hakkında oradakilerden bilgi aldı. Bir tek babam hariç bütün Pendik ahalisi istasyondaydı. Heyecandan gelemediğini söyleyecekti sonradan. Babamın izni olursa dönüşünde Ankara'ya götürmek üzere hazır olmamı söyledi. Ben de eve dönüşte gitme hazırlıklarına başladım. Kırmızı divitinden saten bordürlü pijamamı, diş fırçamı, bulduğum küçük bir çantaya yerleştirdiğimi gören babam; "Bizi bırakacak mısınız?" diye sordu. Herhalde ses tonu, tavrı beni çok etkilemiş ki gidememiş, kalmıştım.

Yıllar geçti. 1938 Kasım 10'da onu kaybettiğimizde Erenköy Kız Lisesi 10. sınıftaydım ve lisenin trampet şefiydim. O yerl doldurulamaz, yüce emaneti Gülhane Parkı'ndan Samsun'a uğurlayan kortejde yer alan birkaç liseden biriydik. Gözlerim buğulandı. Yazımı göremiyorum.

Lise 10. sınıf! Lise son sınıf edebiyat bölümünden mezuniyet! Sonra da konservatuvar sınavının başarısı! Beni çiçekler ve çikolata ile Ankara'ya yolcu edenler arasında babam, Pendik Belediye Reisi, sanat kurulunda özveriyle çalışan unutmadığım Kevser Ablâ ve diğer gönüllüler vardı. Pendik'ten geleceğe sanatçı gönderiyorlardı. O günkü aday, 57 yıl sonra **Kurtuluş** dizisinde, **Cumhuriyet** filminde onur duyduğu, o güzel insanın, o büyük insanın, o Dâhi'nin annesi **Zübeyde Hanım**'ı oynayacaktı. Zübeyde Hanım rolü için çok kutlama aldım. Bir gün Taksim Meydanında uzunca boylu, orta yaşa yaklaşık, kendisi de şık, kravatlı bir beyin gözüne iliştiğimi fark ettim. Yolundan döndü, bana geldi, saygılı bir sevgiyle; "Ata'nın annesi, elinizi öpmek istiyorum, ben Dr. dedi. Elimi öptü ve gitti. Ben böyle şeylere dayanabilir miyim? Taksim'in orta yerinde çakıldım kaldım ve ağlamaya başladım.

Ziya Öztan, Zuhal Olcay, Ahmet Levendoğlu ve ben, **Feride Çiçekoğlu**'nun senaryosunu yazdığı **Baharın Bittiği Yer** isimli bir televizyon filmi yaptık TRT'ye. Benim oynadığım rolün sahibesi için çok güzel, geniş ve değerli eşyaları olan bir ev kiralandı. Makyaj yapılan oda da gene büyük bir oda! Zuhal Olcay, ben, makyöz, üçümüz beraberiz. Bir gün bir bey geldi. Zuhal Olcay ile filmdeki saçını görüşmeye başladılar. Tabii ben her zaman "Baba bana top at" heyecanında olduğum için oturduğum yerden "Ben de şöyle bir saç düşünüyorum" deyip tarife başladım. İkisi döndüler, beni dinlemeye koyuldular. Ben onların terbiyeli dinleyişlerine rağmen "bir bozukluk var ama nerde" diye düşünmeden edemedim. Tarifi kısa kestim. Onlar gene kendi saç konularına döndüler. Bir aradan sonra kapı çalındı. Bir bey içeri girdi, bizi selamladı, bana yöneldi; "Macide Hanım, berberiniz olarak geldim, saçınızı nasıl yapalım" deyince jeton düştü. İlk gelenin Zuhal Olcay'ın berberi olduğunu anladım. Ne hoş değil mi? Zuhal Olcay'ın yerine çiğ biri olsaydı; "Aa Macide Hanım, o benim özel berberim" der, hava atmaya kalkardı.

Gazeteler, kahveler, çaylar, odada çağrılmayı bekliyoruz. Ben heyecandan salona çıkıyorum. Işık, dekor yapılıyor. Aslında orada dolaşmamalıyım. Durabiliyor muyum? Ziya Bey gayet sakin güler bir sesle (ne yazık ki Cumhuriyet filminin çekimlerinde mutsuz ve hırçındı) arkamdan sevgiyle sarılarak; "Macide Hanım bir kahve içer misiniz, çocuğum Macide Hanım'a bir kahve yap... diyor. Ayak altında dolaşma demek istediğini -Allahtan- anlayıp gene makyaj odasına gidiyorum. Bunun günde bir kez olduğunu sanmayın. Ziya Bey sabrediyor, ben de durumu anlayıp anlayıp kaçınıcı kez makyaj odasına dönüyorum.

Günü geldi, her güzel şey gibi çekim de bitti. Ziya Bey'le ayrılırken birbirimize sarıldık, ikimizin de gözleri doldu. "İstanbul'dan çok büyük bir yıldız Ankara'ya gidiyor" dedi, memnuniyetini ifade etti. Ben de; "Ziya Bey, bir tek size açık kart veriyorum; büyük, küçük ne rol olursa olsun bana ihtiyacınız olduğun-

da, teksti, rolü okumama gerek kalmadan telefon edip geleceğim yeri ve saati bildirin, o kadar" dedim. Aradan yıllar geçti. Ben Ankara'dayım, telefonda Ziya Öztan'ın sesiyle Zübeyde Hanım'ı oynayacağımın müjdesini aldım. Tabii doğru kütüphaneye koştum. Zübeyde Hanım'ı fotoğraflarda bulmaya çalıştım. Hatta bir gün Yenişehir Ziraat Bankası Müdürü eve telefon etti, "Amerika'ya gönderilecek Atatürk albümü elime geçti, hemen gelin" dedi. Koşa koşa, seve seve gittim. Şimdiye kadar Zübeyde Hanım'ın üç fotoğrafından başkasını göremedim; ama doğal değil mi? Herkes Dâhi'nin peşinde, anasını ne yapsınlar! Şimdi herkesin elinde makine tık tık çekiyor. O zaman öyle değildi ki... Parmağında bir yüzük var. En çok başörtüsünün benzemesi için tuturdum. İstanbul Kurtuluş dizisinin sanat bölümüne evden durup oturup telefon ettim. "Krem olacak" dedim. "Ama yeşile, pembe, sarıya bakan krem değil, uçuk kaçık beje bakan krem rengi ve de kumaş eski iplikleri andıran volümlü bir kumaş olacak" diye rica ettim. Hatta rica ne ki, yalvardım. Ve Ankara'ya geldiklerinde köşke çıktım. Otobüs gibi, kamyon gibi bir mekânda makyajımı yaptılar. Kostümü giydim, eşarblı tam istediğim gibi buldum, başıma örttüler. Gözlüğümü taktım, aslına benzer tek yüzüğü de parmağıma geçirdim. Artık hazırdım. Son kez aynaya baktım, baktım, baktım ve Macide kayboldu. Zübeyde Hanım'ı görmeye başladım. Ağır ağır Ata'nın yaşadığı köşkün merdivenlerini çıktım. Salona girdiğimde Ziya Öztan beni görünce; "Çocuklar ayağa kalkın, tarih geliyor" dedi. Unutulamaz, müthiş bir andı bu. Anlatılamaz bir duygu, vücudumdan elektrikler geçti. Bir ara bir hanım elimden tuttu, elektrik ışığı olmayan bir salona götürdü. Arkamızdan gelenler oldu. Duvarda Zübeyde Hanım'ın profilden bir fotoğrafı asılı idi. Beni o fotoğrafın altına götürdüler, "Aa sahiden benziyor, aa ne kadar benziyor" cümleleri duyuldu. Setin fotoğrafçısını çağırdılar, o da şaşıtı. "Buraya ışık lazım" dedi. Başkomisere söylediler. "Köşkün güvenliği için veremem" dediyse de odaya getirdikleri komisyere benimle fotoğrafı gösterdiler. İyi mi,

komiser de "Aa, sahi" diyerek hak verdi; "çift kablo olmaz tek kablo getirsinler, çabuk çekin ama" dedi ve fotoğraf çekildi. Sağa sola onca ricalarım, yalvarmalarım, o fotoğrafın elime geçmesine yetmedi. Dedikleri ne kadar doğru bilmiyorum ki. Fotoğrafı görsem ben de "Aa ne kadar benziyor" desem fena mı?

Aradan gene ölçüsünün ne olduğunu bilmediğimiz zaman geçti. Cumhuriyet filminin çekileceği haberi geldi. O kadar seviyorum ki! Artık İstanbul'da oturuyorum. **Tüyap Kitap Fuarı** binasının denize bakan bölümlerinde bir odaya kostüm provası için gittim. Tabii ilk sorduğum şeyin ne olduğunu tahmin edersiniz. "Valla eşarp kayıp, yok" dediler. Dünyanın hepsi değil ama yarısı başıma yıkıldı. Bütün ricalarımı tekrarladım, yalvardım. Sonunda yeşile bakan naylon bir kumaştan bir başörtüsü geldi. Çok üzüldüm. Şu an aklıma düştü. Neden ben arayıp satın almadım da o kadar üzüldüm! Başörtüsü Zübeyde Hanım'ın adeta simgesi. Teksti pek çok kereler reji asistanlarından rica ettiysem de ele geçiremedim. O günkü çekimler İstanbul'da Tarabya civarındaki Riyaseticumhur yazlık köşkünde yapılacaktı. Oraya gittiğimde rejisör yardımcıları oldukları söylenen, hırkalarını popolarının üstünden geçirip önde bağlayan, kahveleri ile ortalıkta dolaşan kişileri gördüm. Kostümü giydim, makyaj yapan kişi değişmiş. "Bu iyi mi, bu kadar yeter mi?" gibi sorularla makyajımı bitirdim. Gözlüğümü, yüzüğümü taktım; başıma eşarbu koydum. Aynaya baktım, karşımda elbise değiştirmiş Macide duruyor. Zübeyde Hanım'ı bulamadım! Neyse, çekim yerine gittim. Bir koltuğa oturtular, değişik yönlerden çekiliyor. Ben Zübeyde Hanım'ı toplamaya çalışıyorum; bir genç hanım geliyor, eşarbin ucunu iki cm. kadar öne kıvrıyor. O sahnenin çekiminde tam yedi kez aynı hareketi tekrarlıyor. Tek kusuru oymuş, çok lazım olmuş gibi. Benim ne kadar kızdığımı, ne kadar üzüldüğümü, "Bırakın" diye eline vurmamak için nasıl bir çaba sarf ettiğimi ancak gerçek sanatla uğraşanlar anlar. Daha evvelki Kurtuluş dizisinin çekimlerinde **Nihal Koldaş, Nihat Duru** gibi, sanatın inceliklerini bilen, bir

saniye bile boş durmayıp iş yaparak koşturan iki değerli yardımcısı olan Ziya Öztan'ı bu sefer yalnız gördüm. Sinirli, hırçın, kişilik değişimine uğramış gibiydi.

Bu rol verildiğinde günler ve geceler kitaplar karıştırarak, bir ipucu bulunur mu acaba diye araştırdım. O da şuydu: Zübeyde Hanım oğlunun bir dâhi olduğunu biliyor muydu? Karar verdim. Hayır! Zübeyde Hanım için o sadece oğlu Mustafa'ydı. Bitti, o kadar. O da sadece anaydı. Çekime şöyle bir sahne ile başlıyorduk: Zübeyde Hanım koltukta oturuyor, oğlunun savaşı kazandığını, hayatta olduğunu biliyor. Zafer şenliklerini de seyretmiş. Kafasında sadece Mustafası'nın kiminle evleneceği konusu var. Kapı açılıyor, oğlu geliyor, anasının önünde diz çöküyor, elini öpüp başına koyuyor. Ziya Öztan, "Zübeyde Hanım oğlunun elini öpmek istesin, sonunda oğlu anasının elini öpsün" dedi. Prova yaptık, ellerimiz tatsız bir biçimde birbirine karıştı, içim sevmemi. Karar vermiştim ya, sadece oğlu, Mustafası diye... Hoşlanmadım. Ziya Öztan'a doğrudan doğruya "Oğlum benim elimi öpsün" dedim ve öyle oynadık. Sufle veriliyor, biz de o sözleri oyuna katarak söylüyoruz. Ziya Öztan içeriden yüksek sesle "Şu kadicik sahneyi ezberleyemiyor musunuz Macide Hanım" dedi. Ben de daha yüksek sesle, "Asistanlarınıza sorun, metni kaç kere istedim, vermediler, şimdi bile elime zor geçti" dedim. Devam ettik. Bence, asıl muhteşem olan, kıcı kırık bir orduyla zafer kazanmış (nasıl kazanabildiği de batının hâlâ aklının ermediği bir araştırma konusu) bir genç adamın, birkaç istilacı ülkeyi dize getirmiş adamın, anasının önünde diz çökmesi. Bu çok anlamlı, görkemli sahneyi yazık ki kamera vurgulayamadı. Yoksa müthiş bir davranış, sevgi saygı dolu, insancıl bir davranış, yüce bir davranış... Neyse, filmin seslendirmesine gittim, o kadar rica ettiğim halde Zübeyde Hanım'ın saçları görünüyordu. Üstünde çok durduğum için bu, beni olumsuz etkiledi. O denli fena oldum ki Seslendirme Bölümü Müdürü sevgili **Tayfur Ersözlü**; "Macide Hanım biraz dışarıya çıkın, biraz dolaşın, bir de kahve getirsinler" dedi.

Şehnaz Tango'da, Cumhuriyet filmindeki Berber Murat sevdiğim bir kişidir. Hatır sormak için telefon ettiğinde, gücenikliğini belirtti. O da bana "Rejisör sizin saçınızı açmamızı söyledi" dedi. Aaa, şaşkal! Zaten son yıllarda ağzımın kapanması zorlaştı; hep şaşkın, hep açık. Zar zor seslendirmeyi bitirdim. İlk gece AKM'de, Reiscumhur ve davetlilere gösterildi. Çok kişi beni kutladı ama onlara inanmıyorum, çok mutsuzum. Neyse sinemalarda oynamaya başladı. Cumartesi sabahları çalışmam olmadığı zaman yıllardır Batı Klasik Müziği dinlemeye giderim. Oraya gelmiş kişiler, tiyatro binası içinde olduklarından pek çok kişi selam verir, hatır sorar. "Macide Hanım, filmi seyrettim, sizi kutlarım, çok beğendim." "A öyle mi? Teşekkür ederim efendim. "Yalnız Macide Hanım filmin dışardaki afişinde niye sizin isminiz yok?" Farkında değilim ama öğrenince insanın canı sıkılmaz mı? Biz de sıkıldık!

Bir gece **Çiçek Bar'da Ziya Öztan**'la karşılaştım. Evvelce yücelttiği Macide'nin notu neden kırılmıştı, onu sordum. Bütün hayırlarına karşı durdum ve ısrar ettim. "Macide Hanım'ı giydirin" demiş, "Macide Hanım giyinmiyor, kapris yapıyor" demişler. Bunun bendeki etkisini nasıl anlatayımı, bilmem ki! Taş kesildim! Boğazıma bir şey tıkanı, o anda ortalığı yıkıp, dağıtacağım gibi geldi bana. Oysa bir eserde oğluma tokat atmak için 1 gün çalışmıştım. Kendimi zor toparladım, yutkundum, delirmemek için mücadele ettim ve buna nasıl inandığımı, benim kişiliğimi nasıl olup da bilmediğini durup durup sordum. Kimin söylediği üzerinde durmuyorum, o benim dışımda! Düşünün, bütün ömrünüzde üzerinde titizlikle durduğunuz birkaç değerli altın kuralınızı, biri, ayaklar altına alıyor ve çıtır çıtır çıkıyor, eziyor. Ve sizi tanıdığını zannettiğiniz, çok da değer verdiğiniz, sevdiğiniz Ziya Öztan buna inanıyor ve gönül koyuyor. O gece ne söylediyse, yüreğim yatışmadı. Bir süre sonra gene Çiçek Bar'da yakın masalarda oturduk ve tekrar tekrar "Böyle bir şeye nasıl inanırsınız?" dediğimde, "Geçenlerde konuştuk ya" dedi. "Hayır ben ik-

na olmadım, siz buna nasıl inanırsınız, madem inandınız, ben giyinmiş gelince rejisör olarak benden niye hesap sormadınız?" vs. dedim. Özürler diledi ama ne fayda, içimde onarılmaz bir yara kaldı.

İnsan olarak bazen mutsuzluğa düşüyorsunuz. Kendinizden, yaptığınız işten hiç memnun olmuyorsunuz. Bu Cumhuriyet filmi benim için öyle oldu. Elime geçirebildiğim bir-iki yazıyla kendimi avutmaya, kandırmaya çalıştım. Yarama ilaç oldukları günler adına kendilerine burada teşekkür etmek istiyorum.

31 Ekim 1998 tarihli Sabah gazetesinde **Yılmaz Karakoyunlu** "Resimli İnkılap Tarihi" başlığını attığı yazısında pek çok olumsuz eleştirisinin yanı sıra; "İsmet Paşa rolü için Savaş Dinçel'i, Zübeyde Hanım rolü için Macide Tanır'ı kutluyorum, ikisi de filmin en sıcak oyuncusu idi" diye yazmış. Radikal gazetesinde **Mine C. Kırıkkanat**, Cumhuriyet başlıklı yazısında, "Gerek Zübeyde Hanım rolündeki Macide Tanır ve gerekse tüm aktörler yürekleri ellerinde oynamışlar gibi geldi" demiş.

Koca Cumhuriyet filmi için sadece iki yazı mı çıktı? Bilmiyorum. İşte ben de elime geçen bu iki yazı ile teselli bulmaya çalıştım. Tepemdekini, sanatçı Macide'nin huzursuzluğu, benimki gibi değil. O mutsuz olduğu zaman, ben de onunla beraber acı çekiyorum. Sanatçı kadını normal, sıcak duygulara çekebilmek için çok çaba sarf ediyorum. Hiçbir şeyi atlamıyor; bazen şaşıyorum ona, nasıl dayanıyor diye. Benimki kolay, her insanın başına gelebilecek, çekilebilecek cinsten. Ama tepemdeki öyle değil, bu aralar sıkıntılar içinde. Tiyatrodan, televizyon için gelen dizilerden en fazla 3 sahife okuması, not vermesine yetiyor. "Ben bunu oynamam" demesinin anlamını biliyorum. "Oynanması zor olan bir rol istiyorum" diyor. Ben zavallı, onun adına eseri, diziyi sonuna kadar okuyorum. Ama sonuç hep aynı, hep olumsuz. Bir eseri okurken, kalem kâğıt alırım, bir yandan okur, diğer taraftan bana ayrılan rol ve de eserin bütünü için anında düşüncelerimi, duygularımı, eleştirilerimi yazarım. Okumam bittiğinde eğer iki-

lemde kalmışsam, yazdıklarımı okur karar veririm. Bugünlerde, gelecek sezona hazırlık için 4 adet diziden teklif geldi. Kadın "Oynamam" diyor, ben ne yapayım? Ben çıkıp oynayacak değilim ya! Oynanmaya değer bir yer arıyorum, hani imza atacak bir yer; yok biliyorum. Olmayacak, olmayacak da, içimde birçok çocuk var, kimden olduğu belli değil. Eser ortada yok ki babalarını bilsinler! Kimden bu çocuklar bilmiyorum, ama varlar, doğmak istiyorlar ve bazen dayanılmaz tikanıklık, sıkıntı veriyorlar. Değersiz bir eserde, değersiz bir rolde doğum yapamayacağına göre gün geçtikçe sıkıntıları artacak ve ben de boynumu büküp, taşımaya çalışacağım. Daha evvel de söyledim ya, kadına saygı duyuyorum. Yaşamında hiç ucuzluğa, paraya kaçmadı. Başım dertte; geleceği de çok net görebildiğime göre daha kaç yıl bu dertli başı taşıyacağımı bilemiyorum.

Para ile ilgili bir olayı anlatmak isterim. Günlerden bir gün Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesine gittiğimde **Şükriye Kızıltan, Nurten Tamer** isminde -bana göre- bankanın kartviziti olan çalışan, herkese yetişen genç görevli iki hanım, beni görünce çağırdılar; "Sayısal loto kaç haftadır devroldu, biz oynadık, siz de oynayın" dediler. Bir kâğıt aldirttilar, "İçinizden gelen sayıyı söyleyin" dediler, işaretlediler. Sonunda kâğıdı ısrarla elime verdiler. "Ben anlamam, ne olur siz bakın sizde kalsın" dedimse de dinlemediler. Ayrılırken "Cumartesiye kaçırmayın" dediler. Günlerden cumartesi, evdeyim. Açık olan televizyonda "Sayısal loto çekiliyor" cümlesi kulağıma çalınır çalınmaz hemen çantamdan kâğıdı çıkarttım, kazanan numaraları arka sahifeye bir bir yazdım. Sonra telefon çaldı, konuştum, yerime geldim oturdum. Televizyonda konu değişmiş, altta kazanan numaralar yazı ile geçmeye başladı. Baktım: Aa, televizyona bakıyorum, kâğıda bakıyorum, ben de de var, aa bu da var, aa bende de var! Hangi kâğıda baktığımı tahmin ettiniz di mi? Televizyonda sayılar bitt! Heps! bende var!

Biraz büyükçe bir İngiliz koltuğunda oturuyordum, geriye çekilirken aynen şunları söyledim; "Eyvah, gördün mü bana çıktı!"

Televizyonu kapattım, bir cin-tonik yaptım. Şükriye'nin evine telefon etmeyi düşündüm, "Rahatsız etmeyeyim, telaşlanırsimdi, yarın götürürüm" dedim! Niye eyvah! Onu anlatayım: Bir kuruşuna bile dokunmaksızın, okul ve hastane yaptıracağım ya! Eyvah! Ne kadar olduğunu bilmediğim bir miktar üzerine düşünüyorum. Acaba para ne kadar, okul kaç çıkar? Eyvah! Okul için en çok ihtiyacı olan köyü nerden bulacağım? Eyvah! Hangi müteahhite yaptıracağım; öyle ya, namuslu, dürüst ve işinde başarılı kişiyi nasıl nerde bulacağım? Eyvah! "Ankara'ya Milli Eğitim Bakanlığına gider, oraya sorarım" diyorum arkadan da; "Yooo olmaz, soracağım kişi kendi köyüne iltimas geçer" diyorum. Başım ağrımaya başladı. Hastaneye bir cihaz alırım. Hah, bak bu iyi. Baltalimanı'nda Kemik Hastanesi'nde altı ayda bir yoğun kemik ölçümü yaptırdığım bir cihaz var. Türkiye'de çok az sayıda olduğunu biliyorum. "Okuldan artan parayla kaç adet alabilirsem hastanelere birer birer hediye ederim" dedim. Böylece kafamda birini hallettim, öbürü kaldı. Tabii bunları öyle süratli düşünmüyorum, tane tane düşünüyorum. Gittikçe yoruldum. "Amaan, ne yapayım, yarın bankaya götürürüm,* 'Hangisini uygun buluyorsanız gidin, parayı alın, buraya yatırın. Sizin her kesimden tanıdıklarınız çoktur, el altından köyü, müteahhidi bulursunuz' derim" dedim ve yatmaya karar verdim. Cin gibiyim. "İlaç alayım, sabah banka açılınca orda olmalıyım" diye düşündüm. Kâğıdı elime alınca baktım, arka tarafında bir sürü sayı var, bazılarının üzerine işaret konmuş. Jeton düştü, işi kavradım. Doğrusu okula çok ısınmışım, ne yalan söyleyeyim. O yüzden biraz bozuldum. O

*) Bilgi Yayınevi'nin Yayın Sorumlusu çok değerli Biray Üstüner, virgüle kadar büyük bir dikkat ve titizlikle hazırladığı metnin 3. provasını bana gönderdi. Araya not düşmüş. "Günlerden cumartesi olduğuna göre ertesi gün pazar; bankanın kapalı olması gerekiyor mu" demiş. Ben de "Kapalı olsun. Onu düşünecek halde miyim!" dedim. (Bu ilavenin tarihi 22.10.2000'dir.)

kâğıtları saklıyorum. Bu yazılarım kitap haline gelirse o kâğıdın da fotokopisini bastırmak isterim. Bir insanın para ile olan ilişkisinin rengini, ölçüsünü bu kadar gerçek, bu kadar içten ortaya çıkarmanın bir başka yolu olduğunu sanmıyorum. "Kız aferin" dedim bu Macide'ye. Tepemdeki ile bunun alâkası yok. Karıştırmayın. Sadece beni ilgilendiriyor. Basküldeki bu ağırlığıma bir seviyem! Günlerce şen şatır dolaştım, anlattım, güldüm, eğlendim.

Ben İstanbul Boğazının güzelliğine oldum bittim hayranım. Cihangir'deki evim boğazı göremezdi, çünkü ben okullu sanatçıyım. Boğazın hasretini duyduğumu herkes bilir. Bu sayısal loto olayını anlattığım bir arkadaşım da; "Ayol insan evvela bir yalı alır" dedi, sanki ortada para varmış gibi. "O zaman okula para kalmaz ki" dedim! İyi mi?

Dün gece, yani çarşamba, yani 4 Mayıs 2000; Çiçek Bar'daydım. Sevgili **Rutkay Aziz** bize "Çarşambanın anaları" diye isim taktı. Cumartesi anneleri, canımın anneleri, bıkmadan usanmadan, umutlarını yitirmeden toplandılar. Derin devlet ve Türkiye sağır; duymuyor. Eğitimde, kültürde olmayan bir şeyin çaresi olur mu? Yok işte! Çiçek Bar'dan sokağa döküldüm. Üç Macide'yi yazı ile anlatmaya çalıştığım yazarlığa döndüm. Öh öh! Başladığımı söylediğimde, bana güç vermek için olacak, arkadaşlar çok sevindiklerini söylediler. İnsanın saflığına gelir de inanır ve şımarır ya! Ben de tepemdeki Macide'ye ukela, bu Macide'ye de ukala dediğimi söyledim. Sevgili **Işık Yenersu**, sevgili **Nevra Batu**'dan itiraz sesleri yükseldi. Oysa ben aradaki farkı çok seviyorum. Ne tuhaf, şimdi bunları yazarken fark ettim, tepemdekini hem seviyor hem sayıyorum. Herhalde bu nedenle çarpıtmaya göz yummuşum, hatta beğenmişim. Oysa ben güzel Türkçenin bozulmasına, çarpıtılmasına karşıyım. Her yerde, her zaman elimden geldiğince, doğru Türkçe adına nuluklar çekerim. Karşımdaki çok önemli bir şeyi anlatırken sözcüğü yanlış vurgulamış ise, "Affedersin, bir yanlış düzeltebilir miyim?" diye araya girmeden edemem. Kendime durduk yerde ukala der miyim hiç?

SAYISAL

6/49

MILLİ PİYANGO İDARESİ

SAYISAL
LOTO 6/49

- A. 06 13 17 19 ~~48~~ 49
 B. 01 07 13 15 ~~38~~ 45
 C. 07 13 15 19 33 ~~38~~
 D. 02 05 08 24 26 34
 E. 19 22 23 33 39 49
 F. 04 05 07 33 ~~38~~ 39
 G. 03 05 07 13 17 19
 H. 15 22 23 30 46 47

04 10.97

ÇEKİLİŞ SAYISI 01

EĞİTİME KATKI PAYI 80000 TL

017136 TOPLAM 480000 TL

BAYİ 34090039

276-02246069-01114

Sayısal lotonun, büyük ikramiye bana çıktı sandığım için beni
 hayıflandıran kuponu.

Her şeyin sebebi var reca ederim. Hay Allah! Ben nerelere gideyim? N'apım? Adam televizyonda "Günün anlam ve manası" diyor! Arada "ve" olmasa insan bu kadar kızmayacak, güçlendirmek için aynı anlamdaki iki sözcüğü arka arkaya kullanıyor diyecek, ama öyle değil!..

Dün gece Çiçek Bar'a, arkadaşlara göstermek üzere daha evvel sözünü ettiğim bütünü siyah, uçları bir karış kadar morun değişik renklerinden işlenmiş olan şalı götürdüm. Vedat Tanır ile 1957 yılında altı aylığına Londra'ya gittiğimizde, meşhur Harrods Mağazasının arkasında Hanece Place 44'te oturuyorduk. Mağazanın karşısında Kuzey Rusya kökenlilerin kermes yaptıkları bir mağaza dikkatimizi çekti. Vitrindeki bir siyah işlemeli şalı çok beğendik. Vedat Tanır almam için ısrar etti. Hani giyime hiç para sarf etmemek için 9 kocaman bavulla gelmiştik ya... Neyse! İçeri girdik, fiyatını sorduk. Satıldığını söylediler, "Başka yok mu" dedik, sorduğumuz hanım "O bilir" diye bizi bir başka hanıma gönderdi. O da evde el tezgâhı ile işlediğini, tezgâhı dağıttığı için bir tane daha yapmasının imkânsız olduğunu söyledi. Biz de aramızda "N'apalım, kısmet değilmiş" filan diye konuşurken hanım hangi milletten olduğumuzu sordu. "Türküz, Türkiye'den geldik" deyince besmele çekerek, bluzunun içine elini attı, altın zincirinin ucunda eski Türkçe ayet yazılı bir kolye çıkardı, adresimizi telefon numaramızı aldı. "Tezgâhı sizin için tekrar kuracağım" dedi. Bir süre sonra, istediği renkleri bulamadığını, bulduğu şu şu renklerden olup olmayacağını sormak için telefon etti, sonra da dokudu bitirdi. Yemeğe davet ettiğimiz gün şalı da getirdi. Bu rastlantı beni çok etkiledi. Kıyamadığım için şalı ender zamanlarda kullandım.

Dünya hem büyük, hem de gerçekten çok küçük... Karşınıza ne çıkacak hiç bilmiyorsunuz, nereden nereye!.. Londra'da, yaşamımız genellikle okullar, tiyatrolar, müzeler, kiliseler arasında geçiyordu. İhtiyaçlarımı Harrods'tan karşılıyordum. Mağazanın çok sayıdaki kapıları sokaklara açılıyordu. Genelde sokaklarda duran

lüks arabaların ön camları yarı açık bırakılır; camdan bakımlı, terbiyeli, süslü köpekler bakardı. Arabaların yanında da iki dakika evvel sildiği yeri bir daha bir daha silen özel giyimli şoförler olurdu. Bir akşam üstü hafif yağmur yağıyordu; koşa koşa bana en yakın kapıdan içeri girecekken durdum. Kalakaldım bir an. Frak giymiş bir adam **Paganini** çalıyordu, yerde doğru düzgün bir para çanağı vardı. O lüks arabalardan inmiş şapkalı şık hanımlar –o zamanlar her hanım şapkalıydı, şapkam olmadığı için gelen gidenin bakmasından usanıp bana da şapka almıştık– bir tek notayı dinlemeden, ama çanağa para atmayı unutmadan geçiyorlardı. Ben de sanatçı geçiniyorum ya, gözümden yaşlar aktı. Dinleyerek, tadına vararak çanağa bir şeyler bıraktım ve keman çalana elimle, parmaklarımla, vücudumla, ıslak gözlerimle çok güzel çaldığını, kutladığımı anlattım. O da ender rastladığı böyle bir dinleyiciye başıyla, parlayan gözleriyle teşekkür etti.

Sonraları bütün ihtiyaç sahiplerinin böyle, müzik yaparak para istediklerini göreceğim ve çok imrenecektim. Hatta 5-6 kişilik bando kurarak dolaştıklarını öğrenecektim. Ayrıca caddeleri, intizamı, temizliği, şehirciliği gördükçe de, "Biz neden böyle olamadık?" diye sokaklarda ağıt yakıp ağlayacaktım. Vedat Tanır benim bu gözyaşlarımdan usanmıştı. Bir gün Govent Garden'a giderken iki ayrı otobüse binmek gerekti. O tarihlerde otobüste ayakta durmak yasaktı. Sevgili **Nuri Özakyol** otobüse binen bir hanıma yerini verince kendisi ayakta kalmış; yukarı kattan inen biletçi onu ayakta görünce stop kolunu çekip aşağı inmesini söylemiş. Başlı başına ağlama sebeplerimden biri de bu. Bu kadar uygarlık sinirime dokunuyor. Ülkemiz insanların otobüste balık istifi yolculukları, bazen otobüsü yana yatıran itiş kakışları gözümünden hiç gitmiyor. Derken birinci otobüsten indik, ikinciye beklemeye başladık. Yolcu sayısı gittikçe arttı, bir süre sonra otobüs geldi. Şükürler olsun, bizdeki gibi herkes birbirini iterek otobüse binmeye çalıştı. "Allahım sana çok şükür, bunu da gösterdin" diye sevinirken otobüs biletçisi hanım yüksek sesle; "Baylar

bayanlar, İngiliz olduğunuzu unutmayın, bu biçim davranışlar size hiç yakışmadı, otobüsü boşaltın ve teker teker binin" demez mi! Anaaa! Sahiden hepsi indi ve onlar teker teker binerken Vedat Tanır bana dönüp; "Hadi gene ağlama sıran geldi" dedi.

Bir gün **Sadlers Wells** binasına gidip, balenin genel provasını seyretmek için müdürden izin aldım ve salona girdim. Locanın birine beni oturtular. İlerdeki bir locada da dört kişi oturuyor, başka kimse yok. **Kuşu Gölü**'nün provası başladı. Başrolü **Margot Fonteyn** oynuyor. Bir süre sonra o locadaki dört kişiden biri, megafonla "Stop" dedi. Salisede herkes heykel oldu, çıt yok. Locadan uyarılar: "Margot sana kaç kez söyledim... -ancak balerinlerin anlayacağı deyimlerle bir eleştiri.- Bilmem kaçını balerin için; "Ayakkabının kordelasını iyi bağlamamışsın..." Gene korodan iki ayrı balerin için; "Elbiselerini kısaltılıp düzeltin... Hemen kulisten iki hanım terzi geldi; biri, yerden istenen boya uzatılan eteği metal bir santimetre ile işaretlerken öbürü makasla düzeltti. Locadaki ses, bu kez orkestranın daha süratli çalmasını istedi ve "Evet devam" dedi. Yerinden 1 mm bile kımıldamayan heykeller oynamaya başladı. Otoritenin sahibini (Dame Ninette Valova) daha sonra Türkiye'de, başkentlin Büyük Tiyatro ve Opera binasında, kuliste görecektim. **Ama** bu sefer çok farklı bir kişilikte. Bizim balerinler etrafını almışlar, dört bir taraftan kadına; "Şşt madam" diye diye dertlerini anlatmaya çalışıyorlar. O da sıcak, sıcacık bir ses tonu ile tebessüm ederok cevaplıyor. Balerinlere usulcacık, onun ülkesindeki otoritesini anlattım. Onlar da Madam'ın Londra'daki balerinlerden valizler dolusu bale pabucu ve giysiler getirdiğini anlattılar. Ben bir gün koca **Meriç Sümen**'i bir şey dikerken gördüm. Sorduğum zaman; "Ne yapayım Macide ablacığım, bale pabucumu onarıyorum" demişti. Londra'da o provayı seyrettikten sonra soyunma odalarına gitmiştim. Elizabeth Arden'in neredeyse küçük tencere büyüklüğündeki "cleaning cream"i ile silindiklerini, mis kokulu, tertemiz, aynalarla süslenmiş bir odada, kocaman tüylü pomponlar, koronyalar,

parfümler arasında soyunduklarını görmüştüm. Bir de bizimkileri düşündüm.

Yıllardan bir yıl **İbsen**'in **Hortlaklar** isimli eserinin prova-sındayız. Tepemdekini gürültüye dayanamadığını biliyorum. Ara sıra küçük de olsa gürültüler geliyor. Ha şimdi ükela azacak diye duymazlıktan geliyorum. Derken gene gürültü oldu. Fırladım sahnenin arkasına gittim, "Nereden geliyor bu gürültü" diyerek kapıyı açtım. Birbirinden güzel 6-7 çiçekle karşılaştım. Kimi adımını atmak için ayağını aldırılmış, kimi gayet yavaş yere koymakta. Bütün kızgınlığım geçti. O canım balerinlerim, "Ne yapalım Macide abla, çayımızı almaya gidiyoruz" dediler. "Çaycı niye getirmiyor?" diye sorunca, "Gürültü olur diye sizden çekiniyor" dedi biri. Sahnenin sağ tarafında aşağıda bale provalarının yapıldığı salon var. Çaycı da sahneye göre sol tarafta. Ya tiyatro salonunun içinden geçecekler veyahut yaptıkları gibi sahnenin arkasından ulaşacaklar. Yazık değil mi o güzel insanlara! Ki sanatta en kısa ömürlü kişiler. Genç dediğiniz yaşta ayrılmak gerekiyor baleden. Onları operacılar izliyor. Biz tiyatro oyuncularını en son nefesimize kadar sağlıklı isek, oynayabiliriz. Kendime "Nah oynarsın" dedim. Ama düşünürsek benim şöyle bir ayrıcalığım var. Bu yaşta oynayabileceğim dünya tiyatro edebiyatının başrollerini yıllar önce oynadım. Şimdi ne oynayayım, kiminle, nerede? Neyse tepemdekini anlatmak için yola çıktım ama bedeni bırakıp kılcal damarları anlatıyorum. Lafa bak! Bu Macide, gövdeye ait. Niye kılcal damar oluyormuş? Sen zaten tependekini anlatıyorsun, devam et. Az sonra... REKLAMLAR!..

– Bu "az sonra" ile "reklamlar"ı da çok tuttum. Sıkılıyorsanız geçin!–

Hortlaklar provası deyince onu da anlatmak isterim: **İb-sen**'in Nora isimli eserini oynayacağım zaman yazarın kişiliği, düşünceleri, toplum değerleri hakkında epeyi kitap karıştırmıştım. Hortlaklar'da oğlum Oswald, frengi hastalığına yakalanmış,

eserin son sahnesinde annesinden cinsel ilişki istiyor. Rejisör **Salih Canar**. Ondan, birkaç kez yanlış tercüme üzerinde durup, araştırmasını ısrarla rica ettim. Her seferinde "Tercümeleriyle çok ünlü bir hanımın elinden böyle yanlışlıklar çıkmaz" dedi. Oğlum Oswald'ı **Bozkurt Kuruç**, kısacık ömründe dünyaya ses getiren, iz bırakan **James Dean**'in oyunculuğu ölçüsünde oynuyordu. Kendisine de birkaç kez "Ne olur bir hastaneye git, doktora frengi hastasında cinsel arzu o denli artıyor mu ki gözü anasını bile görmüyor diye sor" dedim. O da "**Şaziye Berrin Kurt** böyle bir hata yapmaz" dedi, oyun başladı. Oğlum anasından cinsel istekte bulundu, ben dehşet içinde reaksiyonumu gösterdim, müt-hiş bir alkış koptu. Eserin bitimine yarım dakika kala oyunun böyle kesilmesine daha beter kızdım. Neyse, eser bitti. Soyunma odasına geldim. O zamanlar altın döneminin altın seyircileri odaya daldılar. Çoğunu tanımıyorum. Kutlamalar, sarılmalar falan... Ben mutsuzum. İki Macide de mutsuz. Kutlayanlar arasında bir hanım, eseri, dünyanın (şimdi unuttum) bilmem neresinde çok ünlü bir oyuncudan görmüş. Beni şundan bundan dolayı daha çok beğendiğini anlatıyor. Masal gibi dilılıyorum. O an kendimden başka kimseye inanmıyorum. Sonunda; "Macide Hanım, eseri bilerek konuşuyorum çünkü ben tercüme ettim" deyince, etrafı kollayıp duyulmasını istemediğim bir sesle "Eserin orijinali yanınızda ise son sahneye rica etsem **bakın** mısınız?" dedim. Evimizin telefon numarasını yazdım verdim. Oda boşaldıktan sonra gelen çiçekleri (çoğu da tanımadığım kişilerden) aldık. Dört kapılı arabaya üstüste zor sığdırdık. Cinnah caddesi 27 no.lu teras katına çıktık. Soyundum, dökündüm, yıkandım. O zaman rakıyı susuz içiyorum. Rakı kadehini (o dönemlerde rakı şık, zarif kadehlerde içilir, şimdiki gibi şişeyle masaya gelmez, kristal karafakile-re konurdu) ve suyu aldım. Yüzümden düşen bin parça. Vedat Tanır, "Ne o, neyin var?" deyince zırlı zırlı ağlamaya başladım. "Biz bu gece İbsen'i ikinci kez öldürdük" dedim. Ortalık çiçek bahçesi gibi, ben bir lokmacık, cücük gibi ortalarında kaldım.

"Hortlaklar" (H.İbsen) – İçimin titrediği çocuklarımdan biri, oğlum Oswald
(Bozkurt Kuruç – 1960-61).

Hem ağlıyorum, hem sebebini anlatmaya uğraşıyorum. Bir süre beni içtenlikle dinleyen Vedat Tanır bu sefer kızdı. "Bir gün, 'Şımarırsam bunu bana söyleyecek tek insan sensin' demiştin, işte şimdi kendine gel, sen şımarydın, ben yatmaya gidiyorum, Allah rahatlık versin" dedi ve gitti. Ağlaya zırlaya, rakının da etkisiyle sersemledim, kederler içinde uyumaya gittim.

Sabah telefon çaldı. Tercüme eden kişi; "Macide Hanım, ben bunu nasıl yaptım anlamadım. Siz haklısınız, oğlu annesinden morfinin dozunu artırarak ölmeyi istiyormuş, tercüme etmeye başladım" dedi. Haberleştik, derhal Bozkurt Kuruç'u buldum. Tiyatroda buluştuk, akşama kadar yeni yazılanları ezberledik, İbren'i de ikinci kez ölümden kurtardık.

Oyun devam ediyor, şurda burda insanlar önüme çıkıp büyük övgülerle kutluyorlar, sus da dinle değil mi? Hayır, "Siz hangi gece geldiniz?" diye soruyorum, "İlk gece" diyorsa, "Yanlışını seyrettiniz, doğrusu şöyle şöyle" diye düzeltiyorum. Doğrusunu seyretmişse ona da "İyi, doğruyu seyretmişsiniz, ilk gece şöyle bir yanlışlık oldu" diyorum. Doğrusunu seyretmiş olan bir hanım; "A Macide Hanım niye düzelttiriyorsunuz, oğlunun anası ile yatmak istemesi daha ilginç değil mi?" dedi. "E ne yapalım, kuyumcudabile altın zincire bakır karıştırılıyor, o kadar olur" dedik, sustuk!

1973-74 yılında **Albert Camus'nün Yanlışlık** isimli eseri oynanacak. Tabii ben gene anneyim. Güvenerek oynadığım, yetenekli, titiz **Gülgün Kutlu** kızım. Ana-kız ıssız bir yerde bir otel işletiyorlar. Oraya az sayıda müşteri geliyor. Parası olduğunu sezinledikleri müşteriye içinde uyku ilacı olan bir çay içiriyorlar ve sabaha karşı götürüp yakındaki baraja atıyorlar. Döndüklerinde öldürdükleri adamdan çıkan paranın sahibi oluyorlar. Günün birinde genç bir adam geliyor. Anne adını koyamadığı bir nedenle "Bu genç adamın ölümünü erteleyelim" diye kızı ile konuşuyor. Kızı, "Hayır olmaz, ya bu gece, ya hiç!" diye dayatıyor. Ben tiyatrodada gözgöze oynamayı severim. Bu nedenle tek kişilik eserleri kendime yakın bulmadım. Tiyatronun oluşması için, iki oyuncu ve

"Yanlışlık" (A. Camus) – Kızıyla birlikte öldürdükleri gencin pasaportunu annenin eline verdikleri an (1973-74).

onları seyreden bir kişi gereklil bana göre. Camus'nün eserinde, içinde uyku ilacı olan çayı anne götürüyor. Karşılıklı geçen uzun sahnede öldürecekleri için tedirgin, söylenenleri düşünüyor, tartıyor, değerlendirmeye çabalıyormuş gibisine getirerek karşımdakinin gözlerine bakmamaya özen gösteriyorum. Yirmi yıl görmemiş ama, ana bu! Dikkatle bakarsa mutlaka tanınması gerekir korkusunu yaşıyorum. Düşünün bir kez, ne zor. Seyirci oğlunuz olduğunu biliyor, ha şimdi tanıdı, tanıyacak diye nefesini kesmiş seyreliyor. Seyirciyi aldatmadan inandırmak o kadar zor ki. Rolü çalıştığım günlerde rastladığım her hanıma sordum. İçlerinden birinin verdiği şu cevap oyunumu daha da zorlaştırmıştı; "Ne diyorsun Macide Hanım, oğlumu yirmi yıl görmesem bile, değil yüzünü hatırlamak, ayakkabısının ucundan, yürüyüşünden tanırım" dedi. Oğullarımı oynayan aktörler gözlerine bakmamam gerektiğini hiç düşündüler mi acaba? Veya yıllar sonra nasıl yorumladılar? Neyse!

Ana-kız, uyku ilacı ile uyuttukları genci, gümbür gümbür sesi duyulan baraja taşıyıp sulara bırakıyorlar. Son perde barajdan gelmeleri ile açılıyor. Büyük oyuncu, büyük rejisör **Saim Alpa-go** konuşmadan, sessiz ama tuhaf bir kişilikte otelde dolaşüyor ve öldürdükleri adamın pasaportunu ananın eline veriyor ki dehşet bir şey! Öldürdüğü kişinin oğlu olduğunu öğreniyor kadın. Ne yapılması gerekiyorsa bütün ihtimallerle prova yaptık. Hiçbirini sevmedim. İki şık kaldı. Pasaportu **ellne** alıp öldürdüğü kişinin oğlu olduğunu öğrenince iskemleye **yığılmak!** () da olmadı! Yığılınca perde kapansa olabilir. Hayır **kapannıyor**. Bir de üstüne üstlük bir tiradı var, sonra intihar etmeye **gidecek**. Oğlunu öldürmüş olmanın şokunu yaşayacak. O şok içinde bir de tirad çekip hiçbir hareket ve imada bulunmadan **intihara** **gidecek** ve seyirci anlayacak. En zor an! Biraz sonra kalkılacağı için, oturmak, yığılmak olmaz. Ayaktaydınız, oturdunuz, kalktınız. Sahnede bir otur, bir kalk olmaz, resme aykırı... Tiyatroda müzik olduğu kadar resim de vardır. Camus yok artık, oyuncu var. Ne çok biçim denedim. En sonunda şuna karar verdim: Yuvarlak bir masanın

Yanlışlık" (A. Camus) – Kızımı oynayan değerli sanatçı Gülgün Kutlu ile (1973-74).

kenarındaydı öğrendiği zaman. Ayakta iki kolumu kararında açıp iki elimle masa kenarına adeta sıkı sıkı yapışarak o sözleri söyledim. Bu nokta gizli, iddiasız, aynı zamanda iddialı virtüozite noktasıdır. Bu nokta tam yerine, notasına oturmazsa, bütün oyuna, oyunculara yazık olur. Bu nokta öyle bir noktadır ki değil ağlamak, gözlerinizin dolmasına bile hakkınız yoktur. Yanlış olur. Ağlarsanız, çözülmüş olur, intihara gidemezsiniz. Yediğiniz o müthiş tokadın şoku devam edecek, hatta sizi intihara karar verdirecek düzeye yükselecek. İşte doğruyu bilen, gören bir eleştirmen, bu noktadaki titizliğin önemle, dantel gibi işlendiğinin farkına varan eleştirmendir. Bunu anlayan eleştirmen, oyunculara yol gösteren, ışık tutan, oyunculuk bilgisine sahip kişi demektir. Müthiş diyebileceğim buna benzer sahneleri oynama anında salondan gelen hıçkırıklara kapılmamak zannedildiği kadar kolay değildir. İşte bu noktada sanatçı Macide, bu Macide'ye hükmederek adeta emri altına alır ve susturur. Duygularını gemlemesine yardımcı olur. Öyle ya, bu Macide'nin insan duygularına kendini kaptırması doğaldır. İçimdeki çocuğu böyle zor oyunların güç anlarında kaybederim. Zavallı gözlerini açmış, korkudan büzülmüş, yok olmuş gibi gelir bana, hiç var olmamış gibi. Ancak sahneden çıkarken "Ölecek galiba, intihar edecek galiba" diyen seyircinin fısıldaşmalarını duyduğum an, içimdeki çocuk sevinçle el çırparak ortaya çıkar. Bunun, yeniden doğan, nasıl bir mutluluk olduğunu anlatmaya kelimelerin gücü yetmez. O ne sevinçtir, o nasıl bir yeniden doğmaktır, yaşayan bilir... Anlatılamaz... Bu an üç Macide'nin birleştiği andır. Bu Macide'nin bedeni yorgun, sanatçı Macide'nin yüreği ezik ve yorgun, içindeki çocuk da sevinçle en önde, üçü birlikte sahneden çıkarlar.

Ya! Böyle! Barajın coşkun sularının gürültüsünü verecek bir alet yok Devlet Tiyatrosu'nda. Gökçer, Genel Müdür. Rejisöre "Alınamaz" demiş. Sevgili **Gülgün Kutlu**'nun eşi **Yalçın Tuğsavul** imdadımıza yetişti. Mağazasından getirdiği bir makine ile baraj sularının akma sesini tam olarak verebildi. Eseri, Fransızca

Kürsüsü Başkanı, UNESCO temsilcimiz **Bedrettin Tuncel** tercüme etmiş. Provalarda tercümenin doğruluğundan şüphelenmeye başladım. Bendeki de ne büyük cesaret. Oğlumun karısını da **Olca Poyraz** oynuyor ve eşi Fransız, **Eve Bertrand**. Bir gün sevgili Olca'ya "Eserin orijinalini bulur musun?" diye rica ettim. İki gün sonra getirdi. "Ne olur Olcaycığım, şu tiradın ben Türkçesini okuyayım sen de aslından izle" dedim, başladık. Olca'da da değişik nidalar başladı. "Aa Macide Ablacığım, o cümle yanlış, şöyle düzelt. Bir cümle, bir cümle daha... Derken düzeltilen cümle sayıları çoğaldı. Bu birkaç gün sürdü. Rejisöre, Bedrettin Tuncel'i tiyatroya davet etmesi için ısrar ettim. Nihayet bir sabah Bedrettin Bey geldi; "Yanlışlar mı varmış, aman gerici, senin başının altından çıkmıştır" dedi. Ses çıkartmadım. "Siz ve Olca Fransızcasından takip ediniz, ben de Türkçesini okuyayım" dedim. Birkaç cümle okuduktan sonra Bedrettin Bey; "Dur bir dakika, orası öyle olmayacak" dedi. Yeniden cümleleri tercüme etmeye başladı. Bu düzeltme hepimizi sardı. Artık kelime kelime yaza yaza tekst-te yazılacak yer kalmadı. Eser, bastırılmış kitap halinde idi, düzeltilerek tercüme edilmiş hali yeniden basıldı. İki kitap oldu. İkisi de doğal olarak bende var.

O mutlu yıllarda bazı eserler, Sanat Sevenler Kulübü'nün o sevimli sıcak salonunda yazar, tercüman, oyuncular ve eleştirmenlerce ayıklanır tartışılırdı. Bizim yüzümüze karşı, dolu salon da neden beğenip neden beğenmediklerini söylerlerdi. Ben bu tartışmalara, öğrenmek amacı ile giderdim. Oynamakta olduğumuz **Yanlışlık** eseri de tartışmaya açıldı. Vedat Tanır ile üçüncü sırada oturuyorduk. Konuşmaların sonuna doğru Bedrettin Tuncel, "Sizlere açıklamak istediğim bir konu var; eğer tiyatro eseri tercüme etmek isteyeniniz varsa aranızda, Macide Tanır'ı da çalışmanıza katın, katın ki (iki kitabı da gösterdi) iki kitap masrafını yüklenmeyesiniz. Huzurlarınızda kendisine teşekkür ediyorum" dedi. Bu da kendine güvenen, aşağılık kompleksi olmayan bir kişilik örneği.

Madem konu düzeltmeden açıldı bunu da anlatayım: 1964-65 yılı Eylül başında İrlandalı yazar **S.O'Casey**'nin **Dünyanın Düzeni** ismi ile İngiliz Edebiyatı Kürsüsü Başkanı **Prof. İrfan Şahinbaş** tarafından tercüme edilmiş bir eserinde bana anne rolü verilmişti. Rejisör olarak İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndan **Nüvit Özdoğru** gelmişti. Tepemdeki gene tercümeye takıldı. İrlandalı yazarın eseri Nüvit Bey'de mi vardı, bulup buluşturduk mu; orayı tam anımsamıyorum. Nüvit Bey ile ikimiz başbaşa 12 gün tercüme-yi düzelttik. Nüvit Bey'in İngilizce (değişik lehçeleri ile) bilgisinin yanında benim bilgim, bın kere estağfurullah! O, şaşkınlıkla, hocaya olan sevgi ve saygısını yineleyerek "Herhalde hoca seyahatte miydi ne, yetiştirmek için talebesine yaptırmıştır", ya da "Hoca belki hasta idi" diye diye çalıştık. O, tercüme ettiği Türkçe cümleyi bana söylüyor, ben birkaç kez tekrarlayarak doğal bir sahne dili olup olmadığına karar veriyorum ve düzeltiyorum. Bir gün sevgili Saffet koridordan geçiyormuş, ayak sesine kapıyı açtım, "Şu cümle sana nasıl geliyor" diye ona sordum. Çünkü kafam şişti, başım ağrıyordu.

O zaman Devlet Tiyatrosu 1 Ekimde perdesini açmaya özen gösteriyordu. Üçüncü Tiyatro'da biz sahne provalarına başladık. Bir sahne var. "Anne burada ne yapsın" diye rejisöre sordum. "Dikiş diksin, yama yapsın" dedi. Üç gün dediğini yaptım, sevmedim. Rejisör "Ütü yapsın" dedi. Üç gün de ütü yaptım, gene sevmedim. Geceleri uyuduğumu sanıyorsunuz değil mi? Düşüne düşünce bir gece yataktan "Buldum" diye fırladım. Aile reisi kaptan, parası kısıtlı ve de Kuzeyli. "Çarşıdan patates alsın gelsin ve patates soysun" dedim. Nüvit Bey, "Yaşa Macılda Hanım" sözleriyle uygun buldu. On iki tercüme-yi düzelttik, geriye kalan 18 gün geceli gündüzlü çalıştık, nihayet temsiller başladı. Sanat seven seyirciler o günlerde, "O nasıl patates soymaydı o" diye fısır fısır konuştular. Bir gün, **Van Gogh**'un Patates Yiyen İşçiler tablosunun baskısı postadan çıktı; övgüler dolu bir mektup patates soyuşundan özellikle söz ediyordu. Hani Ağaçlar Ayakta Ölür isimli

"Dünyanın Düzeni" (S.O. Casey) – Kızımı oynayan Tülay Artuk ile ünlü patates soyma sahnesi (1964-65).

eserde yüzüm gözüm şişmişti de Numune Hastanesi'nde **Dr. İhsan Aksan** 12 gün beni tedavi etmişti ya, işte o doktor göndermiş. O günden beri evden eve taşıdığım, duvarlarımı süsleyen anlamlı değerlerdendir.

1964'ü 1965'e bağlayan gecenin sabahında kapıdan gazeteleri aldığımda birinci sayfede (o zamanlar okullu sanatçılar gazetelerin birinci sayfelerinde görünürlerdi); "Ankara'da Macide Tanır, yılın aktrisi seçildi" haberi büyük harflerle başlık olarak atılmıştı. Basın İş Sendikası'nın seçimi ile gerçekleşmiş. Gene o altın dönemlerde tiyatro temsilleri sırasında eli kalem tutan, işin mutfaklığını bilmediği halde tiyatroyu seven, sanatçıya yardım etmek, destek olmak isteyen eleştiri yazarları vardı. **Prof. Özdemir Nutku** 17 Ekim 1964'te benim için şunları yazmış: "Juno'yu oynayan Macide Tanır yine titiz bir çalışmanın ürünlerini almış. Ölçülü, etkili ve süse kaçmayan bir oyunla karşımıza çıkıyor. Yalnız hareketleriyle değil, hareketsizlikleriyle de usta bir oyuncunun renklerini veriyor. Tanır, en belirsiz duygu noktalarında bile ayrıntıları başarılı bir şekilde çiziyor." **Prof. Metin And:** "Juno'da Macide Tanır, bu kadınlığın çilekeş temsilcisini olgun bir iç oluşumla ustaca veriyor. Cumhuriyet'te **Ülkü Sümer:** "Macide Tanır Juno'da her zamanki gibi çok başarılı." Tercüman'da **Ömer Atilla Sav,** 31 Ekim 1964: "Başta Macide Tanır'ın, arkadaşlarının hakkını yemeden, dürüst bir yorumla oynadığı Juno... Bir başka haber yazısında da şu cümleler ilgimi çekti: "**Prof. İrfan Şahinbaş** bu oyunu Türkçeye çevirirken çok sevmiş, seyrettikten sonra daha çok sevdi sanırım" diyor. İşin mutfaklığını bilmeyen için doğal bu. Prof. Özdemir Nutku hızını alamamış, bir yazı daha yazmış. O da çok övgü dolu, değişik kelimeler, cümlelerle işlenmiş: "Anne rolündeki Macide Tanır'ın bu oyununu seyrederken büyük bir aktris karşısında olduğunuzu hissediyorsunuz" diye yazmış.

Yukarıda "arkadaşlarının hakkını yemeden" diye bir ibare var. Arkadaşlarının hakkını yemek olayı tiyatro dilinde "rol çalma" diye anılır. Yani sahnede seyircinin bütün dikkatini, ilgisi

üzerinde toplamak için sarf edilen yersiz çabadır. En belirginini, sözü olmayan sanatçının, eserin, rolün gerektirmediği hareketleri yapmasıdır. Bu, bedenle olacağı gibi gözlerle de olur. Ayrıca büyük rol sahiplerinin de bu noktaya itina etmesi gerekir. Tiyatroda bu son derece önemlidir. **Gülgün Kutlu** bu ölçüye sadık, saygılı, ender sanatçılardandır. Ben sahnede susarak ifade etmeyi, konuşarak anlatmaya yeğlerim. Susulan ânı, sahnedeki diğer sanatçıların da aynı ölçüde algılaması, yerine getirmesi gerekir. Şöyle durup durup boş gözlerle veya başka bir ifadeyle baksa, sahne gücünü kaybeder, düşer ve seyirci önemli rolü bırakır, o kişiye bakar. Diğer taraftan önemli rolün sahibi de, "ben, bakın işte, başroldeyim, ben varım, benim, ben, diye diye oynuyorsa o da kendi küçücük dünyasında kazandığını sanır. Ama esere, arkadaşlarına zarar verir. Zaman zaman sahneden kulise giren oyuncuların "Çok güzel oynadım" veya "Çok güzel geçti" cümleleriyle tahtaya vurup kulaklarının memelerini çektiklerine, şaşarak şahit olmuşumdur. Bunu sevgili **Genco Erkal**'a anlatmıştım. Şimdi nerede karşılaşsak ağızımızı büzüştürüp kulağımızı çekiyoruz.

Benim bir sandığım var. İçinde tiyatro ve kişisel fotoğraflar ile zarflar var. Dünyanın düzeni açısından şanslı bir zarf. Gazetelerden resimler, eleştiriler ve gelen çiçeklerin kartları var o zarfta. **Nüvit Özdoğru** ilk gece hepimize birer çiçek vermişti. Çiçeğin zamanla kurumuş dalına toplu iğne ile yazdığı kartı tutturmuşum. Şunlar yazılı: "Yüce sanatkâr Sayın Macide Tanır'a... Tacına bir pırlanta daha eklediği günün hatırası.. 3/10/64." Nüvit Özdoğru'yu anlatmak istedim. Tepemdeki kadını övüyorum sanmayın.

Babam benim sanat dünyasında yaşamamı çok istemiş anlaşılan. Çünkü ortaokul sıralarında iken bana bir keman aldı ve hocca tuttu. Ben iki yıl hem okul derslerime hem de keman dersime çalıştım. Rahmetli annem o gün keman çalışıp çalışmayacağımı sorardı. Eğer okul derslerinden keman çalışmaya vakit kalacak

ise kendini misafirliğe atardı. Çünkü keman, piyano gibi değil. Piyanoda melodi yanlış olabilir ama asap bozucu sesler çıkmaz. Keman öyle mi ya! Basarken milimetre kaydırdın mı çıkan sese dayanmak zor. Hele bir de dört dörtlük çekiyor ise... 1,2,3,4 gıy gıy da gıy, gel de dayan. Çalışmaya ne dayanabilir ki, o safhayı atlattık. Bir ara gizli gizli kimsenin olmadığı zaman çarliston bile çalarak başaramadığım parçaların acısını çıkarıyordum. Derken ikinci yılın sonunda hoca verem hastalığına tutuldu. O dönemlerde kat'i tedavi ilaçları henüz bulunmamıştı. Babam doğal olarak endişelendi. Zaten hoca da gelemeyeceğini bildirince derslerim kesildi. Yukarıda söylemiştim ya... Yazık ki babam beni sahnede göremedi.

Babam kimdi? Babam **İbrahim Birmeç**, emekli veteriner subaydı. Savaş yılları gereği emeklileri tekrar kadroya aldıkları için babamı da alıp Trabzon'a atamışlardı. Benim Ankara'da Konservatuvar'da olduğum o dönemlerde ailem de Pendik'ten Trabzon'a gitmişti. Son sınıfa geçtiğim yıl babam orada vefat etti... Orada gömülü. Biz kaç yılında hangi eser ile Trabzon'a turneye gittik, anımsayamıyorum. Otobüs, saatler süren bir zaman diliminde Zigana Geçidi'ni ancak aştı. Her taraf karla kaplı, her taraf beyaz... Yol belli değil. Otobüste sadece nefes alıp vermeler... Çıt yok. Şoförümüzün arada bir sesi duyuluyor "Korkmayın, ben 27 yıldır bu yolda gidip gelirim. Sağda gördüğünüz direk var ya" diyor; biz yerimizden kımıldamadan direği görmeye çalışıyoruz. Zira direk dediği 50-60 santimlik sopa gibi bir şey. Hep birlikte cesaretle ses çıkarıp "Eveeeet" diyoruz. "İşte o aslında telgraf direğidir. Gördüğümüz yere kadar kar örtmüştü" diyor ve yüreklerimizi ağızımıza getirerek devam ediyor: "Geçen sene karlar eridikten sonra bu direklerden birinin ucunda bir adamın atı ile iskeleti bulundu. Yol zannedip direğin üzerine basmış. Uçurma düşmesine kar kalınlığı engel olduğu için hareket edemeyerek atıyla beraber orada donmuş kalmış. Yayalar bu geçidi bellelerine ipler bağlayarak geçerler. En öndeki, bu yolları bilen kişidir.

Geçidin tepesinde çan çalar, öndeki klavuz da hep o sese ayarlanarak gider." Hadi buyrun! Hepimiz mezar taşları gibiyiz. Suskun, dilsiz birer taş.

Trabzon'da kalınacak otele vardığımızda hava iyice karar-mıştı. Otobüs durdu. Dışarıdan bir bey kapıyı açtı ve "İçinizde Macide Birmeç var mı?" dedi. Ben de rastlantı, önde oturuyordum. "Benim efendim" dedim. O bey, "Kızım hoşgeldin. Ben babanın çok yakın arkadaşım, İhsan Amcan... Hadi, evdekiler seni bekliyorlar, bizde kalacaksın" dedi. Ben ısrarla arkadaşlarımdan ayrılmak istemediğimi ve ertesi gün babamın mezarını ziyaret etme arzusu ettiğimi söyleyince, kartını verdi: "Eh peki, sen bilirsin, yarın o zaman bana gel, götürüyim" dedi.

Ertesi sabah karttaki adresi buldum, beraberce mezarlığa gittik. O tarihte henüz babamın mezar taşı dikilmemişti. Mezarlıkta yürüdük. Son derece kararlı, tereddütsüz gidip bir mezarın önünde durdu. Bana işaret etti, ellerini açtı, dua okudu. "Ben seni burada bulurum, gelmişken annemi de ziyaret edeyim" dedi, kayboldu. Ben mezarın otlarını temizledim, suladım, getirdiğim çiçekleri üstüne koydum. Biliyor musunuz, ben inançlıyım. Her Ramazan orucumu tutar ve insan olarak, sanatçı olarak yaratıldığım için her zaman şükrederim. Başında Yasin okudum, babamla konuşmaya başladım. İçimde beliren küçücük bir şüphe gittikçe büyüdü. Ayağa kalktım, mezara baktım, içimdeki şüphe tamamlandı. Hayır, bu babamın mezarı değil. Tabii bir şey söylemedim. Akşam temsilde nur içinde yatsın **Meliha Ars'a**, sevgili **Hasbiye Sakkınar'a** anlattım ve ertesi sabah bir kere daha gideceğimi söyledim. İkisi beni yalnız bırakmadılar. Taksi mezarlığın önünde durdu. Mezar bekçisi ile karşılaştık. "Babamın ismi İbrahim Birmeç" dedim. Ölüm yılını söyleyip defterden bulmasını rica ettim. Bekçi, "Deftere bakmaya gerek yok. Fakir fukara babası, öldüğünde Trabzon ayağa kalktı, sen ne konuşuyorsun" dedi ise de adres ve numarası için direndim. Defterime de kaydını aldım. Bekçi önde, biz üçümüz arkada, numaraları, krokiyi izle-

Macide'yi sanatçı yapmak isteyen babam; kucagında, sonradan Mandalinci soyadını alacak olan ortanca kardeşim sevgili Sacide Birmeç.

yerek gittik. Bekçi, "Aha bu" dedi. Bizdeki adres de aynıydı. Ve bu, dünkü mezar değildi. Kızlar şaşkınlıkla bakakaldılar. Etrafa bakındım. Bir gün evvelki mezarı biraz ilerde çiçeklerinden tanıdım. O mezarın kime ait olduğunu bekçiye sorduğumda cevap çok ilginçti. "Kimsesiz bir genç kız yatar. Ben de şaştım, çiçekleri kim koymuş acaba? Dün bir ara burada yoktum. Müdürlükte işim vardı" dedi.

Bunun izahı yok işte. Bazen yorumu yapılamayan, anlatılamayan anlar yaşayabiliyor insan. Ertesi günler İhsan Amca, babacığımın deniz kenarından her geçişinde topladığı küçük taşları içine koyduğu o kavanozu bana verdi. İzmir turnesinde aldığım, özel camdan yapılmış, çok büyük bir konyak kadehi biçimindeki kâsenin içine koydum o taşları. Yatak odamda başucumda durur. Mezarından aldığım toprağı da küçük bir ilaç şişesi içinde saklarım.

Mayıs ayına girdik. Tabii yıl 2000. Ağustos sonuna doğru çekimleri başlayacak üç dizi projesi geldi. Hiçbiri içime sinmedi, heyecanlandırmadı. "Bu kadını nasıl oynayabilirim" diye içime bir korku vermedi. Tepemdeki, en son geleni de istemedi. Tepemdeki adına, "Beni hatırladığınız için teşekkür ederim" cümlesi ile başlayıp "olmayacak" noktasını koymak da bu zavallı Macide'ye düştü. İki tiyatro eseri de uygun olmadı. Bu tatsız, bu anlamsız değersizlik ortamında oynamayı isteyeceğim bir projenin hiç olmayacağının bilincinde olmak, bu yaşa kadar doğurmaya, çalışmaya alışmış her iki Macide için de o kadar kolay değil, ama çare yok.

Az önce oruç tutarım deyince aklıma geldi. 1958-59 yılında **Diego Fabbri**'nin yazdığı **Gönül Avcısı**'nı oynuyoruz. Üç hanım, bir erkek. Erkeği, sahnede lastik top, o tür rollerin çok yumuşak oyuncusu rahmetli **Umran Uzman** oynuyor. Sonraki yıllarda bir özel tiyatro benden eseri istediğinde iki sahifelik tiradı Uzman'ın, yumuşak oyunculuğuyla nasıl kolayca erittiğini şaşarak düşünecektim. Eseri oynadığımız günlerde Ramazan ayı başladı. Üç kadının dondurma yediği bir sahne var. Matinede oruçlu olacağıma göre kaşığı alıyormuş gibi ağzıma götürüp nasıl oyn-

mam gerektiğinin, gece evde aynanın karşısında bir güzel prova-sını yaptım. Ertesi gün matinede kaşığı, çalıştığım gibi ağızma götürdüm ki, o ne! Ağzımda dondurma var. Tekrar kaşığa tükü-remem, bir salise duraksadım, "Hayır bozulmaz" dedim ve yut-tum. Dinimiz hoşgörü, sevgi dini, zorluk dini değil.

Temsilimize bir gün **Celal Bayar** geldi. Mümkün olduğu ka-dar ön sırada oturmayı isterdi hep. Biz hanımların sahnenin önü-ne konan merdivenlere ayaklarını koyup kenara oturarak oynadı-ğı bir sahne vardı. Tam oturacağım yere son derece nazik, beye-fendi, Faik isminde başyaver, broşürü ve eldivenini koymuş. Belli etmeden ona baktım, bana baktığı ânı yakaladım ve gözgöze gel-dik, broşür ve eldivenlere çevirdim bakışlarımı. Anladı, hemen orayı boşalttı.

Bu eseri oynadığımız günlerden bir gün, hasta olan bir arka-daşıma onu yoklamak amacıyla uğramıştım. Biraz oturdum. An-kara'da ender görülen bir tipi ile beraber lapa lapa kar yağmaya başladı. "Ya tiyatroya gidemezsem" diye heyecanlandım. Oysa daha birkaç saat var. Arsan Taksi Şirketine telefon ettiğimde "Hiç araba yok" cevabını aldım. "Sokakta taksiye rastlarım, ol-mazsa yürümeye çalışırım" düşüncesi ile arkadaşımın muhalefeti-ne karşı kendimi sokağa attım. O tarihlerde taksilerin daması olmadığı gibi, ticari araba olduklarına dâir en küçük bir işaret de yoktu. Üstüne üstlük Arsan Şirketinin arabaları, genellikle Ame-rikan arabaları olup, içlerinde Cadillac bile vardı. O karın, o te-laşlı üzüntünün arasında beklerken her boş arabaya dur işareti ile el kaldırdım. Önümde duran bir arabanın kapısını açtım; "Hayırlı günler efendim" diyerek (selamlamaya meraklıyım ya) girdim, ar-kaya oturdum. "Üçüncü Tiyatro'ya rica edeyim efendim" dedim. Allahtan terbiyeli kadını da bazıları gibi; sadece "Üçüncü Tiyat-ro'ya" veya "Üçüncü Tiyatro'ya çek" gibisinden cümleler kullan-madım. Şoförden "Hayhay efendim" yanıtı geldi. Hareket ettik gidiyoruz. Üçüncü Tiyatro'nun yokuşuna geldik. Tekerlekler boşa dönüyor. Ben arka koltukta ahkâm kesiyorum; "Tabii bu yokuşa

"Gönül Avcısı (Diego Fabri) – Sağdan sola; Mediha Gökçer, Gökçen Hidir, Umran Uzman ve ben. Oturacağım yere Başyaver eldivenini, broşürü koymuştu (1958-69).

zincir takmak gerekiyor değil mi?" diye. Şoför, "Ya evet, kulüpteydim, birden bastırdı, diyor. Ben bu kulüp sözcüğünden ayılısam ya! Hayır, gene ayılmıyorum. Mazeretim var, tiyatroya yetişmeliyim, heyecanlıyım. Benden habersiz ya tiyatroyu kaçırsalarsa! Neyse yokuşu tırmandık, arabadan indik, ben (gene Allahtan terbiyeli kadınıym diyeceğim) "Borcumu rica edeyim" dedim. Adam; "Borç olur mu, bizim size borcumuz var, geçen gece seyretmeye geldiğimizde size çiçek getiremediğimize üzülmüştük. Şimdi eşim de bu rastlantıya çok sevinecek, ikimizi de mutlu ettiniz; asıl biz size teşekkür ederiz" demez mi! Hadi buyur! Elimi sıktı, izin isteyerek arabasına bindi ve gitti. Ben oracıkta, merdiven başında kar fırtınasını unutup kalakaldım.

Celal Bayar tiyatroyu severdi. Birkaç ilin milletvekillerini çayda toplar, sohbet ederek onları dinlerdi. Sanatçıları da yemek ile ağırlamak isterdi. Gene böyle bir yemek evveli veya sonrası sohbet ediliyordu. Ben Bayar'ın bulunduğu daire içindeydim. Bizlere ihtiyaçlarımızı sordu, başka bir daire içinde olan **Celal Yardımcı**'ya seslendi, "Sayın Milli Eğitim Bakanı, tiyatroya gider misiniz?" diye sordu. O bizim tarafa geldi. Bayar bizleri göstererek; "Buradaki sanatçıların oyunlarına gittiniz mi? Kimler olduklarını biliyor musunuz?" dedi. Bakan, net olmayan cevaplar vermeye çalışırken ben atıldım; "Efendim, kokteyllerden yemeklerden zaman ayırmak kolay değil" dedim. Ortaya küçük çapta bir bomba düştü. Ertesi gece Milli Eğitim Bakanının gönderdiği çiçek geldi. Seyrettikten sonra eşi ile beni kutlamak için beklediklerinde; "Çiçeğinize, gelişinize teşekkür ederim ama geç olmadı mı" dedim.

1959-60 yıllarında **Eugene O'Neill**'in **Günden Geceye** isimli eserinde anne Mary Tyrone rolü bana verildi. **Yıldırım Önal** koca, yazarın gençliği küçük oğlum **Yalın Tolga**, büyük oğlum **Kerim Avcı**. Bir de hizmetçi var. İstanbul'a turneye geldiğimizde gazetelerden biri; "Kare as, İstanbul'da" diye kocaman harflerle manşet atmıştı. Amerikan tiyatrosunun babası di-

"Günden Geceye" (Eugene O'Neill) – Küçük oğlumu oynayan
Yalın Tolga ile (1959-60).

ye anılan yazar öyle bir eser yazmış ki her zaman örneklerim. Düşünün; baba alkolik, anne morfinman, küçük oğlan verem, diğer oğlan da alkolü seven bir herif. Tut kelin perçeminden! Başlangıç ile bitimi 16 saat, dört perde. Kötü bir melodram olduğu düşünülebilir. Ama öyle değil, kurgusu olağanüstü bence. **Çehof**'u da olağanüstü bulurum. Örneğin **Vişne Bahçesi**. Bahçe satılacakmış da büyük üzüntüymüş de. "Satılacaksa satılsın" diyemiyorsunuz. Kurgudaki büyü sizi alıp götürüyor. Çehof oynamak isterdim. Oynamıyormuş gibi oynamak, küçük küçük nüans gerektiren bir oyunculuk... Tam bana göre ama kismet olmadı. Neyse, gelelim Eugene O'Neill'e. Günden Geceye'yi çalışmaya başladık. Rejisör, büyük yetenek **Saim Alpago** ilk günler bana "Sadece anne olmanı istiyorum" dedi. Ben sadece anne olmaya çalıştım. Birkaç gün sonra, "Anneyi bırak, morfin alan bir kadını oyna" dedi. Birkaç gün sadece morfin alan bir kadını oynamaya çalıştım. Sonra bana "Hepsini bırak, romatizman var, onu oyna" dedi. Romatizmanın bozduğu parmaklarıma belli belirsiz şekil verdim. Sağ elimin serçe parmağı dikkatli seyircinin görebileceği kadar kasılmıştı. Hatta o parmağım, eser tamamen bittikten sonra da hiç olmadık yerde durup dururken kasılırdı. Benden başkasının fark edemeyeceği bu kasıntıyı; "Ne sinirsin, sırası mı şimdi" deyip düzeltirdim! Sonra bir gün Alpago provala bana; "Şimdiye kadar bu oynadıklarını bir yüzük taşında topla" dedi. Ben de toplamaya çalıştım. Son provalara doğruydum. Aylık rahatsızlığımda –belki de sinirseldi– hiç huyum olmadığı halde çok sancılandım. Alpago, "Ben de evliyim, senin halinden anlıyorum, eve git" dediyse de son provalar diye gitmedim. Saim Alpago bir ara Kerim Avşar'a rolünü tarif ediyordu. Alkolü almış, eve gelmiş, kapıyı ayağı ile açacak. Saim öyle güzel oynadı ki, yavaş sesle; "Kesme, ben de geliyorum" dedim ve kendimi sahnede buldum, ağırlarım geçmişti. Sahnenin büyüğü sancıyı yenmişti.

Oda Tiyatrosu'nda temsillere başladık. İlk gece geçti. Bir-iki

gece sonra eser bitti, tık yok. Bir kişi bile alkışlamadı. O zamanlar Oda Tiyatrosu'nda kulisten yukarı odalara çıkan merdivenler vardı, hepimiz şaşkın ve bozuk çıktık. Hemen merdiven başındaki odada ben giyiniyordum. Soyundum, gündelik giysilerimi giydim; sesler duyduk. Sözü ettiğim merdivenin orta yerinde salona açılan pencereye inip baktığımızda seyircinin etkilenmiş gidişlerini gördük. Sevinçle birbirimize sarıldık. Ender geceler alkışlandık. İyi mi? İnsanoğlunun yazı kışı belli mi olur? Alkışlanmadığımız geceler mutlu olduk.

O zaman teras katında oturuyorduk. Eğer Vedat Tanır uyumamışsa, araba binaya yaklaşırken ışığını görmüşsem, merdivenleri üçer beşer atlaya atlaya çıkıp zile birkaç kez basarak mutluluğumun ön mesajlarını veriyordum. Kapıyı açtığında; "Alkışlanmadınız mı?" diye soruyor, ben de sevinçle "Hayır Vedatçığım" diye cevaplıyordum.

Biletler satışa çıktığı anda bitiyordu. Bilet bulamayan seyirci, bir gün Oda Tiyatrosu'nun camlarını kırmıştı. Rahmetli sevgili **Orhan Kuraner** bazı akşamlar "Bugün gene burayı birkaç yüz kişi bastı" diyordu, "görmek istiyoruz, bilet istiyoruz" diye. Alpago'ya, Genel Müdür Gökçer ile bu konuyu görüşmesini, oyunun daha büyük bir tiyatroya alınmasının şart olduğunu kaç kereler önerdik. O zamanlar Genel Müdürlük büroları Küçük Tiyatro'da idi, yani Oda Tiyatrosu ile aynı binada. Alpago, "Seyircinin bağırp çağırmasına kendi şahit oluyor, ben ne söyleyeyim" diyordu. Ama doğal olarak gün geçtikçe kızıyor, hırslanıyordu. Alpago çekingen bir yapıya sahipti. Bir gün kızmış kızmış, Genel Müdür odasında iken ona duyuracak kadar yüksek sesle; "Ne olacak taş devri, tunç devri, puşt devri" diye bağırarak geçmiş odasının önünden. En çok da üçüncü kelimedede bağırmış. Bunu duyduğum zaman çok gülmüştüm. Artık aylar sonra lütfedip bizi bir haftalığına Küçük Tiyatro'da oynatmışlardı. Küçük Tiyatro'da oynadığımız bir gece, sevgili Yıldırım Önal o güzel sesiyle başla "Bu tiyatroda bir gecelik seyirci sayısı, Oda Tiyatrosu'nun kaç gecesine

bedel biliyor musun abla" dediğinde, "Sus, bilmek istemiyorum" diye onu susturmuştum.

Oda Tiyatrosu'nda oynadığımız gecelerden bir gece temsilden sonra kapı çalındı, **Vedat Nedim Tör** geldi. Gözleri yaşlıydı. Omzuma başını koymak ihtiyacını hissetti. Başını omzumda durdu ve sonra hiçbir şey söylemeden gitti. Ertesi gün gazetede yazısında şöyle bir cümle vardı: "Hele Macide'nin yarattığı morfinman tipi hiç aklımdan çıkmayacak. **Refii Cevat Ulunay**, "Bir Katrede Umman" başlıklı yazısında "Gül denir her güle, ama gül-l ziba başka musraım tam medlulu idi" diye yazmıştı. **Adnan Benk** de, "Macide Tanır'ın en sevindirici özelliği, ucuz sahne oyunlarından yararlanmaya kalkışmaması, birtakım ağız çarpıtmalarını, sinir gerilimlerini, kasılmaları rol gereğince sahnedeki kişilerden gizlediği gibi seyirciden de gizlemek istemesiydi. Yalnız bu davranış bile bir sanatçının çapını anlamaya yeter. Sanat kaygısı, böylesi her sanatçı için övünülecek bir başarıdır" diye yazmıştı. Unutmadığım kutlamalardan biri de **Haldun Taner**'in söyledikleri. **Helen Hays** gibi dünya çapında bir sanatçıyı yurt dışında seyrettiğini, benim şu şu şu açılardan daha doğru, daha başarılı olduğumu uzun uzun anlatmış, beni çok içten kutlamıştı.

Biz kısa bir süre için İstanbul'a oynamaya geldik. **Marry Tyrone**, başlangıçtan bitimine kadar süren 16 saat içinde morfinin dozunu gitgide artırıyor. Eserin finalinde kadın, üzerinde sabahlık, sandıklardan çıkardığı gelinliği elinde, morfinin dozunu artırmış olarak hayal gibi sahneye giriyor. Her gece gelinliği elime veriyorlardı. İstanbul'da ilk gece terzi hanımı sevgili **Fevziye**, erkenden kuliste yüzümü köşeye dönük olarak durdurdu. "Niye bu kadar erken geldik?" diye sordum. "Çok heyecanlısın" cevabını verdi. "Fare mi var" dedim. Ben insandan başka bütün canlılardan korkarım. İki kez karşıdan bana doğru gelen kopek yüzünden bayılmıştım, gözümü hastanede açtım. Tabii ki fareden de çok korkarım. **Yanlışlık** eserini Yeni Sahne'de oynamıştık, bir

akşam makyaj odasında bir fare çıkmaz mı karşıma? İskemlenin üstüne sıçrayıp avaz avaz haykırdım. Allahtan erkendi, daha seyirci gelmemişti. Fare korkudan, çıktığı deliğe girdi. Olanca şirinki ile sevgili Gülgün de; "Kız içeri gir, Macide Hanım korkar, çıkma demedim mi ben sana" dedi. Tabii tiyatronun müdürü geldi, ertesi gün bütün delikler alçı ile kapandı. Yerlere, köşelere sık sık fare zehiri kondu. Bu konuda başımdan pek çok olay geçmiş tir.

Bir sefer Küçük Tiyatro'da **Ahmet Evintan, Yıldız Ken-ter**'e ilan-ı aşk ediyor. Yıldız, olmaz anlamına ayağını yere vuruyor. Ben de karşıda seyirciye yakın yerde pufun üzerinde oturuyorum. Bir de ne göreyim, sevgili Yıldız'ın ayağının altında fare var. Ona "ayağını vurma" diye işaret ediyorum. Oturduğum yerden nereye kaçacağımı hesaplıyorum, öbür taraftan da ön sırada Reisicumhur Celal Bayar'ın yanında oturan Genel Müdür **Cevat Memduh Altar**'a fareyi işaret ediyorum ve (şimdi ne söylediğimi bilmiyorum ama) sahneden, Genel Müdüre fare için mesaj gönderiyorum. Bunları söyledikten sonra kendimi ne denli kaybettiğimi ayrıca anlatmaya gerek var mı? Zaten son sahne idi, eser bitti, perde kapandı. Yıldız'a "Fare var" dememle, ikimiz kendimizi ayrı kulislere attık. Perde alkışla açılıyor, mecburi selam verip kaçıyoruz.

Ankara'da teras katında otururken fare işaretleri gördük, ses de duyduk. Hemen ilacını her yerlere serptik; aldığımız kapalı kapıcı kurdu ve ertesi gün suçluyu yakaladı. Mutfakta yıkanacak her şeyi bol sabunla yıkayıp naylon torba içinde olan mercimek, nohut, pirinç vs.'yi olduğu gibi çöpe attım. Mutfak oldukça büyük, iki duvar altlı üstlü dolap. Köşedeki alt dolap kapakları raya oturmuş, yani bir kapağı diğerinin üzerine getiriyorum, içindeki her şeyi çöpe atıyorum, orayı sabunlu sularla siliyorum, durulayıp kuruluyorum; orası temiz ve boş. Bu sefer diğer kapağı onun üstüne geçiriyorum, aynı işlem. O gün tiyatrodan işim olmadığından saatlerce, akşama kadar uğraşım. Vedat Tanır geldi. Soh-

bet, muhabbet... Akşam yemeğini (yemek masası salonda idi) yerken ikimizin sustuğu sessiz bir an oldu. Mutfaktan, üçüncü bir vatandaşın ses geldi. Hemen kapıcıya, "İmdat!!" Geldi, halletti. Ama günlerce sinirlerim oynak gezdim. Düşünebiliyor musunuz: Ben dolabı temizlerken o, kapakların olduğu tarafta duruyormuş. Temizlediğim bölmeyi kapatınca o da kendini bana göstermeden hop karşı tarafa geçiyormuş.

Ağaçlar Ayakta Ölü'nün İzmir turnesinde odada bir fare görüldü, hemen hallettiler, hallettiler ama ben, korku merkezimde halledemedim. Kapının altları aralık, bütün odalar öyle, gece yatmadan evvel vefalı dost **Özant Çiğdamlı** ile sevgili **Nihat Ak-çan** odayı bir sıkı kontrolden geçirirler, bir şey olmadığına kanaat getirip "Hadi iyi uykular" derlerdi. Ben de oda kapısının iç tarafına boydan boya zehir dökerdim.

Gelelim **Günden Geceye** eserinin İstanbul çıkartmasına. Kulise erken gelmiş, yüzüm köşeye dönük duruyordum ya, bir hışırtı duydum, aniden döndüm. Aksesuar memuru işinin ehli Bey-pazarlı sevgili Süleyman, elektrik teknisyeni ile yakın oturuyor. Aletin üzerinde durduğu küçük masa var Üzeri gazete kâğıdı ile kaplı. "Fare mi" dedim. "Hayır, gazeteye dokundum" dedi. "Yap bakayım" dedim, yaptı. "Hışırtı" benzeri bırı ses. Biraz sonra bir gölge gördüm. Gene heyecanla onlara döndüm, "Fare" dedim. İçlerinden biri "Gölge oyunu yapıyorum" dedi. "Yap bakayım" dedim, o da benzedi. İyi! Gene oynayacağım kadına döndüm. Biraz sonra gözümle bir fare görmez miyim? Öldüm tabii. Üzerimde omuzdan aşağıya kloş bir sabahlık var ve içten gelinlikle hayal dünyasında giriyorum. Kocasını son derece üzgün, elinden yavaşça gelinliği alıyor ve kadın o hayal dünyasında, küçük yaşta okulundan başlıyor, "Tyron'a âşıktım" diye bitirdiği bir tiradı söyleyip yere adeta süzülerek oturuyor. Yanında duran pufa başını koyuyor ve perde kapanıyor. O durumda yere otururken ya fare içime girerse korkusu içimi kapladı. Çok sevdiğim Süleyman'a (onun da beni sevdiğine emin olduğum için) dışarıdan ayakları ile

"Cephede Piknik" (Fernando Arrabal) - Şahap Akalın ile gene nikâhlıyız. Gizlenen askerler:
Bozkurt Kuruç, Şeref Gürsoy (1982-83).

fareyi kaçırarak gürültüler yapmasını söyledim. Ayak sesleri arasında sahneye girdim, fareyi unuttum. Eser bitti. Perde kapanınca şekerim Yıldırım, "Bu ne gürültü" diye bir hışım içeri girerken koluna yapıştım. Derdimi anlatınca güldü geçti.

Aynı tiyatrodaki "Matine suare arası biraz uzan, istirahat et" dediler. Nasıl uzanayım! Canım Süleyman, tiyatroyu benim gibi gıllı gışsız severdi. Belki de benim tiyatroya olan sevgimi severdi. Bana; "Sen yat, ben başında oturur gürültü yaparım" demişti. O günler sevgi, dostluk günleriydi... Hadi fare olaylarını bu kadarla keselim. Yeter aman, sıkıldım.

Günden Geceye'yi İstanbul'da ilk oynadığımız gece sevgili **Muammer Karaca**, kapılardan sığamadığı için girişte kalan bir büyük çiçek göndermişti. Ertesi günler matineyi seyrettikten sonra odama gelerek kendisinin yaptığı tiyatro biçiminden içinin yorulduğunu, bıktığını, artık bu biçimden para kazanmak istemediğini söyleyip, paraca hiçbir katkım olmaksızın tiyatrosuna yarı yarıya ortak olmamı teklif etti. Öyle güzeldi ki boynuna sarılmak için kendimi güç zaptettim. Onu kırmadan, incitmemeye özen göstererek sanat görüşümüzün ayrı olduğunu anlattığımda -ne şeker- "Harfi harfine ezberleyeceğim, tuluat yapmam, sözleşmeye yazarız" dedi. İkinci temsil saatı yaklaşıyordu, benim odadan ayrıldığı zaman. Kırılmadan gittim. Vedalaşırken, "Bir eserde bari oynasak" dedi. Nur içinde yat, e mi! Yeri doldurulamadı, boş kaldı. Evvelki yıllarda Ankara'ya geldiklerinde seyretmeye gitmiştim. Gözü bana ilişti; karşısındakine nasıl, ne zaman, ne yaparak anlattı bilinmez, oyuncu sallana sallana aheste yürümeye başladı. Muammer Bey; "Ne o oğlum, Devlet Tiyatrosu sanatçısı gibi notalı yürüyorsun" demez mi! Tabii herkes güldü, ama en çok ben güldüm.

Oda Tiyatrosu'nda Günden Geceye'nin dışında yanılmıyordum üç oyun daha oynadım. **Fernando Arrabal**'nin yazdığı, **Cüneyt Gökçer**'in yönettiği **Cephede Plknik**; **Pedro Bloch**'un yazdığı **Tarık Levendoğlu**'nun yönettiği **Düşman Çi-**

çek Göndermez, Yeşim Müderrisoğlu – Yıldırım Türker'in yazdıkları **Kenan Işık**'ın yönettiği **Gölge Ustası**. Cephede Piknik'i oynadığım günlerde **Hortlaklar**'ı da oynuyordum. Öyle ki Üçüncü Tiyatro Halkevi'nde matinede Hortlaklar'da Madam Alving'i oynuyordum; pazar günleri kapıda bekleyen arabaya binip Oda Tiyatrosu'nda Cephede Piknik'i oynamaya geliyordum; Oda Tiyatrosu bitince gene bekleyen araba ile Hortlaklar'ı oynamaya gidiyordum.

63-64 yılında Pedro Bloch'un yazdığı **Düşman Çiçek Göndermez** adlı eseri, o lastik top Umran Uzman ile oynuyorduk. Saçlarımı Arjantinli kadınlar gibi simsiyah boyattım. Bir karı-kocayı oynuyoruz. Kadın kocasının kendisini sevdiğinden zaman zaman şüpheli. Bir sahnede kadın yalnız! Pufa oturup seyirciye konuşuyor. "Beni seviyor mu acaba?" diyor. Ben bu cümleyi söyledim, en önde oturan bir hanım ayağa kalktı, "Vallahi seviyor" dedi oturdu. Hani dalgıçlar vurgun yiyorlar ya, ben de öyle oldum. Salise kadarcık süre içinde seyirci gülerse nasıl karşılayacağımı düşünürken, salonun değişik yerlerinden "Evet, öyle, doğru" gibi sözcüklerle kendime geldim ve devam ettim. Her şeyin ilki zordur Zordur! Aynı zamanda da unutulmaz. Zaman zaman seyirciden gelen müdahaleye artık alışmışım. O oyun da kapalı gişe gitti. Oysa o sene Ankara, sayılı soğukları yaşıyordu ve kaloriferler yanmadığı için (uzun süren arıza nedeni ile) tiyatro buz gibi idi. Seyirci paltosu, eldiveni, atkısı ve beresiyle seyrediyordu. Benim de ikinci perdede giydiğim elbisemin arkası beline kadar açıktı. Ama işte tiyatro meslek değil iman dedik ya...

1982-83 yılında da **Gölge Ustası**'nda anne rolü verildi. Kocasını vefat etmiş, yaşamın her türlü acımasız yükünü taşımaya çalışan, sağa sola iğne yaparak evini geçindiren kadının, bir oğlu bir de dengesiz, bellekten yana eksiklikleri olan kızı var. Annenin gözü, akli hep kızında. Kızı sahnede kriz geçirirken anne içerden koşuyor, kızına geliyor. Hangi mesafeden, nereden, ne yapıyor-ken seslenip gelecek? Sahne provalarına çıktığımız ilk gün, rej-

söre evin planını, apartmanda isek kaçınıcı kattayız, mutfak nerede ve bu üçü nerede yatıyorlar, evin erkeği kimdi, ne iş yapardı, o günlerden kalan eşyalar ne olmalı gibi sorular sordum. Sevgili Kenan; "Abla şimdiye kadar hiç böyle sorularla karşılaşmadım" dedi. Sonraları artan sorularım karşısında **Cüneyt Çalışkur** ile **Kenan Işık** "Senin yanında yüksek lisansımızı yapıyoruz" diyerek beni onurlandırmışlardı. Cüneyt bir gün elinde bir paket ile geldi (kızıma göz kulak olan, evimize girip çıkan bir arkadaşını oynuyordu). Paketin içinde ne olduğunu şu sözlerle anlattı: "Kendime değişik renkten çorap getirdim; siz 'Cüneytçiğim, sen bizim eve değişik günlerde geliyorsun. Oynayacağın genç her gün aynı çorabı mı giyiyor?' demeden, sizden evvel tedbirimi aldım" dedi. Kızım **Sevinç Niş'i**, oğlum **Turgay Tanülkü**'yü gerçek çocuklarım gibi seviyorum. Fakat bir sahnede oğluma tokat atmam gerekiyor. On beş gün hafiften prova yaptım, çalıştım. Çünkü ben yumuşak tabiatlı yaradılmışım. Örneğin sevgili kardeşlerime abla-lık hakkımı kullanarak bir fiske dahi vurmuş değilim. Lise yaşlarına gelince kardeşliğe ilave, "Dostum arkadaşım olursanız aramızda ayrılmaz bağlar oluşur" dedim. Yanı kime olursa olsun tokat atmak benim için zor. Neyse, zamanla ona da alıştım. Temsiller başlayıp da onun tokadı hakettiği duygusunu yaşayınca daha da kolaylaştı. Bir gece güzel oğlum daha tokadı vemedem yüzünü kaçırdı. Her zaman sol yanağına yiyordu, yüzünü kaçırmınc elimin tersi ile sağ yanağına vurdum. Eser bittikten sonra; "Ne olur yüzünü kaçırmı, bana da zor geliyor ama çare yok, hem sonra sen benim tokat atacağımı nerden biliyorsun?" dedim. "Öyle sert bakıyorsun ki, bakışlarından ürküyorum" dedi. Ama tokattan kaçılmayacağını da anladı sanırım.

Bir sahnede oğlumun arkadaşı evimize geliyor, gitar çalıyor. Tabii kızım da var. Neşeli bir sahne. Anne, "Hicran yine hicran mı bu aşkın sonu söyle" şarkısını hafif sesle söylüyor. Bir gece **Zeki Müren** en önde oturmuş seyrediyor. Onun huzurunda, aman off! nasıl söylenecek, estağfurullah, ne güç! Seyircinin bil-

"Gölge Ustası" (Yıldırım Türker-Yeşim Müderrisoğlu) – Oğlumu oynayan Turgay Tanülkü ile tokat sahnesinde (1982-83).

mediği ne zorlukları yenmeye çalışıyor insan. Zeki Müren'in ilk yılları idi. Onu çok beğeniyordum. Bir gün Radyoevi'nde büyük üstad **İzzettin Ökte**'ye onu nasıl bulduğunu sorduğumda; "Böyle biri elli yılda gelmedi, bir elli yıl daha gelemeyecek" demişti. Zeki Müren, benim oynadığım pek çok esere seyirci olarak geldi. Ben selama çıktığım zaman ayağa kalkıp büyük bir alçakgönüllülükle ayaklarımı bakarak başı eğik alkışlardı. İzmir'de yanyana oturduğumuz bir yemekte, bu davranışının anlaşılması gerektiğini söylemiş; "Sultanım, benim için o kadar büyüksünüz ki yüzünüze bakarak alkışlamayı küstahlık sayarım" demişti. Ziyade alçakgönüllülüğe söylenecek söz mü var da biz söylemedik? Onun sözleri bunlar, ne yapabilirim ki!

O tarihte İzmir'de Ağaçlar Ayakta Ölür'ü oynuyoruz ve Basmane'de taşra oteline benzer bir yerde kalıyoruz. Bir gün otele girdiğimde her zaman yerinden zor kımıldayan görevliler, beni görünce büyük bir saygıyla ayağa fırladılar. Garipsedim. Derken gerçek anlaşıldı. Zeki Müren telefon ile beni aramış, telefon numarasını bırakmış. O günden itibaren artan itibarımı o telefona borçlu idim. Beni görünce hep ayağa kalktılar. Zeki Müren İzmir'e konser için gelmişti. Göklere Zeki Müren yazıldı, yerlerde de Zeki Müren vardı. O günlerde bindiği arabanın aynı model ve rengindeki arabalar büyük bir konvoy halinde havaalanına onu karşılamaya gittiler. **Mehmet Ali Restoran**'da söylüyor. **Bonjur** isminde batılı anlamda bir kafe vardı. Sahibinin ismi Orhan, eşi de galiba Avusturya doğumlu idi. Benim tatil gecemde onlarla beraber gittik Zeki Müren'i dinlemeye. Önce **Nigâr Uluerer** çıktı, sonra Zeki Müren sahneye geldi. İtriler'den Dede Efendiler'den başlayıp iki saat birbirinden değerli şarkıları tane tane, o güzel, sade yorumuyla söyledi. Konser sonunda kullamak ihtiyacımı bastıramadım. Orhan'la karısı da bana katıldılar. Sora sora odasına yaklaştık. Allah vermeye, ters bir şey olsa bir parmağının dokunması ile insanı karşı duvara yapıştıracak yapıda biri; "Yasak, giremezsiniz" dedi. Ben pes etmedim. "Ne var yani, bir

"Gölge Ustası" (Yıldırım Türker-Yeşim Müderrisoğlu) – Kızımı
oynayan Sevinç Niş ile (1982-83).

kutlamaya niye izin vermiyorsunuz" gibi laflar ederken içerden Zeki Müren; "Sultanım gelmiş," görevliye de bey, bırakınız gelsinler" dedi. Bir odanın kapısı açıldı. Zeki Müren mavi saten bir yorganın altında karyolada yatıyor. "Çok terliyim, beni bağışlayın" dedi, Orhan ile eşine oturmaları için yer gösterdi. Bana da "Yatağın kenarına oturun Sultanım" dedi. Sizde de öyle olur mu bilmem. Bazen nutkum tutulur, doğru dürüst bir cümle kuramam. O gün maaşallahım var, iyi saatlerimin üstümde oldukları gün. O bir espri yapıyor, cevaplıyorum. Kendisini neden o kadar çok beğendiğimi şakalarla karışık anlatıyorum, o daha çok takılıyor. Bir yarım saatin nasıl geçtiğinin farkına varamadık. Elim de ellerinin arasında. O ara tiyatrodan oynamayı düşündüğü **Çay ve Sempati**'yi benimle oynamayı düşlüyormuş. Bir anda ayıldım, kendime geldim. Tepemdeki ükela dikkat çekti. İkimizin birarada olamayacağını, onu kırmamaya özen göstererek uzun uzun anlatmaya çalıştım. Sevgilerle ayrıldık.

Gene benim tatil gecemde Zeki Müren, beni ve Orhan ile eşini bir dostunun yalısına davet etti. Gittik. Kırk-elli kişi kadar vardık. Salon çok büyük. Sofralar donanmış. Garsonlar görevlerini yapacakları saati bekliyor. Mehmet Ali'deki konserin bitiminde sazından dört üstad ile -biri de İzzettin Ökte idi- arabalardan indiler. Birçok davetli de konserden beraber geliyordu. Ben pencere önündeydim. Salona girdi, kendisini bekleyen onca insanın arasında gözü bana ilişince; "Sultanım beni kırmamış" diyerek geldi, elimi sıktı, masaya buyur etti. Çok uzun olan masanın başında onun oturması doğal iken garsona; "Benden daha büyüğü var" diyerek ısrarla beni oturttu. Soluma kendi oturdu. Garsonlar doğal olarak hayran oldukları sanatçıya önce servis yapmak istiyor, o her seferinde beni gösteriyor. Uzun bir süre sadece benim tiyatromla, kişiliğimle, seyrettiği oyunlarla ilgili konuştu; neden beğendiğini anlattı. Bütün masadakiler az yiyip içiyorlar, gözleri Zeki Müren'de. Kendisine söylediğim zaman "İki saat beni dinlediler" dedi. Bir ara masanın ortalarında oturan dört saz arkadaşına ge-

rekli ilginin gösterilmediğini fark etti, benden izin isteyerek ayağa kalktı. Birer birer hepsini övgülerle tanıştırdı. Evlerine gitmediklerini, buraya kendisinin ısrarlı ricası sonucu geldiklerini, son derece kibar, ölçülü anlattı ve müzisyenlere dönerek "Bana da aranızda yer var mı?" diye sordu. Tabii derhal, garsonlar başta olmak üzere herkes hizaya girdi. Bütün ilgi oraya aktı, bir süre sonra Zeki Müren "İçimden geldi" diyerek şarkı söylemeye başladı. Gene Dede Efendi, İtri ile başladı. Arada bir viski içmek için sustu. Çıt yok. O kadar insan kayıp. Bir ara Orhan "Kalkalım mı?" dediğinde, "Daha çok erken değil mi?" demişim. O da "Ne erkeni, güneş doğdu" demiş. Ve hep birlikte veda ettik, dağıldık. Unutulamaz gecelerden biri daha böylece son bulmuştu.

Bana büyük teveccühü olan bir değerli insan da **Yaşar Kemal**'dir. Ne kadar övünsem yeri var. Beni yerlere göklere oturtamaz. Herkesin içinde "Onu bunu bilmem, içinizde bir tane var, o da bu" diye beni gösterir. Yıllar öncesi **Tomris Oğuzalp**, **Semra Savaş** ve **Sermin Hürmeriç** tiyatroya seyirci olarak gideceklermiş. Daha evvel kahve içmek için gittikleri yere Yaşar Kemal de gelmiş. Oğuzalp ile merhabası olduğundan yakınlarına oturmuş. Şurdan burdan derken, isim belirtmeden bir sanatçıyı çok övmüş. "Oynadığı eserleri görmek için uçağa atlar Ankara'ya giderim, Türkiye'de doğmasa idi, onu dünya tanıyacaktı, onu bir filmde oynatmak istiyorum" gibi olağanüstü övgüler. Sermin Hürmeriç Ankara'ya bana telefon ederek bunları anlatmıştı. Başından isim söylemediği için, kızlar da bu sanatçının kim olduğunu merak edip, oyunculuğuna pek o kadar sempati duymadıkları filanca ünlü çıkarsa diye, içten içe "eyvah"la dinliyorlarmış. Derken benim ismim çıkınca sevinmişler.

Bunun üzerinden ne kadar yıl geçti anımsamıyorum. Ankara'da Atakule'nin karşısında oturmaktayım. Telefon çaldı. **Rutkay Aziz**, **Zülfü Livaneli** ile bir film konuşmasına geleceklerini söyledi. Aman yarabbi, gizli gizli kulaklıklarla şarkılarını dinlediğim Zülfü Livaneli! Çok heyecanlandım! Geldiler. Yaşar Kemal'in

Yer Demir Gök Bakır filminde Meryemce'yi oynamamı istediklerini söylediler. Tabii hemen tepemdeki müdahale etti. "Meryemce'nin benden çok daha yaşlı olması gerek **Anthony Quinn**'in **Kasabanın Sırrı** filminde görülen, yüzleri şahram şahram çizgili bir kadın gerekli. Oysa ben fiziksel olarak, bir de üstelik genç fotoğraf veriyorum" dediğimde Zülfü Livaneli kamera, ses, makyaj vs. için bir Alman ekibin geleceğini söyledi. "Peki" dedim. Aradan bir süre geçti. Belirledikleri tarihte uçakla gideceği haberi geldi. Hareket günü havaalanından iklim muhalefeti yüzünden ters yüz eve döndük. Uçaklar Erzincan'a kalkamıyordu. 1987, Ocak-Şubat. O halde trenle gidilecekti. Ankara Garı'ndan seyahat başladı. Rahat etmem için bana bir kompartıman ayırmışlar. Bir başıma gidiyorum. Bir ara kompartımanın kapısı açıldı, içeriye uzunca boylu, güzel bir hanım girdi. "Ben **Serap Aksoy**, çok beğendiğim bir oyuncusunuz, sizlerle tanışmaya geldim" dedi. Sohbet koyulaştı, derken **Rutkay Azıl** geldi **Yavuzer Çetinkaya** ile tanıştım.

Uzun bir yolculuktan sonra Erzincan ilinde temiz bir otele indik. O gün Almanya'dan gelecek ekibin uçağının kalkmadığı haberlerini aldık. Akşam otelin lokantasında çok uzun bir sofrada yemek yiyorduk. Dört bir yanımız sanatçıları merak edip karısını evde bırakıp rakı kadehlerini boşaltarak gani dağıtan Erzincan erkeklerinin oturdukları masalarla çevrili. Ben kapı tarafına yakın ortalarda bir yerdeyim. Kapıdan her sanlyu büklen çıkıyor. Derken bir adam geldi, bize doğru baktı. Kamera gibi iki mavi gözle karşılaştım. İngilizce, "Affedersiniz" diye seslenince bana döndü. "Siz **Jurgen Jurgens** misiniz?" dedim. "Evet" cevabına, "Ben de Meryemce" karşılığını verdim. "Oturabilir miyim?" diye sordu; "Evet, niçin olmasın" yanıtını verdim. Sonra sonra o kişinin ünlü kameraman olduğunu nasıl anladığıma ben de herkes gibi şaşıtm. Ama ben bu yaşa kadar, kamera gibi bakan öyle bir çift gözle hiç karşılaşmamıştım. Onun geleceğini biliyordum, o kadar! Gözlerinden tanıdım!

"Yer Demir Gök Bakır" (Yaşar Kemal) – Filmin çekimlerinde; solda Zülfü Livaneli; şemsiyeyi tutan, "kamera gözlü" Jergen Jurgens (1987, Ocak-Şubat).

Ertesi sabah sözleşilen saatte arabalara binildi; uçurumlarından, çok keskin, insanı huzursuz edecek kadar keskin virajlardan geçildi, sonunda Pınarlıkaya köyüne gelindi. Daha evvel kararlaştırılmış evlere dağıldık. Zülfü Livaneli köyün hemen hemen en büyük binasında en büyük odayı bana ayırtmıştı. İki tarafı yarıdan yukarısı pencere olan, pencere altları da fır dolayı sedirle döşenmiş, bir bölümünde yünden yatak, yorgan ve yastık, ortada bir soba, sağda yanyana kolları tahtadan üç koltuk eşyası bulunan bir oda. Yemek, benim odadan görünen mesafede, yemekhane nizamı uygulanmış bir evde yeniyor. Tuvalet de hep evlerin dışında ve epeyi uzakta. Gece ihtiyaç hissetti iseniz yandınız! Sıkı sıkı giyineceksiniz, feneri elinize alacaksınız, tuvalet kâğıdından kopardığınız parçayı cebinize, yoksa koynunuza sokacaksınız. Aynı evin diğer odalarında uyuyanları uyandırmamaya özen göstererek, gıcırdayan tahtaların gıcırdamayan yerini bularak basacak ve dışarı çıkacaksınız. Dışarıda ayı yavrusu büyüklüğünde köpekler var. Dedim ya, insandan başka bütün canlılardan korkarım. Bir gece, her zaman duyduğum köpek seslerinden değişik birtakım seslerle uyandım. Sabahları kahvaltıya gitmek için giyinip pencerede hazır bekliyorum, bizden biri geçti mi hemen pencereyi açıp "Sizinle gelebilir miyim, köpekten çok korkarım da" diyorum. Değişik seslerin sabahında, kahvaltıya gittiğimizde Hasan ismindeki garsona sordum; "He ya kurtlar basmış" dedi. Beni tahmin ediyorsunuz herhalde! Feryatla, "Nerevi?" dedim. "Aha senin evin önünden buraya gelmişler, ne yapsınlar bu havada, kümeslere saldırmışlar" dedi. İyi mi?!

Geldiğimizin haftasında cumartesi günü Erzincan'a Turizm Bakanlığı'na bağlı temiz bir otele, yıkanmak, moral toplamak için gittik. Ertesi günü köye döneceğiz, herkes hazır bekliyor. Telsizle gelen haberler kötü. Yollar müsait değil, "Çıkılmasın" deniyor. Eh peki, ne yapalım, bekliyoruz. Derken yol açıldı, "Buyrun" dediler. Kameraman, bir Alman karı-koca, Serap Aksoy, Rutkay Aziz ve ben, dağlara tırmanan cinsten olduğunu söyledikleri bir

"Yer Demir Gök Bakır" (Yaşar Kemal) – Filmin çekimleri sırasında bir boş günümüzde sevgili Serap Aksoy ile. Güneş açmış; gazetemi okuyorum. Oturduğumuz yerin altında da yaşayanlar var (1987, Pınarlıkaya köyü).

cipe bindik. Bir hayli yol aldıktan sonra cip zıncı diye durdu. Şöför, "Burdan ileri gidemem, yürüyeceksiniz" dedi. Emir, başüstüne. Tabii mecburi indik, birkaç adım attık ki bir otobüs geldi, içindekiler indiler ve bizim gibi yürümeye başladılar. Önde, sık sık "Beni takip edin, buradan tek şerit geçin" gibi sözlerle gruba önderlik eden, oraları karış karış bilen bir köylü var. Ben gittikçe fenalaşmaya başladım, göğsüm sıkıştı, tuhaf tuhaf hırıltılar başladı. "Sırtıma alıp taşıyayım" diyenler, "Altın beşik yapalım" diyenler, "Biz de duralım, dinlen" diyenler! Beş dakika durulsa insanlar donarak ölecek; akıl almaz bir kar fırtınası var, anlatılamaz. Düz yağmıyor, kar tanecikleri rüzgârla savruluyor. Ayrıca rüzgâr da nefesimi tıkıyor, soluk almamı engelliyor. O gece binbir zorlukla yürümeye çalıştım. Durulamaz, çünkü kendi canım için başkasına eziyet edemem. Huyum bu, ne yapayım. Ama hiç bu kadar ölüme yakın olmamıştım. İki kez neredeyse ölüm virajına giriyordum. O anlarda da, "Hay Allah, şimdi burada ölsem herkes için ne kadar kötü olacak, maddi, manevi büyük zarar" diye düşünürdüm. Belki de başlarına bela olacağım korkusu ile yürüdüm de virajın başında durabildim.

Üç gün yataktan kalkamadım. Köy, "Geçmiş olsun"a geldi. Bir daha hafta sonu Erzincan'a gitmedim. Ev sahibi sık sık yokluyordu beni. Söylemişim ya, bu itibarı yıllarca dinledikleri radyo temsillerine borçluydum. Ev sahibine nasıl yıkanılacağını sorduğumda "Ayıp ettin, benim kızlar seni yıkar" dedi. Anladım ki başka yolu yok. Onlar da öyle yıkanıyorlarmış. Odanın ortasına çok büyük bir leğen, içine de küçük bir tahta iskemle koydular. Bir kazan kaynar su, ikinci kazan soğuk su dolu, üçüncüsü boş. Suları ılıştırdılar, yıkanmanın sonlarına doğru, leğen doldu. Bir kardeş öbürüne; "Sen Macide ablanın havlusunu ört, üşümesin, dedi. Leğendeki suyu tas tas dördüncü boş kovaya doldurdu, dışarı götürüp döktü. Yıkanmaya devam ettik.

Benim odanın pencerelerinden köyün büyük bir bölümü görünüyordu. Öğleden sonraları üstlerinde yamalı bir yün hırka,

ayaklarına terlik gibi ayakkabılar giymiş, 12-13 yaşlarında kız çocukları, davaları, sürüyü yalağa götürmek için evin önünden geçerlerdi. O günlerde televizyonda birbirinden güzel kız çocuklarının rengârenk havlularını sürükleyerek tertemiz banyodan çıkışlarını gösteren bir şampuan reklamı vardı. Davaları yalağa götüren o kız çocuklarını gördükçe, onların televizyondaki çocukları seyrettiklerinde neler hissettiklerini içim cızır cızır yanarak düşünürdüm. Ben birkaç cümle ile geçiştiriyorum ama siz bunu küçük yüreklere oturtup olaya öyle bakın.

O gece yürüyüşünde zaman zaman kurt sesleri geliyordu. Yakınlarımızdan gelen bu sesler için köylüler, "Korkmayın yaklaşamazlar, kalabalığız" diyorlardı. Yani sayıca fazla olmamız kurtların bizi parçalamasına tek engeldi. Köyde bebeğini dünyaya getirebilmek için filmin arabası ile bir anne adayını Erzincan Hastanesi'ne götördüklerini duyduğum zaman, annesine "Gözün aydın" a, gittim. Konuşma arasında "İyi ki burada filmin arabası var da hemen götürdüler" dediğimde; "Ne yapacaklar, sedye ile altı yedli saatte götürürlerdi. Dayanamazsa ölür, talihine" dedi. Ölür sözcüğü de çok kolay çıkmıştı ağzından, saklamaya çalışsam da şaşkınlığımın bütününü gizlemeyi anlaşılan becerememişim ki, "E, biz bütün hastalarımızı öyle götürürüz hastaneye" dedi.

Sabahları kahvaltıda portakal suyundan başlayıp üzümden ceviz kadar çay, kahve türlü çeşit yiyecek-icecek vardı. Bir sabah sıkılacak portakallar bittiği ve yenisi de hava şartlarından gelemediği için Alman ekibi isyan etmişti. Almanlar, Wim Wenders'e hemen şikâyetlerini iletmişlerdi. Şeflerinden sükûnet önerisi gelince sustular. Alman ekibi Zülfü Livaneli'nin ertesi sabah için bildirdiği saatte o olumsuz şartlarda duşunu yapmış, tıraşını olmuş, karnını doyurmuş, çayını kahvesini portakal suyunu içmiş olarak kıymetli makinelerini yaptıkları sedyeye insan gibi yatırıp, (ikişerden dört kişi), çizmelerinde kancalar olduğundan kaymayarak koştura koştura giderler; başlama saatinden evvel çekim yapılacak yerde hazır olurlardı. Pencereyden onların canla başla

gidişlerini seyredirdim. Ne yazık söylemeden edemeyeceğim, Türk teknisyen ekibi her zaman bir, bir buçuk saat geç gider, işi idare etmeye çalışırlardı.

Zülfü Livaneli'nin bir yönünü daha tanımıştım. Akşam yemeğine gelişi, oturuşu, yemek alışı, yeme biçimi hep uygar, hep sade idi. Bir tek gün bile, "Bütün bunları ben yaptım" gibi bir havaya girdiğini görmedim. Dışardan birini getirip de "Bu adam kim olabilir?" diye sorsanız, bu filmin rejisörü, bu organizasyonu yapan adam olduğunu bilemez. O denli sakın ve sade! Her gece yemeğin ortalarına doğru küçük bir çatal veya bıçağın, tabağın kenarına dokunan sesi ile herkes susar, Zülfü Livaneli'nin ertesi günkü çekimlerde saat kaçta nerede neleri planladığını dinlerdi. Benim rolü kabul ettiğim günlerdeki heyecanıma şahit olan sevgili Kenan Işık, "Sakın kendi kendine çalışma çünkü geçersiz" demişti. Oynadığım Meryemce de köye kızmış, küsmüş, konuşmuyor. Bir tek, mağarada davarlarıyla konuşurken Meryemce'nin sesini duyuyoruz. Tek başına bir tiradı var. Her akşam yemeğinde kalbim küt küt atarak o sahnenin ilanı edilmesini bekliyorum. Meryemce'nin sahnesi var ama mağara sahnesi değil! O gece odaya döndüğümde ve gündüzleri boş vaktinde kelime kelime çalışıyorum. Hatta bazen bir kelimeyi ortadan bölüp başımı veyahut sadece gözlerimi öbür tarafa çevirip kelimenin geri kalan hecesini tamamliyorum. Bir defa beş defa değil, yüzlerce kez tekrarlıyorum. Bu arada da Erzincan'a gelirken trende makyöze makyaj için rica etmiştim. "Genç görünebilirim diye endişeliyim" dediğim zaman; "Merak etmeyin, hallederiz" diye cevap vermişti. Köyde bu fikrinden vazgeçtiğini, bugünün anlayışında böyle bir makyajın yeri olmadığını söyledi. Kaldım mı bir başıma yardımsız! Ben de sık sık karları yüzüme sürerek yüzümü yaşlandırmaya çalıştım.

Filmin çekilen bölümleri Almanya'ya yine Wim Wenders'e gönderiliyor, onun kontrolünden geçen her kareye olumlu cevap geliyordu. Bu arada Cumhuriyet gazetemi de getirebiliyordum. Bazen bir veya iki gün gecikmeyle geliyordu. Yıllar önce büyük

"Yer Demir Gök Bakır" (Yaşar Kemal) – Kuşu omuzunda gelen, "Taşbaş efendimiz" Rutkay Aziz (1987, Pınarlıkaya köyü).

gazeteci **Burhan Felek** bir yazısında, "Yaşamda en çabuk gazete eskir" diye yazmıştı. Evet bazı konular için doğru ama Cumhuriyet okumakla bitmez, birikir. Tekrar tekrar okumak istediklerimi ayıklar keserim. O nedenle eskimedi. Filmin bitmesine üç gün kala gece yemekte çatalın tabakta çıkardığı sesin ardından Zülfü Livaneli'nin, "Yarın şu saatte Meryemce-mağara sahnesi" dediği duyuldu. O saniyeden ertesi sabaha kadar geçici olarak galiba öldüm.

Sabah erken saatte büyük bir arabaya, kendilerinden daha çok değer verdikleri o aletleri yüklediler. Şoförün yanına beni bindirdiler, "Biz de arkanızdan geliyoruz" dediler. Araba hareket eder etmez, Meryemce'nin bastonuna sıkı sıkıya sarılmış öne doğru (kadın yaşlı ya) eğilmiş olarak oturmaya başlamışım. Şoförün; "Bastonu arkaya atalım, rahat oturun" cümlesi ile kendime geldiğimde bilmem kaç yüzüncü provayı yapmakta olduğumu fark ettim. Zaman ölçemem, bir hayli gittik. İndiğimizde diğer arabalar gelmiş, bizi bekliyorlardı. Demek heyecanımdan onların arabalarının geçtiğini fark etmemiştim. Zülfü Livaneli yanıma geldi. "Mağara bu tepenin üstünde" dedi, koluma girdi, öbür koluma da yolu çok iyi bilen bir köylü girdi. Siz şimdi "Yolu bilen ne demek" diyorsunuz! Yol yok ki, her taraf karla kaplı bir tepe. Yanlış basarsanız uçurumdasınız. **Tepeye** çıkmak zorlaştıkça buraya davarlar çıkamaz düşüncesi ile **sevincim** artıyor. Sevincimin tamamlanması için "Maalesef davarlar **buraya** çıkamayacak" cümlesini Zülfü Livaneli'den duymak istiyorum anlaşılır! Bu Macide kendini güvenceye almak için, "Hay Allah, davarlar da bu tepeye çıkamaz herhalde" cümlesini biraz üzölmüş gibi bir tonla söylüyor. Zülfü Livaneli de "Yooo, yukarıda bir yol var oradan getirttik, bekliyorlar" cevabını veriyor. Onun sesinde de beni hafiften teselli eden bir renk var. Oldu olacak, ne yapayım! Tepemdeki Macide, bedenime sesleniyor, adeta emir verir gibi, "İstenileni yapacaksın, istersen bayıl ama orada bayıl" diyor Peki, hay hay, başüstüne, emrine girmişim bir kere.

"Yer Demir Gök Bakır" – Meryemce (1987).

Mağaraya vardığımızda o güzelliğin karşısında büyüledim kaldım. Zemin cam gibi buz tutmuş, aşağıdan yukarı, yukarıdan aşağı kristaller uzamış. İki kişi beni kolumdan sıkı sıkı tutarak yüksekçe bir kristalin yanına getirdiler. Bir mukavva parçası kondu, üzerine oturdum. Sürünün sahibi, sadece bir tek buzağı-yı içeri alacağını söyledi. Ama, canım benim, buzağının ayakları kaydı; ayağının birini tutarak denediler, gene kaydı. Sahibi; "Kusura bakmayın, hayvan duramıyor, arızalanır" dedi. Zülfü Livaneli de bana dönerek; "Ne yapalım Macide Hanım, buzağı olmadan oynayın" dedi. Ben o kadar prova yapıp çalışmışım ya, hiç alâkası olmayan başka bir biçimde oynadım. Sahne bittiğinde Jorgen Jurgens'in "Zer shoen, Zülfü Livaneli ihh çok güzel Macide Hanım" sesleri ile bir boşluğa düşer gibi oldum. Sesi alan Alman takturu tukturu bir şeyler söyledi; Zülfü Livaneli "Ayy ne yaptınız" deyip bana döndü; "Ses kaydetmemiş, bir daha alacağız, aynı oyunu istiyorum" dedi ve sahne tekrarlandı. Şimdiye kadar oynadığım her rolde, mutlaka eksik bir yanı vardır düşüncesiyle sevinememiş, mutlu olamamışımdır. Aradan zaman geçti, İstanbul'da galası yapıldı. Benim Meryemce'yi benim dışımda herkes çok beğendi. **Yaşar Kemal** gazeteciye, beni öven sözler söyledi. "Macide Tanır filmin büyük şansı" dedi. O yazılar bende olsa idi, belge olduğu için buraya alacaktım. Bir tek **Murathan Mungan**'ın yazısı var: "Türk Sinemasında Bir Mevsim Kış" isimli, herkesi eleştirdiği yazısında Macide için şöyle yazmış. "Bir tek Macide Tanır, sahici bir köylü olduğuna inandırıyor sizi. O kadar doğal, o kadar 'gestus'u çalışmış bir oyunculuk sergiliyor ki, görüldüğü her planda duruşuyla, eşyayla ilişkisiyle, bakışıyla müthiş etkiliyor sizi. Türk tiyatrosunun yaşayan en büyük oyuncularından biri olan Macide Tanır'dan sinemada bunca zamandır yararlanılmamış olmasına insan hayıflanıyor. Bir de filmin müziğini beğenmiş Murathan Mungan; "Filmin müziği hiç şaşırtmadı. Son derece güzel, etkileyici bir müzik" diye yazmış.

Mağara ile ilgili saatleri kime anlatsam çok gülmüştür. Ben de güle güle anlatırım hep. Ama yazı ile anlatım çok farklı... Gülmek şöyle dursun, içim bir tuhaf oldu şimdi.

Bugün 17 Ağustos 2000. Evde bu kitap üzerine çalışırken Gold Film'den yeni bir dizi teklifi geldi. "En az üç bölümünü okumalıyım ve de önümü görmeliyim" dedim. Telefondaki bey, "Da-ha bölümler yazılmadı, özeti var, o da sizin için bir şey ifade etmez" dedi. "Kadroda mankenler var mı?" diye sordum. "Şimdi yok ama bilemiyorum" dedi. Tepemdekini birkaç cümle ile anlatmaya kalktım, "Macide Hanım biz sizi biliyoruz" dedi. Yani, bu dizi de olmayacak bir dua. Tıpkı, üç gün evvel Kadir İnanır'ın bürosundan yapılan teklif gibi. "TGRT'de yayımlanacak 40 bölümlük bir dizide oynar mısınız?" sorusu soruldu. Yanlışım yoksa gazetelerde mankenlerle çalışılacağını okumuştum. "Bu o dizi mi?" diye sordum. Karşıdaki hanımın "Evet"ini, "Beni hatırladığınız için teşekkür ederim, ben okullu bir sanatçıyım, mankenlerle beraber aynı oyunda oynamayı düşünmüyorum, sizlere başarılar dilerim" diye cevaplayıp telefonu kapadım. **Yusuf Kurçenli**'nin yapacağı diziyi de sayarsak diğerleriyle etti mi size altı dizi! Sinan Çetin'in Ağaçlar Ayakta Ölür filminin teklifini saymıyorum. Ona da; "Oynadığım bir rolü tekrar oynayamam, beni hatırladığınız için teşekkür ederim, Sinan Çetin'e sevgiler selamlar, sizlere başarılar dilerim" demiştim. Bu konuda tepemdekine ben de katılıyorum.

Bütün bunları övünmek için yazdığımı sanmanız, kendi ayıbınız, eksikiniz olur. Ohh! Bütün bu "Hayır"ları çeken Macideler'in paraca zengin olduğunu düşünebilirsiniz. Ülkemizde düşünmek suçundan yıllardır hapislerde yatanlar var. Ama sizin benim zengin olduğumu düşünmeniz suç sayılmaz. Emekli maaşına çok az ilaveyle yaşamı sürdürürken seçici olmak daha değerli değil mi? Bence öyle! Sizce? "Bence de" mi dediniz? Yanlış mı duy-

dum yoksa! Bu ortamda bu anlayış içinde, bundan sonrasını nasıl getireceğimi, nasıl yaşayabileceğimi anlatmaya çalışıyorum sizlerle. Sizlerle geleceğimi paylaşıyorum. Şimdiye kadar yüreğimi hep seyirciye verdim. Şimdi de yüreğimi okuyucuya veriyorum. Sizlere açıyorum. Olay sadece bu!

Vedat Tanır'dan ayrıldıktan sonra tiyatroda görüşüne çok inandığım tek seyircimi de kaybettim. 1968-69 yılında **Edward Albee**'nin yazdığı **Kıl Payı** isimli eserde Agnes rolünü çalışıyorum. Sınıf arkadaşım **Nuri Altınok** rejisini yapıyor. Yazar, Amerikan toplumunda insanların yalnız olduklarını, ruh doktorlarının sayısının gittikçe arttığını ele alan güzel bir eser yazmış. Türkiye'mizde de insanlar artık yalnız. Televizyon veya bilgisayarın karşısındalar. Zaten insan yalnız doğuyor, yalnız büyüyor, yalnız yaşıyor, ölüm yalnızlığın en somut örneği. "Yalnız büyüyor, yaşıyor ne demek" diyeceksiniz. İnsanın bedenindeki hastalıkları, ağrıları, yüreğindeki acıları paylaştığınızı söyleyebilir misiniz? Tabii kalabalıktaki yalnızlığı çekmek bence daha acı. Aslına bakarsanız her zaman yalnızsınız. Diğer tarafları avuntu. Ama tabii ki eski aile düzeni içindeki kalabalık, yararlı bence. Şimdi o aileler de kalmadı. Herkes yalnız.

Kıl Payı'nı anlatıyordum. Bir role hazırlanırken o kadının eğitimi, ne iş yaptığı veya yapmadığı, renkleri, kokuları, alışkanlıkları, yüzükleri, parmakları, tırnakları, kolye, küpe, iğne ile ilişkileri vs. araştırdığımı yazmaya kalksam, çok yer kaplayacak. Yani bir insanın her anlamda davranış, duygu biçimini arar ve mutlaka bulurum. Bu kadarcık olsun bu konuya, bu satırları okuyan genç bir tiyatro sanatçısına pencere açmak için değindim. Sözü-nü ettiğim eserin son provalarında Vedat Tanır'a "Provalar çok iyi gidiyor, rica etsem bir de sen görür müsün?" dedim. Üçüncü perdenin başlarında benim kadın, merdivenlerden iniyor ama tepemdeki kadın, o sahneyi bir türlü oturtamadığından rahatsız.

"Kıl Payı" (Edward Albee) – Kocayı oynayan Nihat Aybars ile
(1968-69. Fotoğraf kostümlü provada çekilmişti. Agnes'in saçları böyle
abartılı değil.)

Vedat Tanır seyretti, eve geldi. "Çok güzel çözümlemişsin. Hani Londra'da çok beğendiğin Edith Evens isminde bir sanatçı vardı ya, onu seyrediyorum zannettim, ama üçüncü perdenin başında Ayşe Hanım, Fatma Hanım gibi iniyorsun, niye öyle?" dedi. Kalktım, boynuna sarıldım. "Tek derdim orası idi, sende kontrol etmek istedim" dedim ve sahneyi tıp talebelerinin kadavra üzerinde çalıştıkları gibi masaya yatırdık, sebeplerini araştırdık, çaresini bulduk. Ertesi günü provaya sevinçle gittim.

Bir gece sevgili **Haldun Dormen** seyretmeye gelmiş, eser bitti, kapı tıkladı. Haldun Dormen, **Semiramis Pekkan** odamıza geldiler. Haldun Dormen aynı eseri Londra'da Paggy'den seyretmiş, benim kadını daha çok beğendiğini söyledi. "Size Türk Tiyatrosunun kraliçesi diyorlar, hakları var" cümlesini tamamlamıştı ki Semiramis Pekkan; "Hayret değil mi, boyu da o kadar uzun değil" dedi. Çok sevdiğim, genç kuşağın yetişmesinde öncülük eden değerli tiyatro adamı Haldun Dormen'in yüzünün rengi mor oldu.

Çeviriyi **Sevgi Sanlı** yapmıştı. Yukarıda da sözünü ettiğim gibi Ankara'da Sanat Sevenler Kulübü'nde meraklıların, kolejde yeri doldurulmaz edebiyat öğretmeni **Rûkzan Günaysu**'nun evvela tiyatroya seyrettirmeye götürdüğü sonra da seyrettikleri oyun hakkındaki söyleşileri, eleştirileri dinlemeleri, öğrenmeleri için getirdiği talebelerinin de bulunduğu salondaki sahnede konuşmalar başladı. Tek tek oyuncular için söylenenlerde payıma çok büyük övgüler düştü. **Atilla Sav**, Sevgi Sanlı'nın çok çapraşık ve uzun cümleler kullandığını, bereket versin Macide Tanır'dan dinlediği için anladığını söyledi. Sevgili Sanlı da, yazarın özellikle bu biçim cümleler kurduğunu anlattı. Sanatçı Macide, bu rolü ile Ankara Sanat Sevenler Kulübü tarafından en iyi oyuncu seçildi. Mersin Festivali için yapılan, yaşamımdaki ilk ve son küçük broşürde gazeteden alınmış bir eleştiri var. Onu da aktaralım: "Agnes'te Macide Tanır büyük sanatçılara yakışır bir ölçü ile ayrıntıların hakkını vererek monoton rolü, monoton yapmadan

oyladı. Özdemir Nutku." Kadının elbisesinin içinden küçük bir parça kesmiştim. O parça ile kolye ve küpesini saklarım.

Broşürde Jezabel için (hani yeni evlenmiştim de bir arkadaşım yaşlandığıma çok kızmıştı) **Turhan Dilligil**'in yazısından şahsıma alıntı: "Macide Tanır Jean Anouilh'i bahtiyar etmiştir. Bu rolü milletlerarası bir seviyede oynadığını iftiharla söyleyebiliriz," demiş. Eserdeki kadın, yaşlanma sınırına gelmiş, evli, bir başkası için kocasını mantarla zehirliyor. Her mantar alışında mutlaka hatırlarım. Brüksel'de yemeğe çok alıştığım, güvenle yetiştirilen beyaz mantarlarla Türkiye'miz daha tanışmamıştı. Kızılay'ın köşesinde, o mutlu günlerde bir manav Hakkı efendi vardı. Türkiye'ye dönüştü, bir gün çuvalda bej ile kahve karışımı denecek renkte yuvarlak bir sebze gördüm, ne olduğunu sorduğumda "Mantar" dedi. "Bir kilo rica ediyorum" dedim. O kesekâğıdına koyduğu mantarları tartarken aklıma oynadığım eser geldi. "Hakkı efendiciğim, zehirli olmasın sakın" dedim. "Yok canım, zehirli değil, belediye kontrolünden geçiyor" deyince, "Gücenmezsen onu almayayım, bana başka sebze ver" dedim. Çünkü kocamı seviyordum.

Brüksel'de her şey çok iyi, çok güzel ama bir tuhaflık var bende, sebebini çözemediğim bir mutsuzluk. Bir gün Vedat Tanır'a konuyu açtım, "Bu duygumu ayıklar mısın?" dedim. "Çok doğal, güzel kadınsın, Türkiye'de erkekler sana bakıyor. Burası uygar insanların, doymuş insanların ülkesi. Kimse sana bakmıyor. Ankara'da sevilen bir sanatçısın, sana ilgi duyuyorlar, burada seni kimse tanımıyor, ondan olacak" dedi. Düğümümü çözdü, rahatladım.

Brüksel'de yanılmıyorsam adliye binasının karşı tarafı benim eski güzel Fatih'ime benzer yanları ile İstanbul'a hasretimi gidereme yardımcı olurdu. 1959 yılıydı. Vedat Tanır oraya atandı. Ben o yıl Günden Geceye'yi oynuyordum. Temsiller bitince Brüksel'e gittim. Vedat Tanır, 44 daireli bir apartmanda möbleli büyük bir daire kiralamıştı. Paris'te edebiyat fakültesinde hocalık

yapmış bir kadın hocadan haftada 3 kez ikişer saat Fransızca dersi alıyorduk. Ben çarşı-pazar alışverişinde Fransızca konuşmaya başlamıştım. Hocanın bir gün konuşma yapalım isteğine uyarak sorular sorduk. Bir sonraki dersin gününü değiştirmemiz gerektiğini söyleyerek, son savaşta başına bir şarapnel parçası isabet ettiğini, her altı ayda bir evvelce saptanan tarihte hastaneye gitmesinin şart olduğunu, unuttuğu bir gün evine onu muayeneye götürmek üzere polisin geldiğini, o günden bu yana titizlikle gününde hastaneye gittiğini anlattı. Her derste zarif, şık, yaşı ile uygun tayyörler giyer, bizi öyle karşılardı. Birkaç gün için gittiğimiz yakın bir ülke dönüşü ona kolye hediye etmiştim. Her derste kolyeyi zarif bluzlarının üzerinde gördüm. Bir gün benim iskarpinlerimi çok beğendiğini, kendisinin bu tipte bir şeyi giymesinin imkânsız olduğunu söyledi ve elimi aldı, kendi başına götürdü, hemen hemen yarım yumurta büyüklüğündeki boşluk beni çok şaşırttı. Beni ürperten boşluğun şarapnel parçasından olduğunu tekrarladı.

Brüksel'e gittiğim günlerde Vedat Tanrı, balkona bir mendil bile asmanın yasak olduğunu söyledi. İyi, güzel, iyi ki öğrendik, asmayız biz de! Kulağı çınlasın Türkiye'deki balkonların! Ertesi günler evde yalnız kalınca sağa sola bakındım. Koca apartmanın balkonları çiçek bahçesi gibi idi. Hemen karar verdim. En yakın pazarın kurulduğu yeri öğrendim, gittim ki ne göreyim, genelde çiçek satılıyor, sebze çok az. Semizotu görünce sevindim. "Bir kilo rica ediyorum" dedim. Manav, "Hayır veremem, hepsi iki kilo, başkalarını mahrum etmiş olurum, size ancak 200 gr verebilirim" dedi. Sarmısak evde bulunsun düşüncesi ile üç baş istedim. "Ne kadar pahalı olduğunu biliyor musunuz, bir baş vereyim" dedi. Pazarda kuyruk oluştu. Bir kadının bir baş soğanı, bir havuç, bir adet pırasa beğenmesi dakikalar aldı. Balkon kenarına asılacak hazır çiçeklerden yeteri kadar alarak, bir baş sarmısak ve 200 gr. semizotu ile eve döndüm. Tabii bu beni dehşete düşürdü. Uygur olmanın nerelerden başladığının kanıtlarından biriydi.

Nisan 1960. Brüksel'de Vedat Tanır ile, adını Maviş koyduğumuz arabanın önünde,
mutlu günlerimde...

Çift asansörün duvarında değil yazılar, bir çizik bile olmayıp içi lavanta kokardı. Kapıcı kadın her an bakımlı, berberden yeni çıkmış haliyle, binanın tüm temizliğinin yanısıra kaldırımı da şampuanlı suyla yıkar, durular ve kurulardı. O kadar suyun bir damlasının bile yola akmamasının nedeninin, kaldırım diplerindeki görünmez mazgallar olduğunu öğrendim. Binanın dışında her iki tarafa çok dikkatle bakıldığına görülebilen su borusu uçları vardı. Yeteri uzunluktaki borunun ucundaki metali götürüp, binadaki boru ucuna taktığında su akıyordu. Bir gün kapıcı kadına hangi berbere gittiğini sordum. Yeni çıkan bigudilerle kendisinin yaptığını söyledi ve bana da öğretti.

Bir gün öğle yemeğinden sonra mutfakta bulaşık yıkıyordum. Kulağıma çalınan değişik sesleri merak ederek elimden eldivenleri çıkarıp salonu geçtim, çok büyük olan salonun pencerelerinden birini açtığımda aşağıda üç ambulansın durduğunu gördüm. Kaldırım kenarında bir motosiklet vardı. Yerde duran bir erkek şapkasını bir hemşire eğilip aldı, yaşlı bir beyin koluna girip, onu yürütmeye çalıştı. Yaşlı bey elleri, kolları ve bedeni ile itiraz ediyor, gitmek istemiyordu. Bu, her zaman alışveriş yaptığım bakkalın önünde cereyan ediyordu. Ertesi gün bakkala gittiğimde merakla bir gün evvelki durumu sordum. Motosiklet o beye çarpmış, bey düşmemiş, sadece şapkası düşmüş, bakkal hemen ambulansa telefon etmiş. "Bu kadar çabuk nasıl geldi?" soruma, "Her bölgenin ambulans merkezi var, hemen gelir" dedi. "Peki niye üç tane?" deyince "Tabii, herkes tek tek bineceğine göre" dedi. Yaşlı bey, "Yere düşmediğime göre bir şeyim yok demektir, hastaneye gitmek istemiyorum" diyormuş, hemşire de "Sarsıntıdan bir zarar görebilirsiniz" diye ısrar ediyormuş. Nitekim yaşlı beyi zorla da olsa ambulansa girmeye razı etmişler. Aman yarabbim! Ben neredeyim? Yerde miyim, gökte miyim?

Münih'e ilk gittiğim günlerde sokakta siren sesleri duydum. Yürüyen bütün arabalar sağa çekerek zınk diye durdu. Sokağa dönmesi gereken yolu kısaltmak, zaman kaybetmemek için am-

bulans ince çiçekliğin üzerinden geçti. Bizdeki gibi boş bir vasıta olmayıp içerde cihazların tepeden sarkan kordonları ve üç de doktor vardı. Bunlara tanık olmuş Türkiye doğumlu Macide'ye de sadece ağlamak düştü. Sonraları böyle şeylere çok rastlayacaktım ama hiç alışamayacak, ilk görüyormuş gibi duygulanacak, kendi ülkemin eksikliğine her sefer ağlayacaktım. Zaten Avrupa'ya her gidişimde her konuda alınan mesafeye ağladım.

Paris'te **Ingrid Bergman'ı Çay ve Sempati'de** seyrettik. Bir yıldır oynuyorlardı ve herhangi bir gece idi. Vedat Tanır ile sanatçıları görmek istedik. Dışarı çıktık ki salonun tümüne yakın seyircisi bizim gibi beklemeye gelmişler. Frak giymiş kapıcı sık sık yüksek sesle, "Madam Bergman yorgun, dinleniyor, isterseniz boşuna beklemeyin" diyor. Yarım saat bekledikten sonra sanatçılar bir bir göründüler, bol bol alkışlandılar, gittiler. Biz gene bekliyoruz. Ingrid Bergman çıktı. Kalabalık hareketlendi ve Bergman'la göğüs göğüse geldik. Resmini, broşürü imzalaması için kalemli eller uzanıyor, her biri imzalanıp geri veriliyordu. Epeyi bir zaman geçti, istekler bitti gibi oldu, göğüs göğüse durduğu kadına eğildi. "İmza ister misiniz" diye sorduğunda yaşlı gözlerle kadının "No thank you" dediğini duydu, ağlayışına ilgiyle baktı. Kadın tıkanık sesi ile "Bir şey yok" dedi. Yol açıldı, o da sade, gösterişsiz bir arabaya alkışlarla bindi gitti. Ben, çok sevgi, saygı, ilgi görmüş, tanımadığı seyircilerin çiçeklerle taçlandığı okullu bir sanatçıyım. Ülkemde okullu sanatçıların gün geçtikçe sayılarının azaldığını, bazılarının para için dizilerde oynayarak sanatı yitirmenin, sanatçıyı eritmenin yarısını yaptıklarını gördükçe Orhan Veli'nin dediği gibi tarifsiz kederler içinde boğulmaktayım.

Paris'te bir gün, metro istasyonunda Vedat Tanır'ı beklerken karşı kaldırımda bir adamın renkli tebeşirlerle bir şeyler çizdiğini görünce merak ettim. Öyle ya, memleketimde olmayınca nereden bileyim? İlk kez kaldırıma resim yapıldığını görüyordum. Baktım, yanındaki çanağa ben de para attım, döndüm yerime oturdum. Tekrar seyretmeye gittiğimde o da meraklı olan bu seyircisini

fark etti. Bir süre sonra yaptığı resmi silmeye başladı. Seslenerek nedenini sorduğumda, "Şarap paramı çıkardım, yaşasın" dedi. Bu da çok farklı bir ölçü. Her şeyi bir tarafa koyun, ülkemde üzerine resim yapılacak kaldırım bile yok, o bakış açısı yok. "Peki ne var?" diyecek olursanız, kültürün "k" harfinin kapı önünde bekleyip henüz içeri giremediği bir ülkede neler varsa işte onlar var.

Albert Hall'da Yehudi Menuhin'i dinleme şansımız oldu. İki bin kişinin ayakta olduğu söylendi. Biz birinci balkonun ön sırasında oturuyorduk. Salonda oturanlar notalarla gelmişler, nerdeyse on kişiden bir kişi nota kitabından sahife çevirerek dinliyor ve izliyordu. Dehşete düştüğüm anlardan biriydi. İnanılacak gibi değil. Konser bitiminde deli gibi alkışlarla Menuhin, üç kez sahneye gelerek bir orta bir sağ bir sola selam vererek gitti. İşte bu kadar. Bina alkıştan yıkılacak. Ama sahneye gelen yok. Biz gene Vedat Tanır'la büyük ustayı görmek için dışarı çıktık. Bir de ne görelim, bizde ancak milli maçlarda kazanılan üstünlük sonrası Taksim Meydanı'ndan bir görünüş. Ustanın arabası kalabalıktan hareket edemiyor. Dışarıda hava soğuk, fırtına var. Büyük zorluklarla siyah limuzin çıkacağı kapının ağızına yanaşabildi. Fraklı bir görevli elinde ustanın **Stradivaryus** kemarı ile çıktı, hemen arabaya bindi. Yer yerinden oynadı. Sonra eşi geldi. Nihayet büyük usta göründü, kapıdan çıkması ile bir adımlık yürüyüp hemen arabaya girmesi bir oldu. Bu sefer depremler oldu. Araba belki bir yarım saat hareket edemedi. Arada bir, büyük usta etrafa kraliyet selamı verdi. O güne kadar bir sanatçıya böylesine bir sevgi, ilgi gösterildiğini görmemiştim. Çok etkilendim. Ağladığımı yazmıyorum!

Fıkırayı bilir misiniz? Bir Amerikalı Paris'te **Louvre Müzesi**'ni gezdikten sonra dışarıda satılan Venüs güzellik heykelini satın almış, paketlemiş, Amerika'ya karısına göndermiş. Gelen mektupta karısı çok beğendiğini yalnız iyi paketlenemediği için bir kolunun kırık çıktığını yazıyormuş. Sevgili **Aysel Namlı**, tur ile Paris'e gitmişti. Dönüşünde **Yengeç Sepeti**'ndeki resmimizi Louvre Müzesi'nin aşağı katında gördüğü zaman ne kadar heyecanlandı-

ğını anlattı ve resmin önündè çektiñliğı fotoğraftan bir adet de bana hediye etti. Ben de uzun bir süre fotoğrafı görünür yere koydum ve ziyadesi ile hava atarak arkasından da kendimle dalga geçerek çok kişiyi şaşırtmanın çocuksu sevincini yaşadım. Düşün- senize, Louvre Müzesi'nin ikinci katında resmimiz varmış. 40-50 kişi toplayacak param olsa, hani nasıl "Seninle gurur duyuyoruz" diye bağıyorlar, ben de öyle bağırttırdım, ne güzel...*

Kuran-ı Kerim'de bu dünya için oyun ve oyalanma âlemi diye geçiyor. İşte ben de bu laflarla oyalanıyorum.

Avrupa'da, Paris'te, Münih'te, özellikle Londra'da sayısız eserler seyrettim. O dönemlerde çok başarılı, çok değerli rejisör- ler ve oyuncular vardı. Birbirinden değerli sanatçıları seyretme- nin keyfini yaşadım. Tek tek anlatıp tanımadığınız insanlarla hepten canınızı sıkmak istemem. Hem biz Macide'yi anlatmak için yola çıktık. Arada bir elimde olmadan dalıyorum işte...

Londra'da Harrods Mağazasının arkasında oturduğumuzu, her şeyi oradan aldığımızı söylemiştim. Bir gün et bölümünde sıra beklerken önümdeki hanım sabahın köründe çok şık vizon rengi dantelden döpiyes giymiş, iskarpinleri şık ve zarif, omzun- da vizon etol, bir adet pirzolayı birkaç adet servis tabağının içinden seçti (orada o dönemde pirzola -çok hoş- servis tabakları içinde dizili olarak müşteriye çıkarılıyordu), tartılmasını istedi ve "Aynı ağırlıkta bir pirzola daha gerek çünkü biri benim için diğeri kocam için" dedi. Bizimle kıyaslamak istemiyorum ama söyleme- sem çatlayacağım; bizde olsa, görevli, "İki kalem için seninle uğ- raşamam hanım" der, arkadakine ne istediğini sorardı. Uygur ül- kelerde bir müşterinin servisi bitmeden ikincisi ile ilgilenilmiyor. O ikincisinin de bir istekte bulunduğuna şahit olmadım. Herkes sessiz, sakin, önündekinin işinin bitmesini bekliyor. Bir gün, ek- mek kuyruğunda sıra bana geldi. Tezgâhtar, "Gördünüz mü al-

*) Bir rastlantıyla resmin gene Paris'te ama Pompidou Müzesi'nde sergilendiğini şimdi öğrendim. (25.10.2000). Yukarıdaki yazıyı, fıkrayı değiştirmiyorum. Louvre ismi yerine siz Pompedius diye okuyun. Büyütecek ne var?!

Paris'te Pompidou Müzesi'nin ikinci katında fotoğrafımızı gören zarif, güzel Aysel Namlı, çok heyecanlanıp bu fotoğrafı çekirmiş (26.4.1996).

mayacağı ekmeğe dokundu" dedi. İngilizceyi kelime kelime anladığım halde, beynimin dışında kaldığını hissetmiş olacak ki eliyle rafı işaret ederek "Oraya kaldırdım" dedi. Benim Türk olduğumu biliyordu. O nedenle mecburen sahtekâr bir hayret nidası ile "Ooo!" çekerek ayıpladığımı ifade ettim. Şaka değil, bana gördüğünü tiyatrolardan beğendiğini öneriyordu.

Oturduğumuz pansiyonun bulunduğu binanın merdivenlerinde kırmızı halılar vardı. Bizim oturduğumuz bölüm de dahil, temizlemeye bir yardımcı hanım gelirdi. Başında şapkası, güzel giysileriyle arabasına biner gelir, üstünü değiştirerek işe başlardı. Bir akşam üzeri en son üç-dört basamağı evsahibesinin temizlediğini görünce sebebini sordum. "Saat tam beş oldu" dedi. Yani okulda zil çalar çalmaz, sınıftan kendini dışarı atan talebe gibi işi bırakıp gitmiş. Oracıkta temizlik malzemelerini bırakmış gitmiş. İnsan haklarına karşılıklı saygının başlangıç noktalarından biridir bu bence!

Bir gün Londra'da Vedat Tanır ile sinemaya gittik. Çıkışta abur cubur yemeği hiç sevmediğim halde, çikolata almak istediğimi söyledim. Bizim araba sağ tarafta olduğu halde çikolata alacağımız yer solda olduğu için o tarafa yöneldik. Karşıdan kalabalığın arasından gelen kişiyi görünce nutkum tutuldu, sadece "A! A! A!" dedim. Vedat Tanır da gördü. Durduk, gelen **Muhsin Ertuğrul** idi. Londra'ya ineli 3-4 saat olmuş. O tarihte Londra'da gündüz 14 milyon insanın yaşadığı söylenirdi. Bu benim için ne hoş, ne büyük bir rastlantı idi. Ve ben bunu çikolataya borçluydum. Vedat Tanır, tabii benden daha cesur, çünkü sanatçı olan benim ve de Muhsin Ertuğrul Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü! Mesafeli bir sevgim, olağanüstü saygım, çekingenliğim vardı ona karşı. Vedat, "Bize davet etsene" dedi usulcacık. Ben "Efendim nerde, hangi şartlarda yaşadığınızı görmeyi düşünür müydünüz?" gibi dolambaçlı yollardan giriştiğimde "Tabii neden olmasın" dedi. Yedinci katta oturduğumuzu söylemeye çalışırken, "Endişe etmeyin, seve seve çıkarım" dedi. Arabaya yöneldik ve evimize geldik. Mevcudumuzu ortaya koyduk, soframızı düzelttik, viskiyi aç-

tık, sohbete koyulduk. Böyle değerli bir misafiri ağırladığımız için ikimiz de çok sevinçli, çok mutlu idik. Sonra onu pansiyonuna bıraktık. Korka korka sorduğum "Acaba yarın da bizimle olabilir misiniz?" sorusuna "Andiv salatası yaparsan gelirim" diye cevap verdi. Sözleştiğimiz saatte gittik aldık, bize geldik. Görmek istediği bir tiyatro eserinin biletini, ancak aidat ödeyerek üye olan alabiliyordu. Ben o tiyatroya üye olmuştum. Ne kadar sevindiğimi bütün tazeliği ile hatırlarım. Göğsümü gere gere "Ben yarın size alırım efendim" dedim. O tarihten 20 gün veya bir ay sonra **Stradfort'ta Shakespeare Festivali** başlayacaktı. Kaç kez gittiğimde "Bilet kalmadı" cevabı ile karşılaşmıştım. Kendisine bunu anlattığımda; "Vedaçığım mektup kâğıdın var mı?" dedi. Mektubu, zarfın üzerini yazdı, ertesi gün postaya vermemizi söyledi. On gün sonra bize küçük mektuplar gelmeye başladı. Yer kalmadığını ama mutlaka bir imkân yaratacaklarını vs. yazıyorlardı. Nihayet üçüncü mektupta yererimizin hazır olduğunu, günü, yer numarasını bildirdiler. Muhsin Ertuğrul'un, Londra'da bu denli sözünün geçtiğine tanık olmak bize gurur vermişti. Sonraları başkalarından, yangından sonra yeni bina yapılıırken Muhsin Bey'in para yardımında bulunduğunu duymuştuk. Doğruluk derecesini kendisinden öğrenmeye fırsatımız olmadı

Gördüğüm sayısız eserler içinde **Anna Frank'ın Hatıra Defteri** unutamadıklarımdandır. Bütün Avrupa'nın belli başlı sahnelerinde oynanmaktaydı. 1958 yılının başında Ankara'ya döndüğümde **F. Goodrich-A.Hackett'in** yazdığı bu eserde Madam Van Dan rolü bana verilmişti. Söylemeden geçemeyeceğim, **Gülgün Kutlu**, Londra'daki oyuncudan daha başarılı idi. İlk günler Londra'yı sevmemiştim, binalar aynı biçimde her şey hepsaplı, sakin, durgun ve düzgün idi. Okula giderken yolumun üzerinde, içeride inşaat olduğunu gösteren tahtalarla döşenmiş bir köşe vardı. Tahtalar gelişigüzel olmayıp, özenle seçilmiş ve özenle konmuştu. Bir gün tahtalar kaldırıldı; ortada bu bina vardı ama yeni yüzlü değildi: Sağındaki solundaki binalarla tıpatıp ay-

nıydı. Merak bu ya, öğrenmek istedim. İçerilere "Sorumlu bir kişi var mı?" diye seslendim. Gelen kişiye tahtaların arkasında bir buçuk aydır ne yapıldığını sordum. Aldığım cevap beni şaşırttı: "Bu binayı yeniden yaptık, tabii ki değişik bir model olamazdı, aynı olması için taşları da okside ettik" dedi. Hadi buyur!.. O tarihlerde ülkem daha bu kadar çirkinleşmemişti. Anlatmak için kelimelerin yetmediği, güçsüz kaldığı bugünkü çirkinliği için 40 yıl geçecekti. Politikacıların semirmeleri için, uğruna gözlerini kırpmadan feda ettikleri o doyulmaz güzellikteki ülkem, yağmacıların, oy avcılarının elinde bugünkü tanınmaz hale gelecekti.

Londra'da bir gün derste hoca pazarlık kelimesini tarif etmeye uğraşırken "Türkiye mağazalarında yapılan" dedi. Gülerek parmak kaldırdım; "Herbert Marshall mağazasında çok şık giysiler var. Biliyorsunuz, çok ünlü bir mağaza. Orayı da örnek gösterebilirsiniz. Orada da pazarlık yapılıyor, bir kere deneyin" dedim. Hoca çok tuhaf oldu, "Sahi mi? Bilmiyordum" dedi. **Emel Harunoğlu** Londra'ya gelmişti, onu görmeye oteline gittiğimde o mağazadan aldığı çok şık bir tayyörü gösterirken pazarlık ederek fiyatında indirim yaptırdığını anlatmıştı. Benim de bunu tam zamanında kullanma fırsatı elime geçti. Hocayı on ikiden vurdum. Ondan sonra kötü bir örnekte Türkiye'yi ağzına almadı.

G. Lorca'nın Kanlı Düğün'ü, 1970-1971'de **Yeni Sahne'de Turan Oflazoğlu** tercümesi ile oynandı. İlk gün okuma provasından sonra eve gittiğimde **Tahsin Saraç**'ın tercümesine de baktım. Çok şiirsel, kulağa hoş gelen, müzik gibi deyimler var. Latesi sabah rejisi yapan **Bozkurt Kuruç**'a durumu anlattım ve "Gökçer'den Saraç'ın tercümesini oynamamız için izin al" dedim. Üçüncü gün Gökçer'den "Hayır" cevabı gelince Saraç'ın tercümesinden çok sevdiğim yerleri almak için bu sefer Kuruç'tan izin istedim. "Ne istiyorsan yap" dedi. Sevinçle eve geldim. Tepemdekinin buyurduğu yerleri Oflazoğlu'nun tercümesine kattım. Saraç bunları duymuş olacak ki "Eğer bir tek kelime yakalarsam Macide Tanır'ı mahkemeye vereceğim" diye haber gönderdi. Ben

de haberi getirene; "Çok haklı, avukat tutmadan kendimi müdafaa ederim" dedim. O güne kadar şahsen karşılaşmadığım Tahsin Saraç'a Saraç'a da selam gönderdim. Temsiller başladı, bir gece soyunma odamızın kapısı tıkladı. İçeriye yeşil gözleri ıslak ıslak bir adam girdi; "Ver elini öpeyim, ben Tahsin Saraç, mahkemeden vazgeçtim" dedi.

Tiyatroyu evim gibi belledim. Gün yirmi dört saatin çoğu tiyatroda veya tiyatroyu düşünerek geçiyordu. Bir yerde evimden daha çok evimdi. Tiyatronun her şeyi beni ilgilendirirdi; ne bileyim, kornişten bir çengel dışarı çıkmış olsa, hemen bir görevliye düzeltilmesi için haber verirdim. Gökçer'in Genel Müdürlüğünün sona ermesi için çalıştığımız günlerde Altındağ'da bir yerli eserde bana da rol verilmişti. Arkadaşlar, merkezden izole olup seyircisi de kırsal kesimden olan o tiyatroda rolü olanlara "Sürüldü" derlerdi. Yani ben de arkadaşların gözünde sürgüne gönderildim. Oysa ben hiç yüksünmeden her zamanki Macide ile **Altındağ Tiyatrosu**'na gittim. Dört hanım vardık. Mantolarımızı bırakmak için soyunma odasına girince perdelerin yeniliği, yerdeki halının lekesiz temizliği dikkatimi çeti. "A, ne güzel perdelerle halı değişmiş" dedim. Peşimizden gelip bizimle odaya giren tiyatronun temizleyicisi hanım; "Macide Hanım diye biri gelecekmiş, ondan" dedi. Bu hepimizi çok neşelendirdi. Ne güzel, değil mi? Yani gelip geçmiyorsunuz, orası sizin...

Tabii oyun anındaki her şeyle de çok ilgilenerim, elimde değil! Sevgili **Savaş Başar** da aynı eserdeydi. Anlatacağım olayı her söyleyişte gözlerim dolu dolu olur. **Oktay Rifat**'ın yazdığı **Dirlik Düzenlik** isimindeki bu eseri 1974-1975'te oynadık. Savaş Başar'ın sevgili **Elçin Şanal**'la bir de benimle sahnesi var. Savaşçıyım alkolü çok severdi. Benim kendisini sevdiğimi bilir, ayrıca da çok saygılı davranırdı. Alkollü gelmesine çok fazla üzülürdüm. Bir gece perde açık oyun oynanıyor. Onu kuliste sallanırken görünce yavaş sesle "Savaşçıyım" diye seslendim. Hemen ceketini ilikleyerek yanıma geldi, "Hürmetler ederim" dedi. Ca-

"Dirlik Düzenlik" (Oktay Rifat) - Sevgili Savaş Başar ile (1974-75).

nım benim! "Ben de alkolü çok seviyorum ama tiyatroyu daha çok seviyorum. Sen de tiyatrodan sonra içsen" dedim. "Sizinle olan sahnemizden bir şikâyetiniz var mı?" diye sordu. "Hayır ama öbürlerinde aşırılıklar var" deyince iliklediği ceketinin düğmelerini yeniden ilikliyormuş gibi düzelterek, "Ablacığım siz kendi sahnenize bakın, başkaları ile ilgilenmeyin, hürmetler ederim" dedi, geri geri gitti. Ne şeker!

Tiyatroda alkol ne demek, ben oraya yemek yiyerek bile gitmedim. Hâlâ seyirci olarak aç giderim. Seyirciye, sahneye saygısızlık gibi gelir. **Yıldırım Önal** da **Günden Geceye** isimli eseri oynadığımız o uzun süre içinde bir tek gece alkollü gelmişti. O tarihlerde onun alkol bağımlısı olduğunu bilmediğimi belirtince bir yakını, "Size olan saygısını sevgisini hesap edin" demişti. Sonraları alkol sevgisi, Macide Tanır sevgi ve saygısının da önüne geçecekti. Doktorların dediği gibi tıbbi şaşırtan adam olacaktı.

Maltepe'de bir özel tiyatro açılmıştı. Sahibinin ismini Kaya olarak anımsıyorum. Sevgili Yıldırım, beraber o tiyatrodaki oynamamızı istemişti. Okumam için pek çok eser getirdi. Yıldırım gibi bir yeteneğin tiyatro dışında kalmasına gönlüm razı olmadığı için "Omzum sende" sözünü vermiştim. Nihayet **Eugene O'Neill'in Kara Ağaçlar Altında** isimli eserine karar verdik. Rejiyi Gökçer yapacak, kocayı Yıldırım Önal, gençleri de **Baykal Saran** oynayacaktı. Sözleşme yapıldı, provalar başladı. Benim oynayacağım kadın çocuğunu boğarak öldürüyor, ayağına geliyor ve İngilizce "I did" diyor. Türkçede tam karşılığı; "Yaptım!" "Olmaz" diyorum. Yaptım, evet, ama ne yaptım? "Öldürdüm" veya "Boğdum"? Hayır, olmaz... Çok çıplak kelimeler. Örtünmeli diyorum. Gökçer'e soruyorum. O tabii bütünü düşündüğü için "Ne bileyim ben, bir şey bul" diyor. Vedat Tanır'a rica ediyorum. Velhasıl bir yandan rolü ezberliyorum ama o kelimeyi boş bırakıyorum. Sonra onca düşünme, araştırma, sağdan soldan imdat çağrıları sonucu ne buldum, şimdi aklımda değil. Kostüm için kumaş, dekor için malzeme alınıyor, derken tiyatronun tepesine ışıklarla isimle-

rimiz yazılıyor. Ben mi, tepemdeki mi, yoksa ikimiz birden mi rahatsız oluyoruz, Gökçer'e huzursuzluğumu belirttiğimde "Ne var huzursuz olacak, şimdi bütün dünyada böyle" diyor. Daha gişe açılmadan hücum eden, bilet isteyen seyirci sayısı çoğaldıkça Kaya Bey beni yere göğe koyamıyor. Hatta evimden arabası ile alıp eve bırakıyor. "Bu kadar sevildiğini de doğrusu bilmiyordum" diyor, ufak ufak Yıldırım'dan şikâyetlerini belirtiyor. Derken şikâyetlerin boyutları gittikçe büyüyor. Bir seferinde prova saati geçmiş, ben tabii gene erkenden gelmişim, bekliyorum. Yandaki odada Kaya Bey'le Yıldırım arasında geçen konuşmayı dinlerken bu işin olamayacağı sonucuna vardım. Prova yapılmadı. Kaya Bey beni eve götürürken sözleşmeleri geçersiz saymak gerektiğini söyledi. Vedat Tanır da "Bu kadar üzüntülerle tiyatro olmaz, isabet etmişsiniz" dedi ve o iş kaldı. Ben o kadar sevdiğim, o yetenekli Yıldırım'ın sesini duymaya bile dayanamaz hale geldim. Daha önce söylediğim gibi Ankara Radyosu Tiyatro Bölümü Müdürü sevgili **İsmet Üner**'e Yıldırım'ın bulunduğu programlarda olamayacağımı anlattım. İki yıl böyle geçti.

Mayıs 2000. Gazetemde **Sir John Gielgud**'un 96 yaşında öldüğünü yazıyor. Gece okuyunca bir tuhaf oldum, "Bir yetenek daha gitti" dedim. 1957 yılında Londra'ya ilk gidişimde (hani günde üç okula gidip gece tiyatroya kendimi atıyordum ya), John Gielgud'un da oynadığı bir eser var, onu da mutlaka görmeliyim. O tarihte **Shakespeare**'i konuşan ve oynayan **Sir Laurence Olivier** ile Gielgud var. Eleştirmenler ve sade vatandaşlar ikiye ayrılmışlar, takım tutar gibi kendi beğendikleri sanatçı üzerinde ısrar ediyorlar. Gielgud'un oynadığı esere bilet bulmak çok zor. Gişe önünde çok uzun kuyruklar var. Bir iskemle kiraladım. Sıra bana gelince mümkün olduğu kadar ön sıralardan iki yer aldım. Gecesinde tiyatroya gittik, perde açıldı. Heyecan dorukta! Her konuda öğrenmeye açlık duyarım ya. Hele bu benim saham; bü-

tün antenlerimin düğmeleri açık, her şeyi bilmek, öğrenmek istiyorum. Derken Gielgud sahneye çıktı, bütün salon fısıltı halinde ismi ile ve "Kostümüne bak" kelimeleri ile sallandı. Kostüm gündelik olup dikişi ve kumaşının güzelliği Vedat Tanır'ı da büyülemişti. Tabii ki çok sade, yapmacıksız, riyasız, yalansız oynuyordu. Ama rolü eserin içinde çok hafif kalıyordu. Eser de hafifti. Dediğim gibi her şeyi öğreneceğim... Müdüre, onun bu rolü oynamasının nedenini sormak istedim. Tiyatro müdürünün odasını buldum, kapıyı tıklattım, yabancı olduğumu söyleyerek sorumu yönelttim. Şöyle baştan aşağı bana baktı, "Çünkü Mr. Gielgud villa yaptırıyor" dedi.

1957 yılında, **Laurence Olivier**'i de **Zeffirelli**'nin rejisini yaptığı **Cumartesi, Pazar, Pazartesi** isimli eserde seyrettim. Onunki de başrol değildi. **Frank Finley** ile **Joan Plawright** başrolleri paylaşıyorlardı. Birinci perdede pazar günü yemeğe gelecek akrabalar için mutfakta yemek hazırlığı yapılıyordu. Çok büyük eski mutfaklardan biri. Tabii ocak da çok büyük. Duvarlarda daha evvelki kızartmalardan sıçramış abartısız yağ lekeleri. Mutfağın tabanı da oldukça eski yüzlü fakat temiz. Etten rulolar yapılıyor, çatır çatır kızartılıyordu. Bütün salona mis gibi et kokuları yayıldı. 10 dakika aradan sonra içeri girdiğimizde salon bu sefer mis gibi kolonya kokuyordu. İkinci perdede 12 veya 14 kişinin koltuğa benzer iskemlelerinin sıralanacağı kadar büyük bir masada hazırlıklar başladı. Önce o kocaman masayı örtecek Brüksel dantelinden bir büyük örtüyü kadın ile yardımcısı örtmeye başladılar. Tabaklar uzaktan bile fark edilecek kadar pahalı cinsten! Çünkü bir yerinde tabak takımının pahalı olduğunu söylüyor kadın. Ordan bize atlayacağım. Hangi eser olduğunu anımsayamıyorum, değişik üç ayrı eserde dekor olarak aynı masa, aynı iskemle getirmişlerdi. Duvara da kadının resmi olarak, aynı resmi asıyorlardı ki ağlamaya başladım. Dünyanın en yetenekli kişisi gelse, aynı dekor ve duvardaki aynı resmi görerek daha evvel aynı kadından seyrettiği eserin çağrışımından seyirciyi kurtar-

ramaz... Hemen bir evvelkini anımsatır Oysa üç kadın arasında hiçbir benzerlik yok. Olamaz da. Ayrı ülkelerin yazarları, yani birbirine hiç benzemeyen insanlar. Resmi kaldırttım. Dekorcular bile hak vererek "Depodan bir başka takım getirelim" dediler.

Ağaçlar Ayakta Ölü'de yemek yenen bir sahne var. Teneke, çok ucuz çatal bıçak vardır ya, ondan getirmişler. Oynadığım büyükanne zarif bir İspanyol kadını. Torununa hazırlık yaparken "Keten çarşafı çıkarın" diyor. O kadının, evindeki bütün eşyaları tek tek seçtiğini, bazılarını da antikacıdan müzayededen seçmek istediğini düşünürdüm. Tabii o teneke takımları provada kullanırken yadırgadım ve çok üzülüm. Nazımın geçtiği tek insana, Vedat Tanır'a duygularımı söyleyince "Çok haklısın, al evden gümüşleri götür" dedi. "Ya kaybolursa?" soruma (bu soruyu Vedat Tanır adına soruyorum yoksa bu Macide Tanır'ın umrunda değil); "Kaybolursa kaybolsun, senden kıymetli mi!" diye cevap verdi. Bu değerli cümle beni rahatlatmış. Gerektiği sayıda çatal bıçak vs.'yi tiyatroya götürdüm. O kadına da hiç değilse bu yakışırdı. Tepemdeki Macide, ben ve babaanne, çocuk gibi sevindik; bir taş yerine oturmuştu.

1957'de Londra'da altı ay kaldık. Pek çok eser yıllarca afişte kalıyor. Örneğin **Fare Kapanı** 27 yılını tamamlıyordu. Değerli sanatçılar sinemalarda ne oynadılar ise seyrettim. Gielgud'un oyunculuğu bana daha sıcak gelmişti. Zeffirelli'nin rejisini yaptığı eserin finalini anlatmazsam çatlarım. Eser bitti. Daha evvel sofrada her şey kaldırılmıştı. (Aile İtalyandı. Eser başladıktan sonra ben İtalyancayı nasıl anlıyorum diye düşündüm. Bir de baktım ki İngilizcenin cümle kuruluşlarını aynen muhafaza ederek İngilizceyi İtalyancanın müzikalitesinde konuşuyorlardı. Şaş kal! Ama bunu Türkçede yapamazsınız. Ancak Latin kökenli dillerde olabilir.) Sonra perde kapandı, alkışlarla açıldı, sahnenin bir ucundan Plawright çıktı, öbür ucundan Fünley elinde bir adet kırmızı gül ile geldi. Kadının elini öptü, gülü verdi. Kadın da gülü öptü, se-yirciye döndüler, selamladılar. Ben de tabii görevimi yapmayı ih-

mal etmedim. Gözümden inciler dökülmeye başladı. Perde sayısız kere açıldı, kapandı, selam verdiler, verdiler, verdiler, hâlâ alkış aynı yükseklikte, aynı sıcaklıkta. Herkes kulise çıktı, sahne boş kaldı. Plawright, elinde masanın dantel örtüsü ile geldi. Yardımcısı ile eserin başında olduğu gibi sofrayı tam tekmiil kurdular. Herkes geldi yerine oturdu, kristal kadehlere şaraplar kondu, kadehlerini seyirciye dönerek kaldırdılar. Perde kapandı. Alkışlar hâlâ devam ediyordu ama artık açmadılar. Bunları yazarken bile yüreğim kuş gibi titriyor. Bu, gala değil, herhangi bir gece! Böyle yerimden kalkmakta zorluk çektiğim çok anlar yaşadım. **Brüksel'de Renata Tibaldi** (dönemin iki-üç sopranosundan biri) konserine gitmiştik. Konser bitiminde seyircinin getirdiği çiçekleri ayaklarının dibine bıraktıklarında, çiçeklerden beline bir tepe oluşmuştu. Sopranonun seyirciyi son selamlamasında ancak belinden yukarısını görüyorduk. Kısananarak bakmadığım, döktüğüm incilerden belli.

Belleklerinde arızası olmayan arkadaşlarım çok iyi hatırlayacaklardır; **Kanlı Düğün'de Sermin Hürmeriç** gelini oynuyor, tecrübesiz; **Işıl Yücesoy'un** da rolü var. İkisinin yaptıkları provaları onlar istedikleri için seyrediyor, sonunda eleştirilerimi önerilerle söylüyordum. Onların da başarıları için çaba harcıyordum. Sermin Hürmeriç'i evimde, veyahut onlara giderek çalıştırıyordum. Oyuna bir hafta kadar kala, ikisi beraber geldiler, "Siz artık bizi bırakın, tamamen kendinizle ilgilenin, siz başaramazsanız bunca yılınıza yazık olur, biz daha yeniyiz" dediler. Bunları söylerken de gözleri dolu dolu idi.

Sevgili **İlkay Saran** da **Kanlı Düğün'de** ölümü oynuyordu. Rejisör Bozkurt Kuruç, İlkay'ın üç çığlık atmasını söylüyor. İlkay rahatsız, bana soruyor, ben de onun haklı olduğunu, ölümün sesiz olması gerektiğini söyleyip, Kuruç'la konuşmasını öneriyorum. İlkay'ın teklifi kabul görmeyince gene bana geliyor, ne yapabileceğini soruyor, "Sesim kısılıyor, üç değil de hiç olmazsa bir çığlık olamaz mı?" pazarlığı da sonuçsuz kalıyor ve İlkay Saran ölüm ro-

"Kanlı Düğün" (G.Lorca) – Bu fotoğraf, yaşamımda ilk ve son kez benim için hazırlanan broşürün kapağında yer aldı (1970-71).

lünü üç kez çılgık atarak oynuyor. Bir gece temsilden sonra eve geldiğimde Vedat Tanır, "Biraz bir şeyler ye de, sana radyodan naklen aldığım bir bandı dinleteceğim" dedi. Bant hâlâ bende duruyor. Geçenlerde elime geçti. **Özdemir Nutku, Bozkurt Kuruç**, bir kişi daha radyoda Kanlı Düğün'ün yorumu, oyunculuğu hakkında soru soruyorlar. Özdemir Nutku, ölümün sessiz olması gerekirken İlkey Saran'ın neden çılgık attığını soruyor. Benim güzel oğlum Bozkurt Kuruç bu konu üzerinde onun da ısrarla durduğunu ama söz geçiremediğini söylüyor. İyi mi?! Ertesi gün Özdemir Nutku'yu, İlkey Saran'ı bizim eve çaya davet ettim. Çaylarını içtikten sonra bandı dinlettiğimde İlkey'in şaşkınlığı görülmeye değerdi. Özdemir Nutku'ya da bundan böyle bir eser hakkında konuşurken veya yazı yazarken gerçeği öğrenmenin şart olduğunu belirttim. Özdemir Nutku hak vererek özür diledi.

Eserde gelin, sevgiliyle kaçıyor; ana, bir grup insanı öç almak için ikna etmeye uğraşılıyor. İkna etmek istediği kişilerin sayıları az; sanatçı değil toplama, figüran. Onların yüzü, benim arkam dönük seyirciye... Ööyle dümdüz bakıyorlar Ben onların bu anlamsız bakışlarını aklımca kaybettirmek için daha çok çaba harcıyorum. Kendimi parçalıyorum. Bir gece gırtlığımın yanlış yerinden bağırışım, sesim kısıldı. Ertesi gün hemen doktora gittim. "Ses telleri arızalanmış, rapor vereceğim oynayamazsınız" dedi. "Aman efendim, yapmayın etmeyin hekim olarak yardım edin, mutlaka oynayacağım, siz ne yapacağımı söyleyin" dedim. "Bütün gün bir kelime bile konuşmayacaksınız, şu iğneleri yaptıracak, şu ilaçları alacaksınız" dedi ve arkadan ilave etti; "Rolünüz büyük mü?" (Yalandan nefret ederim ama bu iş başkanı) Yüzüne bakmadan "Hayır efendim küçük rol" dedim. "Kaç kelimelik? 300 kelime var mı?" sorusuna da "Belki yoktur bile" diye cevap verdim. "Ciddiye alın" dedi, teşekkür ettim, ayrıldım, eve geldim, ilaçlarımı aldım, telefonu fişten çektim. Gece tiyatrodaki "Hayırlı akşamlar" kelimeleriyle sesimi o gün ilk kez duymuş oldum. Bu böyle geceler ve günlerce devam etti. Sadece sahnede konuşuyordum.

Hortlaklar'ı oynadığım zamanı **Cüneyt Gökçer** "Sen **İb-sen** mütehasısı oldun" demişti. Nora ve Hortlaklar'dan sonra üçüncü olarak İb-sen'in **J.G. Borkmann** isimli eserinde rolüm oldu. Çalışmaya başladık. 1975-1976 yılı. **Gülgün Kutlu** ve **Sadrettin Kılıç**'in rolleri var. Yeteneklerini sevdiğim sanatçılar, mutluyum. Rejiyi **Raik Alınacı** yapıyor. Genel provaya gitmek üzere aşağıdaki taksi durağından araba istedim. 27 no.lu binanın dış kapısından taksiye doğru giderken buz tutmuş yerde kaydım, içim geçti, zorlukla eve çıktım. Tiyatroya telefon ettim. Sevgili **Orhan Kuraner** geldi, beni Hacettepe Hastanesi'ne acile götürdü. Bir doktor muayene etti, "İğne yapın" dedi. Hemşireye, yapılacak ilacın ismini sorduğumda ne anlarsın gibilerden şöyle boydan aşağı bir baktı, "Dolantin" cevabını verdi. O ilacı, konservatuvarda böbrekteki taş nedeni ile insanı deli edebilecek ağrıların dinmesi için yapıldığı günlerden tanıyorum. "Ay eyvah, çok ağırlı olacak" dedim, iğne yapıldı, yukarı ortopediye gönderdiler. Ortopedist tiyatrosever, Macidesever bir doktor olunca beni sevgiyle karşıladı ve hemen "Çabuk Macide Hanım'a bir iğne yapın" dedi. Aşağıda bir Dolantin'in yapıldığını söylediğimde, haber vermedikleri için çok ama çok kızdı. "Böylelerini hemen kulağından tutup atacaksın" diye bağırdı. Benim, "Bu kadar önemli mi?" soruma, "Tabii, belli olmaz, ölümle de sonuçlanabilir" dedi. Neyse beni bir yere yatırdılar, monitörden bakarak azıcık sağa, biraz geri, şu tarafa, bu tarafa diye çekeştirdikten sonra, kuğu biçiminde, dirsekten parmak uçlarıma doğru alçı yaptılar. Bu arada bir anne, oğlu büyüme yaşında olduğundan bedenini kaplayan alçısının çıkarılıp tekrar yapılması için yalvarıyordu. Dayanamadım, yalvaran annenin sözlerine niçin kulak vermediklerini sordum, "Alçı kesme makinemiz bozuk" cevabını aldım. Dehşete düştüm.

Sağ bileğimde iki buçuk kemik kırık imiş. Gel gör ki nefes alırken, kalkmak isterken, sol tarafımda beliren bir ağrının şiddeti bilekteki kırığı unutturdu. Meğer kaburga kemiği çatlamış. Ben paşalar gibi yatıyorum. **Elçin Şanal, İclal Öngen, Sermin**

Hürmeriç ve bazı arkadaşlar sabahtan geliyorlar, gereken malzemeleri kapıcıya aldırıyoruz, yemekleri pişiriyor ve geçmiş olguna gelen misafirleri ağırlıyorlar. Önce benim odaya giriyorlar, sonra salonda oturuyorlar. Bir gün çok önemli saydıkları bir misafir gelmiş, yüreği yüzü gibi güzel Elçin, benim odaya geldi; "Macideciğim kibar şekerin yok mu?" dedi. Kesme şekeri kastediyormuş. O günden sonra kesme şekerin ismi kibar şeker kaldı.

Üç kez kontrolden sonra bir buçuk ayın sonunda alçımın çıkartılması için gittiğimizde doktor ilk cümle olarak "Macide Hanım, endişe etmeyin alçı kesme makinemiz tamir edildi" dedi. Alçı çıktığı zaman bileğim kolum incelmış, iğrenç kıllar kaplamıştı. Görmeye dayanamadım, hafiften kendimden geçtim. Arkadaşlar beni eve getirdiler. Sevgili Elçin yolda, bir yerlerden edindiği bekçi düdüğünü öttüre öttüre beni eğlendirmeye çalıştı. Sonra da daha evvel anlattığım gibi fizik tedaviye gittim. O günlerde bir gece, herkes gitti. Canım portakal istedi. Mutfaka gittim, sol elle portakalı nasıl keseceğimi düşündüm. Mutfak tezgâhı ile bedenim arasında sıkıştırıp kesebileceğimi zannettim. Birkaç tecrübe olumsuz sonuçlandı. Soğan tahtasını bedenime dayayıp tezgâhın duvarı ile tahta arasına sıkıştırdığım portakal her seferinde fırladı. Portakalı bir türlü yörüngeye oturtamadım. O gece ve her zaman bedenindeki eksikliği ile yaşamak zorunda olan insanları düşündüm ve kendi halime şükrettim.

1971-1972 yılında bana **Anouilh'un Becket** isimli eserinde ana kraliçe rolü verildi. **Catherine Deneuve**'ün babası olduğu söylenen bir Fransız rejisör geldi. Arkadaşlarım ne düşünürler bilmem ama bana göre montaj yaptı. **Bazı** mizansenleri güzeldi fakat pek çoğu uygun olmadı. O kraliçe rolü, benim sevmediğim tek kadını! Tercüme edenlerde değişiklikler oldu, kendimi o mizansenlere oturtamadım. Ben tiyatrodaki her gece oynamayı severim. Bu **Büyük Tiyatro**'da olduğu için bale, opera ile paylaşımda tiyatroya düşen gecelerde temsil oluyor. İstanbul'a turneye gelindi. Yanlış hatırlamıyorsam bir veya bir buçuk

"Becket" (Anouilh) ~ Ana kraliçe rolünde. Arkada, oğlum Kral Henry'yi oynayan Cüneyt Gökçer (1971-72).

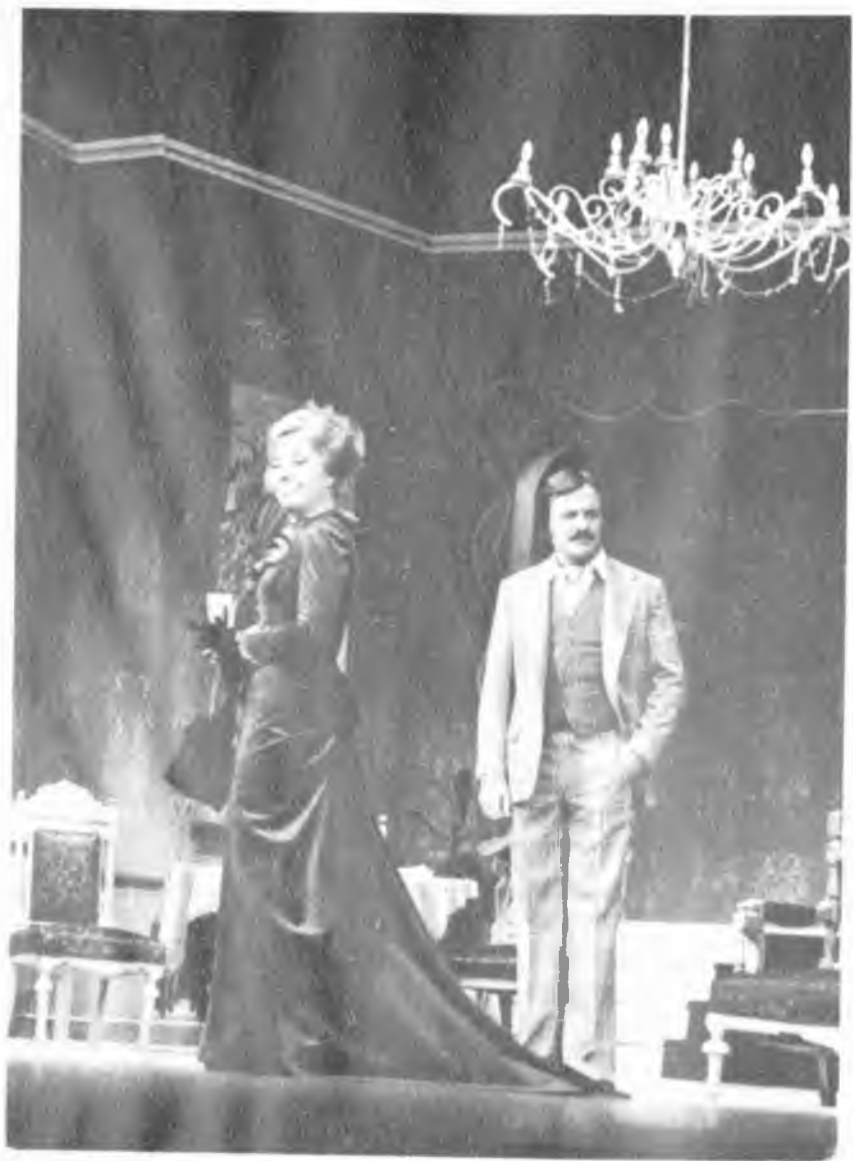
ay ara verilmişti. Sabahleyin **Taksim Sahnesi**'nde oturarak (oynamadan) tekst provası yapıldı. Küçük kardeşim sevgili **Nurten Avni**'de kalıyordum. Saatler yaklaştıkça hayatımda başıma gelmemiş, ilk ve son olarak sahne korkusuna kapılmaya başladım. Sözleri unutacağım dehşeti ile sınavda kopya hazırlayan talebe gibi, yüzlerce kez kâğıtlara yazdım. Sevgili Nurtenciğim, kederler, şaşkınlıklar içinde, bende hiç görmediği bu durumu atlatırma çabalarında; ama kulaklarım onu da duymaz oldu. Oturulan kraliyet masasının örtüsü kırmızıydı; kırmızı bir mendile yazıp masanın üzerinde ona bakarak konuşurum diye düşündüm. Kardeşim de kırmızı mendil buldu buluşturdu. Yazdım. Sahnede durduğum masa mesafesine koyunca okumam zorlaştı, bu sefer sol avucuma yazdım ve evden ağlaya ağlaya çıktım. Tiyatroda **Arsen Gürzap** ile karşılaştım. O da son derece üzüldü. Kendisine Cüneyt Gökçer'e bu gece sahneye çıkamayacağımı, tiyatrodan istifa edeceğimi söylemesini ağlaya ağlaya yalvardım. Tabii sevgili Arsen çok etkilendi. Bu sefer o ağlayarak bana güç vermeye, başaracağıma inandırmaya çalıştı, beni sakinleştirdi. Gökçer Kral Henry'i oynuyor, eşini de **Suna Akbel**. Biz de ana kraliçe olduğumuza göre Henry'nin anasıyız. Sahnelerin birinde Henry karısı ile anasını sahneden bir nevi kovuyor. İstanbul temsillerinde bir gece kulise çıktık, seyirci gülüyor. Aman yarabbi karanlıkta Suna ile acaba birimizin arkası mı açıldı diye birbirimizi kontrol ettik, bizde bir şey yok... Kenardan sahneye baktığımızda Henry'nin peruğunun eğri olduğunu gördük. Bizi kovarken peruğu yere düşmüş, seyirci kabullenmiş, çıt yok. Henry düşen peruğunu yerden alıp da başına eğri oturtunca seyircinin sinirini bozmuş anlaşılan! Bu bana çok şirin geldi. Sanatçının en sıcak, en candan davranışdır bu an! Bir hatayı kurtarayım çabasında iken daha büyüğünü göğüslemek. Tabii ben seyirci olmadığım için bu olaya hiç gülmedim, üzül müştüm. Peruğun, Cüneyt Bey'in Amerika'dan aldığı kendi peruğu olduğunu ve yapıştırılmayan cinsten olduğunu, Bulgar göçmeni, işlinin ehli, çalışan,

disiplinli, baş berber Muhittin **Bey**'in "İyi yapışmadı mı acaba?" soruma verdiği cevaptan öğrendim.

1977-1978 yılında **Oscar Wilde**'in **Lady Windermere**'in **Yelpazesi** isimli eserinde Mrs. Erleen rolü verildi. Beni, sevgili **Çetin Tekindor**'un sevgilisi zannetmeleri gerekiyor. Eyvah ne yapacağım? Eserin sonlarında iş anlaşılan kadar, ne yapacağım? Bir defa aramızda yaş farkı var, ben büyüğüm. Büyük Tiyatro'da başı kesik tavuk gibi dolanıyorum. Merdivenlerde sevgili **Yekta Kara** ile karşılaştığımda perişanlığım her tarafımdan salkım salkım akıyormuş ki, "Hayrola Macide Hanım, neniz var" dedi, "Neyim olmasın ki!" deyip durumu anlattım. Yanında uzun boylu yabancı uyruklu bir bey vardı. Yekta "Tam üstüne bastınız" diyerek yanındakinin makyaj uzmanı olduğunu söyledi. Tabii tahmin ettiğiniz gibi yardım rica ettim. "Onda bu kadar güzel bir çift göz varken ne düşünüyor" demiş. Ben öyle göze möze kanacak halde miyim? Nihayet durumun vehametini anladı ki, "Bu akşam dönüyorum, kendisine bir makyaj seti göndereceğim, o renkleri kullansın ve de takma kirpik taksın" dedi. Sözünü tuttu. Gerçekten de gönderdiği set en kısa zamanda bana ulaştı. Bir gün belki tiyatrodaki lazım olur düşüncesi ile Londra'dan aldığım vizon kirpikleri taktık. Aman Allahım, kepenklerin arasından bakıyormuşum gibi geldi, alışınca kadar ne zorluklar çektim. Görüyorsunuz tepemdeki Macide'den neler çektim. Aaa! Şimdi farkına vardım. Sanatçı Macide'ye niye tepemde yer veriyorum, onu tepelerde oturtuyorum da, yanımda demiyorum, ne tuhaf değil mi? Niye yanımda değil de, tepemde? Saygı duyduğum gerçek! Belki bu Macide ile içimdeki çocuk hep onun emrinde olduğumuz için! Bak bu da olabilir!

1976+1977+1978+1979'da bana rol verilmemişti, radyo temsilleri ve seslendirme yoluyla kendimi avutmuştum.

1982-1983 yılında **Yeşim Müderrisoğlu** ile **Yıldırım Türker**'in yazdıkları **Gölge Ustası**'nda Seniha ismiyle anne rolü verildi. Haberi arkadaşlardan aldım. Sevinerek ertesi sabah er-

"Lady Windermere'in Yelpazesi" (O.Wilde) – Lord'u oynayan
Çetin Tekindor ile (1977-78).

kenden **Küçük Tiyatro** binası içinde olan **Oda Tiyatrosu**'nun yolunu tuttum. Rejiyi yapan **Kenan Işık**'ın boynuna sevinçle sarıldım. Sevgili Kenan'ın, beni farkına varılacak denli tereddütle karşılamasının sebebini gene kendisinden öğrenecektim. Reji kendisine verilip kadroda benim ismimi görünce, Gökçer'e; "Aa efendim, koskoca Macide Tanır'a ben nasıl reji yaparım?" sorusu, "Ona özel rejisör getirecek değiliz ya!" diye cevaplanmış. O da bu yüzden benim sevincimi tereddütle karşılamış. Çok güzel, çok değerli bir ekip çalışması yaptık. Yer yer daha evvel anlattım sanıyorum. İlk gece oyun bitti. Oda Tiyatrosu'nun girişinde herkes memnun, mutlu, hepimizi kutluyorlardı. Müderrisoğlu çok sonraları seyretti. Yıldırım Türker o gece seyirciler arasındaydı ve duvara dayanmış öylece duruşu gözüme ilişti. "Yıldırım, hayrola, beğenmedin mi?" diye içtenlikle sordum. "Beğenmemek ne demek. Hareket edersem düşerim diye korkuyorum" dedi.

Gölge Ustası'nı seyretmeye gelen sanatçıların sayısı her gün artıyordu. Temsilden sonra bana ilettikleri övgülerden bazılarını eve gelince not etmişim. Hayatımın tek broşüründen de bir eleştiri aktarayım size: "Gölge Ustası'nın büyük şansı; Macide Tanır gibi büyük bir oyuncunun görev alması, izleyicilere özel bir anlam katıyor. Ayırtılarla, ayrıntılarla kompozisyon yapmanın güzel bir örneğini veriyor. Gösterişe kaçmadan derinliğine oynamanın ne demek olduğunu anlıyoruz." –Atilla Sav

Bu oyunla da sanat kurumu en iyi oyuncu ödülünü verdi bana. Belge olarak kalır düşüncesi ile Yıldırım Türker'in tepemdeki Macide için yazdığı yazıyı bütünüyle alıyorum. **Müziksiz Evin Konukları**'nın broşüründe yayımlanmış, şöyle yazıyor:

'Olağanüstü' 'Muhteşem' 'İnanılmaz' gibi sıfatlar beni hep utandırmıştır. Bu tanımlar geçmişte kalmış. Bambaşka bir dünyanın, belleklerimizde bile ancak silik bir gölgesi bulunan bir dünyanın çağrısıdır sanki. Her şeyin serinkanlılıkla, paylaşımcı, demokratik bir dille aktarılabileceği bir çağda bu sıfatlar nasıl bir yer bulabilirler kendilerine? Ama tiyatro da arkaik bir sanattır. Her şe-

yin kolayca çoğaltılabildiği reproduksiyonlar çağında bizi ritüellerin tekilliğine göndermeyi amaçlar. Hiçbir gösteri aynen tekrarlanamaz. Seyirci ile yaşanan yüzyüzelik basbayağı büyü ister. Beni tiyatronun büyüyle tanıştıran Macide Tanır'dır. Çocukluğumda yakalandığım bu büyü, yirmi yaşına geldiğimde beni bir arkadaşım ile birlikte bir oyun yazmaya itti. Birkaç yıl sonra, oyunumuzda Macide Tanır'ın oynayacağını duyduğum anı hatırlıyorum. Provaya katılmam istendiğinde titreyerek gidip arka koltuklardan birine saklanmışım. Macide Tanır prova sonrası, yorumu hakkında fikirlerimi sormuştu. Dilim tutulmuştu, galiba 'estağfurullah... ben... nasıl?' filan gibi bir şeyler gevelemiştim. Seyrettiğim oyunu ben yazmış olamazdım. Müthiş bir oyundu. Macide Tanır muhteşemdir, olağanüstüdür, inanılmazdır. Çünkü popüler bir ikona değildir o... O, her oyunda, her oyununun her tekrarlanışında sizi, inanmaya pek de gönüllü olmadığınız bir dünyanın büyüyle sarar. Hayat boyu belleğimizde taşıyacağımız bir tanışmadır onun canlandırdığı bir karakteri izlemek. Oynadığı her kadına bir eşsizlik, benzersizlik katar. Oynadığı karakteri, diyelim, yaşlı ve huysuz bir kadın diye özetleyemezsiniz. Çünkü diğer hiçbir yaşlı ve huysuz kadına benzemez. Karşılaştırılmaz. Çünkü Tanır, sahnede söylenmeyenleri de taşır, oynar Bu anlamda yazarı aşar, yazılmamış olanlardan yola çıkar, karakterine özel bir geçmiş katar. Sonuçta yakaladığı o yakıcı sahiciliğin gizi kendindedir. Aynı oyunu ondan yüz kez seyretseniz bile tekniğini, kompozisyonundaki teğel yerlerini göremezsiniz. Macide Tanır sahnede mucize yaratır. Zaten tiyatro da, hâlâ mucizeye inananların sanatıdır." -Yıldırım Türker

Ülkemizde belge yok, arşiv yok diye tepiniyorum. Sanki bende varmış gibi. Çok az bir şeyler vardır ama özel olarak onları araştırmaya vakit ayırmak istemiyorum. Bir de hep övgü olduğu için aslında utanıyorum. Hatırladığım kadarıyla hakkımda olumsuz tek kelime yazılmadı. Günümüzde geçerli bir akla sahip olmadığım, yazmaya başlamamdan belli. İleriki yıllarda kütüpha-

neler müzeli olacak. "Eskiden insanlar bunları okurlarmış, hiç akılları yok, gözlerini yorarlarmış" diyecek biri, öbürü de "Yaa, ne tuhaf değil mi? Nasıl okurlarmış" diye diye müzeyi gezecekler. Onlar özel plaklardan dinleyecekler Oysa, kitaplara, yazarına bakacaksın, düşüneceksin, almaya karar vereceksin, satın alacaksın, senin olunca evirip çevirip kapağına, arkasına bakacaksın, kitabın o kendine has kokusunu duyacaksın, eve gelip de okumaya başladığında hiç bilmediğin bir dünyanın kapı zilini çalıp içeri gireceksin. Pek çok insan, pek çok yürek çarpacak sende! Bu mutluluğu yaşayamayacaklar. Yaşamamanın anlamının büyük bir bölümünün okumak olduğunu bilemeyecekler! Herhalde o nesiller kendilerine bilimsel eğlence bulacaklar. Tavernalarda tabak kırıp garson ceketi yakmayacaklar kuşkusuz. Peçetenin sadece el ve ağız temizliği için kullanılması gerektiğini bilecekler. Bu tür öğrenç, görgüsüz davranışlarda bulunmayacaklar. Şımarıklığı da aşan bu görgüsüzlüğü yaşamayacaklar. Bunlar bence insanların içinde çözölemeyen yumakların başka şekillerde dışa vurumu. Klinik bir vak'a... Televizyonda bu konuları gençlere sorduklarında şöyle cevaplar aldılar:

"Tabakların parasını veyahut tabakları depremzedelere gönderseler."

"(İğrenmiş, aşağılayıcı bir ifade ile) Bu davranışların sahiplerinin durumu klinik bir vak'a."

"Doktora gitsinler, tedaviye ihtiyaçları var."

"Türk insanı olarak utanıyorum."

28 milyon Türk vatandaşı yoksulluk sınırı altında yaşamaya, daha doğrusu ölmemeye çaba harcarken bu tür eğlencenin adını koyamıyorum. Utanmanın ötesinde şaşkınlım! Kelime dağarcığım yeterli değil! Bir toplumun eğlence biçimi, hiç kuşkusuz kültür düzeyi ile orantılıdır. Ah kültür! Ah! Ne diyeyim sana! Olmadığın yerler işte böyle... Sadece eğlence değil, her konuda bu böyle! Benim kuşağım yakalıyordu ama bırakmadılar. Macide! Aman üff! Bu konuyu bırak! Üç-beş satırla içini dökemezsin. Gene sen

kendinle kavga et, tartış! Sana da bu yakışır. Son zamanlarda moda cümlelerden biri de bu. Bana sık söyler oldular. Sana da bu yakışır! İlk zamanlarda iltifat gibi geliyordu. Ağzımı büzerek teşekkür ederim anlamında tebessüm ediyordum. Şimdi hoşlanıyorum.

Aslında ben 19. yüzyılda yaşamalıyım. Hiç tutucu değilim, yeniliklere açığım, ama saygıyı severim. Saygının olmadığı yerde hiçbir şeyin yürüyemeyeceğini düşünürüm. Babam oturduğumuz odaya girdiğinde çocuklar ayağa kalkar veya hiç değilse poposunu oturduğu yerden bir karış olsun kaldırırdı. Babam "Rahatsız olmayın" der, bizi oturturdu. Bu bize dolaylı yoldan saygılı olmamızı öğretmektir. Her konuda, her fırsatta nasıl davranmamız gerektiğini öğrenirdik. "Çay bardağınızın içindeki şekeri eritmek için kaşığı ses çıkartarak karıştırmayın, çayı ses çıkararak höpürdeterek içmeyin" vs. gibi pek çok örneği karşımıza geçip nutuklar atarak değil, kendi davranışlarıyla öğretmeye çalışmıştır.

Bugün Cumhurbaşkanlığı makamında oturan çok değerli bir hukuk adamının her birimize dolaylı olarak verdiği dersler örneği... "Ben sade vatandaş olarak kırmızı ışıktayım, aslında herkes durmalı" diyor... Bizim Londra, Brüksel, Münih ve Paris'te evimiz oldu. Yaşamın içindeydik. Kırmızı ışıktaydınız zaman, aa, bir de bakıyorsunuz Başbakan, ReisiCumhur... yanımızda duran arabadalar. İngiltere'de Kraliçe'yi görmek zor. Altın araba içinde yılda bir kez sokakta görülebilirsiniz. Sonra, 19 Mayıs şenliklerinde hipodromda kendisine ayrılan görkemli koltuğa oturmak istememesi bence çok geniş kapsamlı bir anlam taşıyor. Bir kere, "Herkes başını havalarda gezdirmesin, sadeliği seçsin. Sade olabilirsiniz eğer, eliniz uzun olmaz, gereken boyda olur, çetelere mafyalara karışmazsınız, dini istismar etmezsiniz, Atatürk ilkelerinden ödün vermezsiniz, hukuka topluma saygılı olursunuz" gibi pek çok değerli anlamları içeriyor. Sayın bakanlarımız ve vekillerimiz acaba bu büyüğümüzün davranışından ne kadar ders aldılar? Farları ilk kez kendilerine çevirip ne halde ol-

duklarını, kaç gram geldiklerini **acabn** ölçme düşüncesine vardılar mı? Zaman gösterecek! Ama **hiç** umutlu değilim... Sünnet düğünlerinde veya nikâh törenlerinde müziğin temposuna uyarak dolar dağıtan, silah çekerek iki ölü beş yaralı ile düğünü veya kazanılan maçı kutlayan bir toplum kolay kolay kendine gelemes. Eğitim, eğitim, eğitim + kültür, kültür, kültür gereken düzeye varırsa işte o zaman toplum sınıf geçer. Cumhurbaşkanı'nın, Meclis yemininde frak giymemesini de çok anlamlı bulduğumu söylemek isterim. Bütün ömründe gerçek değerlerin peşinde olmuş bir ailenin ferdi olarak da sevgili, değerli Cumhurbaşkanı'nı dinleyin ve durmanız gereken yerde durun diyorum.

Kablolu yayındayım, bizim kanallarda haberleri aldıktan sonra yabancı kanalları izliyorum. Hadiii, bu sefer de İspanya'da boğa güreşi var. Bana göre binlerce sadist hasta tribünleri doldurmuş, **çığlıklar** atıyorlar. Bir canlıyı, güçlü bir canlıyı önce yaralayarak güçsüzleştiriyorlar. Sonra da yordukları, yaraladıkları, **sahipsiz**, öldürülmek için seçilmiş savunmasız zavallıyı son darbe ile yere yıkıyorlar. Ayaklara fırlayıp alkışlıyorlar. Filmlerde uzaktan kısa kısa bölümlerini gördüğüm boğa güreşi beni dehşete düşürdü. Gelmiş geçmiş çok ünlü matador **El Cordobes** için yazılmış bir kitapta ibret alınacak yerlerden biridir: El Cordobes şatosundan çıkmış (dikkat ev değil, şato), spor Cadillac arabasıyla giderken ellerinde dövizlerle karşısına çıkan çocuklara sesini duyurmaya çalışarak "Şatoya gidin, söyleyin, size yiyecek versinler" deyip gaza basmış, çocukların hayret dolu bakışları arasında uzaklaşmış. Bez üstüne büyük harflerle yazılı "matadorluğu bize de öğret" cümlesini, okuma yazma bilmediği için okuyamamış. "Karnımız aç bize yardım et" dediklerini zannetmiş. Türkiyemde el Cordobes'lerin sayısı çok yüksek. Niye şaşıyorum ki... onlara şaşıtım için asıl şaşılacak kişi; **BENİM!**

Başıma bir de **Mina Urgan** çıktı dediğim zaman aramızday-

dı. Keşke hâlâ öyle olsaydı da yeri bu kadar boş kalmasaydı. Gazete'de (Cumhuriyet) 17.06.2000 tarihinde **Aydın Engin**, kendine has, muzip, zaman zaman kahkahalarla, kimi zaman gözlerim dolarak okuduğum; kimi zaman da bittiğinde "tak" diye donup kaldığım **Tırmık** isimli sütunundaki yazısına; "Bir Kuşaktırlar -Mina Urgan-" başlığını koymuş. Değerli, sevgili **Mustafa Ekmekçi**, "Ölünce ardımdan yazma, musalla taşı yazılarından hoşlanmıyorum" demiş ama o gene ağlaya ağlaya yazmış. Mina Urgan'ı değişik kişilerin söylediklerinden anlatmış, hızını alamamış üç yıldız koymuş, "Bir kuşaktılar" demiş, gönül kırmamaya özen gösteren bir incelikle; "Akla ilk geliveren adlar" demiş ve sırlamış: "Halet Çambel, Azra Erhat, Semiha Berksoy, Macide Tanır, Mina Urgan...

...Hepsi Cumhuriyet devriminin çocuklarıydılar, en iyiler arasında yer aldılar. Bana İngilizceyi Mina Urgan'dan daha iyi kullanan, İngiliz Edebiyatının tadını öğrencileriyle daha iyi bölüşen kaç kişi gösterebilirsiniz? Macide Tanır'ı sahnede seyredip de büyülenmeyen var mı? Bu ülkenin kültür yaşamına Azra Erhat kadar katkıda bulunanlar, sizce kaç kişidir? (Yazının başlığı Bir Kuşaktırlar, hatırlayalım) Bir kuşaktılar. Özelliklerinin ve önemlerinin 'mesleklerini en iyi yapanlar' olmalarından kaynaklandığına inanıyorum. Bir de dolu, zengin bir yaşamı sonuna dek sürdürebilecek solukta oluşlarından. Ot bitmeyen çorak Anadolu topraklarında, bozkırdaki çekirdeği çatlatanlar kuşağındandılar. Oyuncu iseler sahneyi, bastırılmış teşhircilik duygularının özgür kaldığı bir alan olarak kavrayıp yaşamlarını üç duvarlı yapay dünya ile sınırlamadılar... (O üç duvarlı dünya benim için yapay değil, tersine yaşayan bu Macide kadar, hatta ondan daha da gerçek... Yazarın bu düşüncesine katılmıyorum.)

...Bir **kuşaktılar**, Cumhuriyet devriminin kızlarıydılar. Bir **kuşaktırlar**. Cumhuriyet devriminin kızlarıydılar Yazı böyle bitiyor.

Aydın Engin, size çok teşekkür ederim. Beynimle, yüreğim-

le durup durup şiir gibi son iki cümleyi tekrarlıyorum. Her tekrarlayışta da, bir adımlık güç **daha** kazandığımı hissediyorum. Şimdiye kadar hep sanatçı Macide için yazıldı, hep o övüldü, biz de baktık. Bu Macide'nin kişiliği hep arkada kaldı. Yaşarken kendisi için yazılan bu yazıya canım benim (bu "canım benim" lafını da ükela ilk kez bu Macide için kullanıyor) bu Macide çok sevindi. Öyle ya ilk kez ondan söz ediliyordu. Öldükten sonra ne yazılacağını öğrendi. Çekinmeden yaptığı her doğru eleştiri-den sonra cenazesine geleceklerden bir kişi daha eksildi diye düşündü hep! Bir ömrü dikkatle, titizlikle, itina ederek çiziyorsunuz... sizin yapınız bu... sonunda böyle böyle bir kişilik kazanırımın hazırlığı değil! Dönüp geriye baktığınızda doğru, dürüst, kararlı ve tabii ki çok zor bir seçimden geldiğinizi görüyorsunuz. Örselemeden, örselenmeden çizdiğiniz bu yol, zorlu bir yol... Bol dikenli! Sizi başarısız kılmak için, görmediğiniz ellerin, bilmediğiniz, bilemediğiniz yöntemleri, bıçakları her an sırtınızda... Siz de, yani üç Macide birleşip hiçbir zırh giymeden, çırılçıplak, sadece ve sadece çalışmanıza, okumanıza, beyaz değneğinize dayanarak sahneye çıkıyorsunuz. Çünkü bu seçim, sizi, kendinizi aldatma küçüklüğünden koruyan bir seçim. Sizin seçiminiz! Ömrünüzde bir saniye bile seyirciyi aldatmadınız. Ne hoş değil mi? O seyirci de başka hiçbir yardım görmemiş kadını sevgiyle bir yerlere oturttu. Siz de artık o yerde, yıllarınızla, haysiyetinizle başınızdaki mücevherlerinizle oturmayı bilmelisiniz. Gelişigüzel, orda burda oynama hakkına sahip değilsiniz bu geçmişinizle...

Yazılarını kaçırmamaya özen gösterdiğim, beyninin iç kıvrımlarını, olanca sadeliği ile dünya penceresinden bize açan, anlatan, yazar, düşünür, hatip **İlhan Selçuk** bana gönderdiği kitaplardan birine; "Üç duvarlı dünyanın yıldızına" diye yazmış. Tiyatro yaşamımın şimdiye kadarki yarım yüzyılı geçmiş bölümün-

de, çok değerli yazarların övgü dolu yazılarını okudum. Ama bu tarz bir sesleniş beni uzun süre meşgul etti. Benim dünyam olan tiyatro sahnesini üç duvarlı olarak hiç düşünmemiştim. Bu üç duvar, çok değişik geldi. Gerçekten de sadece üç duvar mıydı? Hayli düşündüm. Sonunda karar verdim, rahatladım. Provalarda üç duvardı... evet. Ama o sihirli perde, insanları birbirine tutkalayan, yapıştıran, bazen nefes aldıklarından şüphe edilecek kadar nefesini geciktiren, bazen dolu salonun tek vücut olduğu altın seyirci ile sizi birleştiren perde açıldığında, artık dört duvardasınız. Yani seyirci ile bütünleştiğiniz zaman! Hatta duvarsız bir dünyadasınız. Artık dünya vatandaşısınız... Siz, siz değilsiniz. Yazarın istediği kadınsınız. Nerde olmanızı istiyorsa, oradasınız. Belli yeriniz yok. Tapusuz bir dünyadasınız. Seyirciler de yaşamınızın tanıkları, o kadar... Onlar bakıyor, siz yaşıyorsunuz. Bir düşünün! Ne hoş, ne bulunmaz, ne eşsiz bir dünyadasınız. "Sahne tozunu yutan ıslah olmaz" denir. Tiyatronun her anı, her köşesi sihirlidir, büyüdür. Okuma provasında anlamsız gibi duran cümleler, yetenekli, disiplinli, çalışkan bir sanatçının süzgecinde **Brandenburg Konçertosu** doruğuna yükselir. Bazen fırtınalıdır, **Beethoven**'in **5. Senfoni**'si olur; bazen **Ayıyığı Sonatı**'dır, dingin, sessiz, insanın içine iğil iğil işler. Bazen **Mozart**'ın, **Tchaykovsky**'nin, **Mahler**'in, **Brahms**'in ve daha pek çok değerli kompozitörün senfonilerine ulaşır. Tiyatroda müzik vardır, her eser ya konçerto veya senfonidir. Salonun kalbinin avucunuzun içinde attığını duyarsınız. İşte o an, virtüozite anıdır. Kalbi çok sıkarsanız melodrama, kötü drama götürürsünüz. Yıvış yıvış, yapış yapış olur. Avucunuzu çok açarsanız ölçüsü kaçmıştır, soğuklaşırsınız, siz de seyirci de...

Tabii her eserde imza atacak yer vardır denemez! O zaman da iş size düşer. Tek tek çok önemli yerler yoksa bütününü imzalayacaksınız. O altın seyirci uzun süre; "Ne müthiş bağırıyordu, hiç aklımdan çıkmıyor" veya "Cebinden sigarayı bir çıkarışı vardı" gibi şeyler söylüyor veya aynı eserin değişik yerlerine, değişik se-

yirci, doğru yerde parmak basıyor, vazara yaklaştınız demektir. Eserin bütününe imza attığınızın işaretidir bu.

Sahnede ellerin ne denli önemli olduğunu o dünyanın dışındaki bir kimseye anlatabilmek olanaksızdır "Ne olmuş yani, el işte!" diyebilirler. Oysa iş o kadar basit değil! Tecrübesi az olan bir oyuncu için eller, nereye koyacağını bilemediği bir başbelasıdır...

Seyirciye ölü eli gibi gelen eller, seyirciye oyun boyunca batan eller vs!.. Bir de konuşan eller var. O eller! Görünüşte vücudun parçası olan eller yüreğe bağlı, başlıbaşına bir enstrüman olup senfoniye veya konçertoyu tamamlayandır. Sahnede ellerini unutan veya nereye koyacağını, nasıl kullanacağını iyi bilen oyuncu sınavı geçmiş demektir.

Eller gelişigüzel hareket etmez. Ülkeden ülkeye bile değişir ellerin kullanılma özellikleri. Akdeniz insanları (Fransızlar da dahil) konuşurken ellerini çok kullanırlar. Kuzeye gidildikçe el hareketi azalır. Eli kolu ile konuşan bir İngiliz gördünüz mü hiç?!

Peki ya benim ellerim!.. Ben ellerimi severim, tepemdeki Macide'ye çok yardım ettiler. Çirkin ellerim sahnede anlam kazandı, güzelleştiler, değerlendirildi. Bir beden aptal aptal duran uzuvları olmaktan çıktılar, sanata yardım ettiler. Seksen yaşın üzerindeki bir kadının elleri olmayı bildiler. O zaman nüfus kâğıdına göre kayıtlar otuz dokuzu gösteriyordu. Öyle durup bakmadılar, omuzdan aşağı sarkmadılar, gereksiz yere iki tarafa anlamsız açılmadılar. Üzüntülü birini teselli için parmaklarını birkaç kez oynatmak yerine sıcak bir dokunmayı seçtiler... Ağlıyormuş gibi yaparak gözlerini yalancıkta silmeyi kendilerine yediremediler. Yani konuştular! Hangi dilden dersiniz, yürek dilini seçtiler, evrenselliği seçtiler! Onun için (benim ellerim çirkin ama olsun) tepemdekini ellerini seviyorum.

Vücut dili diye çok önemli bir şey, çalışmaların tümünü kendinde toplayan bir güç de var. Ama ben anlatamayacağım galiba... Nasıl anlatayım? Çok zor!.. Her yüreğe, her bireye, her olaya göre rotası farklı... Ne mutlu o rotayı bulup, bilip çözen sa-

natçıya!.. Bin kere estağfurullah, tepemdekini övmek için değil, kenarından köşesinden bilgi verebilmek için bir örnek gerekirse; **Albert Camus**'nün **Yanlışlık** isimli eserindeki annenin son sahnesi, **Lorca**'nın **Kanlı Düşün** isimli eserindeki güçlü İspanyol anasının oğlunun ağıtına giderkenki fotoğrafı az da olsa vücut dili hakkında bir fikir verebilir kanısındayım.

Tiyatroda kostüm çok önemlidir. Birkaç eser hariç, uykusuz gecelerimin bir bölümünü de kostümü düşünmekle geçirmişimdir. Bir kere kostüm, oyuncunun önüne geçmemeli. Pek ender, gerekli durumlarda kostüm de oynayabilir. Yani kostüm, oynanan rol ile uyum içinde olmalı. Tepemdekini kadınları, genelde acılı kadınlar olduklarından önce fark edilmeyecek renkleri düşünürüm. Kahve, füme, siyah! Boyu; diz altı, biraz daha uzun, bileğe kadar... Acaba hangisi en doğrusu? Diyelim ki kahverengi olabilir diye düşündüm; kadınıma kahverengini giydirir, evin içinde dolaştırırım... Bu, pek çok gecemi alır. Sonunda; "Evet en uygun renk kahve" diye karar verdim. Ertesi gün dekoratöre söyledim; "Aman Macide Hanım, fonu kahve yapacağım, siz başka renk düşünün" cevabı ile karşılaşmışımdır

Bir tarihte Fransa'dan gelen bir rejisör, Ankara Büyük Tiyatro'da, **Molière**'in **Tartuffe** isimli eserini sahneye koymuştu. Kostüm de, sahne de, genç kız hariç (beyaz) her taraf, herkes kahverenginin değişik tonları içindeydi. O dönemin değerli ressamlarının ünlü tabloları gibiydi. İlk kez Molière'i anlamış ve çok sevmiştim. O rejisörün yorumundan evvel, Molière'in bazı eserlerinde güldürmek için maskaralık yapılır zannetmiştim. Küçük bir örnek (hani genç oyuncu merak eder de okursa, benim gibi öğrenmekte geç kalmasın diye) vermek istiyorum:

Tartuffe'de ünlü bir sahnedir. Hani kadın, kocasının çok inandığı, oysa kadına kur yapan din adamının içyüzünü kocasına anlatabilmek için, kocasını masanın altına saklar. Yıllar evvel biz-

deki yorumda, rahip kadına **sarkıntılık** ettikçe, bunları duyan masanın altındaki koca, masa örtüsünü kaldırıır, sağ yumruğu havada, dişlerini gıcırdatır. Onun "**Ben sana gösteririm**" diyen bu haline seyirci kahkahalarla gülerdi. Genç kadın elinde mendil, yalancıkta ağlardı. Molière'in **Cimri** isimli eserinde, genç kadın Elisa'yı bana öyle oynatmışlardı. Yani Molière'de amaç hep güldürmekti. Oysa Fransız rejisörün yorumunda, rahip sarktııkça sarkıyor, kadın, rahibe cevap verirken, masaya doğru yaptığı hareketlerle, "gördün mü inandığın rahibin ahlaksızlığını, çık ortaya, ona haddini bildir" anlamında sesini yükseltiyordu. **Gülseren Gürkuntunca** da bu sahneyi, gerektiği ölçüler içinde çok güzel oynamıştı. Genelde bütün oyuncular başarılı idi. Kadın, sonunda masanın örtüsünü çekip kaldırdığında, kocayı dört ayak üzerinde, şaşkın, üzgün, hareketsiz buluyordu. Kocanın kalakalmasını komik bulan seyirci gülüyordu, ama o kadarcık. Genç kadın da yapmacık değil, gerçekten ağlıyordu. Buna benzer örnekleri ile yorumu çok beğendim. Eser bittikten sonra hızımı alamadım. Büyük Tiyatro'nun soyunma odalarına koştum. Arkadaşlarımın boynuna sıçradım, onlar soyunup, giyinirken (çünkü oyuncular evlerine dağıtan vasıtalarla yetişecekler) beğenimin nedenlerini anlattım. "Ah niçin ilk gece gelip de bunları rejisöre söylemediniz, bütün bu anlattıklarınız onun bizden istedikleriydi, anlaşılamadı düşüncesiyle, ülkesine biraz kırık gitti" dediler.

Tepemdeki kadın, genelde acılı anneleri oynadığından, kostüm rolün iç dünyasına uysun diye bu Macide çok geceler harcadı, çok özen gösterdi. Hatta beğenisini anlatan seyircinin sözünü keserek, "Giysimi nasıl buldunuz?" sorusunu sorduğunda; "A, bilmem ne giymiştiniz?" veya "A, farkında değilim" cevabı iki Macide'yi de hep çok sevindirdi. Hiçbir zaman sahneyi teşhir salonu olarak almadı o. Böyle düşünenleri de derece derece defterinden sildi. Ükela, yetenekli sanatçıları sever öncelikle... Kadın yetenekliyi seviyor, zorla değil ya!

Sutton Vayne'nin Öteye Doğru isimli eserinde, bankalar

arasında dosya taşıyan bir kadını oynayacaktım. Dekoratör benim ismimin karşısına siyah tayyör yazmış. Dikiş atölyesinden provaya çağırıldım. Gittiğimde masanın üzerinde çok güzel bir siyah kumaştan biçilmiş, bol teğelleri yapılmış tayyör beni bekliyordu. Atölyenin şefi, çalışkan, zarif, sinirleri ayıklanmış, duygulu, sevgi dolu **Sabiha Erdoğan** müjdeledi: "Şimdiye kadar doğru dürüst bir kostüm giymediniz, siyah tayyör istenince biz de sevinçle bunu hazırladık" dedi. O altın dönemlerde, atölyelerde de altın hanımlar vardı. Pat diye konuya girmeye kıyamadım, teşekkürle karışık zaman kazanmak için, "Bugün kahve ikram etmiyor musunuz?" dedim. Kahvemi içerken kadının durumunu anlattım ve daha evvel oynanmış bir eserde, örneğin aklıma gelen sevgili **Melek Ökten'in Altı Şahıs Yazarını Arıyor**'da (Pirandello) giydiği siyah tayyörü hatırlattım. "O bol gelir" dediler. "Daha iyi ya, bu kadına ya biri vermiştir veya yıllar önce ucuzluktan almıştır, o zaman şişmandı, zaman, acılar onu zayıflattı" diyerek, kadına acındırıp, onları üzmeden kabul ettirdim ve vücuduma oldukça bol gelen o eski tayyörle oynadım. İlk kez gazetelerin birinci sayfelerinde **Macide Birmeç** ismiyle yer aldım. Örneklerim pek çok!

Şu an **Gölge Ustası** isimli eseri hatırladım. Kadının kocası ölmüş, kızı ve oğluyla yaşıyor. Bütçesi kıt kanaat. Bir sahnede gecelik, sabahlık giyiyor, ayağında da terlikleri var Hepsinin de daha evvel giyilmiş olması gerek... Yeni olmaz! Gecelikle sabahlığı eskilerden buldum. Kullanılmış pek çok terlik denedim, hiçbir i içime sinmedi. Giymediğim, kullanmadığım bazı şeyleri özel tiyatrolara vermek üzere biriktirirdim. Ne hoş! Aralarında tam kadına uygun bir terlik bulmaz mıyım? Eskimiş, iyice aşınmış. Çok keyifle gittim provaya... Şaşacaksınız, ama gerçek! Temsil başladıktan sonra; "Ay o terliği de nereden buldunuz?" diyenlerle karşılaştım.

Kıl Payı'nda idi; eseri çeviren sevgili **Sevgi Sanlı**'nın üç sıra inci kolyesi ile hediye ettiği küpenin klipsi kırıldı bir gece.

Oyundaki diğer rol sahibi arkadaşlara odalarına gidip "Küpenin klipsi kırıldı, takamayacağım" diye haber verdim. Buna benzer örneklerimin sayısı epeyi kabarık diyebilirim. Kadınlarıma taktığım küpelerin, kolyelerin, benim, yani bu Macide'nin mal varlığı listesinde olanlarını saklarım. Onlar ve elbiselerimin içinden zarar vermeden kestiğim küçücük parçalar, kadınlarımdan bana kalmış hediyelerdir. O kadınlar ki, yaşamımın ince ayrıntılarına kadar her şeyimi onlara adadım. İçimdeki çocukla, bu Macide'yi, seve seve tepemdekini emrine verdim. Size şikâyet ediyorum sanmayın. Geldiğim yerden çok mutluyum. Sevilerek sayılmaktan hoşnudum.

Küçük rol, büyük rol var mı yok mu, tartışılır. Elbet ikisi de vardır. Büyük sanatçının var olması gibi büyük rol de vardır. Bir de üstüne bineceğiniz, sizi uzaya götüren roller vardır. Dış siyah kadife, iç kırmızı parlak kumaştan şık pelerinler, göz alıcı kostümler, sizi olduğunuzdan daha büyük gösteren müzik, koro, fiğüran dolu bir sahnenin göz alan bir yerinde hiçbir şey yapmadan ööööyle dursanız bile mücevher gibi parlarsınız.

Bir de bazı eserler vardır ki; başrol, lokomotif olarak bütün kadroyu omuzlar. Batmamak için çırpınırsınız. Eğer yapay değil, gerçekten doğru yolda çırpınıyorsanız, altın seyirci anlar, yaşadığı sürece unutmaz ve yüreğinde size özel bir yer ayırır. Siz artık onun için geçici değil, sakladığı, her fırsatta övündüğünü söylediği bir değersiniz.

Bir de sahiden küçük rol vardır. Ben her zaman şu örnekle anlatmak istemişimdir: Rüzgârlı bir tepede ateş yakmanız gerekiyor. Başrol, dolu bir kutu kibrittir. Yanmadı, bir daha; yanmadı bir daha, bir daha. Doğruyu bulmaya yardımcı sahneleriniz çok. Küçük rolde ise elinizde sadece bir tek kibrit var. Ateşi bir tek o kibritle tutuşturmalısınız. Kendimden örnek vermek gerekirse (rica ederim "Kendini övüyor" demeyiniz, sıcacık yüreğime

iftira olur), **Finten**'de Lady Dick isminde küçük bir rolüm vardı. Hatırlıyorum, "Rolün büyüğü küçüğü yok, sanatçının büyüğü var" cümlesi gazetede manşet olarak yazılmıştı, yanında da ismim vardı.

1983-1984 yılında **Altın Göl** isimli eserde bana Ethel rolü verildi. Rejisör, **Nuri Altınok**. Eserde tel kapı açık kaldı, kapandı, kapanmadı; sık geçen bir konu. Amerikalı olan veya Mains'te yaşamış kişileri bulup öğrendim ki sahiden bela olacak türde, ordular halinde dolaşan küçük sinekler insanları bezdiriyormuş. O kadar ki orada oturan zengin aileler, bahçenin tümünü o sineklerin giremeyeceği ince tellerle kapatmışlar. **Katherine Hepburn** ile **Henry Fonda**'nın oynadığı filmin video bandını seyretmeye giden arkadaşlar bana teklif ettiklerinde, "Etki altında kalmak istemiyorum" dedim ve gitmedim.

Kızımı oynayan sevgili **Gülseren Gürtunca** haklı olarak dertliydi ve ben de ona katılıyordum. Kızım, huysuz olan babasıyla devamlı tartışmaktan kaçındığı için annesini de görmeye gelmiyordu. Babasına gücenikti. Birinci perdenin sonunda eseri çeviren **Gencay Gürün** ile rejisör, hoşluk olsun diye doğum günü pastası getirtip "İyi ki doğdun Norman" diye ünlü doğum günü şarkısını kızım da dahil hepimize söylediler. On dakika aradan sonra ikinci perde, babayla kızın tartışmaları ile açılıyordu. Neşeyle şarkı söyledikten sonra tartışmak anlamsız oluyor ve kopukluk yaratıyordu. Bütün ısrarlarımıza rağmen kabul ettiremedik ve şarkıyı söyledik. Gülserenciğim, yanlışlar yapılıyor üzüntüsünü, her gece ama her gece benimle paylaştı. Sevgili Baykal, beyin damarları arada bir tıkanan huysuz, geçimsiz bir Amerikalı profesör yerine bazı gazetelerde de yazıldığı gibi tonton ihtiyarı daha sıcak, daha geçerli bulmuştu. Çizgi, tonton ve şeker olunca yazarın yazdığı kızgınlıkları oynarken de tonton ve şeker oluyordu. Oyun çok beğenildi.

İstanbul'a da turneye geldik. **Yazılar**, övgüler, övgüler. "Altın Gölün Altın Kadını" başlıklı yazılar yazıldı. Gazeteden kesilmiş bir resim elime geçti. "Usta oyuncu **Macide Tanır**, Altın Göl'de ayakta alkışlandı" yazıyor. Başka yerde; "İstanbul Devlet Tiyatrosu'nun Taksim Sahnesi'nde 'Altın Göl', adlı oyuna dün gece katılan İstanbullu tiyatroseverler 'Türk tiyatrosunun bir Macide Tanır'ı var' diyebilmek gurur ve mutluluğunu yaşadılar. Kusursuz bir usta oyun nedeniyle Devlet Tiyatrosu Sanatçısı Tanır, ayakta uzun uzun alkışlanarak kutlandı" yazıyor. Milliyet gazetesinde **Atilla Sav** şöyle yazmış: "Yılların usta oyuncusu Macide Tanır'ın nüanslarla örülü kompozisyonu unutulmayacak türden. **Prof. Sevdâ Şener** Hürriyet'te; "Oyunculukta incelik, duyarlık isteyen bu oyunda yılların usta sanatçısı Macide Tanır'ı seyretmek insanı tiyatro sanatı adına mutlu eden bir olaydır" demiş. **Müşerref Hekimoğlu** sütununda; "Geçenlerde Altın Göl'de Macide Tanır'ı seyrederken de düşündüm bunu. Devlet Tiyatroları'nda uzun süre gölgede kalan ama pırıltısını hiç yitirmeyen bir oyuncumuz Macide Tanır da Altın Göl'de bir resital verir gibiydi" demiş. Hürriyet gazetesinden bir alıntı: "Tanır bu kez Altın Göl'de yaşlı bir kadın rolünde Yeni Sahne'de. Yine bir virtüöz gibi. Ağaçlar Ayakta Ölür oyunundan sonra aynı sahnede. Kimi gecelerde yıllarca önce onu hayranlıkla seyreden aynı seyircilere gerçek sanatçıların eskimediğini, yıllar geçse de ayakta kaldığını kanıtıyor." "Altın Gölün Kıyısında Eleştiriler" başlıklı yazıda; "Macide Tanır'ı özleyen tiyatroseverler Altın Gölün ışıklarıyla gönülleri kamaşarak tiyatrodan ayrıldılar" diye yazmış. 16 Şubat 1984 Hürriyet gazetesinde **Ömer Macarlıoğlu** imzasıyla yayımlanan yazı uzun olduğu için, belge amacıyla, küçük bir bölüm aktaracağım: "Büyük küçük tiyatroseverlerin yakından tanıdığı bir isimdir Macide Tanır. Daha Devlet Tiyatroları kurulmadan önce adım attığı sahne- de her geçen gün biraz daha devleşerek kendi deyimiyle kanına giren tiyatro hastalığını besliyor. Macide Tanır'ı tanımlamak için Türk Tiyatrosunda uygun bir deyim ne yazık ki yok. Ancak sanı-

rız Fransızların söyleyiş i ile 'Grande Dame' (büyük kadın) tanımı tam onun için bulunmuş bir deyim.

Bir akşam Altın Göl'de oynamak üzere tiyatroya geldiğimde, insanların birbirine çarparak koşturduklarını, temizlik yarışında olduklarını gördüm. **Kenan Evren**'in temsili seyretmeye geleceğ i haberini verdiler. Temsilde gardropçu hanım ve yardımcısı kullise girip beni acele soyup giydiriyorlardı. Tam orada bir görevlinin oturmakta olduğ u haberini verdiler. Beyin yanına gittim, "Afedersiniz efendim, siz hep burada mı oturacaksınız?" dedim. "Evet görevliyim" deyince, "Gene buralarda ama biraz ilerde otursanız, çünkü beni burada çok acele olarak soyup giydiriyorlar" dedim. Bana şöyle bir baktı, "Soyunun bence mahsuru yok" dedi! Emniyet olsun diye o gece salonda arkalar boş bırakılmıştı.

Seyircinin, oyuncu üzerinde olumlu veya olumsuz çok büyük etkisi vardır. Özellikle ön sırada oturan seyirci çok dikkat etmelidir. Sık sık ayak ayak üstüne atıp değ iştirmek, çanta karıştırmak, "Öf sıcağ ından patladım" deyip broşürü yelpaze gibi kullanmak, esnemek, yanındaki ile fısır fısır konuşmak vs. dikkatli, ince oyuncuyu üzer. Komedide havaya kendini kaptırıp gülen seyirci, oyuncuyu yüreklendirir. Genellikle çok acılı anneleri oynadığ ım için, çantaların açılıp kapanma sesinden mendillerin çıktığ ını anlardım. Bazen sesli hıçkırık beni de ağ latacak hale getirmiştir; ağ lamamak için iki misli çaba harcamak zorunda kalmış ımdır.

Selim İleri, Yeni Asır'da 12 Kasım 1985'te "Macide Tanır ve Sonrası" baş lığ ını kullandığ ı yazısında Murathan Mungan'ın yazısından alıntılar yapmış, "Macide Tanır, Altın Göl ile başarısını bir kez daha tutkunlarına sergilemiştir" cümleleriyle emekli edilmeme değ inmiş ve "peki ama bundan böyle kimlerin yüzleri yansıyacak altın ışıklı göllere?" cümlesi ile noktalamış. Allah Allah, neler yazılmış. Bunlar, rastlantı ile elime geçenler. Ankara'dan buraya taşınırken, iki büyük valiz, biri sadece tiyatroyla ilgili, pek çoğ u da hakkımdaki yazılar olmak üzere, kayıinvalidemin verdiğ i birkaç saksıyı içine alan eski bakır kazan, içinde, sadece

su ile yaşıyan boyu çok uzun bir bılıkiyi barındıran üstü çiçekli değişik malzemeden yapılmış **saksı** v. kitaplarımın kaybolduğunu (isimlerini hatırlayıp hatırlayıp bulamadığım sevgili kitaplarım!) fark ettiğim zaman it was too late otobüs kaçmıştı. Onun için belge konusunda sınıfta kaldım. Yazık bu Macide'ye! Belgeleri bile kalmamış.

Yazık bu Macide'ye deyince, **Şahap Akalın** ile çalıştığımız bir eser aklıma geldi. İki sevgiliyi oynuyoruz. "Şahap bana iyi sarılmıyor" diye Vedat Tanır'a üzüntüyle şikâyet ettiğim günlerde, tepemdeklinin ısrarı ile "Vedatçığım kalkıp bana sarılır mısın?" demiştim de; "A sen artık çok oldun" demiş, gene de bana sarılmıştı. İşin alfabesi şu; demek o saate kadar bana sarıldığında, gözlem makinelerimin adesesı eşimi çok sevdiğim için kapalı kalmış. Onun için bilgi dışı olmuş. Bir gece misafirlerimiz benim tiyatroya resimlerini görmek istemişlerdi. Ellerinde tuttıkları bir resimden kıpırdandıklarını fark ettim. Sevgili Şahap'la sarılmış resimim, kocamın yanında onları tedirgin etmişti. Gülererek işin aslını anlatmak da bu Macide'ye düştü. "Şahap iyi sarılmıyor" diye şikâyetler duyan adam nasıl kıskansın?

Şimdi bu günler sigarayla bırakma günleri... Ben de çok uzun yıllar sigara içtim. Sigarasız çalışamaz, düşünülemez, oyun oynanamaz, sohbet edilemez, rakı içilemez, seyahate çıkılmaz, karar alınamaz vs. gibi geliyordu bana. Şimdiki gibi telefon elde dolaşılmıyordu. Telefon çalınca, "Buyrun efendim"den sonra konuşmayı sürdürmek için uzanarak mutlaka bir sigara bulmak gerekirdi. Zaten o dönemde sigara güzel, değerli sigaralıklar içinde kuzular gibi yatardı. Onları sattım. Bir İtalyan Reısicumhuru imzalı, bir de ortanca kayınbiraderimin hediye ettiğı gümüş sigara kutuları duruyor. Bir gün gazetede şöyle bir yazı okudum. (Tabii elimde sigarayla okuyorum, sigarasız okunmaz ki. Hatta o dönemlerde ufaktan ufağı sigaranın kansere neden olduğı yazılarını da sigarayla okuyorum. Ama dikkat isterim, birincisi okuma zevki ile yakıldı, ikincisi kahırdan içiliyor. Yani bu denli tiryakiyim.) "Ame-

rikan hükümeti kendi ulusunu sigaranın zararlarından koruma kararları aldı ve bunu her yerde şiddetle yerine getiriyor. Doğal sonucu olarak Amerika'da satışlar çok düştü. Sigara imal eden dev firmaların kapanma tehlikesini önlemek amacı ile dünya çapında bir araştırma yapılmış, sigarayı çok tüketen ikinci sınıf ülkelerin pazarları araştırılmış. Türkiye liste başı. Bu haber canımı acıttı. Atatürk'ü düşündüm. "O da içiyordu" diyeceksiniz. Onun şartları çok ağırdı. Bugün yaşasaydı benim gibi düşünürdü. "Ben ikinci sınıf bir vatandaş değilim" dedim, elimdeki sigarayı sonuna kadar içmedim bile. Çiklet de çiğnemedim, çekirdek de yemedim. Kaç yıl geçtiğini hesaplamadım. Beyin ile bırakıldığını anladım. Onun için sigara içmeme günü bana göre anlamsız, olumsuz bir gün. Tiyatro oyunculuğu, pek çok hasletlerin yanısıra bilenmiş sağlam bir irade de ister; belki bu yüzden bir anda böyle bir karar alabilirim.

Tiyatroyu anlatmak zor, hatta olanak dışı. Kendini anlatmaktan daha zor. Değişik yıllarda, değişik ülkelerin, değişik yaşta, değişik karakterde, değişik ortamda, değişik yaşamlarını bir tek küçücük bedeninizde yaşıyor, arkanızda bırakıp gidiyorsunuz. Ve ne tuhaf veyahut ne acıdır ki o kadınları özleyorsunuz. Oysa artık onlar yoklar. **Haldun Taner'in Sersem Kocanın Kurnaz Karısı**'nda tiyatro sanatçısını anlattığı bir tirad vardır. Bana göre, dünyada hiçbir yazar oyuncuyu bu denli iyi tarif edememiştir. ...Zaten aktör dediğin nedir ki... diye başlar "Oynarsak varızdır, yok olunca da sesimiz bu boş kubbeye hoş bir seda olarak kalır, bir zaman sonra da unutulup gider. Olsa olsa eski program dergilerinde silik birer hayal olarak kalırız. Göröorum hepiniz gardroba koşmaya hazırlanoorsunuz. Birazdan teatro bomboş kalacak. Ama teatro işte asıl o zaman yaşamaya başlar. Çünkü Satenik'in bir şarkısı şu perdelere takılı kalmıştır. Benim bir tiradım şu pervaza takılı kalmıştır. Hiranuş'la Virjinya'nın bir dialoğu

Refik Ahmet Sevengil'in yazdığı eserde, Şahap Akalın ile iki sevgiliyi oynuyoruz. (Konukların, Vedat Tanır'ın yanında bakmaktan tedirgin oldukları fotoğraf.)

eski kostümlerden birinin yırtığına sığınmıştır. İşte o hatıralar bu sessizlikte saklandıkları yerden çıkar, bir fısıltı halinde yine sahneye dökülürler. Artık kendimiz yoğuz, seyircilerimiz de kalmadı. Ama repliklerimiz fısıldaşıp dururlar sabaha kadar. Gün ağarır, temizleyiciler gelir, replikler yerlerine kaçıtır... Perde!"

Tiyatroyu çok mu özledim ne?! Gözlerim ıslak ıslak oldu. Yazdıklarımı görebilmem için gözlerimi silmem gerekti. Tiranın orta yerinden aldım. O "zaten" sözcüğü, tiranın en güçlü, bütün bir yaşamı anlatmaya yeten tek sözcüğü. Oyuncu olarak yaşamımın anahtar sözcüğü.

Ben temsil sonu soyunma odasından eve gitmek üzere çıkınca genellikle salonun ortasından geçtim. Etrafa, boş salona bakarak; "Ne tuhaf, biraz evvel burası dolu idi, misafirler evlerine gittiler, şimdi ev sahipleri kaldı" diye düşünürdüm. Bu tirad ile tanıştıktan sonra da; "Yalnız değilim, her zaman olduğu gibi bir kişi daha var" dedim.

Laftan lafa geçiyorum. Amaaan, olsun. Tepemdeki Macide'yi yazı yazarak avutuyorum.

Sigara kutularından söz edince eski misafir odaları aklıma düştü. Yirminci yüzyılın genç kuşağının bilmediği misafir odaları vardı eskiden. En değerli eşyaların bulunduğu, perdeleri misafirden misafire açılan, tozları alınan, mutlaka kanape ile koltukları aynı renk aynı desende, genellikle kadife kumaştan yapılmış, aralarında sehpa, üzerinde el işlemesi hafif kola ile ütülenmiş örtüler, gümüş sigara kutusu, gümüş tablalar, duvarlarında da bir iki adet manzara veya ormanda at gezintileri olan tablolar vardı. Bir evin en itibar gören kişileri misafirlerdi. Misafir reçeli, misafir şekeri, misafir bardağı, misafir peçetesi (kâğıt değil), misafir yorganı, misafir yatağı, misafir takımı vs. Tabii eski insanlar sabırlı, kendi lokmasından ayırıp misafire saklayan, cömert, yaşamı hazmetmiş insanlardı. "Misafir dokuz kismetle gelir, sekizini yer, birini bırakır" denirdi. Kabul günleri yapardı hanımlar. Sıranın aneme geldiğini bir hafta evvelinden evde yapılan temizlikten ve

diğer hazırlıklardan anlardık. **Temizlik** denince bugünün nohut oda bakla sofası değil. Misafir **odası** yukarı katta olduğu için onca tahta merdiven sabunlu sular ile fırçalanırdı. Fırça, tüyden değil telden yapılmış olup tahtaları **ancak** temizlerdi. Sonra durulanır, kurulanır, tam kurduğuna **emin** olunmadan kimseye ayak bastırılmazdı. Misafirler o merdivenleri çıkarken bal sarısı tahtaların nasıl temizlendiğini ve nasıl muhafaza edildiğini sorarlar, annemi taktir eden cümleleri ağızlarının içinde kolaylıkla bulurlardı. Kendinden başkalarının varlığını saygıyla, sevgiyle kabullenmek egodan mümkün olduğunca uzaklaşmak demek, değil mi? Bence bugünün insanlığı rahatsız eden anahtarı burada. Herkes kocaman dünyamızda sadece ve sadece kendi yaşıyor-muş gibi yürüyor, bakıyor, yiyor, içiyor, sizi düşürecek gibi çarpıyor, bir insana çarptığını fark etmiyor. Yeryüzünde kendinden başka canlı yok ki, acaba insana mı çarptım diye düşünün! Herhalde taş, kapıya falan çarptığını düşünüyor.

Radio tiyatrosunun önemli olduğu günlerde bir eser oynamıştık. Köyde bir eve akşam saatlerinde bir adam geliyor; "Tanrı misafiriyim" diyor. Hava kararınca yere sofrası kuruluyor, çoluk çocuğun yanına misafir de oturuyor. Köy ocağında yapılmış ekmeklerle evin o akşam tek yiyeceği olan bir kâse çorba ortaya konuyor. Evde petrol lambası yakacak para yok. Ay ışığının aralıklı gölgelerinde çorbayı "Oh ne güzel, ana eline sağlık" diyerek içenlere Tanrı misafiri de katılıyor, çorbayı övüyor. Yemek bitti dendiğinde ana kâseyi kaldırıyor ki ne görsün, çocuklar dahil, çorbaya kimse elini sürmemiş. Misafire bırakmışlar, o da "Ekmekle karnımı doyururum, çocukların rızkını yemeyeyim" demiş. Kendinden başkalarının da yaşadığını sevgiyle kabullenmek! Bundan daha yalın, daha sade, daha başka nasıl anlatılır ki.

Ben, eve yardıma gelen kadınlarımı da böyle sevdim. İki se-bpten devamlı kadının olmadığı. 1- Bazen şöyle söylendiğini du-

yarım. "Yarın kadın gelecek, bir **makarna** koyuveririm. Bu cümle benim için geçerli değil, **ağırlanacak** bir misafir olarak düşün-düm onları ve hep öyle davrandım. Bir evvelki gelişinde çorba, et, zeytinyağlı listesinde neyi seçmiş isem, ondan farklı olmasına özen gösterdim. Benim bu itina fark edildi. Onlar da beni çok sevdi. 2- Her gün her gün evde bir misafirin varlığı beni rahatsız etti.

Ankara'da günlerden bir gün, bir televizyon aldık. Tabii üstünde örtü filan yok. Bir gün kadını bana eliyle işlediği bir televizyon örtüsü hediye getirdi. Çivit mor rengi bir kumaş, kenarına büyük bir üzüm salkımı işlenmiş. Küçük olduğunu fark edince o görüp de üzülmesin diye "Temizledikten sonra örterim" dedim. Ciğerime saplanan bir cümle söyledi. "Tabii herhalde küçük, pazarda kızıma 20 santim fazla alalım dedim de dinlemedi." Bu 20 santim lafına içim burkuldu, kötü oldum. **İşı laf** kalabalığına dök-tüm, hemen televizyonun üzerine örttüm, bütününün örtülmesi-nin yayın açısından zararlı olduğu **yalanlarını** dızdım, "Büyük olsa kesmemiz gerekecekti" diye onu inandırdım. Haftada üç kez geli-yordu. O gelmeden kalkıp veya gece **yatmadan** önce örtüyü televizyonun üzerine koyuyordum. Bir **sabah telaşla** yataktan fırlayınca, Vedatçığım, kulağı çınlasın; "**Bugün** cuma değil" dedi. Demek ki geldiği günlerden biri de cuma idi.

Bir gün kumaş astragan bir manto ile geldi. Almanya'da işçi olarak çalışan eşinin yurda dönüş yaptığını söyledi ve bana da kocasının getirdiği çorabı hediye etti. Onu öyle giyimli görmek beni çok mutlu etmişti. İlk olarak bizde çalışıyordu. Sırasını getirip, çalışmanın ayıp olmadığını, dilenmenin ayıp olduğunu, bütün Avrupa insanının çalıştığını, asıl yaşamın çalışmak olduğunu vs. söyleyerek incinmesini önlüyordum hep. O sabah bana döndü, "Benim bey de aynen sizin söylediklerinizi söylüyor" dedi. "Kürkünle git" demiş. Artık rahatlamıştı. Bir süre sonra apartmanda bir daire alıp oraya geçtiler. Küçük kızları evin içinde koş-tukça babası "Sen artık apartman kızı oldun, götürüldü yapma" di-

yormuş. Apartman kızı düşüncesini genişletirsek, bugünün saygıyı kaybetmiş insanından başlamak gerekir. Her an, her yerde, herkes gürültü yapmakta! Ses kirliliği içinde yaşamaya çalışıyoruz. İnsanı bilinçli bilinçsiz sadece maddi kirlilik değil, iç kirliliği, olaylara, insanlara bakış açısındaki gürültü daha çok mutsuz ediyor.

Bir başka kadınının eline bir gün enginarları verdim, "Ben giyininceye kadar temizler misin, gitmeden pişireyim" dedim. Giyindim, mutfağa girdiğimde enginarla bıçağı bıraktığım gibi buldum. Yapamamış, bilememiş. Üzgün, azıcık da şaşkın bir ifade ile "Daha evvel bunu hiç görmedim ki" demişti.

Bir kadınının ismi **Hany Bacı**'ydı. Sivas doğumluydu. Âşıklar örneği doğaçlama mani söylerdi! Bir sefer turneye giderken uğurladı, sarıldık, öpüştük.

*Kağnıyı kayışlamıyasın
Gidip orda kışlamıyasın
Emmin dayın çoktur
Beni boşlamıyasın*

dizeleriyle yolcu etti beni. Bir başka sefer turne dönüşü kapıyı açtı, kucaklaştık;

*Bir turna gördüm ağılı karalı
O da benim gibi ciğerinden yaralı
Ablam Beyrutlu ben buralı
Yakın gel ablam özledim, yakın*

dizeleri döküldü ağızından. Benim tiyatro için anne olmadığımı akıl erdiremezdi. İstedüğümüz halde çocuğumuzun olmadığına kesin karar verdiği günlerden bir gün, gözlerini silerek şu dörtlüğü söyledi:

*Evine vardım ne güzel olmuş
Bu hanımın da kuzusu yağmuş
Ellere yağmur gibi yağıdirmış
Bununki de kaderinden kurumuş*

Şiddetli isteklerine rağmen çocukları olmamıştı. Erkek kardeşini büyüterek analık duygularının kapısını aralamıştı. Askere şöyle uğurlamıştı onu:

*Mektubun içinde kırmızı güller,
Kardeşim yüzüne değmesin yeller
Benim babama fakir derler
Git askerim güle güle gelesin*

*Askerler gelir dizim dizim
Süngüsü boyundan uzun
İçindeki fakiri bizim
Git askerim güle güle gelesin*

Gene bir turne dönüşünde beni şu dizelerle karşıladı:

*Ankara dağları ne yaman yüce
Bacım üriyamda gördüm seni bu gece
Ne gunduzün gunduz, ne gılcen gece
Ayrıldım sizden hergun ağlayam*

Para ihtiyacı arttı, kardeşine de gönderiyordu. Sürekli bir iş buldu. Arkadaşımın eviydi. Çok özlüyordum. Onu görmek için arkadaşşıma uğradığımda, şu dizeler döküldü ağzından:

*Bir posta geldi ağlattı beni
Ne zaman geliyen bekleyem seni
Benim saa darıldığım şurası
Garip ellerde sen koydun beni*

Bir gün o evde, banyodaki **odun** sobasından şalvarının tutuştuğunu, üçüncü dereceden yanıkla hastaneye götürüldüğünü ve kurtarılamadığını öğrendiğimde **ne** tür acılar çektiğimi anlatmak zor, hem de çok zor. Canım benim, bir sabah elinde birbirinden güzel bir gül demetiyle gelmişti. Çok sevindim. Ne kadar sevindiğimi anlatmaya çalışırken gülleri nereden bulduğunu düşünmeden de edemedim. İş bitmiş, gitmesine yakinken lafı dolandırarak nerden aldığını sorduğumda; "Mezerlikten kopardım" cevabına tık diye tıkandım. Belli etmemeye çaba sarf ederek ertesi gelişinde lafı dinimize, mezarlıkların bakımına, elimizden gelirse bizim de çiçek dikmemiz gerektiğine getirip güllere ait bir tek kelime etmeden tatlı tatlı nutuk çekiyordum ki hemen kavradı; "Haklısın, bir daha mezerlikten bir şey koparmayacağım" dedi.

Gene bir seferinde turneye giderken şu dörtlükle beni yolcu etmişti:

*Kurban oldum posta geldiğin yola
Beni memleket götürür müsün?
Bir dilek diledim Canabı Allah'tan
Beni muradıma yetirir misin?*

Bir ara iki haftalığına köye gidecekti. Ailesi Sivas'ın bir köyünde oturuyordu. Annesine babasına hediye almak istediğimi söyleyerek "Ne alırsam makbule geçer?" diye yardım istedim. "İki kilo yeşil fasulye al" dedi. İyi bildiğim, genelde başarılı olduğum yemeklerden biri de zeytinyağlı yeşil fasulyedir. Vedalaşırken "Fasulyeyi benim gibi pişir" deyince, "Yoh pişirmicem, herkesin eline ikişer, üçer aha bu yeşil fasulyedir diye verecem" demişti. Dilerim köyünde şimdi yeşil fasulye yetiştiriyorlardır.

Sevgili Hany Bacı, mekânın cennet olsun.

Ankara Cinnah caddesi 27 no.lu teras katında otururken kapıcının gelini Nurhayat temizliğe geliyordu. Cin gibi kavrayışlı, becerikliydi. Haftada iki, bazen da bir kez geliyordu. Diğer gün-

ler temizliğe gittiği evlerden birinde, öyle yemeğinde misafirler varmış. Sonra kendi anlatımıyla; "Macitciğim, karılara kızdım. Pırlantalar içinde salınıyorlar. Bir de seni düşündüm" demişti. Hanımlardan birinin yardımcıya ihtiyacı varmış. Bunu belirttiğinde, "Macide Tanır'a gidiyorum" demiş. Hanımlar benim ne yeyip ne içtiğimi, nasıl davrandığımı merak ederek birçok soru sormuşlar. "Öyle cevaplar verdim ki şaşırdılar" dedi. Bir ara halıyı silerken hanımlardan biri neyle sildiğini sormuş, "Macide Tanır'ın ipek halılarını sirkeli suyla silerim" diye cevaplamış. "Nurhayatım benim hiç ipek halım yok, niye yalan söyledin?" dediğimde, "E sen de yerde para arar gibi yürüme, azıcık başın havada gez... görmüyor musun herkesleri" dedi. Canım Nurhayat, beni yüceltmek ihtiyacını ancak evdeki ipek halıyla karşılayacağını düşünmüş. O yüzden yılın sanatçısı seçildiğim bir seferinde, ben yokken eve gelen telefonlara çok mutlu olmuş, kenarı yırtık kilimin yenisini alacağım sevincini yaşamış. 32 ödüle karşın, evimde hâlâ o eski kilim duruyor. Benimle beraber yaşıyor, fena mı işte...

Günlerden bir gün, Nurhayat'ın bebeği oldu. 40'ıncı güne yaklaşmıştı, bana temizliğe geldiğinde "Bebeği yıkıyorsun değil mi?" sorumu, "Hayır kaynanam bırakmıyor, kırkı çıkmadan yıkanırsa çocuğu cinler sararmış" diye cevapladı. İlemen "İşi olduğu gibi bırak, 'Macide abla bebeği istiyor' diyerek buraya getir" dedim. Bebek geldi. Leğene bol su doldurduk. Eller, kollar, dirseklerle suyun sıcaklığına karar verdik, bebeği bir güzel yıkadık. Beyaz bir patiska çarşafı çatır çutur yırttık; geldiği gibi kundaklamak zorundaydık. Annesi kundaklarken hemen uykuya daldı. Aşağı gidecekleri zaman, çocuğun yüzünün renginden temizliğinin çok belli olduğunu, büyük kavgalar çıkacağını düşünüp tedirgin olunca, bebeğin o tertemiz cildine biraz sigara külü bulaştırıp kirlettik de öyle götürdü eve.

Köyüne gidecekti. Annesinin kovanları varmış, arıcılık yaptığını söylemişti. "Sizin eve, bizim eve de ikişer kilo bal getir" de-

miştim. Dönüşte parayı bana gerl verip, "Anam da hile yapıyor, aha şurada şeker, şurada arılar" demişti. Bir sabah benim yatak odasının dağınıklığını, yerdeki gazeteleri görünce; "Hih Macitciğim, ne güzel artist odasına benzemiş" demişti.

Bu konulara, sevgiyi aktarmak için değindim. Sevgisiz insanlara acımam, üzülrüm. Bu mutluluğu tatmadan bir ömrü tamamlamak ne kadar yavan gelir bana. İnsanları seçmeden severim, kendi seçimleri ile uzaklaşırlarsa üzülererek susarım. Sempatı duymadığım insan sayısı çok azdır.

Bugünlerde benim eski ana-baba ocağındaki kıpırdanmaların boyutları sınırları aştı, dergi, gazete sayfalarına taştı. Az sayıda sanatçı ve bir tek ilde olan iki-üç tiyatro için yapılan yasanın, bugün on iki ilde şubesi ve sekiz yüze yakın sanatçısı olan tiyat-ro için yeterli olmadığı bir gerçek. Merkezi yönetimden ve diğer yanlışlardan devletin elini çekmesi gerekli. Gazetenin dünkü sayısında, dizilerde oynamanın yasaklanacağı yazısı beni güldürdü. İç sahifede devamını okuyunca gülmekte haklı olduğumu anladım. Bir-iki kişiye söz geçirilemeyeceği aşıkâr olan bir durumun ortasında "Devlet Tiyatroları sanatçılarının dizide oynamaları yasaktır" demek; yanlış çarpı yanlıştır. Geriye alacağınız bir sözü, Bakanlık olarak nasıl ve niye söylersiniz? Bir ülkenin koskoca Kültür Bakanlığının sözünü nasıl bu kadar geçersiz kılar, hafifletirsiniz?

Bizim dönemimizde sözleşme maddelerine aynen uyulurdu. Uymayan sanatçıya disiplin cezası verilirdi. Gerçekten hasta iken bile rapor almak çok zordu. Ben iki kez bu konularda sıkıntıya girmiştim. Hak etmediğim bir durumla karşılaştım. 24 saat içinde heyet-i sihiye raporu alarak ancak sıyrılabilirdim. Başıma gelenlerden son derece üzgün ne yapacağımı düşünürken Vedat Tanır "Bir hastanenin başhekimine telefon aç, söyle" dedi. Santralden numarayı buldum; hiç tanımadığım doktora ismini soyadımı,

müşkül durumda olduğumu söyledim. "Sanat haysiyetimi kurtarmayı düşünür müsünüz?" diye sordum. Karşıdan gelen sesin; "Adres verin, ambulansı yarın sabah kaçta göndereyim" demesiyle kâbus hafifledi. Ertesi günü gittiğimde asansörde "Yukarıdaki doktorlara şöyle şöyle bir rahatsızlığınız olduğunu söyleyin, ben sonra onlara gerçeği anlatırım" dedi.

İkinci sefer başka bir hastaneye gittim. O tarihlerde tiyatro seyircileri arasında doktorlar ekseriyette idiler. İkinci koridoru geçerken bir doktor karşıma çıktı. "Hayrola Macide Hanım, bir emriniz mi var; ben şu bölümün başkanıyım" deyince durumumu özetledim. "Yarın akşama doğru gelin, heyet raporunuz hazır" dedi. Ertesi gün gittiğimde "Macide Hanım, keşke heyet toplantısında sizin için konuşulanları duysaydınız" dedi. Asabiye mütehasısı, raporu kendi konusundan vermenin çok uygun olacağını söylemiş. Dahiliye mütehasısı "Macide Tanır'a böyle bir teşhisin konmasına izin veremem, sonra onu hırpalarlar" vs. diye karşı çıkmış. Hoş, güzel tartışmalar sürmüştü. Sonra yanılmıyorsam nişaiyeden vermişlerdi.

Çok uzun yıllar **Dostoyevski**'den daha büyük yazar olmadığını düşündüm. Şimdi de öyle düşünüyorum ama, edebiyat sofrasında tadı damağımda başka yazarları tanıdıkça onların da ayrı ayrı değerler olduğunu görüyorum, peşin yargımı kabul ederek. Dostoyevski, Sibirya'da zincirlere vuruldu. Kardeşinden hep yarım istedi. Yani sözüm o ki **Albert Camus**, **Dostoyevski**'nin **Ecinniler** romanını oyunlaştırmış, 1966-1967 sezonunda Devlet Tiyatrosu onu oynamaya karar verdiğinde bana Stavrogin'in anası Varvara Petrovna rolü düşmüştü. Allahım bir kalabalık, bir kalabalık. Devlet Tiyatrosu'nun dışında kalan kişi yok gibi. İlk gün okuma provasına gittik. **Ahmet Muhip Dranas** tercüme ettiği için provaya gelmişti. Rejisör **Mahir Canova** Ankara'da değildi. Prova sonrası eve geldiğimde **Haldun Marlı**'ya verilen

"Ecinniler" (Dostoyevski) – Varvara Petrovna rolünde, sevgili Muammer Esi ile (1966-67).

rolün kadın olduğunu fark ettim. Roman teşhisimi doğruladı. Bu yanlışlığa kızdım, ciddiyetten uzaklık saydım. Ertesi gün bir hışım tiyatroya gittim, ne yazık Mahir Canova gene gelmemişti. Muhip Bey'e anlattım, düzeltildi. Bu tepemdeki de az değil ha!

İki sahnem arasında tam bir buçuk saat var. Gardropçu sevgili Meliha Hanım, "Macide Hanım bari içetekliğini çıkar" dedi. Otursam, elbise buruşacak, Varvara Petrovna buruşuk elbise giyemez diye de oturmuyorum. İyi mi? İçetekliğimi çıkardım, ordan geçen bir erkek arkadaşına "Şunu bir dakika tutar mısın lütfen" diye verince, etekliğin ağırlığından yere yıkılır gibi oldu. Ben de zaten mahsus vermiştim.

Provanın ilk günleri herkes birbirine; "Aa sen de mi varsın" diyordu. Bir pazar matinesinde işi bitince, **Işık Yenersu** bir şişe süt almış, haber bırakarak eve dinlenmeye gitmiş. Ateşi varmış. Akşam oyun saati yaklaştı, Işık Yenersu ortada yok. Görevliye, "Araştırın, yoksa evine gidin" dedim. Işık'ın ne kadar disiplinden yana olduğunu bilenlerdenim. Perde açıldı, ikinci oyun başladı. Oyun 24 tablo. Biri bitiyor, biri başlıyor. Gözüm kulislerde. Bir de baktım, sevgili Işık sahneye çıktı. Cam gibi gözlerle bana bakıyor ve gözlerinden inciler dökülüyor, hıçkırıyor, konuşamıyor. Canım Muhsin Bey, "Sahne perisi seni seviyor" demişti bir seferinde. Gerçekten o gün için olsun, inanmam gerek. Tuluat nasıl yapılır bilmem, çalıştığımdan ne bir eksik ne bir fazla tek kelime ilave edemem, eksiltemem. Işık Yenersu'nun söyleyeceklerini "Sen şimdi bana şöyle şöyle diyeceksin, böyle böyle soracaksın" deyip cevaplarını da ezberlediğim cümlelerden toparlayıp tabloyu bitirdik. Ama ne bitirme!.. Siz şimdi bunun önemini bilmediğiniz için yan gelmiş, bu satırları okuyorsunuz. Öyle kolay değil! İşini, kendini, karşısındakini ciddiye almış iki sanatçı için hiç kolay değil. Geçenlerde televizyonda ünlü bir şarkıcı, "Ben nota filan bilmem abi, plağı kor, birkaç kere dinlerim, o kadar" diyor. Yaftasız cehalet de bu kadar olur. Büyük üstünlük, marifetmiş gibi söylüyor. Gene aynı eserde **Elçin Şanal**, tehlikeli apandisit san-

cıları ile hastaneye kaldırıldı. Yerine **Arsen Göze** provasız girdi. Benim itirazlarımı kimse dinlemedi. İş başa düşünce, oyundan evvel Arsen'e "Ezberin tamamsa korkma, yardım ederim" dedim. Oyun bittikten sonra sevgili Arsen "Beni gözlerinizle oynattınız" diye ağlayarak boynuma sarılmıştı.

Şimdi kızları şarkıcı, erkek çocuğu da futbolcu yetiştirir akli olan analar babalar! Akli olan deyince aklıma geldi; çok sevdiğim değerli dostum **Nimet Arzık** ile beraberken, bir kişi için "Akli başında" demiştim de kızarak bana "Kuzum insanın akli neresinde olur?" demişti. Bu sözler beni her zaman düşündürmüştür. Nimet Arzık haklı, deyim yanlış! Doğru ya, insanın akli neresinde olur ki! O günden bu yana bu yanlışlığı tekrarlamamaya özen gösteririm.

Şu anda televizyonda **Fatih Terim**'in İstanbul'dan nasıl ayrıldığı, nasıl ağlaşıldığı, nasıl çiçeklerle uğurlandığı, imparator değişiminin sözlük anlamının nasıl değiştiği, Roma'da nasıl karşılandığı, nasıl sözleşme imzaladığı, İtalyanca söylediği tek kelime, bir yıl nerede kalacağı, eğer beğenirse Floransa'da kalacağı adres, uzun uzun anlatıldı. Ben de elimde olmayarak için için üzuldüm. Bizden bir teknik direktörün Floransa'ya gitmesinin önemini bilmiyor değilim ama yüzümüzü ağartan, Türk ismini duyuran **İdil Biret, Fazıl Say, Pekinel Kardeşler, Hüseyin Sermet** gibi sanat elçilerimiz de var. **Gazi Yaşargil** gibi 2000 yılında dünyaca önemli cerrah olarak ilan edilmiş bir hekimin varlığı gururumuzdur. Ama tabii onlar sanat-kültür, bilim elçileri. Futbol ise üç "f"den biri. Toplumun uyku ilacı. İkinci "f" biliyorsunuz eğlence ki Türkiye'de herkes oynuyor, göbek atıyor. Üçüncü "f" Fatime'dir. O da şükür kılcal damarları ağ gibi örmekte. Bana göre, Türk Silahlı Kuvvetleri laik Cumhuriyetin titiz bekçiliğini yapmasa, PKK bir yandan, Hizbullah diğer taraftan, şeriatı isteyenler öte yandan, bugün devletin başında olabilirlerdi.

Fazıl Say'ın değeri dünya ölçülerinde tam not almakta devam ederken ne yazık ki ülkemizde onu değersiz göstermenin gaze-

tecilik ve bilirkişilik olduğunu zannedenler de var. İlahiler, ne diyeyim! Zaten ülkede çok az olan bu değerlere destek olup önünü açın, elinizden geliyorsa bir iyilik de siz yapın. Bir güzelliği de siz koyun ki yaşamınız güzelleşsin, çiçekler açsın. Bu değerlerin sizin yazılarınıza ihtiyaçları yok. Ama sizin, dikenlerinizi kırmaya ihtiyacınız var. "Macide Hanım şimdi durup dururken bu dikenler de nereden çıktı" diyorsunuz, değil mi? Geçtiğimiz yıllarda **İstanbul Müzik Festivali'nde Aya İrini'deki** konserden çıktı. Konserden evvel bir genç kız sahneye gelip telefonların kapatılmasını rica etti. Fazıl, konsere başladı. Tam formundaydı. Bir süre sonra iki-üç sıra ilerde telefon çaldı, tam beş kez! Fazıl birden gücünü kaybetti, kendini toplayamadı. Tiyatrodan bildiğim bir duygu bu. Bazı eserlerin öyle kritik noktaları olur ki, koca salon nefesini tutar, kalp atışlarınız seyirci ile birleşir, işte o anda arka arkaya gelen öksürük sesleri bile sizi etkiler. Gücünüzü kaybetmemek için olağanüstü çaba sarf edersiniz. Fazıl da çabaladı ama başaramadı. Tabii çok kızdı, çok üzüldü. On dakika aradan sonra dönüşte, alkışları durdurarak "Barlarda ayak ayak üstüne atıp piyanotıngırdatmıyorum, ben piyanistim" dedi. Şaşılacak tarafı, hanımın hâlâ salonda oturmasıydı. Sağdan soldan "Çık dışarı" sözleri duyuldu. Israr üzerine hanımın ağzından sıkıntı ile zorla söylenen "Özür dilerim" kelimeleri döküldü. Fazıl yerine oturdu. Birkaç kere kendisinden dinlediğim bir bölümü çalmaya başladı ama sanki acemi biri çalışıyormuş gibi devam etti. O güzel konseri, o değerli piyanistten dinlememi engellediği için o hanıma ben hâlâ kızarım. Kimdi acaba?

Ertesi günler, Sabah gazetesinde değerli yazar **Güngör Mengü'nün** eşi olduğunu sonradan öğrendiğin **Ruhât Mengü Hanım** sütununda Fazıl'ı suçladı, zaten onun henüz piyanist bile sayılmadığını yazdı. Ben dünya vatandaşıyım ve çok duyarlı bir kişiyim, ben de kendisine çok uzun bir mektup yazarak bu davranışını kınamış, aynı mektubu bilgi edinmeleri için iki gazetenin önemli yazarlarına göndermiştim. Her zaman değilse de genellik-

Meclis'te "reception"a gidiyoruz. vedatçıgımın solundaki, değerli dostum Nimet Arzık.
("Kuzum, insanın aklı neresinde olur!" demişti.)

le güzel sanatların, gerçek sanatçının, Türkiye'de gereken değeri bulmadığını düşünürüm. Benim itibar görmem, saygı ile karşılanmam bu gerçeği ortadan kaldırmaz. Ben de zaten sadece sanat çevresinde varım.

İdil Biret veya Fazıl Say gibi üstün değerler, konser bitiminde duygularını piyanonun başında mı bırakıyorlar, yoksa beraberlerinde götürüyorlar mı? "Götürüyoruz" derlerse sevinerek, "Ben de" diyeceğim.

Lawrence Sterne; "Konu dışına çıkışlar, okumayı güneş gibi aydınlatır" diyor. Ben de zaman zaman konu dışına çıkıyorum. Sizin okumanız da güneş gibi aydınlanacak demektir. Zaten eleştirip de elinize ne geçecek? Ses çıkarmadan okuyun işte. İki tarafa da yararı yok... Tiyatro değil ki, eleştiri alıp da yanlışlarımı düzelteyim.

Eleştiri deyince gel de söyleme! Aynı eleştirmen, aynı oyuncu için olumlu yazdığında çok bilgili, anlayan kişi; olumsuz yazdığında "O zaten ne anlar, cahilin teki!" Böyle diyen oyunculara çok rastlamışımdır. Bir rastlantı iki yazıyı da tefsiri ile biliyorsam, olumlu eleştirideki bilginin nasıl olup da birdenbire cehalete dönüştüğünü merak etmiş ve sormadan edememişimdir. Dedik ya, tiyatronun cadısıyız!

Eleştirmen, oyuncu, ışıkçı, kostümcü, dekoratör ve rejisörün yapmaktan kaçındıkları ve özenle üzerinde durdukları noktaları bulmalı ki olumsuz olduğunda yazarın isteğine yaklaşmak için çirpınan meraklı sanatçıya ışık tutsun, yol göstere. Ben durduk yerde eleştiri yapmadım hiç. Sordukları zaman da bana göre yazarın istediği doğrultuda olup olmadığını uzun uzun, heyecan duyarak anlattım. Hep doğru oynanmasını istedim. Bazen o eserde rolü olmayan oyunculara da, karşılaştığımızda veya telefonla düşüncelerimi sorduklarında, fikirlerimi hep söyledim. Kulak gazetesi iyi işliyor ki rolü olan oyuncular zaman zaman benden selamlarını esirgediler. Hatta geçtiğimiz yıl Devlet Tiyatrosu İstanbul kadrolu bir hanım oyuncu; İstanbul kadrosunda bazı oyuncu-

ların benim eleştirilerime önem **verme**me kararı aldıklarını söylediğinde onlar adına çok üzüldüm. Eyvahlı ki eyvah! Aynalara bakmak istemiyorlar.

Anlaşmanın da, paylaşmanın da üstünde önemle dururum. Başarıyı, mutluluğu mutlaka ve mutlaka paylaşmak isterim. Soyunma odasına kutlamaya gelen seyirciye, diğer arkadaşlarımla da çok başarılı olduklarını, onlar olmasa tek başıma bir şey yapamayacağımı uygun cümlelerle söyler, sadece beni övmelerinin önüne geçmeye çalışırım. Bazen arkadaşlarım o seyircinin arkasından; "Size gelmişler, bizi niye katıyorsunuz" gibisinden tatlı tatlı çıkışırlar. Bu biçim serzenişler de onların sevgi dolu incelikleridir.

Anlaşma, iki tarafın düşüncelerini bilimsel açıdan ortaya koymasıdır. Benim hakkımda "O hiçbir şey beğenmez" diyen meslektaşlarıma çok üzülürüm, elimde değil. Kendilerini basküle çıkarmadıkları, çıkaramadıkları için bu cümlelerin arkasına sığınmalarına üzülürüm, içimi acıtır. Çünkü beğendiğim tiyatro oyunu ve oyuncusu elbette vardır. Aksi halde yaşam benim için bir kâbusa, tahammülü güç, sürüklenen bir ömre dönüşürdü. Hep yetenekli sanatçı, başarılı oyuncu bana mutluluk verdi. Bu benim kişisel marifetim, meziyetim değil. Yaradılışımda var olan yapı taşları... Kıskançlık, cimrilik, başkasının başarısından sevinç duymamak bence doğuştan beraber olduğumuz hastalıklar; bakteriler örneği... Olumlu olumsuz bu duyguların sonradan kazanılacağını sanmıyorum. İnsanın kendini terbiye etmesi ile, kültürle, bu gibi huyların edinileceğine inanmıyorum. Olumlu olan duygular yapıda varsa ne mutlu! Yoksa kişi olumsuzları olumlu yola götüremez. Kendini tutmaya özen gösterir o kadar! Tutmak demek, zaten o duyguların var olması demektir. Ancak derece derece su yüzüne çıkmasını engellemeye çalışır.

Gökçer'in tiyatro genel müdürlüğünden uzaklaştırılması için çaba sarf ettiğimiz günlerde oynadığı bir rolü (ne yazık hangisi olduğunu anımsayamıyorum) çok beğendim. Temsil sonu kulise

fırladım, oyununu çok beğendiğimi söyleyerek ona sarıldım. Gökçer'in şaşkınlık içinde söylediği "Çok terliyim" sözlerine; "Tiyatro teri bu, kutsaldır" dedim. Birkaç gün sonra Küçük Tiyatro'nun koridorunda (Genel Müdürlük oradaydı) gitmesini istediğim Genel Müdür Gökçer ile karşılaştığımda onu yok sayarak yürüdüm, geçtim. Örnekleri pek çoktur. Bilmem anlatabildim mi? İnsan başkaları ile değil, hep kendisi ile yarışmalı! Gerçeği görmek yürekliliktir. Gerçek ancak yürekle görülür, sanatçıda da yürek şarttır. Yüreksiz sanatçı olmaz, olunmaz.

Şimdi oturduğum Cihangir'deki evde, salonumun iki büyükçe duvarında tablolar var. Birinde yabancı röprodüksiyonlar (estağfurullah ben okullu oyuncuyum, orijinalleri olamaz ne haddime düşmüş!), öbür duvarda orijinaller var. **Turgut Zaim** taş basması ile adını Macide koyduğum **M. Ziya Ülkenci**'nin tarafımdan para ile alınmış iki tablonun dışında değerli **Mevlut Akyıldız**'ın iki eskizi, arkadaşım değerli **Cemil Eren**'in bir tablosu ve diğerleri hediye. En tepede iki Atatürk fotoğrafı var. Fotoğrafları asarken ressamlara "Atatürk olmasaydı siz de ben de olmayacaktık" dedim. Ressamlar da bana eserleriyle "Haklısın" dediler. Ben de Atatürk'ü başlarının üstüne oturttum. Koca evde iki Atatürk'le olur mu? Kütüphanenin sol tarafında, hani sağdan yukarıya bakan beyaz mendilli ünlü fotoğrafı. Bu tarafta sevgili **Meltem Keskin**'in Ortaköy pazarından bana getirdiği yemek masasının başında, oturan fotoğrafı. Önünde bardaklar, tabak vs. var. Cebindeki mendil katlanarak konmuş, gene aynı zarafet. Mutfakta da ayrıca iki fotoğraf, iki de Atatürk fotoğrafları olan takvim var. Çok değerli operatör **Hüsnü Göksel**, Cumhuriyet'te gene eğitici, öğretici "O öyle bir sabahtı ki" başlıklı yazısında Conk Bayırında düşman ile karşı karşıya gelinen bir anda Mustafa Kemal'in askere "Yere yat" komutunu vermesiyle, düşmanın ilerleme hızının kesildiğini, o anda da Mustafa Kemal'i hedefleyen düşman

subayının mermilerinin isabet almadığını anlatıyor; salt Mustafa Kemal'i öldürme görevini üstlenen bir düşman subayının varlığının yeni açıklandığını bildiriyordu. Dolu dolu olan gözlerimi yumdum, isabet etseydi diye düşündüm. Gerçekten o öyle bir sabahtı ki... Alıntı yapılan kitap, 1994 yılında iki İngiliz subayı tarafından yazıldı.

..

Evde, salonun orta yerinde üstü beyaz, altı değişik biçimde demir ayaklara oturtulmuş, oldukça uzun bir sehpa var. Çiçekli çiçeksiz pek çok saksıyı barındırır. **Üç Büyükler** fotoğrafı da çiçeklerin arasında, her zaman görebileceğim yerdedir. **Uğur Mumcu** ortada, sağında **İlhan Selçuk**, solunda **Aziz Nesin**; ellerinde rakı bardakları masanın karşısındakilere "merhaba" diyorlar. Aziz Nesin merhabayı erken kesmiş, bardak dudaklarına değmek üzere...

Sevgili Işık Yenersu'nun bana hediye ettiği "Üç Büyükler."

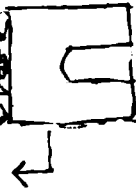
Gelelim tabloya: Tablonun adı niye Macide? Ankara'da, Ül-kenci bir sergi açtı. Açılışa davetliydim. Bir tabloyu çok sevdim. Eve döndüğümde "O kadar param var, niye almayayım" diye düşündüm. İki Macide de istedi doğrusu. Telefon ettim, "Yarın ödemeyi yaparım" dedim. Ancak sergi sonunda alabileceğimi öğrendim. Serginin kapanacağı gün, seslendirmeye giderken uğradım, aldım, beraberimde götürdüm. **Köle İsa**ura isminde bir film seslendiriliyor, kadro çok kalabalık. Stüdyodan biri çıkıp "Macide Ablanın ailesi" diyor örneğin. Bizler sabahtan gidiyoruz, geç vakte kadar üç odaya sığmaya çalışıyor, çaylar, kah-veler, kebaplar ve koyu tatlı sohbetler içinde işi sürdürüyoruz. Halimizden çok memnunuz, o kadar ki çağrıldığımız zaman sanki amaç muhabbet etmekmiş gibi bazı arkadaşlar "Aman sırası mı şimdi" deyip gidiyorlar. Getirdiğim tabloyu emin bir yere koydum. Hoşlanacağını bildiğim kişilere gösterdim. Saat on-yediye geliyordu. Birden kalktım, ağızımdan çıkan "Ben gidiyorum" cümlesi herkesin şaşkınlığında yankılandı. "Yarın onda buradayım" dedim, çıktım. Taksiye binmeyeyim, tablo biraz büyükçe, cam kırılabilir diye düşündüm. Bana daha uzak olan du-rağa yöneldim. Otobüse binmek daha güvenli olacaktı. Derken başka muhite giden bir otobüs durdu. A, içinde Vedat oturuyor! Göz göze geldik, "Nasılsın, iyiyim" türünden işaretleştik. Yüzü kıpkırmızı oldu! Belki ondan cesaretlenerek "İnmez misin?" dedim, eliyle "Gidiyorum" işareti yaptı, otobüs gitti. Ben sanki çı-rılçılplak dondum kaldım. Elimle saçımı düzelttim, "rujum var mı" diye düşündüm. Bugün günlerden ne dedim, saate baktım. Yıllar evvel nikâhımızın kıyıldığı gün ve saat! Bir süre heykel ol-dum. İğneler batırsalar duymayacağım! Ne kadar durdum bilmi-yorum. Delice eve koşmak geldi içimden. Artık çözülmüştüm. "Camına ederim" dedim, taksiye bindim. Tabloya uzun uzun baktım.

Tablo şeması

İsmi Macide koydum. İki **Macide** de böyle kapının önünde kalmıştı. Öyle ya, sınırlandırılmamış parmaklıksız, uzaktaki ev, tiyatrosu. 1984'te emekli edilerek sanatçı Macide kapı önüne konmuş. Öteki parmaklıkla sınırlı olan ev, bu Macide'nin evlilik evi. Onun da vaziyeti bozuk. Yaşamıma çok uyduğunu düşündüm. Daha evvel yazdım mı bilmiyorum, ben tiyatroyu, iplerin arasına tahtalar konmuş, çıkması çok zor merdivenlere benzetirim. Her an düşme ihtimaliniz var. Merdivenin ucu da insan gözünün seçemeyeceği kadar uzakta. Bu kadar sayısız basamağın hangisinde olursanız olun övünmenize hiç gerek yok. Reca ederim, unutmayın ki çıktığının kaç katı daha basamak var önünüzde.

1985-1986 yılında **Lelo Belon**'un yazdığı, rahmetli **Mualla Genez**'in tercüme ettiği, **Kenan Işık**'ın rejisörlüğünde hazırlanan **Öyle Bir Sevgi ki** adlı oyunda Charletto rolü verildi bana. Eser ana-kızın üzerinde dönüyor. İki de yaş değiştiriyor. Hiçbir makyaj, saç biçimi, kostüm değiştirmeden Charletto sahneden çıkıyor. 75 yaşında. Öbür kulisten 35 yaşlarında sahneye giriyor. Sırf oyunculuğa dayanan bir eser. Rejisör, kızım rolü için başka isimler üstünde duruyor. Ben de **Nurşin Demir** üzerinde ısrar ediyorum. Ve o geliyor. İyi, güzel, sevgiyle provalara başlıyoruz. Provalar ilerledikçe, Kenan Işık'ın çalıştırması derinleştikçe kızım da sertleşiyor. Sertliği, gittikçe olumsuz noktalara varıyor. Ankara'ya yakın bir yere turneye gittiğimizde, gündüz yaptığımız provada "Sen şimdi şöyle şöyle davran ki ben de böyle böyle yapayım" demek istediğim an, kızımı oynayan oyuncu kendini yerlere atıyor, baygınlıklar geçiriyor, prova kalıyor. Görevli kişiler bana dönüp de; "Allah yardımcın olsun, bugüne kadar nasıl çektin" gibi sözler söylüyorlar. Tiyatro yaşamımın tümünde ilk kez böyle bir durumla karşılaşıyorum. Hiçbir eserde böyle üzülmedim. İlk kez bittiği gece, eser bitti diye sevindim. Oysa Becket'le bu eser dışında, son gecelerde "Eser bitiyor, bu kadını bir daha göreme-

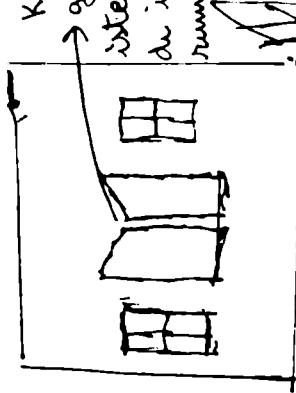
Yeni 1999...
 Bu tepesindekinin evi bahçe
 parmaklığı keşik sarımsak
 dan at gilin

Simgeler calanlar

→ Beyaz bir nokta var sonra
 aqakiler

alt Kusum Fime

Kapı aralıkla
 → gelin Kendi
 isteği ile çekme
 du ise sarımsak
 rum, dışarı
 atılmış

Yeni 1999...

→ duyağı ucuyla

benzetmek gili ol-
 masın bu da gelin dinde çiçeği
 otunun ağaçlar - yani ben -

Parmaklıklar
 çeşitli bir
 ev. bu maei
 denin evlerde
 evi -

yeceğim" diye girer çıkar ağlarım. **B**ütün tiyatro dünyam bu eserle kapansaydı hâlâ üzülüyor olacaktım. Bereket **Nedim Saban** isminde 25 yaşında bir genç beni **aklına** koyuyor da çirkinliklerin silindiği, beni her açıdan mutlu eden iki yılın başlangıcı oluyor.

Nedim Saban 1986 yılında New York Üniversitesi'nde tiyatro ve sinema eğitimi görüyor. New York'ta sergilediği **Hortlaklar**, **Woyzeck**, **Hizmetçiler** oyunları, sınava giren 1000 kişi arasından üç kişiye verilen bir burs kazanıyor. ABD'de çeşitli tiyatrolarda oyun yönetiyor. Bu konularda beni bilgilendirmek için ABD'de hakkında çıkan yazılardan bir bölüm gönderiyor. Bir dergi "He is really gines" diye başlık atmış. Ben bunları okuduktan sonra Nedim Bey Ankara'ya geliyor. "Hakkınızda yazılanları okudum, pekiii Türkiye'ye geldikten sonra ne yaptınız?" sorusunu "Dormen'de bir eser sahneye koydum" diye cevaplıyor. "Başarılı oldunuz mu?" sorusuna "Hayır maalesef olmadı" diyor. Bu cevap beni yerime çaktı. Daha evvel özel tiyatroların yerinden oynatmadığı ağır taşı kaldırmaya gelen 25 yaşındaki genç adam, yaptığı işi basküle çıkarmış, gramını ölçebilmiş, beğenmemiş ve bu gerçeği benden gizlemiyor. Yaşamımda doğruyu söylemekten çekinmeyen ikinci adam. Birincisini de anlatayım: Bir ara bizim apartmanın alt katına Mehmet isminde bir genç berber, dükkân açmıştı. "Hayırlı olsun" demeye uğradığımda saçımı boyatmıştım. Boyadan sonra yıkanırken "Nasıl, güzel oldu mu?" diye sorduşumda, "Hayır, renk renk oldu, neyse terasta oturuyorsunuz, güneşle bir haftada düzelir" demişti de Londra'ya gidene kadar kalfa olarak çalıştığı her yere peşinden gitmiştim.

Çakılı yerimden doğruldum, karar verdim, "Nedim Bey, sizinle geliyorum" dedim. Beni İstanbul'da çok büyük bir hazırlıkla karşıladı. Taksim'in orta yerindeki, oyunu oynayacağımız Şişli Terakki Lisesi'nin kocaman duvarını kaplayan bez afişlerde; "Macedide Tanır İstanbul'da" diye yazmış. Görünce ürktüm. "Size gelip de, bu da kim, nereden çıktı demiyorlar mı?" diye sordum. Tabii aldığım cevap rahatlatıcı, sevindirici oldu. Teşvikiye'de Uğural

Apartmanının möbleli, güzel bir dalresini kiralamış. Ev sahipleri-
nin beni çiçekle karşıladığı o dairede bir yıl kaldım. Nedim Saban
da aynı binanın üst katının sahibi.

Müziksiz Evin Konukları'nın provaları başlıyor. İki Maci-
de de çok mutlu. Kadro çok güzel, her gün yeni bir şeyler getir-
menin peşinde. Bir yandan salon yenileniyor; herkes payına dü-
şenin en güzelini, en doğrusunu yapmak için çırpınıyor. Perapa-
las'ta tanıtma kokteyli veriliyor. Sanatçılar, yazarlar hepsi orada.
Tek kelime ile çok muhteşem bir gece. Broşüre yazı istendiğinde
şöyle yazmışım: "Kolay değil. Türkiye'de İstanbul ilinde tiyatroyu
ciddiye alan 25 yaşında genç bir adam –Nedim Saban– tiyatro
açıyor. Aslında günümüz ölçülerine göre çılgınlık bu. Taklit yok,
oryantal danslar, şarkılar, türküler yok. Tam anlamı ile tiyatro
yapmaya çalışıyor. Salon yok. Okul ile anlaşıyor. Büyük borçlar-
la salonu boyatıyor. Yerlere halı kaplıyor, makyaj odaları yaptırı-
yor. Sanata, sanatçısına olağanüstü saygılı. Ankara'ya gelip beni
ikna ediyor. Ben de bu tutkuya sevgi ile katılıyor, saygı duyuyo-
rum. Belki benimki de çılgınlık ama insan, ya 25 yaşında ya da
benim yaşımda (benim yaşımda sayısını atlıyorum) çıldırır. Ben bu
çılgınlıktan hoşnudum. Bir tiyatronun kazandırılmasında payım
olduğu için çok mutluyum. Hepinize sevgiler, nice tiyatrolu gece-
ler."

Nedim Bey, her gün bütün kadroya, cevaplamak için eserin
didik didik edilmesini gerektiren yazılı sorular veriyor. Tartışyo-
ruz, çatır çatır hem de!

Babaanneye gözlük almak için beraber gittiğimizde Nedim
Bey'in beğendiği gözlük pahalıydı. Ona belli etmeden mağaza
görevlisine, o gözlüğe benzeyen daha ucuzu varsa onu getirmesi-
ni rica ettim. Gelen gözlüğü taktım, aynaya bakarak, "Aa, bu da
çok güzel" dedim. Nedim Bey ötekisinde ısrar edince, ikincisinin
birinciye göre yarı fiyat olduğunu söyledim. Nedim Bey, "Olsun
Macide Hanım, tiyatrodan ucuzu değil, gerekeni yapmalıyız" dedi
ve pahalısını aldı.

Benim kadınının ayağı **sakat**, baston gerekli. Ölçülerle boyuma uygun baston geldi. **Sokaklara** bastonla çıktım. Özellikle topallayan kişilerin arkasından yürüdüm. Çünkü tepemdeki, ayağı sakat olanın bastonunu ve sağlamı bacağını nasıl kullandığını, sakat ayağını nasıl dengelediğini öğrenmek istiyorum. Karar verdim ama emin olmak istiyorum. Eserde, büyükanne 12 yaşındayken at tepmiş deniyor. Nedim Bey'e beni bir ortopediste göndermesini rica ettim. **Tiyatro Kare**'nin her işini yürekten omuzlayan bir genç vardı. Beraber gittiğimiz doktora olayı anlattım, nasıl bastığımı, bacağımı neresinden itibaren sakatlaştırdığımı, tıbben doğru olup olmadığını sordum. Kalktım yürüdüm, doktora döndüğümde tuhaf tuhaf bakarak bana, "Siz sanatçılar şaşılacak kişilersiniz, tabii hepsi değil" dedi. Anlattığım at tepme olayında, vurma şekli ve mesafe ile ayağın alması muhtemel olan biçimleri söyledi ve "Sizinki çok doğru" diyerek son noktayı koydu. Bu yazdıklarımı şayet okuyan çıkarsa, o da amma şaşacak ha! Belki de bana ne ukala diyecek. Ukala mukala, günahıyla, sevabıyla biz buyuz işte. Doktordan içim buruk çıktım, "beni eleştirmede, başından mı savdı" gibilerden. Beraber gittiğimiz genç, "Ne o Macide Hanım, doktor her şeyi açık açık anlattı. Yürüyüşünüzün doğru olduğunu söyledi. Daha ne istiyorsunuz, memnun olmadığınız mı?" dedi.

Ben boğa burcundanım. Herhalde tepemdeki de o burçtan olacak ki aynı yolun yolcularıyız. Çin astrolojisine göre başlıca özellikleri: mükemmelliyetçi, sevgiye düşkün, güzel sanatlara yatkın (daha ne olsun ki). Yenmesi gereken huy: Alınganlık ve kuşku. Hastalık, nisai (nisaiyi anlatmıştım ameliyat oldum) ve solunum yolları (onu da anlattım müzmin bronşit). Bana göre, hepsi doğru. İki Macide de mükemmelliyetçi. Tepemdekini yeri geldikçe anlattım. Bu Macide de eğer evlere temizliğe gitseydi hanımlar onu paylaşamayacaklardı. Sevgiye çok düşkün, adeta sevgi dilencisi olduğumu söylemiştim. Güzel sanatlara yatkın (zaten paranteze aldık, daha ne olsun ki dedik). Alıngan olduğumu

biliyorum ama bütün çabama karşın kendimi terbiye edemiyorum. Yapıda var olduğu için, alındığım anda, kendime "Ne yapıyorsun" diyorum, yazık ki iş işten geçiyor. Kuşku: yaşamımın bütününü şöyle bir gözümün önünden geçirdiğimde, tiyatronun dışında kuşkuya yer olmadığını görüyorum. Ama tiyatro başka. Doğruyu oynadığıma hep kuşku duydum. Belki de burcumun özelliği olan kuşkuyu, tiyatroya o kadar harcadım ki yaşamıma kalmadı.

Bir gün matineden sonra "Bir hanım sizi görmek istiyor" dediler. Gelen hanım genç ve güzel yüzünü ıslatan yaşlarla bana sarılarak teşekkür etti. Ayağı sakat olduğu için, kocasından, insanlardan utandığını, benim çekincesiz, sakatlığı kabullenmiş halimin kendisini çok etkilediğini, utanılacak bir şey olmadığını ilk kez anladığını anlattı uzun uzun! Bu konuşmanın beni ne kadar mutlu ettiğini nasıl anlatayım ki şimdi size! Nasılsa ölçemezsiniz. Tiyatronun gücünün ne kadar büyük olduğunu bir kez daha, tepemdeki Macide başıma vura vura tekrarladı.

Şimdi tek mal varlığım olan hanemin pembe renkli banyosunda lavabodan yukarıya kadar büyük bir ayna var. Teras katındaki bir oda büyüklüğünde, gerçekten çok şık, hatta ilk ziyaret edenlerin, "A, niye bu kadar güzel bir yerde oturmuyoruz da salondayız" diyerek iltifat ettikleri banyodaki iki aynadan biri. Onların ve diğer aynaların şimdi bu evde olmasını sevgili arkadaşım **Faize Kuhar**'a borçluyum. Teras katımı satıp da taşınırken "Daireyi satın alan bunları da gördü, ayıp değil mi, kalsın" dediğime tanık olan sevgili Çitlenbik (Faize Kuhar), önce beni azarladı, sonra da aynaları söktürdü. Şimdiki banyom küçük; yıkanırken sağına soluna çarptığım üçgen biçimindeki duşakabinin (ne demimler çıktı) karşısında aynanın iki yanında lambalar var. Sağ tarafta **Müzihsiz Evin Konukları** oyununa gelen buket, (daha çok çiçek sepetlerinin) kordelaları asılı. Sol tarafta gene aynı temsile getirilen, 4 arkadaşım tarafından Ankara'da Vakko'ya yaptırılmış, pastel mavi ve krem rengi ipekböceği kozası biçimin-

de çiçekli, kordelalı, askılı bir **güzellik** sarkıyor. Geldiği zaman aylarca eve mis kokular yayan bir **güzellik** bu!..

Müziksiz Evin Konukları ile de bazı illere turnelerimiz oldu. **Fırat Üniversitesi**'nin profesörleri ve öğretim görevlilerinin eşleri, matineden sonra salonlarında, evde yaptıkları güzel, lezzetli yiyeceklerle bize ikramda bulundular. Akşama bir oyunumuz olduğu için özürler dileyerek çay içtim, sohbet ettim. Konuşmanın tıkanıdığı bir anda; "Ne güzel bir salonunuz var, akşamları özellikle cumartesi pazarı eşlerinizle burada değerlendirirsiniz" deyince, eşinin de profesör olduğunu söyleyen bir hanım profesör, "Maa-
lesef Macide Hanım, eğitimsiz toplumun baskısından biz kadın kadına vakit geçiriyoruz" dedi.

Diyarbakır'da da bir genç kız temsil sonu kutlayarak boynuma sarıldı. Bu cin gibi kızın ne okuduğunu sorduğumda hemşire olacağını, bir yılı kaldığını sıkıntıyla söylemesi gözümden kaçmadı (hani büyükler nasihat ederler ya benim ki de o cinsten). "Canım burada arkadaşlarınız vardır, toplanır sıkıntıları dağıtırsınız, bir sene de çabuk geçer" dedim. Hemşire adayı; "Toplantı yapmak ne demek" dedi; "birkaç gün evvel toplanan arkadaşlarımı karşı komşu fuhuş var diye ihbar ettiği için polis baskın yaparak kızları muayeneye götürmüş. Acaba hâlâ bu kurallar mı geçerli bilmem.

Size Erzurum turneleri sırasında gördüğüm, toplumdaki gerilemeyi anlattım mı? Anlattı isem buraları okumadan geçin. En son **Gölge Ustası** ile gittiğimizde perdenin açılmasına bir dakika kala, seyirci müthiş bir gürültü ile salona girdi. Görevlilere nedenini sorduğumda, "Aydınlıkta tiyatroya geldikleri anlaşılmasın diye, son anda karanlıkta koşuyorlar" dedi. İlk gittiğimiz yıllarda yoldan geçen on hanımdan biri ehramlıydı. Son gidişimde on hanımdan birinin başı açıktı. Büyüklerimiz oturdukları koltukları bırakmama adına neleri feda ettiklerini ve ülkenin neler kaybettiğini hiç düşünmüyorlar. Ne yazık, yasalar değişmedikçe ölünceye kadar onları seçmeye mecburuz.

Diyarbakır'daki oyunlardan sonra pek çok kişi kutlamaya geliyordu. Bir gün matineden sonra uzunca boylu, kravatlı genç bir bey geldi. Elimi sıkarken kendini tanıttı; "Ben Dr... Sizinle aynı ülkenin evladı olmaktan gurur duydum" dedi. O gün yorgun gözlerimden akan yaşları ondan gizlemek için çok gayet sarf etmiştim. Ayrılık günü geldiğinde Diyarbakır'dan özel bir vasıta ile yola çıktık. O dağlarda, o keskin virajlarda her an birilerinin karşımıza çıkacağı endişesi ile hiçbirimiz konuşmuyorduk; arabada ölüm sessizliği vardı. Nitekim bizden bir saat sonra teröristlerin bir otobüsü durdurdukları haberi akşam her yere yayıldı.

BBC'de "her eski, antika değerlidir" konusunu bir saat görüştüler. Çok doğru. Her eski değerli değildir, insan eskidikçe değer kazanmaz. İnsan; kişiliği, kültürü, yaşama bakış açısı, davranışları, ağzından çıkan her sözün arkasında olması, kimliği vs. ile değerlidir. İşin en güç yanı da binbir emekle, çalışmayla, özveriyle, dürüstlikle kazandığımız bu değerleri son nefesimize kadar kendimize yakışır biçimde muhafaza edebilmektir.

Şimdi bu büyük lafları bırakalım da; **Müziksiz Evin Konukları**'na tantana ile geldim demiştim ya oraya dönelim. Çok sayıda televizyon kanalı, dergi ve gazete de "Macide'ye hoşgeldin" yazıları ile tantanaya katıldı. Yedi yıl geçmiş. O nedenle belgelerin sayısı bir hayli kabarık, aralarından birkaçını buraya alacağım. "Bakın ben neymişim" diye değil, belge değerini taşıması açısından. Örneğin:

31 Ocak 1993 Nokta dergisi kültür-sanat sahifesinde "Macide İstanbul'da Sahnede" başlık; büyük harflerle "Hoşgeldin. **Ahmet Tulgar**'ın çok uzun yazısından bir bölüm: "Macide Tanır, yaşamını tiyatroya adanmış biri. Belki bir klişe gibi duran bu saptama Tanır'la ilişkilendirildiğinde yerli yerine oturuyor. 'Egoist', sanatı sürdürebilmek için sevdiklerini terk etmek zorunda kalmış. Ne doğacak çocuğa, ne de sanatına ihanet etmiş olmamak için çocuksuz yaşamayı seçmiş. Kendi deyimiyle dev gibi tiyatro yapıtlarının dev gibi başrolleri altında ezilmemek için kişiliğini unut-

"Müziksiz Evin Konukları" – Önde, küçük kızım Bella'yı oynayan Sedef Ecer; sol başta, büyük kızım Gertrude'u oynayan Emine Umar; ortadakiler seyircilerden.

muş, provalarda, oyunlarda duygularını iptal etmiş, coşkularını ertelemiş.

5 Ocak 1993 tarihli Cumhuriyet gazetesinde **Muazzaz Memencioğlu**; "Türk Tiyatrosunun en tutkulu oyuncularından Macide Tanır, uzun bir aradan sonra yine sahnede" başlıklı uzun yazısını, "İstanbul izleyicisi, özellikle genç kuşak Macide Tanır'ı görmek şansına kavuşacaktır" sözleriyle noktalamış.

2 Ocak 1993 tarihli Milliyet'te **Nemika Tuğcu**; "Türk Tiyatrosunun en büyük aktristlerinden Macide Tanır, 7 Ocak'ta yeni bir oyuna başlıyor" diye uzun bir röpotaj yapmış.

22 Kasım tarihli Milliyet'te **Zeynep Oral**; "O akşam Pera-pala'sta (tiyatroyu tanıştırma toplantısı) bacak kadar çocuğun yıllar sonra yeniden tiyatroya dönmeye ikna ettiği bir 'usta'yı da, avuçlarımız acıyınca dek alkışlıyorduk. Yılların eskitemediği bir ustayı, birikimlerin oyuncusu Macide Tanır'ı. On yıl sonra onu İstanbul'da yeniden izleyeceğimiz için, geçmişteki başarıları için, 'Ağaçlar Ayakta Ölümler', 'Günden Geceye'ler, 'Altın Göl'ler için, yitirmedeği coşkusu için, o büyük tutkusu için çarpıyordu ellerimiz. Yalnız ellerimiz mi? Yürekllerimiz de. O Macide Tanır, bu sevgi ve saygı tufanı karşısında birkaç söz söylemeye çalışırken orada bulunanların birçoğu gibi gözyaşlarını tutamıyordu. Ve ben Ulunay'ın renkli deyişiyle sanat Himalayaları'nın Everest'ine yükselen Macide Tanır'a bakarken tıpkı onun gibi bir tutku uğruna yanıp tutuşan tiyatrocularımızı düşünüyordum... Şimdiden başarılar diliyorum. Bir de tutkunun hiç solmamasını!" sözleriyle uzunca olan yazıyı bitirmiş.

24 Ocak 1993 tarihli Milliyet'te Zeynep Oral, oyunu gördükten sonra; "Geçen haftanın ortasıydı. Ne çok, ne çok özlemişiz sahneden yıllardır uzak kalan Macide Tanır'ı. Nedim Saban'ın sahneye koyduğu 'Müziksiz Evin Konukları' oyununda gözlerimi ondan ayıramıyorum, sahnede rol yapmıyor, oynamıyor, oynamaya çalışmadan canlandırdığı kişilik oluşuyordu. Babaanne kişiliğinde otaya koyduğu ya da gizlemeye çalıştığı yaşlılığını, öf-

kesini, yalnızlığını, acımasızlığını, nefretini, kinini, pişmanlıklarını, yumuşaklığını, tüm duyarlılıklarını Macide Tanır, tüm bedenine, ellerine, parmak uçlarına, dudak kıvrımlarına, ayağını sürüş biçimine, gözünün çevresindeki kırışıklıklara, bakışlarına, sesine, susuşlarına yerleştirmişti. Bütün nüanslarıyla babaanne oydu. O, babaanneydi..." diye sürdürmüş.

Tiyatro dergisinde **Seçkin Selvi**; "Yılların yorgunluğu altında ezilmek yerine yılların deneyimi ve alkışları üzerinde yükselen Macide Tanır, sıcacık yüreğini katı kabuklar altında gizleyerek kendini ve ailesini korumaya çalışan büyükanneyi milimetrik nüanslarla yaşama geçiriyor. Daha da önemlisi, yalnızca ailesini korumaya çalışan büyükanneyi değil, deneyimsiz genç oyuncularını arka plana düşürmeyen, oyunun bütünlüğünü kuran Tiyatro Kare'nin temel taşlarından birini yerleştiren Macide Tanır'ı da gözler önüne seriyor..." demiş, devam etmiş.

9 Şubat 1993 tarihli Tercüman'da **Hayati Asilyazıcı**; "Bir virtüözün, Macide Tanır'ın oyunu ile kendinden söz ettiren bir topluluk oldu Tiyatro Kare. İstanbul seyircisi için bir efsane oyuncuydu Macide Tanır... Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmenliğim yıllarında Macide Tanır'ı konuk oyuncu olarak Şehir Tiyatrolarında sahneye çıkaramadım..." diye yazmış.

Mart 1993 tarihli Gösteri dergisinde **Sevgi Sanlı; Yıldırım Türker**'in yukarıda yazdığımız "mucize oyuncu" yazısından alıntılar ile kendi çevirisi olan **Kıl Payı**'nın yazarı **Edward Albee** ile tanıştığında 'O 60 yaşlarındaki havalı Agnes'in en iyi yorumcularından biri Türkiye'dedir' demekten kendimi alamadım..." demiş. Övgülerle sürdürmüş.

2 Mart 1993 tarihli Cumhuriyet'te **Dikmen Gürün**; eseri, oyunu anlatan çok uzun yazısının bir yerinde, "En çarpıcı yorum" başlığı altında **Irene Worth**'ler, **Rosemary Harris**'ler, **Macide Tanır**'lar da, **Neil Simon**'un şansı. İnanıyorum ki babaannenin en çarpıcı yorumunu İstanbul izleyicisi görmekte," demiş.

23 Ocak 1993'te **Hıncal Uluç**'un -Sabah- "Macide Ha-

nım'a selam" başlığıyla yazdığı uzunca yazıyı almak istiyorum, istemeyen okumasın ama belge olarak gerekli:

"Tiyatroya adanmış bir ömür. Ne bir ömrü?.. İki ömür... Macide Hanım 1943 yılında çıkmış ilk kez sahneye. 1943-1993. Yarım asır ne demek bilir misiniz? Ve de yarım asır dimdik. Ve de yarım asır alkışlarla. Üniversite öğrencisiydim onu ilk kez izlediğimde. Günden Geceye'de. Ağaçlar Ayakta Ölür'de. Sonra, yıllar yıllar sonra! İstanbul'da Altın Göl'de çıktı karşıma. Tesadüf, aynı hafta filmini görmüştüm. Oscar'lık Katherine Hepburn oynuyordu aynı rolü. Ve Macide Hanım, Hepburn'den misli misli iyi oynuyordu. Kaç kişi bildi, kaç kişi duydu, kaç kişi gördü Macide Hanım'ı Altın Göl'de? Suçlu biziz... Yani medya... Bu ülkedeki güzellikleri yazmada alabildiğine cimri ama çirkinlik yazmak için yoksa bile yaratan biz gazeteciler... Macide Hanım bu oyunu Broadway'de oynasa, bütün dünya ondan bahsederdi. Öyle kıyamet koparırdı Amerikan basını. Bizde bu satırları okurken hâlâ kim bu Macide Hanım, Hincal niye hâlâ soyadını yazmadı diyenler vardır, adım gibi biliyorum. Soyadına gerek yok çünkü. Daha önce anlatmıştım, Sara Bernhard'ın öyküsünü.. Perde kapanmış, salon yıkılıyordu 'Sarah.... Sarah' diye. Sarah coşku içinde, gözleri nemli dinlemiş çığlıkları... Sonra yanındakilere dönmüş... 'Doğduğumda bir soyadım vardı' demiş, 'ben ona bir ad ekledim. Macide Hanım, soyadına bir ad ekleyenlerden. Ama ne yazık ki Londra, Paris, New York yerine İstanbul'da doğma bahtsızlığına uğramış, dünya çapında bir yetenek. Türkçeyi iyi kullanırım ben... Ama bazen öyle olaylar yaşarım ki, ifade acizliğine düşerim. Kalemimi kırasım gelir. İşte Macide Hanım, bu. Macide Tanır. Lütfen gidin, Şişli Terakki Lisesi salonlarında oyun sahnelemeye çalışan bir özel tiyatroya. Kare Tiyatrosu'na ve büyük Macide'yi izleyin. Neil Simon'un Pulitzer ödüllü enfes oyunu. Müziksiz Fiv'in Konukları, aslında Macide Hanım'ın oyunu değil. Oyun, oyuncular arasında dengeli paylaştırılmış. Başından sonuna babaaanne üzerine kurulu ama babaaanne sahnede ötekilerden fazla değil. Çoğu sahnede

yok. Zaten onun olmadığı sahnelerde anlıyorsunuz Macide Hanım'ın çapını. Hep odasının kapısı açılsın da içeri girsin diye bekliyorsunuz. Zalim bir babaanne var Simon'un oyununda. Zalim, sevgisiz, sevgisizliği çocuklarını felakete götürmüş. Kimi genç yaşta ölmüş, kimi hastalıklı, kimi kişiliksiz büyümüş. Gerçekten sevgisiz mi babaanne yoksa sevgisini göstermenin çocuklarının eğitimiyle terbiyesine ters etki yapacağını düşündüğünden, tüm hayatınca, kendini bu mutluluktan esirgemiş biri mi? Sorunun yanıtı, oyunun finalinde, sevgiyi yürekten bilenlere şöyle bir geliyor. Macide Hanım'ı izlerken babamı düşündüm. Annemi severdi. Oyundaki babaanne gibi değildi. Bir ölçüde gösterirdi sevgisini. Ama gösterdiğinin yanında, sakladığının ne kadar büyük, ne kadar sonsuz olduğunu, annemin öldüğü gece anladım. Niye...

Bu büyük sevgiyi annem de yaşarken görseydi, duysaydı olmaz mıydı? O kuşak öyle yetişmiş işte. Ben de öyle yetiştim. Dokuz yıllık beraberlikten sonra boşandım. Karım Amerika'ya dönüyor. Onu bir daha hayat boyu görmeyeceğim belki. Havaalanına giden arabada bana dönüp sordu. 'Hıncal, beni gerçekten sevdin mi hiç?' Şöyle baktım... Bu da soru mu, dercesine. 'Peki öyleyse niye söylemedin hiç' dedi.

Macide Hanım biraz babamı oynuyor işte... Bir uzun dönemdeki beni... Sevgisini göstermeyen, göstermekten korkan herkesi... Gidin seyredin lütfen. Gidin, seyredin ve onun, babamın, benim yanlışlarımı yapmamayı öğrenin. Dünyadaki en güzel iki sözcüğün 'seni seviyorum' demek olduğunu öğrenin. Bu iki sözcüğün nasıl mucizeler yarattığını öğrenin. Sevgisizliğin ve saklanan sevginin cehenneme çevirdiği dünyamızı, yeniden cennet yapacak iki sihirli kelime bunlar: 'Seni seviyorum.' Tam dokuz yıl karımdan esirgediğim sözcükleri şimdi herkese söylüyorum. Allah'ın günü bana sövmeyi vazife edinenler dahil.

Ve de en çok sizleri, siz okuyucularımı seviyorum. Sevmek güzel şey... Sevdığını söylemek daha güzel... Deneyin... göreceksiniz. Ama daha önce gidin Macide Hanım'ı görün. Mutlak görün..."

Sevgiyi ayıkladığı, sevgiye yol gösterdiği için, belki o bir tek okur da yararlanır düşüncesi ile nahif, duygusal yazıyı kesmeye kıyamadım. Bu yazıdan sonra alıntı yapmayacağım. Sadece elimdekilerin isimlerini sıralayacağım.

- Gölge Adam - "Tiyatro Kare'den Merhaba"

- Günaydın (Kültür Sanat) - "Tiyatro Kare Kuruldu"

Tiyatro dergisi (Adnan Tönel) - "Macide Tanır Sahneye Döndü"

- Kadınca dergisi - "Müziksiz Evin Konukları."

- Ev Kadını dergisi - "Tiyatro Kare ve Macide Tanır"

- Ekonomik Panaroma - "Macide Tanır'ı İzlemek Ders Olacak"

- Finans Dünyası - "Rollerim Kuliste Kalmadı Yüreğimde Taşım"

- Vizyon dergisi

- Erenköy Kız Lisesini Bitirenler Derneği - Bülten

Müziksiz Evin Konukları'nı iki yıl oynadık. İkinci yıl Şişli Terakki yıkılacak diye binayı tüm boşalttılar. Hâlâ öyle terk edilmiş duruyor. Biraz daha ileride Nişantaşı Kız Lisesi'nde her temsil ayaklarda alkışlandık. O zamanlar insanlar değerli değersiz ayağa kalkmıyorlardı, şimdi değerini kaybetti, herkes ayakta. İstanbul seyircisi beni severek kucakladı. İki Macide de çok mutlu iki yıl yaşadı. Temsilimize pek çok sanatçı geldi. O yılın küçük ajandasına bir göz attım. 18 Perşembe, Mart 1993'te şöyle yazmışım: "Ateşim 38,5, bronşit şiddetli. En kötü provadan daha kötü bir oyun oynadım. Aksilik, Genco Erkal seyretti. Çok üzüldüm. Ertesi gün eve doktor geldi" demişim. Aradan bir gün geçmiş, "Ali Poyrazoğlu, Selim Naşit seyretti. Çok beğendiler" demişim. Demek bir günde vaziyeti biraz doğrultur gibi olmuşum. Ertesi günler iğneler, ilaçlar... Ocak ayında sevgili **Müjde Ar**'ın gönderdiği bahar çiçekleri hepimize bir bahar sevinci getirmişti. Bir gün de matine bitiminde **Yıldız Kenter**'in, "Macide canikom" diye

seslendiğini duydum. Çok beğendiğini söyleyince, "Atıyorsun, senin de bugün matinen var, akşama yer almaya mı geldiniz" dedim. "Seyirci yok, oyunu iptal ettik" dedi. O anda da odaya şık giysili dört bey, bir de fotoğrafçı girdi. Üstünde şunların yazılı olduğu çerçeveli şilt verdiler (o da duvarda asılı durur): "İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü. Sayın Macide Tanır hizmet yolundaki faaliyetleriniz ve Türk toplumuna katkılarınız unutulmayacaktır, size üstün Lions sevgi ve saygılarımızla beraber şükranlarımızı sunarız. 1993-1994 çalışma dönemi. Başkan Ali Ercüment Sucu.

31. yıl (Plaket Şeması)

Nedim Bey her yıl dünyanın değişik sanat merkezlerine tiyatro seyretmeye, eser bulmaya gider. Bana uygun olacağını düşündüklerini verir, okurum. Başımdaki ükela beğenmez. Neymiş efendim, o role hamile kalmalıymış. Ben de "belki de kadın hakkı" deyip susuyorum. Geçtiğimiz yıl telefonda Yıldız Kenter; "Macideciğim nasılsın?" diye sordu. Ben nasıl olduğumu anlatmaya çalışırken "Nükte isminde bir eser var, hiç yorulmayacaksın, bir başta bir sonda sahnesi var, ikisi de benimle" dedi. Tepemdeki Macide "yorulmayacaksın" sözcüğünde frene bastı, durakladı. Hemen aklından dağları devirerek dinlendiği günler geçti. Çalışarak dinlenmeye alışmıştı. Düşünme payı kazanmak için, "Yıldızcığım, ben bugünlerde mecburi bir durum için Ankara'ya gideceğim" deyişime cevap; "Zarar yok, yolda ezberlersin" olunca, hadi sana ikinci fren! Çünkü tepemdeki için ezber önemli değil. Alıştığı sistem, biçim önemli. Yani herkes gelir, masa başı çalışması başlar, herkes rolünü okur, üzerinde konuşulur, tartışılır, öyle alışmış. "Peki benim Ankara'ya gidişim sizi geciktirmez mi?" sorusuna; "Biz zaten çalışmaya başladık" deyince hepten makine durdu.

Bir evvelki yıl da, Turgut Reis'te her yaz olduğu gibi büyük

ve sıcak yüreğinde her zaman bana da bir yer ayıran ortanca kardeşim sevgili **Sacide Mandallıncı**'nin evindeydim gene. Kişiliğine, tiyatro için çırpınmasına, gençleri tiyatroya yetiştirme çabasına hayranlık duyduğum ve sevdiğim Dormen telefon etti. "Hay Allah Macide Hanım, size ulaşmak ne zor. Evinize telefon ediyoruz, bir Amerikalı var, 'Acaba bir Amerikalıyla mı evlendi' dedik. Burada arkadaşlar itiraz etti. Uygun bulmadılar, 'Herhalde evini Amerikalıya kiraya verdi' dediler" dedi... Oysa alet özrlym ya! Her yıl değiştirmem gereken pili varmış. Ne bileyim ben! Elektrik kesilince telesekreterde "Hello" diye bir adam çıkıyor. Herkes söyleniyor. Benim anonsum siliniyor, adam başlıyor. Neyse şimdi hallettik.

Haldun Bey o sezon onlarla bir oyunda oynayıp oynamayaçağımı İstanbul beyefendisi zarafeti ile sorunca "Tempolarımız, oyun biçimlerimiz çok farklı" dedim. "Biz size uyarız" diye cevapladı. "O zaman da siz Dormen Tiyatrosu olmazsınız" dedim. İşte böyle diye diye bugünlere geldim. Tepemdekini bulunduğu basamakta muhafaza etmek zorundayım. Bu, zannedildiği kadar kolay değil. Hatta bana göre bu yoz ortamda bir şey oynamaktan daha zor, daha büyük yalnızlık. O yüzden yazıya vurduğm ya. Alçakgönüllü olayım demekle olunmuyor O yaşamın tartısı bence. Yıllardır etrafımdakiler öyle olduğum konusunda birleşirler. Ben de onlara, çoğunlukla katılmışımdır. Yalnız bu yazı merakı, belge adı altında hakkımdaki yargılardan alıntılar, bu konuda beni düşündürmeye başladı. Bu dünyadan ayrıldıktan sonra da ses mi bırakmak istiyorum ne! Buna nıve ihtiyaç duyuyorum acaba? Bilinçaltımda, "Bakın ben neylim" duygusu mu yatıyor yoksa? Buna hiç ihtiyacım yok. Çünkü nasıl olsa beni bilen, tanıyan, ayıklayan, takdir eden, seven o bir kişi var. Çözemiyorum. Objektif olmaya çalışıyorum. İki Mackle birbirini sorguluyor. İkisi de bir diğerinin üzerine atıyor. Bu Macide'nin böyle kendini övme duygusuna kapılmasını her şeyden evvel kela engeller. Acaba sanatçı Macide kendi için mi istiyor, onun ma-

rifeti mi bu? Keşke o bir kişi **burayı** okuduktan sonra beni bulsa da aydınlatsa. Yoksa Türkiye'de **arşiv**, belge yokluğu, olanın da yanlışlığı canıma tak etti de düzeltmek mi istiyorum? Bu da olabilir. Örneğin; Türkiye'de hazırlanmış iki ansiklopedide de bana ait bilgiler eksik veya yanlış. Düzeltilmesi gereken yanlışların büyüğü de **Adelaide Ristori** isimli ödül. 1994 yılında **Vedat Gürses**'in objektifinden Devlet Tiyatrosu Sanatçıları albümü basıldığı zaman ben de o ödülün sahibiydim. 2000 yılında **Vedat Demirci**'nin, Alnında Işığı İlk Hisseden Sanatçılar albümünde ise, ödülün ismini söylememiş, Roma'da Kültür Bakanlığı'nda demişim belki de. Her iki albümde de eksikler, yanlışlar var. 1994'te basılarda, Macide Tanır'ın böyle bir ödülü olduğundan söz edilmiyor. Ve diğer ödülleri de eksik yazılmış. Her ikisinde de Yıldız Kenter sahifesinde "Dünyada yedi kadından birine verilen Adelaide Ristori nişanına layık görüldünüz mü?" diye soruluyor. O da ne bilsin, bu soruyu "Evet" ile cevaplıyor. Oysa mesleğinde başarılı olmuş kadınlara İtalyan Kültür Bakanlığı tarafından verilen bu ödül, benim bildiğim kadarıyla yalnız Türkiye'de, dört hanımda var. **Prof. Sevda Şener**, operacı **Belkıs Aran**, **Macide Tanır** ve **Yıldız Kenter**. Bu kitap için eleştiri araştırırken gözüme ilişti. Müşerref Hekimoğlu bir yazısında **Suna Kan**'ın da bu ödülü aldığını yazıyor. Etti mi size beş hanım! Eğer dünyada yedi kadına verilmiş de beşi Türkiye'de ise sadece alanların değil Türkiye'nin gurur duyması gerek. Tabii bu gurur lafını mahsus söylüyorum. Şimdi milenyumda gurura da bir şeyler oldu, ucuzladı. Katil zanlısının arkasında toplaşıp "Türkiye seninle gurur duyuyor" diye bağırışıyorlar. Eğer sizin evde bu albümlerden var ise lütfen düzeltiniz.

Gene Yıldız Kenter sütununda, "Ankara Cebeci. Konservatuvarın ilk yılı Şubat ayında yapılan sınavda ilk olarak siz sınıf atladınız" deniyor. Oysa Macide Tanır sınıf atladı. Yanılmıyorsa Yıldız Kenter benden beş veya altı yıl sonra okula geldi. Müziksiz Evin Konukları için yazılanlar arasında bu Adelaide

Ristori ödülü için "Macide Tanır, dünyada üç kadına... diyor. Hadii, burada da üç kadından biri ben oldum. Atatabildiğin kadar. O tarihte gözümünden nasıl kaçmış, şaşıtm. Yazarı arar, bulur, düzelttirirdim. Az buz değil hani, uluslararası bir yalan. İtalyanların Adelaide Ristori isminde çok değer verdikleri bir tiyatro oyuncusu adına konan bir ödül bu. Jüri 23 erkekten oluşuyor. Bu oyuncu İstanbul'da Naum Tiyatrosunda oynamış ve "Adelaide Ristori bu tiyatroyu şereflendirmiştir" plaketi asılmış, o dönemde.

Anlaşıldı, sıra özgeçmişimde. Mademki belge olması için yazıyorum: Macide 1938-39 yılında Erenköy Kız Lisesi'ni bitirdi. Ankara Devlet Konservatuarı tiyatro ve opera bölümlerini kazandı. Tiyatro bölümünde ilk kez yapılan bir uygulama ile sınıf atladı. Okulun yüksek bölümünü 3 yılda bitirip 1942-43 yılında Devlet Tiyatrosu'na katıldı. 1985 yılında emekliye ayrıldı. Bu süre içinde Dünya Tiyatro Edebiyatının seçkin eserlerinin pek çoğunun başrollerini oynadı. Eserlerden bazıları: Kibarlık Budalası (ilk rolü), Dünyanın Düzeni, Batak, Keçiler Adası, Öteye Doğru, Otello, Jezabel, Ruhlar Gelirse, Nora, Hortlaklar (üçüncü İbsen. Mr. Borkmann genel provaya giderken buzda kaydı, kolunu kırıdı oynayamadık), Kraliçe ve Asiler, Gönül Avcısı, Günden Geceye, Ağaçlar Ayakta Ölüyor, Düşman Çiçek Göndermez, Ecinniler, Kıl Payı, Kanlı Düğün, Becket, Yanlışlık, Altın Göl, Gölge Ustası, Öyle Bir Sevgi ki, Faust, Akif Bey, Pembe Evin Kaderi, Yanlışlıklar Komedyası, Küçükşehir, Kıskaçlar, Köşebaşı, Antigone, Denize Giden Atlılar, Cimri, Miras, Elektra, Fatih, Doktor Knock, Anna Frank'ın Hatıra Defteri, Cephede Piknik, Lady Windermere'in Yelpazesi, Şakacı, Müziksiz Evin Konukları vs.

Sinemada: Yer Demir Gök Bakır, Cumhuriyet (Dâhi'nin anesi Zübeyde Hanım'ı oynadı; hayatının en büyük onuru sayar), Yengeç Sepeti.

Televizyonda: Kurtuluş Dizisi (gene Zübeyde Hanım), Güz Güneşi, Baharın Bittiği Yer, Anne, Şehnaz Tango dizisi.

"Kraliçe ve Asiler" (Ugo Betti) – Muhsin Ertuğrul, İzmir turnesinden beni bu eserin başrolü için getirtti. Sevgili Handan Uran Ertuğrul ile oynadık (1957-58).

Aldığı ödülleri:

1. 1954-1955 Schiller – Hile ve Sevgi – Shiller Madalyası.
2. 1961-1962 A.Casoma – Ağaçlar Ayakta Ölüyor – Sanatçılar arasında basının yaptığı anket sonucu Yılın Sanatçısı Ödülü.
3. 1964-1965 S.O. Casey – Dünyanın Düzeni – Basın İş Sendikası Yılın Sanatçısı Ödülü.
4. 1968-1969 E.Albee – Kıl Payı – Sanatsevenler Kurumu En İyi Oyuncu Ödülü.
5. 1973-1974 A.Camus – Yanlışlık – Sanatsevenler Kurumu En İyi Oyuncu Ödülü.
6. 1982-1983 Tele Magazin Seslendirme Ödülü.
7. 1982-1983 Yeşim Müderrisoğlu-Yıldırım Türker – Gölge Ustası – Sanatsevenler Kurumu En İyi Oyuncu Ödülü.
8. 1988 Kültür Bakanlığı Jüri Onur Ödülü – İlk kez uygulama.
9. 1988 Şehir Tiyatroları – Yılın Sanatçısı Ödülü.
10. 1988 Hürriyet Gazetesi – Yılın Sanatçısı Ödülü.
11. 1989 Kadınlar Birliği – En Başarılı Sanatçı Ödülü.
12. 1990 Mersin Kültür ve Sanat Şenliği Onur Ödülü (Adnan Saygun ile ikisine verilen bu ödülün ayrı bir mutluluk duydu).
13. 1990 Ankara Sanat Kurumu – Yılın Sanatçısı Ödülü.
14. 1991 Devlet Sanatçısı (17 Aralık 1998 Cumhuriyet Gazetesi'nde Devlet Sanatçılığı başlıklı bir yazı yazdı).
15. 1992 Dünyada, mesleğinde zirveye ulaşmış kadınlara verilen Adelaide Ristori ödülü – Belkıs Aran, Prof. Sevdâ Şener, Macide Tanır, Yıldız Kenter, Suna Kan (Roma'da verildi).
16. 1992 Avni Dilligil Onur Ödülü.
17. 1993 Ses-Der Ödülü.

Mersin Festivalinde, sevgili, değerli Adnan Saygun ile Onur Ödülü almiştık (29.11.1990).

18. 1993 Türk Amerikan Universiteler Derneği Teşekkür Belgesi.
19. 1993 İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü Ödülü.
20. 1994 Ankara Cengiz Polatkan Ödülü – Şehnaz Tango dizisi için.
21. 1996 Çasod Onur Ödülü.
22. 1996 Kızıltoprak – Lions Kulübü Ödülü.
23. 1996 Yarım Asır Sahnede Altın İğne Ödülü.
24. 1996 Lions Yönetim Çevresi Ödülü.
25. 1997 Ankara Küçük Tiyatro Açılışı 50. Yıl Ödülü.
26. 1997 Afife Jale Ödülleri içinde Nisa Serezli-Tolga Aşkıner Ödülü.
27. 1998 Kadınlar Birliği Şişli Şubesi – Cumhuriyete hizmet etmiş en özel 23 kadına ödül.
28. 1998 Mimoza Dergisi – 75. Yılda 75 Kadın – Altın İğne Ödülü.
29. 1999 İstanbul Tobav Emeğe Saygı Ödülü.
30. 1999 İstanbul Mizah Tiyatrosu Liselerarası Tiyatro Festivali – 25 lisenin tiyatro gösterileri sonucu birinciliği kazanan kız öğrenciye verilen ödüle, Macide Tanır ismi verildi. Ayrıca Macide Tanır'a da bir ödül verildi.
31. 1999 Cumhuriyet filminde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel imzalı Longines altın saat ve teşekkür plaketi.
32. 2000 Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Ödülü (Fethullah Gülen'in Vakfın onursal başkanlığını yaptığı gerekçesiyle kabul etmedi).
33. 2000 Kültür Koleji – 40. Yıl Ödülü.

1994 yılında **Müziksiz Evin Konukları**'nı oynamak üzere İzmir'e gittiğimizde **Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği**'nden orijinali **Topkapı Müzesi**'nde olan Laledan ismi ile huni ağızlı, geniş boyunlu, dar tabanlı 24 ayar altın yaldız ile işlenmiş bir vazo hediye edildi.

Ödülü veren kişilerin alan kişi kınlar o konuda bilgisi, ağırlığı olması gerekir. Terazide ibre ortada kalmazsa ödül değerini kaybeder. Aslında yetmiş seyircinin ödülü en büyük ödüldür. 27 no.lu ödül deyince büyük kemancı, büyük virtüöz olan **Ayla Erduran** gelir aklıma hep. Hepimizin öz geçmişini özetleyen bir de kitapçık yayımlanmış o gün. Harbiye'de Askeri Müze bahçesi içinde bulunan Askeri Kültür Sitesi'nde büyük hazırlık yapılmış. Salon dolu. Birbirinden değerli hanımlar ödülü alırken tıkr tıkr konuşuyorlar. Ben yerimde, gittikçe artan, "ne konuşacağım" heyecanını yaşamaktayım. Daha olmazsa selamlar gelirim, derken canım benim, Ayla'ya sıra geldi. Ödülünü verdiler, mikrofona döndü, son derece sade ve utangaç bir sesle; "Ben keman çalarım efendim" dedi, selam verdi, yerine geçti. Tam tamına ona yakışan bir cümle idi bu. Bana cesaret geldi. "Ben de tiyatrodan oynarım" der kurtulurum diye düşündüm ama geçerli bulmadım. Ayla'nın o güzelliğini bozacaktı. Ayla'nın arşesi yüreğime vurur. İster atlasın ister yanlışı çılsın. Onu dinlerken, onunla kompozitörle bütünleşirim.

Bir ara çok büyük övgüler, çok büyük laflar söylenirken; "A, bu kim acaba?" dememi duyan Betül Mardin; "Ee, Macide Hanım siz de çok hoşsunuz!" dedi. Macide Tanır ismi söylendi. Kendimi çocuk gibi ortaya attım. "Ben Atatürk kuşağındayım. Atatürkçüyüm, Atatürk olmasaydı ben yoktum, siz de yoktunuz" cümleleri aklımda kalanlar.

Bu değerli hanımları tanımanıza yardım eder düşüncesi ile isimlerini yazmak istiyorum. Kitapçıktaki alfabe sırasına göre: Prof. Dr. Türkân Akyol (ilk kadın bakan), Rafet Angın (Atatürk'ün isteğiyle öğretmen oldu), Prof. Dr. Necla Arat (felsefe doktoru, üç ödülü var), Nezihe Araz (edebiyat doktoru, yazar), Lale Aytaman (ilk hanım vali), Prof. Dr. Aysel Çelikel (hukukçu, Colombia Üniversitesi'nde mastır yaptı, dekan), Ayla Erduran (keman virtüözü), Jülide Gülizar (ilk televizyon spikeri, hukuk mezunu avukat), Gencay Gürün (diplomat, milletvekili, yönetmen),

Yekta Kara (opera sanatçısı, üç ödül sahibi, İstanbul Opera ve Balesi sanat yönetmeni), Yıldız Kenter (tiyatro sanatçısı, tiyatro sahibi, 9 ödül yazıyor ama mutlaka eksik), Betül Mardin (şirket yöneticisi, öğretim üyesi, danışman, halkla ilişkiler uzmanı, pek çok ödülü var), Berin Nadi (Cumhuriyetin öncülerinden, çevirmen, Cumhuriyet Gazetesi Vakfı başkanı), Zeynep Oral (İzmir Amerikan Koleji, Paris Yüksek Gazetecilik Okulu mezunu, yazar, gazeteci, eleştirmen) Prof. Dr. Gülsüm Sağlamer (İTÜ ilk kadın rektörü, uluslararası mesleki örgütlerin üyesi), Prof. Dr. Türkân Saylan (hekim, Cüzzamla Savaş Derneği ve Vakfı kurucusu, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Başkanı, üç ödül sahibi), Perihan Altındağ Sözeri (Türk Sanat Müziği şarkıcısı), Türkân Şoray (sinema oyuncusu, yönetmen, 6 ödülü var), Macide Tanır (tiyatronun duayeni, 16 ödül yazılmış, oysa o tarihte 26 ödül sahibi), Leyla Umar (gazeteci, Kimsesiz Çocuklara Yardım ve Sokak Çocukları Vakfı kurucusu, ünlü kişilerle röportajları var), Prof. Dr. Jale Yılmazbaşar (fakültede öğretim görevlisi, ünlü bir seramikçi, altın madalya, İrlanda Dünya El Sanatları birincisi, en iyi altı seramik sanatçısından biri), Zuhal Yorgancıoğlu (Türk sanat ve kültürünü moda yolu ile dünyaya tanıttı. 4 ödül, altın anahtar, başarı ve teşekkür belgeleri var). Kitapçıkta her hanım için ayrılan geniş bölümlerden özetleri, en önemli olanları aldım.

Sonra 28 no.lu ödül geliyor. 75. yılda 75 kadın. "Eyvah! 75 kadını da çekemem" dediğinizi görür gibiyim. Yazar mıyım canım? Mahsus öyle dedik. En Özel 23 Kadına Ödül gecesinde Ay-la Aksu, bana bir şiirini vermişti. 75. Yılda 75 Kadın Ödül gecesinde onu okudum.

*Kadınsam
Sana borçluyum Atam
Candan da öte
Bir vatan borçluyum*

*Hür yaşıyorsam
Bu vatanın üstünde
Güçlüysem
Sana borçluyum.
Ben sen olmuşsam
Aklımda senin aklın
Gözlerimde bakışların
Yüreğimde yüreğin varsa
Yolundan yürüyorsam yarınma
Tutuyorsam yaurumu elinden yarınına
Dik durabiliyorsa başım
İnsanca yaşıyorsam
Saygınsam
Kadınsam
Sana borçluyum.*

Tabii ne çok alkışlandığımı söylemiyorum size.

5 Kasım 1984'te Devlet Tiyatroları Genel Müdürü değerli yazar **Turgut Özakman**, tiyatroda 35 yılını bitirmiş sanatçılara Büyük Tiyatro'da bir gece düzenledi. Plaketlerimizi aldıktan sonra oyunlar dışında ölenlerimizi götürdüğümüz, başında ağladığımız sahnede, bu sefer yukarıdan yağmur gibi inen gül yaprakları altında konservatuvar marşını söylerken hepimiz ilk yıllardaki çocukluğumuza dönmüştük. Unutamayacağım mutlu gecelerimden biri de o gecedir. Eskiden, sanat hareketleri ertesi gün gazetelerde yayımlanırdı. Bu da öyle oldu. Sadece 9 Kasım 1984 tarihli Cumhuriyet gazetesinde değerli Müşerref Hekimoğlu'nun yazısının bütününe almak isterdim ama uzun. Yazıda şu güzel sözler var: "Sahne düzeni de çok anlamlı. Önde ödül alan sanatçılar, Devlet Konservatuvarını ilk bitirenler, bugünkü öğrenciler, geride Atatürk'ten görüntüler. 'Tiyatro bir memleketin kültür düzeyinin aynasıdır.' diyor Atatürk...

Tiyatro-televizyon işbirliği gerek. Şahin Tepesi'ni, Angelia'yı seyredenler biraz da Macide Tanır'ı seyretsinler. Macide Tanır siyah eteği, beyaz bluzuyla konservatuvarı bitirdiği yıllardaki (ileriki yıllarda pek çok ödülümü almaya gıderken o siyah etek, o beyaz bluzumu giymiştim) kadar güzel ve güçlüydü o törende. Emekliliğe meydan okuyor, bir oyuncunun emekli olamayacağını vurguluyordu. Çok da coşkuluymuş. Bu coşkuyu konuklar da paylaştı, uzun uzun alkışlandı. Özellikle balkondan yükselen alkışlar. Balkonda tiyatronun genç ve orta kuşakları vardır. Ustalarını çok bilinçli biçimde alkışlıyor, kimi kişilere çok cömert, kimilerine hayli hasis davranıyorlardı.

Yazıda **Kenan Evren**'in sahneye sanatçıları kutlamaya gittiğini, politikanın da bir ülkenin düzeyi olduğunu vurgulamış. Başbakan olan **Turgut Özal** o gece Devlet Tiyatrosu yasasının, 657 sayılı yasaya bağlı olarak 65 yaşında emekli olma maddesini en kısa zamanda değiştireceğini bu Macide'ye söylemişti. Aradan geçen onca zamana karşın verdiği sözü tutmayışının hesabını sormuştu Macide, Hilton'daki davette. O amaçla gitmişti zaten. Hani size de daha evvel anlattım ya.

Resimlerimi ve bazı önemli saydığım yazıları sakladığım ufak bir sandığım var. On dört adet Riyaset-i Cumhur amblemi, resepsiyon davetiyesi saklamışım. Hepsi bu kadar mıydı bilemiyorum. Belki bir kısmını yırttım, attım. Bulunanların 7 tanesinin üzerinde, "gitmedim!!!" sözcüğü ve üç nıda var. Niyeyse? Diğerlerinin bazısına, "tabii ki gitmedim!!!", diğerlerine ise, "tabii ki gene gitmedim!!!" yazmışım. Ben Ankara'da iken gitmiyorum, buradan süslenip gidenlere elimde olmayarak şaşıyorum. Bazen "1000 sanatçıdan 700'ü gitmese, büyüklerimizi düşündürmeye yaramaz mı" derim.

Turgut Özal'ın davetiyesini de saklamış ve üzerine şunları yazmışım (demek ben öteden beri yazmaya meraklıyım): "Hesap sormak için gittim ve de istediklerimin hepsini söyledim. Aradan yıllar geçecek ve gene yasa çıkmayacak eminim" demişim. Dave-

Değerli yazar, Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Turgut Ozakman, Büyük Tiyatro'da, otuzbeş yılını bitirmiş sanatçılara, devlet töreni ile plaket vermişti. Soldan sağa, ayakta: Nurşen Girginkoç, Gülgün Kutlu, Macide Tanır, Emine Orhan,, Jale Birsnel. Oturanlar: Nurseli İdiz, Ayşen İnci (5.11.1984).

tiyeye bakıyorum, 16 Şubat 1989 tarihli. Aradan dokuz yıl geçmiş: "Bugün Kasım 1998, yasa rafa kaldırıldı" cümlesini yazmışım. Bir tane de İstanbul Valisi **Erol Çakır** ve eşinin 21. Yasa-
ma Dönemi İstanbul milletvekilleri ile 9. Dönem İl Genel Meclisi
üyeleri onuruna vereceği tanışma davetiyesi var. (Yer Dolmabah-
çe, 11 Haziran 1999) Üzerine, "Milletvekilleri ile tanışmak iste-
miyorum, hızımı alamayıp gitmedim!" yazmışım. Tabii nida koy-
madan olur mu? Yalnız bunda bir adet nida var.

1960 ihtilalinden sonra sadece **Fahri Korutürk** Paşa'nın
davetine gittim. 19 Şubat 1978 tarihli **Devekuşuna Mektup-
lar** sütununda **Haldun Taner** uzun uzun diğer ülkelerden örnek-
ler vererek ...uygar ve aydın Devlet Başkanı çifti örneği verdik-
lerinden ötürü içten bir yakınlık, şaşırtıcı bir ilgi ile insanı mah-
cup düşüren ağırlayışlarından ötürü ve bu tarihi gece ile düşün ve
sanat dünyamızda bir çığırın umudunu başlattıklarından ötürü"
 demiş,... "var olsunlar" diye yazıyı bitirmiş. Başlığında iki kelime
var: "Teşekkür ederiz."

Sahi, gitmediğim bu davetiyeleri niye saklıyorum sizce?..
Hani öldükten sonra birilerinin eline geçsin de "Vay kadına bak"
desinler diye mi acaba, "işte doğru düşünüyorum diyeni böyle ya-
parsa çek ipin kuyruğunu." Bunları yazarken de karar veremiyor-
um. Hangi Macide buna düşkün? Tepemdeki ille de anılmak isti-
yor desem o da değil. Hakkını yememeliyim. Çünkü ödülleri-
ni, kendisini anlatmak mecburiyetinde kaldığı zaman dile getirdi.
Çok azına sevindi, diğerleri için o az sayıdaki jürinin verdiği not-
tan çok seyircinin verdiği notla, sevgiyle, ilgiyle mutlu oldu. Çok
zaman sokaklarda, şurada, burada gözleri doldu. Bazen göz yaş-
larını tutamadı. İşte asıl ödül bu diye düşündü. Benim telesekre-
terdeki; "Ben Haydar. Bugün Dünya Tiyatrolar Günü. Sizin gibi
eşsiz bir sanatçıyı kutlamak istedim. Saygılar. mesajı... Çok bü-
yük bir ödül bu.

12 no.lu ödülü almaya, **Adnan Saygun** ile paylaşmaktan
onur duyduğum için gitmiştim. Mersin Hilton Oteli havuz başın-

da Adnan Saygun, eşi **Nilüfer Saygun**, **Fikri Sağlar**'ın eşi değerli sanatçı **Serap Sağlar**, değerli **Gülşen Karakadioğlu** ve kimler olduklarını hatırlayamadığım birkaç kişi daha sohbet ediyoruz. Bir ara sevgili Adnan Saygun bana döndü: "Macide sana ne zamandır söylemek istediğim bir konu var. Devlet Sanatçılığı! Ben jürideydim ve Devlet Tiyatrosu'nda tek kadın adayım sendin. Çok ısrar ettim, çok uğraştım ama öyle iltimaslar ile değersiz kişilere verildi ki jüri üyeliğinden senin için ayrıldım ve hatta Güzel Sanatlara giderek 'Devlet Sanatçılığımı iade ediyorum' dedim. 'Devletin verdiği, geri alınamaz' deyişi ile karşılaştım. Ama bilesin ki benim en çok takdir ettiğim sanatçı, sensin. Ölmeden bunu sana söylediğim için ferahladım" dedi. (Ve ne garip değil mi, onu bir daha görmedim. O kişi onu kaybetti.) "Bu Devlet Sanatçılığı beni mutlu etmedi," diye devam etti: "Mutluluk şöyle dursun orada burda kahkahalarla neşeye vesile oldu. Belimden arızalandım. On beş gün sert yerde ilaçlarla tedavi olduktan sonra fizik gerekti. Genel Müdür olan oğlum Bozkurt Kuruç imdadıma yetişti ve benim Askeri Gülhane Hastanesi'ne yatmamı sağladı. Beni kapıda karşılayıp general odası olan televizyonlu tek kişilik bir odaya yatırdılar. Sevgili küçük kardeşim Nurten Avni bana bakmaya ta Turgut Reis'ten geldiği için hastaneye beraber gittik. Kardeşim gereken muameleler için çok değerli Şarlak Paşa'nın odasında beklerken fizik bölümünde boş oda olmayınca, Paşa'nın ısrarla 'Devlet Sanatçısı, öyle her yere yatıramayız' demesi üzerine kulak burun boğaz bölümünde bir boş oda bulunmuş. Kardeşim bana, 'Devlet Sanatçılığı ile alay edip durma, general odasında o sepepten yatırdılar' dedi.

17 Aralık 1998 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde yazım çıktı. Devlet sanatçısı ne demektir? Kimdir, kime verilmelidir, niye verilmelidir? Kimler vermelidir? Ölçü nedir? Ne olmalıdır? Maddi ve manevi büyük değer taşıması gereken bu unvan çok az kişiye verilmelidir ki bütün bir ömür o onurlu yere gelebilecek miyim kaygısını taşıyan insanlar. Efendim VIP salonunda uçağı

bekliyormuşsun, uçakta da hani Karagöz perdesi var ya, hosteslerin çabuk çabuk gidiş gelişlerinde hart diye kapadıkları perdenin önünde oturuyormuşsun, öldükten sonra bayrağa sarıyorlarmış. Devlet Sanatçısı olduğum günlerde ancak otobüsle gidip geliyordum, şimdi de uçaklarda önümdeki Karagöz perdesine gülüyorum gibisinden uzun bir yazı yazdım ve neden iade etmediğim konusunda da günah çıkarttım.

Günlerden bir gün Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nden, 1.5.1998 tarihli, "Sayın Macide Tanır, Devlet Sanatçısı" başlıklı bir yazı geldi: "İstanbul AKM fuayesinde bulunan Devlet Sanatçılarımızın fotoğraflarının yanına yerleştirmek üzere 18X24 boyutlarındaki siyah beyaz portre bir fotoğrafınızın en geç 29 Mayıs 1998 Cuma günü saat 17.30'a kadar Bakanlığımıza gönderilmesi hususunda gereğini rica eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim. Mehmet Özel. Bakan adına. İmza. Sol tarafta adres var.

Bendeki salaklık, çektirdim ve gönderdim. Aradan beş ay geçti. Cumartesi sabah konserleri başladı. Bir sabah, bir hanım son asılmış fotoğrafların kimlere ait olduğunu sorunca benimki aklıma geldi. Öyle ya, gönderilen mektupta süre tanınmıştı. Ondan evvel Kültür Bakanlığında telefon ederek altı gün içinde mutlaka göndermemi ısrarla istemişlerdi. Birkaç gün sonra Güzel Sanatlar Genel Müdürü Mehmet Özel'e telefonda sorduğum zaman diğer fotoğrafların gelmesini beklediklerini söyledi. Ben de DSP'nin Kültür Bakanına bir mektup yazarak Kültür Bakanı olduğu halde sanatçısını tanımadıklarını, benim hiçbir talebim olmadığını, kendilerinin benden istekleri olduğunu ve sözlerini yerine getirmediklerini, herkesin hangi koltukta oturduğunu bir kez daha gözden geçirmesinin yararlı olacağını, oranın tapu dairesi değil T.C.'nin Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü olduğunu, şimdiye kadar hiç kimsenin bana böyle bir saygısızlık yapmadığını ve onları kınadığımı bildiren yazıyı gönderdim. Bu konuda en çok kendime kızdım ve hâlâ affetmiyorum.

Baba kuşağında, memur ve subaylar, en saygıdeğer kişilerdi. Diğer uğraşların tümüne esnaf denilirdi. Bir genç kızın rüyalarını süsleyen meslek, subaylık veya memuriyetti. Ben hâlâ o saygıyı içimden atamamışımdır. Söz dinleyip fotoğraf göndermemin bilinçaltı nedeni bu bence... Koca Bakanlık onur ödülünü verdiği sanatçısına böyle davranırsa siz sade vatandaşın durumunu düşünün. Çok mu zordu; "Vazgeçtik, özür dileriz" demek! Yazı ile gönderecekleri bu üç kelime, kendilerinin, dolayısıyla Bakanlığın itibarını koruyacaktı. Gene sinirlerim oynadı... keşke yazmasaydım. İşte ödüller böyle durumlar için gerekli. Bir nevi koruyucu zırh. Hani polisler bazı durumlarda çelik yelek giyiyorlar ya. Ama Kültür Bakanlığı'na çelik yelek de kâr etmedi. Kurşun, ödülleri deldi, içime işledi.

20. ödül: **Nur Sürer**'in başkanı olduğu **ÇASOD**'un İstanbul Taksim Sanat Evi'ndeki yemeğine gittim. Ankara'dan gelen **sev**gili **Tülay Bursa** (söyledim mi bilmem, konservatuvar diplomasının evinin duvarında, **Kanlı Düşün** fotoğrafı ile yanyana asılı), **Levent Çelmen** ile şen şatır, kahkahalar atarak sohbet ederken, Macide Tanır isminin anonsu kulağımıza şöyle bir çarptı. Yan masalardan seslenerek "Sizi çağırıyorlar" dediler. Hiç üstüme alınmadım. "Niye çağırırsınlar" sözüne, çok güldüler. Sevgilerle çevrili yüreğime ÇASOD'un onur ödülü verildi.

1988'de Şehir Tiyatroları'nın yılın sanatçısı ödülünü de böyle sürpriz olarak kültürlü Kültür Bakanı **Tınaz Titiz**'in elinden almıştım. Hiç unutmuyorum, yazılarını, eleştirilerini ilgi ile okuduğum değerli **Dikmen Gürün** ile o gece tanışmıştık. Yazıları üzerinde hararetle konuşuyordum. Susma anında **Haldun Dormen**'in çok büyük övgü ile birinden söz ettiğini duydum. Şimdi önümde gazeteden kesilmiş bir yazıda, "Avrupa'nın en büyük tiyatro sanatçılarından biri olarak takdim ettiği Macide Tanır'a onur ödülünü Kültür ve Turizm Bakanı Tınaz Titiz verdi. diyor.

Tepemdeki Macide'yi de çok övdük. Yazık ama... Şimdi eli böğ-ründe bu laflarla avunuyor.

30. ödül günü, genç kuşağın arasında lise yıllarıma döndüm. Çok şımarttılar, ben de engellemedim. Çocuk gibi oldum. Öyle bir mutluluk duydum. Hani talebelikte yaygın olan, "Ah şu okulu bir bitirsem" duygusudur. Benim tanımadığım bir duygu bu. Özel-likle lise son sınıf. O nedenle gençlere çok yaklaştım. **Müziksiz Evlin Konukları**'nda büyük torunum Jay'i oynayan **Vehbi Arslan** da bir okulu çalıştırmıştı. Sevgili torunumu görmek benim için ayrı bir sevinçti.

14. ödül: O gün Ankara'da Üçüncü Tiyatro'da töreni izleme-ye gitmiştim. Ödüllerin bittiğini zannederek o zaman tiryakisi ol-duğum sigarayı ve de tabii ki çakmağı çıkarıp ayağa kalkmışım ki çağrıldığımı duydum. Arka sıradakiler hemen elimdekileri aldılar, ben kendimi sahnede buldum. Kültür Bakanı **Namık Kemal Zeybek**'in elinden ödülü aldım.

Hatırladıkça beni güldüren ödül verme olayını anlatmak isterim. Güzel Türkçesini yıllarca radyodan dinlediğimiz **Jülide Gülizar** telefon etti ve Sinema Festivali'nin başarılı sanatçılarına ödül vermem için ısrar etti. Jülide'yi kırabilir miyim? Giyindim süslendim, tören yerine gittim. Gittim ki ne göreyim: Birinci sırada ödül verecekler oturmuş; **Aziz Nesin**, **Cahit Külebi**, galiba **Yaşar Kemal**, emekli bir büyükelçi, **Prof. Sevda Şener**, **Jülide Gülizar** ve daha başkaları. Ben Jülide Gülizar ile Sevda Şener'in arasında oturuyorum. İsmim okununca hemen fırladım. Koşar adım sahneye çıktım. **Kadir İnanır** geldi, elini sıkarak "Kutluyorum, başarılarınızın devamını diliyorum" dedim. Elime verdikleri ödülü sahibine verdim. Geldim, yerime oturup bir "oh" çektim. Birkaç ödülün sonra aman, ismiimi tekrar duymaz mıyım! Hemen gene çocuk gibi yerimden fırladım. O da ne, karışım da gene Kadir İnanır! Ben aynı şekilde "Kutluyorum, başarılarınızın devamını diliyorum" dedim. Şaşkınlığımı gizlemeye çalışa-

"Şehnaz Tango" günlerinden: Perran Kutman, Ayşe Toğa, Macide Tanır, Gulen Karaman.

rak geldim, yerime oturunca Jülide'ye, "Kadir İnanır'a iki ödül mü verdiniz?" diye sordum. Bu sorum onu çok güldürdü. Bir tanesini, gelemeyen bir başkası adına aldığını duyunca gülme sırası bu sefer bana geldi.

33. ödül: Kültür Koleji'nin kurucuları, kurdukları koleji 40 yıldır aynı dikkat titizlik ve itina ile yürüttükleri için çok mutluydular. Salonu dolduran değerli misafirler huzurunda ödülle değerlendirilmek de beni mutlu etti. Kültür yuvasında olmanın huzurunu yaşadım.

Müziksiz Evin Konukları'nın oynandığı sırada televizyonda bir dizi (**Şehnaz Tango**) için yapımcı **Güner Namlı**'dan teklif aldım. İlk bölümleri okudum. 15 gün düşünme payı istedim. Yavaş yavaş ısınmaya başladım. Oynayacağım kadının adı Rana. Emekli büyükelçi olan kocayı **Mücap Ofluoğlu**'nun oynayacağı söylendi. Ofluoğlu'nun telefon numarasını öğrendim. "Çekim günü pat diye karşı karşıya gelmeyelim; daha evvel sizinle uzun uzun görüşmemiz gerek, hatta size dokunmalıyım" dedim. Yemeğe davet etmek istediler. İtiraz ettim, Divan Pastanesi'nde sözleştik. Çok hoş, dolu dolu üçlü bir sohbet oldu. Dostluk başladı. Sonraları o rolden vazgeçtiği haberi geldi. Emekli büyükelçi **Muhip Arcuman** oynadı ve o role çok güzel oturdu.

Dizi projesini duyan yakınlarım, yapımcının beni aldatacağını, çünkü beni aldatmanın çok kolay olduğunu (bu doğru, utanırım, kolay aldanırım, yırtık büyütülmemişim) söyleye söyleye beynimi dolduruyorlar. Ödeme miktarları konusunda bildikleri rakamlardan örnekler veriyorlar. Sonradan tanıdıkça çok sevdiğim, vaadettiği her şeyi harfiyen yerine getiren **Güner Namlı**, ve zarif ve güzel eşi **Aysel Namlı**'yla akşam yemeğine gittik. Konuşuyoruz ama aklım hep ertesi günü arkadaşlara vereceğim cevapta. Bir cini bitirdim, önem vermeyerek, o anda hatırlıyormuşum gibi ödemeleri nasıl yaptığını sordum. "Perran Kutman hariç, onun kanalla özel sözleşmesi var, onun dışındaki sanatçıları bir iki üç dört vs. sınıflara ayırıyorum. Birinci sınıfta size şu ka-

"Şehnaz Tango" - Dizinin 100. bölümü, Boğaz'da Mavi Yeşil'de, Star Televizyonu'nun verdiği yemekle kutlandı. Pastanın başında, Perran Kuitman, Erdal Özyeğinciler, Macide Tanır, Muhip Arcıman.

dar ödeme yapacağım ve her hafta seslendirme gününde istediğiniz biçimde ödenecek" dedi. Oh! Çok rahatladım. Hem söyleyebildiğim için hem de örnek verdikleri kişilerin aldıkları miktar ile eşit olduğu için. Birinci zorluğu aştım, ha gayret Macide ikinciye de söyle. "Peki Güner Bey, sözleşme yapıyor musunuz?" (Aklımca sözleşme yapılırsa beni aldatamaz.) Güner Bey'den el cevap: "Ben şimdiye kadar hiç kimse ile sözleşme yapmadım ama siz isterseniz tabii" dedi, durdu. Ben ağzımı çarpıtarak önemsemiyor tavrıyla "Yok yani... dedim sustum. Yok yani lafı ne anlama geliyor! Bu sessizliği Güner Namı'nın "İstenmeyen bir durum karşısında mahkeme en aşağı iki yıl sürer" cümlesi bozdu. Gülüştük. Ben de sorarak görevimi yapmanın huzuruyla eve döndüm.

Birkaç kez bütün ekip toplandı. Kendi rolü hakkında herkes düşüncelerini söyledi. Ben Rana'nın evde terlik giymesine ve gri saçlı olmasına itiraz ettim. Fırsat buldukça seyirciyi eğitmeliyiz fikrinde ısrar ettim. Buna üç buçuk yıl boyunca itina ettim. Devlet Tiyatroları Taksim Sahnesi'nde **Can Yücel** için özel bir geceye giderken Marmara Otel'i'nin önünde bir hanımın seslenmesi ile döndüm; "Macide Hanım size çok teşekkür ederim" dedi kızları olduğunu söylediği gençleri arkada bırakarak. "Benim kızlarım az da olsa değiştiler" dedi. "O kadar titizlikle üstünde durduğum halde 'Şunu verir misin' veyahut 'Teşekkür ederim' demiyorlardı. Ben de 'Eskiden İstanbul'da hanımefendiler yaşırdı' diye onlara anlatmaya çalışıyordum. Bir gün ekranda sizi gördüm, kızlarımı çağırdım, 'İşte size anlattığım İstanbul hanımefendisi' dedim. O günden beri kızlarım sizi seyrediyorlar ve değiştiler, teşekkür ediyorlar, lütfen gibi kelimeler kullanıyorlar" dedi. Anlayınız, televizyon, o aptal kutusu ne kadar etkili. Eğitici programlar yok denecek kadar az.

Bir gün de bir hanım bana doğru geldi, öğretmenmiş. Sınıfı Şehnaz Tango'nun olduğu geceler için "Ev odası vermeyin ne olur" diye yalvarmışlar; evvela sebebini **saklamış** sonra açıkla-

"Şehnaz Tango'nun yapımcısı, İstanbul beyefendisi ünlü Güner Namlı'nın, Boğaz'da bir lokalde verdiği bittiş yemeğinde; büyük torunumu oynayan Ceren Sayla ve ilk yılın rejisörü, değerli Semih Kaplanoğlu ile.

mışlar. "Böyle merakla seyrettikleri ne biçim bir şey, zararlı olmasın diye ekran başına geçtim, tiryakisi oldum, hiç kaçırmıyorum. Sınıfta ödev vereceğim zaman sözleşmiş olarak 'Ha, yarın ödeviniz olmasın' diyorum" dedi. Buna benzer çok örnek var. Reyting uğruna toplumun olmayan kültürü büsbütün yok oldu, uçtu gitti. Şehnaz Tango üç buçuk yıl oynadı. Saygı, sevgi, eğitim dolu olduğu için de aydın kesim tarafından çok beğenildi. İlalâ sokaklarda, konserde bana niye bittiğini sorarlar, "Artık oynamayacak mısınız?" derler. Ekipte herkes birbirini sevdi ve saydı. İlk yıl rejiyi değerli **Semih Kaplanoğlu** yaptı, sonra değişik rejisörler geldi. Arka arkaya pek çok sebepten duvara çarptı dizi, stop etti. Üç buçuk yıl süren dizi çok beğenilmiş, genellikle aydın kesim tarafından sevilmişti. Küçük torun sevgili **Ayşe Tolga** bana telefon ettiğinde "Ben torunun" der. Büyük torunumu da, kızım Şehnaz'ı da arada sırada görürüm. Daha evvel söylediğim gibi Şehnaz önemli günlerde beni arar, bana çiçekler gönderir. Günün şartlarında aileler hep dağınık, hep hasret. Tabii istisnalar kural dışı.

Bugün 13 Mayıs, benim doğum günüm. Evde yalnızım. Saat 23.50'de kapı çalındı. Tedirgin, heyecanlı, korkak bir sesle; "Efendim, efendim!" diye seslendim. Aşağı kattaki hanım çok ama çok güzel vazolu bir çiçek getirdi, "Gündüz bize bırakmışlardı" dedi. Kartı görünce boğazıma bir şey düğümlendi. Geçen yıl ÇASOD'un Perapalas'taki yemeğinde bir bey sekiz yıldır Londra'da yaşadığını, orada bir restoranı olduğunu, daha evvel Ankara'da oturduğunu, benim oynadığım eserlerin isimlerini sayarak nasıl seyrettiğini anlattı, anlattı. "Siz niçin kıymetinizi bilmiyorsunuz? Hoş ülke de bilmiyor, yazık niçin burada doğdunuz" diye diye öyle teveccühlerde bulundu ki buraya yazanım, utanırım. Tuhaf oldum, gözlerim ıslandı, İstanbul Devlet Tiyatrosu Dramaturgu sevgili **Ayten Uncuoğlu** da ağladı. **Adem Öner** Bey'in de

gözleri doldu. Yani biz üçümüz **bir** yatak olduk, bu tepemdeki kadın için hasretten, mutluluktan, **güzellikleri** paylaşmaktan ağladık. O çiçeği doğum günüm için **göndermiş**. Nerden nereye değil mi? İçim içimden çıktı, etrafa taşıtı. Bu saatte bu güzelliği paylaşacak kimsem yok. Ertesi sabah da **Burçaz Adası'na Sait Faik**'le buluşmaya gideceğim. Acıların doruğunda donuyorsa duygularınız, galiba büyük sevincin doruğunda da donup kalıyorsunuz. Çiçeğin karşısına geçtim öyle dondum oturdum. Tabii bu Macide dondu. Tepemdeki fotoğraf çekip gösteriyor. "Bak, böyle bir kişilikte böyle bir rolü oynarsan; çiçeğin karşısında kalakaldın, anlatacak biri olsaydı neşeye dönüştürdü" diyor. Ne diyeyim tepemdekine; "Patla e mi!" dedim. Ben gene vicdanlı kadını, çiçeğin bana değil ona geldiğini unutmadım.

Emekli olmadan önce bir doğum günüm de Bursa turnesine rastladı. Küçük de olsa kendime bir hediye almadığıma biraz üzül müştüm. Bursa'da hâlâ çözemediğim bir doğum günü hediyem oldu. O gün temsilden sonra kaldığımız Çelik Palas'ta olmayı düşündüm. Doğum günüm olduğunu gecenin sonunda söyleyecektim. Temsilden sonra Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu'nun önünden taksiye binmek istedik. Ben seslendim, çağırdığım araba boş olduğu halde durmadı gitti. Arkadaşlar, "Zarar yok, şimdi biri daha gelir" dediler. Nitekim biraz bekledikten sonra gelen arabaya biner binmez yerde tabanca biçiminde çok şık bir çakmak buldum. Aldım, şoföre verirken, "Bizden evvelkiler düşürmüş" dedim. Şoför; "Sizden evvel kimse binmedi. İki aydır arabam tamirde. O sana hediye gelmiş" dedi, almamakta ısrar etti. Ve "O hanım çakmağını ben ne yapayım" dedi. Çakmak elimde kaldı. Gecenin sonunda arkadaşlarıma bu geceyi ikram ettiğimi ve benim doğum günüm olduğunu söyledim. Çakmakla kaç kez sigara içtim, herkes çakmağın bana güzel bir hediye olduğu üzerinde durdu. Elden ele dolaştı, sonra bana verdiler. Ertesi gün çakmak ortadan yok oldu. Temizleyiciler, garsonlar her tarafı aradılar, bulamadılar. Belki arkadaşlar birbirlerinden şüphe etti,

ben kimseden şüphelenmedim ama bugüne kadar her hatırlayıpta da şaşmaktan kendimi alamadım.

1990 yılında Ankara'da Hilton'da Devlet Tiyatro Opera ve Bale Vakfı **TOBAV** bir gece tertiplemiş. Biletimi aldığımda üzerindeki tarihin doğum gününe rastladığını gördüm, hiç ses çıkarmadım. 45 yaşlarına kadar evde hazırlıklar yapılır, hatırlayanlar için kapı sabahtan açılır, ertesi sabah kapanırdı. O günlerde doğum gününe çok sevinirdim. Gittikçe, bir yıl daha yaşıyorum derdine evde toplantı yapmaz oldum. Hele tiyatrodan o gün emekli edilince doğum günüm kutlanacak değil, ağlanacak bir gün oldu. Parti günlerinden kalan bir-iki kişi; kardeşlerim, yeğenlerim, sevgili dostlarım **Gülen Saran, Selçuk Ömer Erdem** kutlamak üzere telefon ettiklerinde kendimi çok zorlayarak onlara katıldım. 1990'da olduğuna göre altı yıl geçmiş. Giyindim, süslen-dim, güzelliğime güzellikler kattığımı zannederek Hilton Otel'in yolunu tuttum. Daha evvel sevgili Gülenay iki kez bana telefon etti; "Geliyorsun değil mi Macide abla?" dedi. Ben de "Tabii gelmez olur muyum!" diye cevapladım. Salona girdiğimde Türkiye'nin saygıdeğer, gerçek sanatçıları masalarında oturmuşlardı. Beni de **Ertuğrul Özkök**'ün bulunduğu masaya buyur ettiler. Sevgili arkadaşlarım, güzel bir orkestra, lezzeti, görünüşü yerinde yiyecekler, çok neşeliyim. Bir süre sonra sevgili **Tamer Levent** orkestrayı susturdu, beni anlatmaya başladı ve "Büyük ustamızın bugün doğum günü" dedi. Haydaa, herkes ayağa kalktı. Hep beraber "yi ki doğdun" diye şarkı söylediler, alkışladılar, bana kocaman bir saksıda yuka ve üzerinde "Bir parça anlaşılacak bir başka yapar dünyayı" yazdırılmış t-shirt hediye ettiler. Gümüş yüzük ve bileziklerimin bazıları o gecedен kalma. T-shirtü (eskiyecek diye bir kere bile giymedim) gösterirken gazetede resmim çıkmış. "Macide Tanır'a tiyatrocusu jesti" başlığı ile olayı anlatmışlar. Ben de gazeteden kestiğim parçayı saklamış, aşağıdaki kâğıda tarih atmışım. O gece çok mutlu olmuştum. "Arkadaşlarımın sevgilerinden nasıl uçmadım! Hayret! Doğum günümle barıştım" diye yazmışım.

1999 yılı gene 13 Mayıs, doğum günüm. Biz bazı çarşamba günleri **Çiçek Bar**'da çekirdek kadro **Işık Yenersu, Nevra Batu, Şerif Sezer, Sevgi Sanlı, Nevin Cangür** toplanırız. Bazen bu çekirdek masa büyür. **Atıf Yılmaz, Tijen Par, Mücap Ofluoğlu**, bir-iki kez **İlhan Selçuk, Prof. Emre İnal Batu** ve diğer bazı arkadaşlar bize katılır. İnal ve Nevra Batu'nun güzel çocukları Arda ve Pelin de bizimle olmaktan hoşlanırlar. Benim de hayranlık duyduğum olağanüstü yetişmiş, tabii o nedenle de çok sade insanlardır Batu ailesi. "Güzeller genelde saf ve boş olur" denirse de bu iki genç, hem çok güzel hem de dolu dolu yetiştirilmişlerdir. Sevgili **Rutkay Aziz** bize "Çarşambanın anaları" der. Tabii masamıza uğrayan dostlar da vardır. Bizim genelde oturduğumuz masanın yanında, köşedeki yuvarlak masaya hiç örtü örtülmez. Bir gün dikkatimi çekti. Sorduğumda "Orası sinema rejisörlerinin masası" demişlerdi. Çiçek Bar tiyatro, sinema sanatçılarının, şairlerin yeridir. Son zamanlarda değişik kesimlerden tanımadığımız yüzler belirdi, o başka!

Bir gece masamızda hepimizin sevdiği, saydığı, aydınlık güler yüzlü **Atıf Yılmaz** var. Atıf Bey Roma'dan söz etti. Ben de hani ödül almaya gittiğimde Roma aşkıyla dönmüştüm ya! Nevra Batu "Hazır İnal Roma'da iken ikiniz gitsenize" dedi. Ben de (Atıf Bey'in ih diye gülmesinden içime ferahlık gelir, o gülsün diye) "Yaa, ya hamile kalırsam" dedim. Masada herkes güldü. Ben gayet ciddi masadakilere döndüm; "Yani siz kime gülüyorsunuz, doğuramam mı?" (yaşımı merak etmiyorsunuz, değil mi? Kaç olursa olsun bu şakaları rahat yapacak yaşta olduğum belli, artık siz de fazla kurcalamayın) dedim, katıla katıla güldük. İlerki günlerde örneğin galada karşılaşıyorum, yanında bir hanım görürsem, karşıdan karşıya "Doğurmayacağım" işareti yapıyorum. Sevgili Atıf Bey, hıh diye gülüyor. Veyahut bir genç beni öperken Atıf Bey görmüş ise "Hayrola ne oluyoruz?" gibilerden o aydınlık gülüşüyle işaretler yapıyor. Ben bu tarafta bir başıma gülüyorum. Sevgili **Deniz Türkali**, "Hayatımda hiçbir kadını kıskanmadım ama sen

hariç" diye takılıyor, birbirimize gülerek sarılıyoruz. Bir başka gece Atıf Bey masamızdan ayrılırken "Biliyorsunuz ben evliyim efendim, karım evde bekliyor" diyor ve kahkahalar arasında kayboluyor.

1999 Mayıs ayının 12'nci günü, çarşamba, Işık Yenersu, te-
lesekretere bir sebepten ötürü perşembe günü Çiçek Bar'da to-
planacağımız haberini bırakıyor. Yani benim birkaç yıldır aramın
açık olduğu, küs olduğum doğum günümde toplanacağız. Hava
biraz serin, Cihangir'den Taksim'e hep taksi ile gidiyorum. Kaldı-
rımalar dar, taşların biri var, beşi yok, çamur deryası, sağda solda
yığılmış çöpler, hatalı park yapmış arabalar arasında gelen giden
insanlar, arabalar, bu arada da dünyanın uygar ülkelerinde görül-
memiş biçimde sokaklarda yıkanan arabalardan akan suların yol
açtığı artı çamurlar, her sokağa çıkışında beni insan olarak inci-
ten, mutsuz eden bir görünüm. Neyse, Çiçek Bar'da taksiden in-
dim. Her zaman kapıda duran çok efendi genç; "Macide Hanım,
tamirat var, kapalıyız" dedi. Taksi gitmişti. Işık Yenersu'nun sö-
zünde duracağını bildiğim için "Gireyim içerde bekleyeyim" de-
dim. İçeri girerken birinin "Geliyor geliyor" diye seslendiğini duy-
dum ve içeri girdim ki uzun bir masa... rahat 30 kişi var. Ayağa
kalktılar, diğer müşteriler de alkışladı. Masanın başındaki duvara
bir resmimi büyütmüşler, etrafını güllerle süslemişler, altına "Ni-
ce yıllar" yazmışlar, ekip halinde günlerce çalışmışlar. İçlerinden
biri özel kurye Işık Yenersu'ya "Sevgili dostlar, bu gece aranızda
olamayacağım, acil olarak Ankara'ya gitmem gerekti, hepinizi
seviyorum. Macide" yazılı bir kâğıt göndermiş. Hazırlık yapanla-
rın yüreğine iniyormuş. Bunları fark etmem için hayli zaman geç-
ti. İçeri girip de bu güzellikle, bu dostlukla, bu sevgiyle yüzyüze
gelince anlatması imkânsız duygular yaşadım. Düşüp bayılacak-
tım ki tepemdeki sanatçı Macide, bu Macide'yi görünmez gücü
ile tuttu, sarstı; barın kenarına tutundum ve boşandım. **Perran
Kutman**, benim Şehnaz, masanın başında oturmuş, kalktı elim-
den çekti ve yanına oturttu. Başımı masa örtüsünün altına saklı-

Çiçek Bar'daki doğum günüm. Sevgili Atif Yılmaz'ın insan yüzüğünü verdiği gün. Şerif Sezer, Ayten Uncuoğlu ne kadar mutlu! Ya ben! (13 Mayıs 1999)

yorum ama hıçkırıklarım duyuluyor. Sonra söylüyorlar, ağlayan yalnız ben değilmişim meğer. Çok çok büyük bir pasta, yanan mumlarla geldi. Şehnaz eğildi, "Ayıp Macoşum herkes bekliyor, mumları söndür" dedi. Dünyada ilk kez mum söndürmenin değişik bir biçimi olarak elimi oynatıp mumları söndürmek istediğimde herkes güldü, hani korktuğu zaman çocuğa su içirirler ya, cin bardağını ağızma uzatıp "Hadi iç şunu" dediler. Aradan epeyi zaman geçti, artık masa örtüsünün altında saklanmıyorum. Ama bir tuhafım. Dost yürekli **Halil Ergün** o gece kamera ile bu dakikaların çekilmediğine sonradan hayıflandı. Kimler yoktu ki. Tabii bizim çekirdek kadro, Mücap Ofluoğlu ve eşi, değerli hikâyecimiz Nezihe Meriç ve eşi, Aydın Güven Gürkan ve eşi Serap Aksoy, tabii Nedim Saban, Ayten Uncuoğlu, Sumru Yavrucuk, Şehnaz, Nurinisa Yıldırım, Umut Demirdelen ve haberi olmuş daha pek çok arkadaş. Haber verilmeyen arkadaşlar da üzüntülerini belirttiler. Gelemeyeceğimi bildiren kâğıdı ve çerçeveli resmi aldım. Resmi, öldüğüm zaman hazır bulmaları için ikinci yatak odasında konsolun üzerine koydum. (Sizin de aklınızda olsun. Çok yıllar evveldi, aramızdan biri ayrılmıştı. Devlet Tiyatrosu'nda resmi yoktu da tören günü için bizler evlerimizde aramıştık.) O gece bir süre sonra hediye vermeye başladılar. Bir ara Atıf Bey gülerek masanın ta karşı tarafından kalktı; bana doğru gelirken elinde derince kalıp biçiminde bir kutu fark ettim. "Nişan yüzüğü" dedim. Herkes neşe ile alkışladı, hem de çok şaştı. Açtım, sahiden içinde "Atıf Yılmaz" yazılı bir altın nişan yüzüğü vardı. Ama nasıl bildiğime sonra ben de çok şaşıtm. O gece hemen sol elimin serçe parmağına taktım ve duruyor. Atıf Bey, kuyumcуда ismini yazdırırken kuyumcu, "Hayrola Atıf Bey?" diye şaşırmış.

Yaşamımda çok sevgiler, anlatmadığım pek çok duygulu sürprizler yaşadım. Daha çok sanatçı Macide'yi anlatmaya özen gösterdim. Ama bu da çok sıcak, bana hep neşe veren, şık bir şaka. Atıf Bey'e pek çok kereler teşekkür ettim. Ne şeker! Ertesi günler tam üç gün mutluluktan sesim kısıldı, gastritim azdı, dok-

tora gittim, "Hayrola perhizi çok mı bozdunuz?" diye sordu. "Mutluluktan" cevabım doktoru şaşırttı, içinden "Bu sanatçı kesimi de bir tuhaf" diye düşünmüştür... O gece güya benim gönderdiğim "gelemeyeceğim" yazılı kâğıt, başka bir yazı ararken bir ay sonra elime geçmiş, arkasına o geceyi özetlemişim. "Mutluluktan ölmek istedim, inançlarıma uymadığı için yapamadım" diye yazmışım. Sonra bulduğum gün; "Aaa ne tuhaf. Bugün 13 Haziran. Kâğıt ararken bu elime geçti. Yazıları anlatmak istedim" diye ilave yapmışım. Şimdi gel de Nâzım'ı hatırlama; Abidin Dino'ya sorduğu mutluluğun resmini yapabilir misin sorusuna, "yapılmaz" cevabı yukarıda.

3 Haziran 2000. Moskova'da Nâzım'ın mezarı başında tören yapılıyor. Ne diyeyim, sadece ağlıyorum. **Ahmet Taner Kışla-ı**'nın bir yazısı da böyle biter. Paris'te talebeliğinde Nâzım için bir gece yapılacağını haber alıp gidiyor. Küçük bir salon zannederek adrese gittiğinde Paris'in en büyük salonu **Salle Playel**'in dolu olup insanların sokaklara taşıtığını sevinçle görüyor. Zencisi, beyazı, İskandinavı, Asyalısı... yazı şöyle bitiyor: "Konuşan ünlü isimler büyük Türk şairi **Nâzım Hikmet** dedikçe salon alkıştan yıkılıyordu. Tam arkamdaki koltukta daha sonra diplomat olan sağcı bir arkadaş vardı. Geriye döndüm bir an... ağlıyordu."

1960 yıllarının başında Paris'te, dil okuluna giden bir gazetecinin elindeki gazetenin Türkçe olduğunu duyan genç Alman; "Ne mutlu size, Nâzım Hikmet'i kendi dilinden, şiirlerini yazdığı dilden okuyabiliyorsunuz" diye heyecanla duygularını anlatıyor. Nâzım'ın Atatürk'e yazdığı, ne yazık Ata'nın eline geçmeyen mektubunun son satırları suçsuzluğunu haykıran muhteşem, dolu dolu bir sevginin kanıtıdır bence: "Başvuracağım en inkılapçı baş sensin. Kemalizmden ve senden adalet istiyorum. Türk inkılabına ve senin başına and içerim ki suçsuzum. İmza: Nâzım Hikmet Ran. Üzerine yemin edilecek daha değerli, daha büyük başka bir şey var mı? Bunları yazarken gene ağlıyorum. Ne yazık! Bu ülkede, bu anlayış, bu cehalet içinde başka bir şey yapamıyorum

ki, sadece ağlıyorum; ağlamaktan da yoruldum. "Mezarına gidilebilmesi de bir aşama" diyeceksiniz ama o bunu duymuyor ki, saniyelerini acılarla yaşadı. Hasta bedeniyle yaşadı. Bize de ağlamak düştü. Ağlamak da ne sinir şey değil mi aslında. Çaresizlik!

Sabah gazetesi yazarlarından, konuları işleyiş biçimini, yazılarının içeriğini çok sevdiğim **Necati Doğru**'nun "Nâzım Hikmet'in vasiyeti" başlığıyla Moskova'ya törene giderken yazdığı yazısından küçük bir bölüm aktarmak istiyorum: "Söyledikleri çok, gizledikleri az. Nâzım Hikmet dilimizin ustası, hıncın yayı, sabrın taşı, yiğidin hası, sevginin güneşi, aşk şairi, sevgi şairi, vatan şairi, kavga şairi, hürriyet şairi, dünya şairi, komünist şair, ilticaya uğramış şair, vatanından kaçmış şair, Türk edebiyatının büyük şairi. Şiir eleştirmenleri içinde 'Türk edebiyatı Nâzım Hikmet'in soluğundan çıkmıştır' diyenler çoğunlukta. Kendisine karşı olanları da etkilemiş bir şair. Roman yazarı, senaryo yazarı, masal yazarı, Şeyh Bedrettin Destanı'nda sosyalizmin, Kuva-i Milliye Destanı'nda Kurtuluş Savaşı'nın yazarı."

"Yazdığı mektup Ata'nın eline geçseydi ve Ata da hasta yatağında olmasa idi, ne olurdu"yu kestiremiyorum; yalnız bir gerçek var ki, kişisel düşüncem egoistçe: Vatan hasreti, dost, insan hasreti ve yürek sıkışmasının patladığı şiirlerden dünya mahrum kalacaktı. Arada bir mezarının Türkiye'ye gelmesi istekleri dile getirilir. Rüzgârların her an yön değiştirdiği bir Türkiye'de yaşamakta olduğumuzu unutmayın. Bırakın, daha fazla rahatsız etmeyin. Bu dünya, biz nefes alanların, yaşayanların, geçici dünyası. Bu dünyadan gidenler için yapılanlar, biz kalanların duygularını okşamaktan ve kendimizi tatminden ileriye hiçbir anlam taşımayan ve geçerliliği olmayan davranışlardır. Ankara'da iken **Rüştü Asyalı**'nın "Nâzım için yazılmış bir tiyatro eserinde annesi Celile Hanım'ı oynar mısın?" sorusunu "Şeref duyarım" diye cevaplamıştım. Ertesi gün getirilen tekste Celile Hanım'ın, oğlunun tahliyesini isteyen, belki bir çare bulunur diye büyük karton üzerine yazılmış yazıyı, saatlerce köprü üstünde durup yüksek sesle tek-

rarladığı sahneyi ezberlemiştim. Yazık ki başka sebeplerden oyun ramp ışıklarına çıkamadı, kaldı.

Konservatuvarda Yarbay Ethem olarak bildiğimiz bir askerlik hocası vardı. Memleketi neresiydi bilmiyorum ama kelimeleri kullanış biçimi hepimizin, sıraların altına girecek kadar gülmemize sebep olurdu. Hatta onu görmemiz bile gülmemiz için yeterli bir nedendi. Beni sınıf mümessili seçmişti. Koridordan gelirken, sınıfımıza yaklaştığı anda, benim "Dikkat!" diye bağırırmamı istedi. O istedi; istemek kolay ama yapmak kolay mı? Katıla katıla gülererek "dikkat" çekilir mi? Birkaç olumsuz tecrübeden sonra kolayını şöyle buldum. Ben yüzümü duvara dönüyorum, yalvar yakar yardımını istediğim bir arkadaşım, hocayı görünce omzuma dokunuyor, ben canhıraş bir "dikkat" çekiyorum sınıfa! "Göcekler, sıfatımda maymun mu oynuyor?" diye bağırmasına, incinmek ne kelime daha çok gülüyorduk. Onun taklidini en güzel, rahmetli **Ulvi Uraz** yapardı.

Bir gün Yunan klasiği oynanıyor sahnede, salonda **İsmet İnönü** de izliyor. İnönü'nün sekiz-on koltuk uzağında askerlik hocamız oturuyor. Sahnede kralı oynayan sevgili **Agâh Hün**, rolü gereği bağırdıkça hocanın sık sık İnönü'ye baktığını fark ettik. Bizler de salonun balkonunda yerlerimizi almışız. Ertesi gün hocanın dersi var. Herkeste bir neşe bir neşe! Agâh, Ulvi, daha doğrusu hepimiz hocayı koridor başında yakaladık. Agâh arkadaşımızı temsilde nasıl bulduğunu sorduk; "Gozel, gozel köçeklik ediyon emme, sen urada yalancihtan gralsın. İreysicumhur hazretleri ertesi gunu seni göşge çğırtsa, utanmıyo musun, yüzüme garşın gek gek ne bağırıyon. Sen gralsan, ben de bu memleketin gosgo-ca ireysicumhuruyum dese, efendim? Ne poh yeğecen? Anladıh gralsın emme eccik gafanı yana çevir de öyle bağır canım," dedi.

Bir gün tatbiki ders yapma amacı ile elinde tüfekte derse geldi. Sınıfta görülmeye değer bir kargaşa başladı. "Efendim, ya

tüfek patlarsa! Hocam bana doğru tutmayın! 'Hocam içi dolu mu? Hoca ailemin tek evladayım, annem babam bensiz yaşayamaz!' cinsinden ne cümleler! Herkes daha komiğini bulmanın yarışında! Hoca da her bir cümleye ciddi ciddi cevaplar veriyor. Sınıf panayıır yerine döndü.

Neyse, sustuk. Bedia isminde bir arkadaşı tahtaya kaldırdı, "Tüfenk nasıl atılır" diye sordu. Bedia, "Gez, göz, arpacık aynı hizaya gelir, tetiği çekerim" deyince; "Tarif et, yerlerini göstüt" dedi. Bedia eline tüfeği alıp parmağını bir ucundan diğer ucuna doğru dolaştırırken hocanın hıh deyişiyile orada durdu. "Burası gez efendim" dedi. O da; "Afferimmm" dedi. Sıra geldi göze: Bedia parmağını tüfeğin bir üstünden sonuna kadar, bir de alt tarafından gezdirirken hocanın gözünün içine bakarak hıh demesini bekledi. Biz de oturduğumuz yerden, "Bir de öbür taraftan dene" diyoruz habire. Bedia dediklerimizi duydu, bu sefer gezintinin aksine parmağını tüfeğin üzerinde "Göööz" diyerek dolaştırırken hoca; "Yaa bi de gulersiniz sıfatımdaki gözü tufenkte arıyosun" deyince bütün talebeler hayretlerden hayretlere düştük.

Bir gün hiç yoktan biri bir işaret verdi, düşman uçakları tepemizde dolaşıyormuş gibi bütün sınıf pencerelere koştı. Herkes korkulu, neler söylüyor, ne "ah"lar çekiyor, olmaz bir şey. Hoca "Canım oturun, oturun dedik" diye bağııyor; ünlü hababam sınıfından beter kıyamet kopuyor. Tadı kaçmaya başlayınca hocanın, "Hıh, gelin size savaşta tiyareleri anlaticam" sözüyle herkes yerine oturdu. Hoca anlattı: "İşteee, prupuganda böyle yapılır. Hür semavatımızda üç dene yavru guş uçuyoo, siz tiyyare diyosunuz. (Askerlik dersimizin üç önemli konusundan biri de Alman-Fransız savaşıydı. Kullandığı sözcükler ona aittir.) Şincik, Alamanya ile Fransa gomşi (komşu). Alamanya çalışgan, top yapıy, tüfenk yapıy, el bombası yapıy, boovv deyince, evvelallah, ne sen galıyon ne ben. Fransızlar öyle mi ya! Nerde kerhene, nerde meyhene, nerde garı, gız, avrat onun peşinde goşiy. Eee, Almanlar got içi gadar yerde sığamiyler. Fransızların üstüne yürüy-

ler. Fransızlar da kağıtların üzerine pırhuva (Fransızca, "Niçin?" sözcüğünü eliyle avucunun içine eski Türkçe yazarak tarif ediyor) yazıy. Süngünlerine geçirmişler, Alamanın garşısına çıkmışlar. Ulan pırhuva dimenle olur mu, işte Alamanlar attı gazığı, oturdunuz got üstü. Biz her anlatışta yeni duyuyormuş gibi neşeleniyoruz ama tahtaya kalkıp da bu dersi anlatmak bizler için o kadar kolay olmuyor.

Aynı yıl 1 Nisanda yazılı yoklama yaptı. Hepimiz birer fıkra, hikâye, masal gibi dersle hiç alâkası olmayan şeyler yazdık. Aklı-mızca 1 Nisan şakası yaptık. Sahiden o yıllarda, büyük-küçük, memur-bakan birbirine 1 Nisan şakası yapardı. Diyorum ya, o zamanlar insanlar mutlu idi. Yaşamında sadece paraya değil, şakaya da yer ayırmıştı. Tabii hocamız ertesi ders bize neler söylemedi, neler! Eliyle yuvarlak işaretler yaparak; "Hepinize zıfır verdim" dedi. Ertesi yıl bizden ayrıldığı gibi askerlikten de ayrılmış ve yağ ticaretine başladığı haberleri gelmişti. Yaşıyorsa kulakları çın çın ötsün.

Peki, bu Macide kaba hatları ile kendini de anlatsın bakalım...

Her övgüyü şüpheyle karşıladım, kendimi beğenme duygunun tadını hiç ama hiç yaşamadım. İki Macide'yi de septisizmin öncüleri arasında sayabilirim. Cömertliği sevdim, savurganlıktan yana olmadım. Cimriliği bir insan için elinde olmayan cinsten bir zavallılık diye kabullendim. Ölümüne sır sakladım. Randevuma, çalışmaya gidiş saatim dakika şaşmadı. Çalışmayı, okumayı, insanları, denizde yüzmeyi seven, insanlardan yakınlarından adeta sevgi dilenen, her konuda her şey hakkında öğrenmek, bilgilenmek isteyen, adamsendecilikten nefret eden, politika ile ilgili, alet özürlü bir dünya vatandaşıyım. Her alanda sosyal adalete inandım. Kısaca sosyalistim. Cumhuriyet gazetesi okuruyum. Paranın hep arkamdan gelmesine, haysiyetimin hep benden önce

gitmesine önem verdim. Öyle ki zaman zaman "Bu tür konularda aşağılık duygusu var da onu mu kapatmaya çalışıyorum" diye kendimi kontrole aldım. Hiçbir gün birinci olma duygu ve hırsını taşımadım. Dedikodudan hoşlanmadım; lise arkadaşlarımla toplantısına gittiğimde "Hah bu geldi, tadımız kaçtı" derlerdi. Tiyatroya seyirci olarak giderken bile yemeden aç karnına gittim. Sahnede de, yaşamda da kilolu insan olmamak için bütün ömrümce perhiz yaptım. Sanatkâr olmayı bir lütf saydım. Dinime bağlı, inançlı yaşadım, hemen hemen her Ramazan oruç tuttum, Kurban Bayramlarında **Prof. Yaşar Nuri Öztürk**'ün irşadı ile kurban için gereken miktarı Mehmetçik Vakfı'na yatırdım. Evden çıkarken her sefer dua okurum. Ramazanlarda, kandillerde uzun yıllardır alkol almadım. Orucu rakı ile açtığım yıllar hayli geride kaldı.

Hoşgörüyü severim ama gözümünden hiçbir şey kaçmaz. İste mesem de her şeyi görürüm, fark ederim, anlarım. Karşımdaki önceleri küçük küçük fıkeler atar, ben hoşgörülle fark etmemiş gibi davranırım. Fıkeler çoğalıp da tokata dönüşünce dostluğa, sevgiye yazık olur. O kişi artık elektrik sahamdan çıkar. Eğer çok sevdiğim bir kişi ise çok acı çeker, boşluklara düşerim. Unutmam ama kinci değilim, unutmamak kinci olmak demek ise onu değerlendiremiyorum. Yanılmıyorsam kinde intikam alma duygusu var. Ben intikam hissini kimseye duymadım. Onun için mi acaba unutmam ama kinci değilim diyorum. Alınganlar sınıfına rahat girerim. İnsanlara ince davrandığım için karşıdan da aynı şeyi beklerim. Sitem etmem, vakit bulamadığı için arayamadı diye düşünürüm. Sitem edilmesini de sevmem. Yüreğimde yeri olup da zaman diliminde vakit bulamadığım için arayamadığım, ancak beni anlayışla, affederek, hoşgörülle seven kişiler dostum olmuştur. Öyle ya, dost, nadide bir çiçek gibi bakım, itina ister. Oyununuz veya provanız varsa siz yoksunuz. O kulvarda yaşamıyorsunuz ki! Hastaya, hastalığa zaaf duyarım. Kendi sağlığıma çok dikkat ederim. Sağlıksız sanatçı olamayacağı gibi, sağlıksız, sanat

da yapılamaz. Sağlıklı olacaksınız ki bütün antenler açık olsun. Sağlıklı ölmek istediğimi söylediğim doktorum **Handan Şenel** bu fikri çok sevmiştir.

Hiçbir gazeteci ile dostluk kurmadım, hep uzaklarında kalmaya özen gösterdim. Her gece, "Anlayan bir tek seyirci vardır" dedim. Yoksa da ben varım. Sanatçı Macide'yi gerçekten çok sevdim ve saygı duydum. O çok ciddi, gerçek, saygılı bir itibar gördü. Eski deyimle "umur devlet" gördük ikimiz de. Bir de her zaman, her yerde iki Macide de yapaylıktan nefret ile kaçtı. Şimdi yaşam bana biraz gülünç, biraz güzel, biraz hoş, biraz dayanılması gereken, biraz tuhaf, ne zaman biteceğini bilmediğim, saniyeye kadar dayanma gücü gerektiren bir şey... gibi geliyor. Nasıl bir şey derseniz, her bireyin;

Dayanılmaz acı	orta acı az acı	
Dayanılmaz mutlu	orta mutlu	az mutlu
Çok mutsuz	orta mutsuz	az mutsuz

diye diye oyalanacağı ama oyalandığının farkında olmayacağı, anlamlı gibi görünen anlamsız, ölçüleri kişiye bağlı bir şey işte! Bu bir şeye isim vermek güç! Adını koysak kolay! Ne yapalım bir şey dedik işin derininden sıyrıldık. Derin devletten örnek almanın huzuru ile kendimizi mutluluğun deryasında kulaç atarken bulduk.

Gelen dizilere hayır, tiyatronun önerilerine hayır, ee ne olacak bu aşkın sonu? Gözyaşı, hicran demiş şarkılarda!.. Keşke yaşam şarkılar gibi olsaydı. Doğrularım, herkes için doğru olması gerekenlerdir, onun için hiç pişmanlık duymadım... İyi de, sayılarımız gittikçe azaldı. Zaman zaman kendimle şakalaşmayı, hatta bazen alay etmeyi severim. Biri beni bütün içtenliği ile övmek ister. Dur da dinle, değil mi?! Hayır olmaz! Bu Macide Tanır utanır, sırtında küçük küçük kaşıntılar, terlemeler olur. Hemen kendisi ile şakalaşmaya başlar, karşısındakinin dorukta olan duygularının istikametini değiştirir, karşılıklı kahkaha atarlar. Tepemdeki her zaman bu davranışa kızar. Çünkü

o, sanatçı. Onu, seyircisinin sevgisi besliyor. Çiçeğe verilen su gibi.

Yaşamımda, "Uyumuş kalmışım" cümlesini kullanma lüksüm olmadı. Hiç uyuyup kalmadım. Bedenen hasta veya ateşi olan bu Macide, genelde birbirinden ağır olan rolleri yüklenen sanatçı Macide'ye, hastalığını belli etmemeye çalıştı. Hatta zaman zaman ondan sakladı bile. İki temsil olan günlerde, arkadaşlarının ısrarı ile eve dinlenmeye gittiğinde, tiyatronun sahne amirine "Eve gidiyorum, şu saatte bana telefon et, sorumluluk sana ait" diyen, eve girince çalar saatini kurup, telefon uyandırma servisine haber veren, "Çok önemli, tiyatroya yetişmem gerek" deyip kızı ile yaşayan güvenilir bir dosta da "Eve uyumaya geldim, akşam oyuna gideceğim, beni uyandırmayı unutma" diyerek bir yığın tedbir alan bu Macide, bütün bunlardan sonra yatağa yatıp uyusa ya! Uyuma hadi, bari yatağa yat, dinlen! Hayır! Koltukta uzun oturarak vaktin gelmesini, sanki kontrol ediyormuş gibi telefonların ve saatin çalmasını bekledi. Hepsine de uyuduğunu, dinlendiğini söyleyerek gönülden teşekkürler etti. Etti, çünkü bir başka sefer "Macide Hanım nasılsa uyumuyor" deyip önemsemezlerse, aksilik bu ya, Macide de o sefer uyumuş olursa diye korkarak, çok güzel uyudum şeklindeki beyaz yalanları rahatlıkla söyledi.

Daha evvel de dediğim gibi, tiyatroya her gün iki-üç saat evvel gittim. Tepemdeki kadın öyle istedi. Sahne kontrol edilecek, eserde mektup vs. gibi kullanılacak nesneler yerinde mi diye bakılacak. Sahnede oturulacak kalkılacak (örneğin: **Lady Windermere'in Yelpazesi** isimli eserde, Lord'un evindeki merdivenden inilen davet salonuna, trabzanları tutmadan, zarif bir İngiliz leydisi olarak inebilmenin, otuz-kırk kere inip çıkıp provası yapılacaktır...); bunlar her temsilden evvel tekrarlanacak!..

Rüyalarım da, hep tiyatroya geç kalırım. Bazen Tarzan gibi balkondan bir iple sahneye düşerim. Veyahut, temsil başlaya-

caktır, rolümü ezberlememişim, onun sıkıntılarını yaşıyorum. Yaşamımda çok önemle üzerinde durduğularımın başında gelen bu iki konuyla ilgili düşler görürüm. **Bir** sefer de vaktinde gitsem, ezberim kusursuz olsa! Hayır! Bilinçaltına ne kadar güçlü yerleşmiş.

Her şeyi irade süzgecinden geçirdiği, her şey ölçülü, biçili olduğu için bu Macide ömründe iki kez sarhoş olma mutluluğunu yaşadı. Tiyatronun dışında, balodan, yemekten, eğlenceden dönüşte giysilerini ve iskarpinlerini tek tek yerine koymak gibi kötü bir huyu vardı. **Irak Kralı Faysal**'ın şerefine Ankara Büyük Tiyatro'da verilen davet, şampanya ile başladı. O dönemlerde ben susuz rakı içerdim. Soğuk şampanya gazoz gibi geldi. Gecenin hangi saatiydi hatırlamıyorum, rahmetli **Nail Mutlugil**, grubumuza o zamanlar Ankara'nın gözde yerlerinden biri olan Kulüp 49'a gitme önerisinde bulundu. Kulüp 49'un kapısından içeri girince **Vedat Tanır**'a tuvaletin nerede olduğunu sordum. Beni kapıda bıraktı. Şaşılacak şey! Kapalı tuvaletin kapağında oturan resmim, belleğimde bütün canlılığıyla durur. Ööyle oturdum. Sevgili Vedat, birkaç kez gelip kapıyı tıklatarak; "Ne yapıyorsun sen orada?" diye sorduğunda; "İyiyim Vedatçığım, şimdi geliyorum" demişim. En son geldiğinde; "Hadi gidiyoruz" dedi. Ee, bu değişik bir cümle!.. Cevabı da değişik olmalı... "Şimdi geliyorum" olmaz. Kapıyı açmışım, rujum tazelenmiş, tuvaletimi itina ile tutarak, "Aaa, niye gidiyoruz, dans edecektik" demişim. Adam ne kadar sabırlı, kökten terbiyeli, sadece; "Herkes dans ederken sen buradaydın" dedi veya demiş. Klozetin kapağını hiç açmadığımı gayet iyi hatırlıyorum.

Ertesi sabah uyandığımda iskarpinimin tekini ararken, tuvaletimi nereye koydum diye bakınırken, gri vizon etolumü koltuğun birine atılmış halde bulurken içime mutluluk güneşi doğdu. Disiplinli, iradeli, intizama düşkün kötü huyumu bir gece için de olsa aşmıştım! Filmlerde görüp görüp bilinçaltı imrendiğim başı-

boşluğu yaşamıştım. Oh yaşasın! Ne güzel! İçimdeki çocuk da sevindi.

Böyle bir mutluluğu bir kez daha yaşadım. Riyaseti Cumhur Köşkü'nde büyük bir davet vardı. Eşim Vedat Tanır, Özel Kalem Müdürlüğü'nde görevli olduğu için gece ev sahipliği ile geçti. Çok okuyan, son derece sade **Nilüfer Gürsoy**, eşi, zarif, değerli Başyaver **Faik Bey**, Vedat Tanır ve ben bir yerde oturduk. Daha evvel anlatmıştım, hani Reisicumhur Celal Bayar beni Florya Köşkü'nde misafir ettiği zaman arkadaşım bana servis yapan garson İhsan Efendi vardı, o geldi. "Bir şey içmek ister misiniz küçükhanım?" dedi. Küçükhanım sözleri kulaklarımı okşadı. Ondan başka hiç kimse bir daha bana "küçükhanım" demedi, son duyuşum oldu.

Daha lise talebesi iken, babamla Pendik'ten İstanbul'a gittiğimizde bir mağazanın kapısında duran görevli; "Hanımefendi bizde de çok çeşitler var" demişti de "hanımefendi"yi duyunca kalbim çarpmıştı. O da ilkti... Hanımefendiliği bir şey, bir marifet sanmıştım. Sonraları, "Allah vermesin ne hanımefendiler görecektik, hanımefendilik ne kadar ucuzlayacak, yerlerde sürünecekti. Şimdilerde bana tek tük de olsa "hanımefendi" dendi mi ne yalan söyleyeyim içten içe azıcık da olsa sinirleniyorum, kızıyorum ve hemen düzeltiyorum. "Ben hanımefendi değil, Macide Hanım veya Macide'yim" diyorum.

O gece "Bir şey içer misiniz?" sorusunu, "Evet, viski rica ediyorum" diye cevapladım. Vedat Tanır'ın tanıklığına göre sohbeti noktaladığımızda gereken cümlelerle tek tek el sıkıp veda etmişim. Sabah gene aynı dağınık dekorda gözümü açtım. Böyle dağınıklık içinde uyanmam son oldu. İkincisi değil ama birinci beni çok düşündürdü. Sonunda tepemdeki sanatçı Macide'yi suçlu buldum. Düşüm çözüle çözüle ükela'ya ulaştı. Öyle ya, ben insan değil miyim, midem bulanabilir; ama hayır efendim tepemdekini bulanmamalı, onu kimse böyle görmemeli, tedbir olarak tuvalette olmalıyım ki gerekince sadece klozetin kapağını açayım...

Tabii bu zavallı sade Macide, onu korumak adına eğlenemedi...
Tuvalette kalakaldı.

Çok yıllar evvel tepemdeki Macide, turnede Adana Valisi'nin yemeğine davet edildi. Tüccarlar Kulübü'nde verilen yemeğe bu sade Macide giyinip giti. Valinin şeref misafiri olarak sağında oturttular Sofra T cetveli nizamıyla kurulmuştu. Vazolara sıkı sıkı oturtulmuş, mesafelerle masaya konmuş güllerin güzelliğini hâlâ unutamam. Zavallılar, sıkışıklıktan nefes alamıyorlardı ama çok güzeldiler. Arkadaşlar değişik yerlere oturdu, servis başladı. Vali Bey bu sade Macide'ye ne içeceğini sordu. Macide de, ükelayı korumak gerektiğini hissederek; "Bilmem ki efendim -bu arada düşünüyormuş gibi yapıp, başka bir şey içmezmiş gibi- su efendim" dedi. Vali Bey de alkol almayan bu 'ardist'e şaşkınlığını gizleyerek "Biraz rakı almaz mıydınız?" diye sordu. Zavallı Macidem benim. O yıllarda aslında ölçülü, zevkli, sohbetli, susuz rakı içiyordu. Yalnız olsa ne güzel içerdi ama asıl misafir tepesindeki kadın. En az iki yüze yakın kadınsız gelmiş erkek var. Eğer sanatçı Macide'yi korumaz ise, tiyatro ve sanat adına kötü bir iz bırakacak. Tiyatro sanatçısı yara alacak. Olmaz! Mezeler de birbirinden güzel! Olsun ne yapalım! Yutkuna yutkuna bir yudum bile rakı içmeden ama içmediğim için de yakınımnda oturanların takdirleri ile geçti gece. Ne haber! Otele geldim, dooğru barına gittim, bir küçük kadeh rakı istemeden edemedim.

Bu Macide hastalanınca hemen tiyatronun doktoruna gidip iyileşmeye çalışırdı. Öyle ya, gece tiyatrodaki salon dolusu seyircinin karşısına sağlıklı çıkmak gerekir diye düşünürdü. Temsil dönüşü, mutlaka bir veya iki kadeh rakı içmek ihtiyacını hissedirdi. Şimdi bunları rahat konuşacak, rahat yazacak yaşa geldim. O zaman öyle mi ya! Tiyatro sanatçısına iyi gözle bakmıyorlar. Biliyorsunuz ya, kiracı olarak ev sahibine "Memurum" diye yalan söyleyerek kabul edilmişim. Tabii bunların da etkisiyle doktorun verdiği ilaçla rakı içilir mi diye doğrudan soramıyorum. Ama bir an evvel iyileşmek için de öğrenmek istiyorum. Nasıl sorayım?

Hiç aklımdan çıkmayan soruyu yeni hatırlamış gibi; "Doktor bey, tatil gecemde bir arkadaşımın doğum günü var, herhalde alkol ikram ederler. Israr ederlerse bu ilaçlarla alabilir miyim?" diye sordum. Ne şeker! Doktor da; "Vallahi Macide Hanım, almayın isterseniz. Israr ederler diyorsanız ilacı içmeyin" derdi. Ben de ilaçlar bitene kadar, temsilden sonra cin olan beynimi ve bedenimi rahatlatmak için uyku ilacına başvururdum. Onlar da, bir günlermiş işte!.. Yukarda doktorla geçen konuşmamızda "ısrar ederlerse" lafıma hâlâ gülerim. Bak bak bak, ben istemiyorum da şayet onlar ısrar ederlerse, yani hatır gönül kirayım mı sorusu da bu şayetin içinde. Ama bunlar beyaz yalanlar. Onun için bu Macide'yi harcamayalım lütfen.

Ben bir zamanlar, milattan önce, susuz rakı içerdim demiştim ya, hem de Kulüp rakısı. Yeni rakıdan derecesi biraz yüksek, daha süzölmüş rakı. Bir de Altınbaş rakısı vardı. Anason kokusu olmadığından o benim için makbul sayılmazdı. Bir gece arkadaş grubu ile Ankara Palas'ın (Ankara'da) bahçesine yemeğe gitmiştik. Garson ne içileceğini sorduğunda herkes Yeni rakı istedi, bir ben Kulüp rakısı istedim. Biraz sonra şişe ve bardaklarla geldiğinde, Kulüp rakısının bittiğini söyledi garson. Vedat Tanır, "Yeni içer misin?" diye sorduğunda ağızdaki tadı çok iyi bildiğini iddia eden ben, "Aa hayır içmem" diye mızızlandım. Biraz sonra garson yarısından azı dolu olan bir Kulüp şişesiyle geldi. "Bu kadar buldum" diye bana servis yaptı. Tabii ben de; "Oohh ne güzel, işte rakı buna denir" diyerek içtim. Eve geldiğimizde Vedatçığım, "İstersen sen artık hep Yeni rakı iç, zaten bu geceden başladın ve de çok beğendin" dedi. Bu söylediklerini çözmek için yüzüne akıllı akıllı baktığımda, şef garsonun kulağına, "Boş bir Kulüp şişesi bul, içine Yeni rakı koy getir" dediğini anlattı. O gece son oldu, bir daha rakıların markası konusunu ağızıma almadım. Yaşamda tecrübe çok önemli, insanın hep başından geçmesi gerekiyor.

Ben hayatın içinde kendini başkalarının yerine koyarak var olmaya çalışmış bir insanım. Çünkü inanıyorum ki kişinin demokrasi kültüründe yer alabilmesinin birinci koşulu budur. Yani görevi, yetkisi, makamı, kazancı ne olursa olsun başkaları ile birlikte yaşamayı öğrenmektir. Yalnız bütün dikkatime rağmen her sokağa çıkışta bir-iki pot kırmadan geri dönemem. Fizyonomi ve adres özürlüyümdür. Genç yaşta doktora gittim, bunama başladı ise rezil olmadan sessizce tiyatrodan ayrılayım diye. Sonuç çok ilginç: "Hafızayı tiyatroya kilitlemişsiniz." "Ben hep böyle orda burda mahcup olarak mı ömrümü tamamlayacağım?" sorusuna, "Çare yok, idare edin Macide Hanım" dendi. Bir esere herhangi bir nedenle 15 gün veya daha uzun ara verildi, değil mi? Tekste hiç bakmadan tiyatroya giderim, perdenin açılmasına birkaç dakika kala tir tir titrerim, tövbe ederek gelecek sefer bakacağım diye kendi kendime söz veririm. Sahneye adım attığım andan itibaren her şey tıkır tıkır yolunda gider. Unuttuğumu tarih kaydetmemiştir. Ve bu her sefer aynıyla tekrarlanır.

Gel gelelim yaşamda aynı şey değil. Adreste de aynı şey değil. Genç yıllarımda anlatıp kahkahayı atıyordum, dinleyenleri de güldürüyordum. Şimdi de "yaşlandı, bunadı" demelerinden korkuyorum. Öyle zannettiğiniz gibi hafif değil! Vedat Tanır Riyaseticumhur'da iken resepsiyonlarda doğal olarak ev sahiplerinden biri gibiydi. Eğer tiyatrom yoksa ben de ona katılıyordum. Herkes süslenmiş, püslenmiş, kırım kırım kırıtmakta (oralarda kırıtmayan, doğru dürüst yürüyen çok az insan gördüm). Karşıdan gelen bir çift için Macide Tanır yavaş sesle, onlara belli etmeden, kim olduklarını sorar. Vedat Tanır da, "Geçen gece filanca yerde dört saat tiyatro konuştun onlarla" der ve ben o çiftti; "Oooo o gecedan beri nasılsınız?" diye selamlarım. Bir-iki örnek vereyim: Ankara'da Sıhhiye'deki sinemanın fuayesinde kapıların açılmasını beklerken baktım karşıda Doktor Rebii oturuyor, selamlayarak Vedat Tanır'a döndüm. "Doktor Rebii köşede" dedim ve de Doktor Rebii'ye "Eşim sizi görmedi, şimdi selamlaya-

cak" anlamını taşıyan ifade ile tebessüm ettim. Vedat Tanır gözlüğünü düzelterek oraya bakarken ben gene aynı anlamda ikinci tebessümü ihmal etmedim. Demeye kalmadı Doktor Rebii ayağa kalktı, ağzı arkada kopçalı bana doğru gelmek için adım attı ki ne göreyim Doktor Rebii'nin bedeni ile çok aşikâr farkları olan bir bey! Gençtim, ayıptır söylemesi güzeldim. Kadının yanında erkek varken durup durup gülerek bakıyor diye bana doğru gelmesi çok doğal. Hemen heyecanla "Vedatçığım, doktor bana doğru geliyor, ne olursun rica ederim yan kapıya gidelim" dedim. Abartılı biçimde eşimin koluna girdim. Adam şimdi ne kadar şaşırmıştır diyerek oradan uzaklaştım. İçerde yerimizi bulduk, oturduk. Ankara sinemasında seyirciyi ikiye bölen dar koridor vardı. Bir bey selam verdi. "Vedatçığım bir bey seni selamladı" dedim. "Hangi bey?" diye sorduğu kişiyi gösterdiğimde Vedat Tanır; "O senin mantonu diken erkek terzisi," demez mi? "Beni tanıdınız mı?" sorusu yaşamımda cevaplanması en güç sorudur. Kitaplarını sevdiğim, kendisi de güzel bir hanım yazara beş kez tanıştırıldım. Tiyatroda karşılaştık, ben gene tanımadan selam verince ikimizin de arkadaşı olan hanıma benim için; "Ee, bu Macide Hanım da çok oluyor" demiş. Arkadaşım sonra söylüyor; "Çok yüksek derecede miyoptur, gözlüğünü takmamış da onun için tam göremedi" diye işi düzeltmeye çalışmış. Bereket yazarın aklına "Seni nasıl gördü!" sorusu gelmemiş. Seyirci sevgisi ile selamlayanlar da araya girince işler büsbütün karışıyor. Geçenlerde تنها bir sokakta üç hanım selam verdi. Ben zavallı kimbilir nasıl can havliyle baktıysam geçtikten sonra biri arkamdan "Biz sizi tanıyoruz, siz bizi tanııyorsunuz" deme ihtiyacını duydu.

Tabii kolay değil, insan seviyorsunuz, yapınız bu! Yanından selamsız geçiyorsunuz çünkü tanııyorsunuz. Herkese, her yerde dilimin döndüğünce genç yaşta doktorlara falan gittiğimi anlatmaktan usandım. Çoğu kimse de sizi teselli mahiyetinde, hoşgörülü bir eda ile; "Olur canım, ben de son zamanlarda unutkan ol-

dum" diyor. Ben insansever zavallı; "Hayırrr, ben yeni olmadım, gençliğimden beri böyleyim" diye çırpınıyorum. Bazen yeni tanıştırmada rica ediyorum, "Bir dahaki karşılaşmada kolumdan çekin, bana hatırlatın" diyorum. Bu sefer kişiyi hatırlamadığım yetmiyormuş gibi hatırlattığımı da hatırlamıyorum. Rezil olmamak için yeni kişilerle tanışmaktan kaçıyorum.

Dedim ya, tepemdeki sözcüğü yerine ükela demek bana daha hoş geliyor. "Evet oynarım" dese, şimdi bir dizide veya tiyatrodan mesleğimi yapıyor olacaktım. Hadi bu Macide'ye de ukala diyoruz ya, ki yanlış değil, bana göre zaman zaman çok ukala, o da ükelaya uydu. İçimde doğuramadığım, sıkıntısı gün geçtikçe artan, başka hiçbir şeyle geçmeyen, doğmayan çocuklar var! "İşte yazıyorsun ya! Daha ne istiyorsun?" diyorlar, ikisi bir olup. Bu arada içimde hiç ölmeyen bir çocuk vardı ya; o ara yerde, all böğründe kalakaldı. Bir yandan da "Hangimiz çocukluğumuzun farkına vardık ki o bilerek yaşasın?" diyorlar. Ne diyeyim? Egoistler!

İyi ve doğru düşünürsek ikisi de zaman zaman çok ama çok mutlu oldular, ayakları yerden kesildi. Bazen de çok mutsuz oldular, hele bu Macide (şimdi burada ukalay kullanamam, haksızlık olur) kendini tam yaşayamadı. Düşünün genç, evli ama evde hayalet gibi dolaşıyor, bembeyaz saçlarla. Aklı hep oynayacağı eserde ve kadında!.. Beyni sanki iki odaya ayrılmış, bu tarafta eşinizle beraberken, yandaki odada oynayacağınız kadın, durmadan non-stop (o kadar İngilizce dersleri aldık; hani meclis albümünde az İngilizce yazıyor ya milletvekillerimizin isminin karşısında) size bir hareket, bir mimik, bir şey öğretiyor, laf atıyor, sözünüzü kesiyor. Önerdiğinin doğru veya yanlışlığını o anda saptıyorsunuz. Beğendiyseniz kalması gereken bölüme alıyorsunuz. Bazen de bunalıyorsunuz; yüksek sesle "Yeter artık, sus, ben burada yan bölmedeyim, beni rahat bı-

rak" deseniz, sizi görenlerin tedavi için hastaneye götürmelerine hak verdirteceksiniz. Bulunduğunuz yerden farklı bir dünyada olmanız bir insan beyni ve bedeni için ne anlatılmaz bir güçlük!!

Günlerden bir gün Vedat'ın da evimizin dışında bir çalışma hayatı olduğunu düşünerek ona karşı ayıp oluyor diye; "Vedatçığım, Bakanlıkta ne var ne yok, ne yapıyorsunuz?" diye sorup aklımca onun işine de çok önem verdiğimi anlatmak istedim. Vedat gülerek "İlgine teşekkür ederim, Bakanlık iyidir, yerinde duruyor. Önümüzdeki günlerde oynayacağın kadınla berabersin sen, o güzel kafanı başka şeye yorma" dedi. Bir seferinde de yurt dışı görevinin dönüşünde gazetede müşavir olduğunu okuduğumda sevindiğimi akşam kendisine söyledim. "Tabii doğal olarak 'Bakanın zorda kaldığı durumlarda istişare ettiği kişi' diye sözlük karşılığını alırsan sevinebilirsin. Ama Türkiye'de işler zannettiğin gibi değil! Müşavir demek henüz odası olmayan, koridorlarda işsiz güçsüz dolaşan kişi demek" dedi.

Vedat Tanır'a yeri gelmişken bir kez daha teşekkür etmek istiyorum. Düşünün, adam beni boşamasın da ne yapsın? Temsile giderken yemek masasına servisi hazırlıyorum, bir de tarifname bırakıyorum: "Vedatçığım, bonfile (nedense o dönemlerde çok yenirdi ve de çok lezzetliydi) ızgarada orta hararette pişecek. Zeytinyağlı sebze buzdolabında birinci rafta, salatanın tuzu, limon ve zeytinyağını koymadım, o da ikinci rafta, yandaki meyveler yıkanmıştır. Öperim. M.T..." Vedat yatmış ise benim tarifnamenin altına; "Teşekkür ederim, yorgunum. Öperim. V." yazmış olur. Ben sessiz sedasız soyunup yıkanıp yemek yemeğe otururum. Allah vermeye cin gibiyim. Uyumam imkânsız, sinirlerimin yerine oturması, vücudumun yerleşmesi için zaman ister. İçeceğin zaten bir kadeh! Güzellikler düşünsene! Hayır! O geceki oyunda, hani zurnanın zırt dediği yer varsa o önemli yerleri istediğim ölçüde verdim mi, vermedim mi, yanılsım oldu mu, olmadı mı? Ne diyorsunuz Allah aşkına oturduğunuz yerde! Ükela bunla-

rı düşünürken zavallı Macide de onu dinleye dinleye rakısını yudumluyor. Rakı içmek mi bu! E napim? Her şeyin ilacı olan zaman geçiyor. Masamı ses çıkarmadan topluyorum. Sabah kalkamayacağım için kahvaltı servisini hazırlayıp gerekenleri masanın üzerine koyup gene bir kâğıt yazıp uyumaya gidiyorum. O kâğıtlardan birini yanımda taşıyım. Bir tarafına; "Bir tanem, kahvaltın salon tarafında masada hazırdır. Öperim. yazmışım. Arkasına da Vedat; "Bir tanem, çok teşekkürler öperim" diye yazmış. Ertesi günü ne yaptığımı sorarsanız evin ihtiyaçlarını kapıcıyla veya telefonla halledip akşam saatini bekliyorum. Oraya buraya gitmeye gidemiyorum. Oynadığım kadınlar benden kaçacakmış gibi geliyor hep. Radyoya da telefon edip, "Bir esere çalışmaya başladım, ben size haber verene kadar ölüyüm" diyorum... Daha evvelce de söylediğim gibi beyaz değnekle öğrendiğim tiyatroyu böyle bellemişim. Doğrusu belki de böyle veyahut değil! Kural koyamayacağıma göre...

Emekli edildiğim zaman, **Taziye** isimli oyunu ile bana göre Türk Tiyatrosuna o çok değerli tek tragedyayı vermiş olan, okuyucunun sevgilisi **Murathan Mungan** çok üzölmüş, sanat edebiyat dergisi Gösteri'de Kasım 1985'te beni anlatan bir yazı yazmış. Benim yapmaya veya yapmamaya bütün ömrümce özen gösterdiğim davranışlarımı konu ettiğı için, o yazı yaşamımda bana güç veren bir yazıdır. "Mohikanların Sonuncusu" başlığını taşıyan bu yazıdan bazı alıntıları aktaracağım: "Türk Tiyatrosuna 48 yıl emek veren bir oyuncunun sessiz sedasız emekliye ayrılışının acısını, hüznünü, genç bir tiyatro yazarının kaleminden okuyacaksınız," diye başlamış yazıya... Oynadığım oyunların seyircideki etkisini anlatmış, "Onun daha önce oynamış olduğı roller, ondan sonra gelen oyuncuların korkulu rüyasıydı" demiş, sonra gene uzun uzun beni anlatmış ve şöyle devam etmiş:

"Demokrat yapınız, aydınlık kişiliğinizle, kaç genç insanın yüreğini, sevgisini, saygısını kazandınız. Kendi adıma çok şey öğrendim sizden. Duyarlılığınız, sezginiz, iş ahlakınız, disiplininiz, tiyatro sevginiz her zaman gerçek bir sanatçının karşısında olduğumu duyumsatmıştır bana..."

Sonra emekliliğime geçmiş: "Bir büyük tören mi yapıldı sizin için? Birkaç satır haber mi çıktı? Radyo, televizyon, saatlerini mi ayırdı? Bütün bunların üzerinde olduğunuzu biliyorum. Bu bir seçimdi ve siz daha işin başında bu seçimi yapmıştınız. Güncelin argosuna yenik düşmeyen bir dev olmayı seçtiniz ve orada kaldınız. Olimpos'un tepesinde. Ne ucuz meth-ü senalar, ne kuru kalabalık etkilemedi sizi. Alkışa yenilmeyen, kolaycılığa teslim olmayan, seyircisine üçkâğıt açmayan, ödünsüz bir oyuncuydunuz. Saklı ırmaklar gibi oynuyordunuz. Kuyumcular çarşısının kepengi kapanmamış birkaç dükkânından biriydi sizinki. Tarih ile magazin arasındaki seçimde siz tarihi seçtiniz. Ülkemiz sanatçısının yazgısıydı bu. İngiltere'de olsaydınız bir Dame'diniz şimdi, adınıza okullar açılmıştı. Amerika'da olsaydınız, bütün dünya tanıyordu sizi. Fransa'da olsaydınız, yüzünüz çoktan ikonografik değerini tarihe kaydetmişti. Ama Türksünüz ve Türk olmak gerçekten kolay değildir..."

Sizler Mohikanların sonuncusu olarak zorlu bir savaşı sürdürmüş, tarihte yerini almış kişilersiniz. Oysa yağma, talan, kıyımanın kuşattığı bizleri yol ağızlarını tutmuş sırtlanlar ve çakallar bekliyor. Bu satırları sizi tanımış, sizi seyretilmiş, sizinle dostluk etmiş biri olmanın gururu ile yazıyorum. Eğer sizden daha uzun yaşarsam ilerde övünebileceğim birkaç şeyden biri sizi tanımış olmaktadır. Yeteneğim yetseydi sizin için bir oyun yazmak isterdim. Mohikanların ölmediği bir oyun.

Murathan Mungan.

09.06.2000/Cihangir, Sabahın beşi.

Sözünü etmiştim daha evvel. Erenköy Kız Lisesi'ni ilk sırada pekiyi derece ile bitirdim. Hani babam, "Sizden beklediğimiz buydu" dedi, alnımdan öptü. Bizim dönemimizde arzu ettiğiniz üniversiteye girebiliyordunuz. Yalnız ismine "bakalorya" denen bir sınavdan geçmek kaydı ile. Sırası gelmiş de söylemiş miydim, bilmem! Pendik'teki evin üst katında, misafir odasının yanında, kapalı camlı, doğru dürüst bir kütüphane vardı. **Balzac, Victor Hugo, Tolstoy** yabancı olarak ilk tanıştığım yazarlardı. Rahmetli ablam, **Kerime Nadir**'in (yanlış hatırlamıyorsam) **Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi**'ni okurken gözyaşlarından okuma zorluğu çekerek ara vermek zorunda kalırdı. Ağabeyim ile ben yabancı yazarlara meraklıydık. Yaşam, önceleri anlattığım evimizde sürüp giderken ben felsefeye merak salarak üniversitede felsefe okumaya karar verdim. Şimdiki ölçüler ile trilyoner bir aile, gelinleri olmam için istekte bulunmuşlardı. Günlerden bir gün babam; "Binlerce zevce (evlilikte kadına verilen kestirme ad), yüzlerce felsefeci var, ama bu memleketin mektepli (okula öyle denirdi) sanatçıya ihtiyacı var. Olabiliyor musunuz?" dedi. "Emredersiniz efendim, nasıl olabilirim?" diye cevapladım. "Radyoyu dinleyiniz, ilanları var" dedi. Hemen radyoyu açtım. İlanları bekledim ki, vaaay! Sınav ertesi sabah İstanbul'da **Galatasaray Lisesi**'nde. Akşam babama söyledüğimde, "Ne duruyorsunuz?" dedi bana.

Ertesi gün sabah erken yola çıktım, Pendik'ten liseye geldim. Hani kitabın başında "Galatasaray Lisesi'nin karşısında zaman zaman durur, sınava giden genç kıızı görmek isterim" demiştim ya. İşte gün, o gün! Lise müdürünü gördüm. Anlattığımda, "Kızım senin aklın yok mu? Böyle bir lise, böyle bir fizik" dedi. "Babam istiyor" deyince, "Babanın da mı aklı yok, günah benden gitti, aşağı in, kalabalığın sesini duyuyorsun" dedi. Belki 300'e yakın sanatçı adayı vardı. Herkes birbirini tanıyormuş gibi konuşuyordu. Bana "Numaranız kaç?" dediler. "Ne numarası?" dedim, gülüştiler. "Ne hazırladınız?" sorusu karşısındaki

şaşkınlığım daha çok kişiyi güldürdü. Kapıda görünen biri, numarayı söylüyor, bir veya birkaç kişi sınav odasına giriyor. Öğle paydosu oldu. O zamanlar güzel İstanbul'da tertemiz Haliç'e bakan Tepebaşı'nda, bir kahve vardı. İstanbul daha istila edilmemişti, güzellikleri duruyordu. Çayımı içerken "Günah benden gitti, beklesem de beni içeri almayacaklar" deyip dönsem mi, yoksa babama verdiğim sözü sürdürsem mi diye düşündüm. Yapım gereği, bir işi, bir sözü sonuna kadar götürmeliyim kararı ile okula döndüm.

Sınav bitene kadar kapıda bekleyecektim. Bir ara **Nurullah Şevket Taşkıran** dışarı çıktı ve gözü bana ilişti. Lisenin 9. sınıfındayken, heyet halinde, yetenekli gençleri konservatuvara almak için dolaşıyorlardı. Bu noktaya önem vermenizi isterim. Düşünebiliyor musunuz, o yıllarda okullarımızda değerli yazarların eserleri oynanırdı. Geleceğin oyuncusu ve seyircisi yetiştirdi. Ben de temsillerde oynadığım için hocalarım beni önermişlerdi. Bugün gibi hatırladığım cevabım şöyle olmuştu: "Efe-dim ben felsefeye gideceğim, sanatçı olmayı düşünmüyorum, kaldı ki düşünsem bile en az lise öğretimini gerekli görüyorum." Bu nedenle Nurullah Şevket Bey beni tanıdı, ne aradığımı sorduğunda "Sınava geldim" deyince "Çabuk içeri gir" dedi. Aman yarabbi, ne çok insan var! İki Alman erkek bize doğru geldiler, şarkı söylememi istediler. Eyvah! Bir şarkıyı doğru dürüst bilmiyorum ki! Neyse, yalan yanlış o dönemlerde moda olan "Ah O Siyah Gözler" isimli şarkıyı söyledim. Biri piyanoya oturdu. Piyanoda duyduklarımı ses olarak tekrarlamamı istediler. Biraz sonra, "Çok güzel, operaya alındın" dediler ve adres aldılar. "Ama babam tiyatro istiyor" dedim. Bunun üzerine şöyle bir sahneyi oynamamı söylediler: "Anneni gece hasta bıraktın, sabah, kahvaltısını getirdin, perdeleri açtın, seslendin, annen ölmüş." Bordo renkte portföy biçiminde bir çantam vardı. Onu tepsi gibi tutup girdiğimde aşağıdan Almanca itirazlar oldu, "Çantayı bırak, tepsi varmış gibi oyna" dediler. Ara yer kopuk,

sadece hıçkırarak kendimi koridora attığımı hatırlıyorum. Ama çok garip! O acımın ortasında jürinin alkışını da duymuştum. Nurullah Şevket kapıya çıkmış, evvelce benimle alay eden adayların şaşkın bakışları arasında "Kızım buraya gelsene" diye sesleniyordu.

Şimdi buna inanmayacaksınız, eğer söyleyeceklerime inanırsanız bu sefer yadırgayacaksınız. Orada, kısacık da olsa bir an için sınavı unutmuş, annemi gerçekten kaybetmiş gibi gösterişsiz, sade, içten acısını yaşamaktaydım. Sahnede kendini kontrol etmenin, sahne matematiğinin, sahnede oynarken aynı anda çok şeyi birden düşünmenin olabilirliğini ve gerektiğini yıllar sonra öğrenecektim. Sonradan **Prof. Carl Ebert** olduğunu öğrendiğim iki Almandan biri "Çok güzel çok güzel" dedi ve elimi öptü. Genç kızlığınızda elinizi ilk öpen erkeği düşünün bakalım, hatırlayabilecek misiniz? Birden büyüdünüz, şimdilik küçük dağları yarattınız, büyük dağları da ilk yıllarda sahneye çıktığınız zaman yaratacaksınız. O tarihlerde Türkiye sınırları içinde Ankara Cebeci'de bir tek konservatuvar binası vardı. Tarihsel değerleri muhafaza açısından başka ülkelerde olsa işlevini yitirmiş ise müze olarak dururdu. Belkıs Harabelerinin sular altında kalacağını düşünürsek, bu temennim mizah bölümüne girer. Türkiye'de layığını buldu, Mamak Belediyesine verildi. Binanın ön cephesinin yukarı kısmında betona kazılmış, Devlet Konservatuvarı kelimeleri, bütün gayretlere rağmen silinemedi.

Birinci yıl Şubat ayında bir sınav yapıldı. Başarısız olanlar okuldan ayrılırdı. Benim sınavım sonrası Prof. Carl Ebert okulda bir yıl okumamın yeterli olacağını, sınıf atlatılmamı önermiş. Müdür **Orhan Şaik Gökyay** şiddetle karşı çıkmış, dolayısı ile ancak bir yıllık sınıf atlama önerisi kabul edilmiş. Okul tarihinde o güne kadar ilk kez yapılan bir uygulama bu! Sınav odasındaki bu tartışmaları sonradan isminin **Tarık Levendoğlu** olduğunu öğrendiğim, okulda hocalık yapan kişinin beni heyecanla kutlayarak anlatışından öğrendim. Galatasaray Lisesi'ndeki sınavda,

piyanoda oturan, sesimi beğenen kişiydi. İsmi **Prof. Hay** olan bu değerli şan hocasının saatleri dolu olduğu halde beni mutlaka çalıştırmak için müdürün odasına günlerce boşuna taşındı. Kori-dorda karşılaştığımız zamanlarda, az Türkçesiyle boğazını gösterir "Senin buuda hazine vaa" derdi. Beni başka hocalara verdiler. Hocalar istedikleri talebeyi alma hakkına sahip değildiler. İki yıl sonra müdür beyin imzalamam için gönderdiği kâğıtta, şimdiye kadar aldığım şan derslerinden ilerde hiçbir şey iddia etmeyeceğim yazılıydı ve benden imza isteniyordu. Pek çok operanın kollarında, Dokuzuncu Senfoni korosunda, hatta bir operada Şase aryasını bile söylemiştim. Kâğıdı imzaladıktan sonra benden şan derslerini de aldılar. Üç yıl sonra Drama Yüksek Bölümünden mezun oldum. İlk rolümü anlatmıştım... Ne yazık babam beni sahnede göremedi...

Başa dönmek istiyorum. Sınava girmiş, kazanmıştım. Okuldan, belirtilen tarihte Ankara'da, Konservatuvar'da olmam gerektiğini bildiren yazı geldi. Hazırlandım, babam başta olmak üzere, Pendik Belediye Başkanı (eskiden ne kadar kaliteli başkanlar varmış), Eczacı Bey, Kevser Ablamız ve halkevinden pek çok kişinin çiçekleri ve çikolataları ile geleceğe uğurlandım. İstanbul'da Milli Eğitim Müdürlüğü'nde kâğıtlarımı yaptırırken Müdür Bey, Konservatuvar Müdürü Orhan Şaik Gökyay'ın yakın dostu olduğunu söyledi. Bir mektup verirse götürüp götürmeyeceğim sorusuna; "Tabii neden olmasın, memnuniyetle" dedim. O zamanlar, "Demir ağlarla ördük ana yurdu dört baştan" diye ciğerlerimizden çıkan inançlı şarkılarda olduğu gibi trenle Ankara'ya, ordan da bir arabayla Cebeci'deki okula geldim. Bavulumu kapıcıya bırakarak Müdür Bey'in odasını sordum. Odayı gösterince; "Müdür içerde mi?" dedim, "Yok içerde ama başkaları var, gir bekle istersen" dedi. Kapıyı küçük tıklatıp içeri girdiğimde, odada olanlardan Carl Ebert beni coşkuyla karşıladı. Kısa bir görüşmeden sonra konuşmakta olduğu kişiye döndü. Ben de öyle durdum, Müdür Bey gelecek diye elimde mektup bekliyorum. Bir erkek ne bekle-

En sevdiğim fotoğraflardan biri. Yaz bitmiş; İstanbul'dan Ankara'ya Konservatuvara gidiyorum. Arkada bavulum taşıyor. Sağımda, ortanca kardeşim Sacide; solumda, küçük kardeşim Nurten; beni sevgiyle uğurlayacaklar.

diğimi sordu, "Müdür Bey'i" diye cevapladım. "Ne yapacaksın?" sorusuna, "Kendisine bir mektup verecektim" dedim. "Bana ver" dedi. Yanına kadar yürüdüm verdim. A, o da ne! Mektubu açmaya başladı. Ben tabii evimden ve lisemden aldığım görgü ve terbiye kurallarına aykırı olan bu davranışı doğru bulmadım, "Sizin olmayan mektubu nasıl açıyorsunuz!" deyiverdim. Karşımdaki eliyle saçımın öne düşmüş perçemini düzelterek, "Beğenemedin mi, müdür benim" dedi. Şok!!!

Dışarı çıktım, hiç alışık olmadığım bir davranışla karşı karşıyaydım. Geri dönecek kadar üzüldüm, ama babama söz vermiştim bir kere. Verilen sözün pahası ne olursa olsun yerine getirilmesi gerektiği öğretilmişti bana.

Yukarıda yatakhane, başında bir dolap olan yatağı gösterdiler. Hüzün içinde yerleştim. Arkadaşlarla konuşmalar beni biraz hafifletti. Akşam ziller çaldı. Tecrübesi olanlar yemek zili olduğunu söylediler. Beraberce yemek salonuna girdik. Salonun bir tarafında öğretmen, müdür ve yardımcılarının oturduğu uzun bir masa, diğer üç tarafta erkeklerin oturduğu fırdolayı dörder kişilik masalar; iki arada kalan boşluğu dolduran gene dörder kişilik kızların oturduğu masalar. Ben içeri girince sonradan isminin **Süleyman Güler** olduğunu öğrendiğim değerli bir tenor, "Yeni mi geldiniz" dedi, kendi ismini söyledi, benimkini sordu, "Yemekhane mümessiliyim, kız masasında yer yok, yarın açarız. Bu akşamlık erkeklerin masasında oturtacağım sizi, böyle buyurun" dedi ve ben üç erkek arkadaşın masasına oturdum. Yemek başladı. Çatalın tabağa çıt çıt vurma sesiyle herkes sustu ve Müdür Bey'in, "Macide Birmeç o masadan kalkınız" cümlesini duydu, "Ben oturmam, oturtuldum" dedim. "Kalkınız, kızlar masasına oturunuz" dedi. Ben yerimden kalktım, çıkmak üzere kapıya yöneldim, uzun boylu, güzel, yiğit bir bey arkamdan koştu, "Ben Müdür Yardımcısı **Sanayi Çakınok**, size çok rica ediyorum, benim hatırım için" dedi. Böyle konuşan kişinin söylediklerini dinlemeye alışmıştım. Yabancı gelmedi. İçim ısıniverdi. Değerli bir

soprano olduğunu sonradan öğrendiğim **Mukadder Girginkoç** geldi, beni masalarında yer açıp oturttular. Yemek yemek ne kelime, ağlamamak için kendimi zor zaptediyorum. Gene çıt çıt, herkes sustu. Müdür Bey'in "Macide Birmeç, yemeğinizi yeyiniz" cümlesi yankılandı duvarlarda.

Kaç gün sonra olduğunu belleğimde sökemiyorum. Akşam yemek zili çaldı. Müdür odacısı Osman Efendi geldi, "Müdür Bey odasında seni istiyor" dedi. Önce böyle bir liseyi bitirmiş olmamdan övgüler başladı. Üstü kapalı kim kiminle flört ediyor, onu kendisine bildirmemi isteyince sabrım taşıtı. "Benim okuduğum lisede hiç böyle çirkinlikler yoktu, siz benden bunu nasıl istersiniz" gibi sözlerle kapıyı vurdum çıktım. Artık benden hoşlanmadığını biliyordum. Aradan epeyi bir süre geçti. Bir sabah okulda "Müdür Bey'i politik nedenlerden ötürü tabutluğa sokmuşlar, tırnaklarını sökmüşler" sözleriyle güne başladık. O gün insanlık adına ne kadar hüznlendiğimi hiç unutamam. O sevdiği talebelerinin birçoğu gülerек, şakalaşarak bunları anlatıyorlardı. Ben de üzülen birkaç talebeden biriydim.

Yazları İzmir Fuarı'na temsillere gidilirdi. Gene Opera Tiyatro İzmir'deydik. Tatil günümüzü değerlendirmek için vapurla plaj yerine gitmeyi kararlaştırdık. Vapurun uğradığı bir iskeleden **Orhan Şaik** bindi. Hepimiz serbest kalmasına sevindik, birlikte denize girme teklifimizi kabul etti. Hep beraber sonraki iskelede indik, plajda mayolarımızı giydik. Kumda ayaktaız, Orhan Şaik bana "Sen hâlâ tiyatrodas mısın?" diye sordu. "Evet efendim, ayrılmak için sizin müdür olmanızı bekliyorum" dedim. O günler ve gelecek günlerde hiçbir iş bulamayacak insana söylenecek en ağır sözdü. Sonra aradan çok uzun yıllar geçti. Sevgili değerli dostlarım **Burhan ve Rükzan Günaysular**, Orhan Şaik'in evlerine geleceğini söyleyip beni de davet ettiler. Onlara "Yılların hesabını sormadan oturamam, sofranıza yazık olur" dedim. Rükzan, tarihsel bir değer taşıyacağını, mutlaka beklediklerini söyledi. Bu yazdıklarımın hepsinin bir bir hesabını sordum. Orhan Şa-

ik, hayatta olmadığı için kendisini müdafaa hakkına sahip değil, o nedenle bu konuyu burada kesiyorum.

Bütün bu inişli çıkışlı yaşamda kişi ne kadar mutlu olur diye düşünürsek; bana göre, aslında insan denen garip hayvanın (bu isim bana ait değil, Çehov'un eserinin ismi) mutlu olması olanaksız! Nasıl olsun ki! Milyarlarca sinir hücreleri, her biri bir yerde! Bir de bu hücrelerin arabesk dans sevdiklerini düşünün.

Arapsaçı! Hiçbir saç kremi o saç çözmeye yardımcı olamaz. Taranmayan saçla yat, kalk!.. O kafa ne halde ise, benzetmek gibi olmasın, sinirlerimiz de öyle!.. O kargaşada neyi çözeceksin, nasıl çözeceksin, hangisine çıkıp dur diyeceksin de sana, "Ooo ne akıllı adam" diyecekler. Tut ki dediler... Sana ne? Bir şey fark eder mi? Sanmam!.. Göbek atıyor, nedendir bilinmez!.. Belki top top olmuş ayıklayamadığı sinirleri örneği, saçının düğümelerini açamamaktan. İç dünyasının düğümlerini çözmemekten, düğüm düğüme düğümlenmiş. Bir yerde gene farklıyız. Mutlu düğümlüler, mutsuz düğümlüler!.. Bunlar, kime, hangi ölçeğe göre sınıflara ayrılıyor? Kim ayırıyor? Niye ayırıyor? Bu da bir arapsaçı... Sahi bu iki sözcük ne zamandan beri beraberler!? Arapla saç? İkisinin arasındaki bağ acaba ne? Ne zaman nikâhlanmışlar? Şu âna kadar hiç düşünmemiştim. Bir izahı vardır mutlaka, ben bilmiyorum. Her şeyi bilecek değilim ya. Zaten daha evvel söyledik: "Bildığım bir şey varsa o da hiçbir şey bilmediğimdir."

İçimdeki çocuğa çok az yer verdim. Oysa bir ailede çocukların yeri çok önemlidir. Demek ki tepemdeki Macide, ben ve çocuk bir aile olamamışız, öyle anlaşıyor!.. Ben ailemi çok sevirim. Tepemdeki ise tiyatrosuna katıksız bağlı. Herhalde o yüzden bize katılamıyor... Hep eksik yaşıyoruz... Üçümüzün birleş-

tiği tek yer, sahne... Şimdilerde sahnede olmadığımı göre, parça parçayız. Bir bedende üç parçayı taşımak ne zor! Sanatçı Macide oyunculuk haysiyetine çok düşün!.. O yüzden ipi tek başına göğüslemekten hoşlanmıyor. Bir başına başarmak ağrına mı gidiyor ne? Bir başınalık o kadar da kötü bir şey değil ama!.. Nâzım bir kitabında "sokak bir başına" der. Zaman zaman ilk duyuyormuş gibi tekrarlarım. Nâzım dediği için mi sokak bir başına güzel! Yoksa sokak olduğu için mi güzel! Kişinin bir başınalığı bazen güzel, bazen değil!.. Ama tepemdeki için başarmanın bir başınalığı kat-i olarak güzel değil. İnsan paylaşmayı öğrenmeli bence. Güzelliği, başarıyı, mutluluğu paylaşmak insanı insan yapan öğelerden biridir diye düşünürüm hep.

Öyle anlıyorum ki bütün bu yazıları tepemdeki birikimlerini biraz olsun boşaltmak, dolayısıyla bu sade Macide'ye de uzun nefesli bir ohhhh dedirtmek için yazmışım. Şimdi ukala demeye kıyamadığım sade Macide'ye bak! Oturmuş o kadın uğruna ha bire yazmış. Yazıp da rahatlasa ya!.. Hayırrr! Zavallı bu yaşa geldi, hiç rahat yüzü görmedi. Ne diyeyim, ükelaya (hani başımdakinin adı) Allahından bul desem iyi de, şeytanından bul demeye gene kıyamıyorum. Sinir! Hem de ne sinir kadın!.. Bana sorarsanız cadı... Rahat değil kadın, oturamıyor. Her saniye her şeye de tiyatro penceresinden bakılmaz ki canım! İnanmazsınız ama bu kadından bıktım. Anladım, kendini korumak zorunda! Bu kararı verdiği göre, affedersiniz poposunu kırıp otursa ya! Her salise ayakta, hep karşımda, start bekleyen koşucu gibi... Ne fena, ne zor benim için. Sokak bir başınaysa biz de bir başınayız herilt (bu, herhaldenin milenyum tercümesi). Bu dayanılmaz sıkıntıyı, acıyı boğuntuyu çekmek, bir de herkesten saklamak zorundayım. "A, madem acı çekiyorsunuz niye oynamıyorsunuz?" diyecekler. Nasıl anlatayım! Uuufff, "Cevabı kitapta, al oku" mu diyeyim? Kadını öldüremiyorum. Dokuz canlı müba-

rek. Öldüremedim ama galiba susturuyorum derken Ankara'da yaşamış birileri çıkıyor karşıma, seyrettikleri eserleri anlatıyorlar da anlatıyorlar. İçimde uyutmaya çalıştığım ejderha kıpırdanıyor, ayağa kalkıyor. Onlar da bu övgülerle beni mutlu ettiklerini sanıyorlar, oysa ben tekrar çoğalıyorum. Yeniden mücadelemler başlıyor. Peki, ben böyle didişiyorum, siz ne yapıyorsunuz?

REKLAMLAR! Az sonra...

Bu yazıları hangi Macide yazdı? İlk kez üçü birbirine karıştı. Ayıklayamıyorum.

Sizce hangisi?

1999 yılında Zafer Tunaya salonuna, İlhan Selçuk'un konuşmasını dinlemeye gittiğimde Prof. Bahri Savcı'nın eşi, değerli Sudiye Savcı, fotoğrafımızı çekmişti.

Tiyatroda her gece,
anlayan bir kişi var diye oynadım.

Yoksa, ben varım dedim.

Bu kitabı da,
okuyacak bir kişi var diye yazdım.

Yoksa, gene ben varım.

Acaba o bir kişi, siz misiniz?

89754 949117

ISBN 975 - 494 - 911 - 5
2000 . 06 . Y . 0105 . 1840

KDV dahil 6000⁰⁰⁰ Lira